
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

George
COȘBUC

CÂNTECE
DE VITEJIE

Poezii

LITERA
CHIȘINAU 1998

CZU 859.0-1
C 61

Textele ediției de față sunt reproduse după:

George Coșbuc. *Opere alese*, vol. I—III. Ediție îngrijită de Gavril Scridon, colecția „Scriitori români“. Editura Minerva, București, 1966, 1972, 1977.

George Coșbuc. *Cântece de vitejie. (Poezii, II)*. Colecția „Biblioteca pentru toți“, ediția a II-a revăzută și adăugită, *Prefață* de Mircea Tomuș. Editura pentru literatură, București, 1966.

George Coșbuc, *Poezii*, vol. II. Colecția „Mari scriitori români“. Antologie de Cornelia Botez. Editura Cartea românească, București, 1982.

George Coșbuc. *Poezii*. Seria „Patrimoniul“. Antologie și repere istorico-literare de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Editura Minerva, București, 1985.

George Coșbuc. *Fire de tort*. Colecția „Biblioteca școlarului“, Editura Litera, Chișinău, 1996.

Textele, cu excepția particularităților de limbă și stil ale autorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cărmu*

ISBN 9975-74-134-7
«LITERA»,

©
1998

TABEL CRONOLOGIC

- 1866 *20 septembrie* Se naște în satul Hordou din nordul Ardealului, în casa preotului Sebastian, George Coșbuc.
Copilăria și-o petrece la Hordou, unde primește și întîle noțiuni despre învățătura de la țăranul Ioan Gorită. Printre altele, acesta îi povestește și snoava cu filozofii și plugarii, pe care o va transpune mai târziu în versuri.
De la Tănăsucă Mocodean, un căntăreț de biserică, Coșbuc învață a citi încă de la vârsta de cinci ani.
- 1873 Coșbuc începe școala primară în comuna Salva, unde tatăl său era preot, de unde trece chiar în primul an la școala de trei ani din Telci. Aici va sta în gazdă la directorul școlii, Ioan Ionașec, de la care va învăța și nemțește.
- 1876 După ce termină clasa a IV-a a școlii primare (la Năsăud), în toamna acestui an, Coșbuc se înscrie în clasa I a liceului românesc din Năsăud. Tînarul licean este găzduit, împreună cu mai mulți copii de țărani, de învățătorul Teodor Rotari. Acesta dispunea de o bibliotecă destul de mare, în care Coșbuc putea găsi pentru lectură, pe lîngă operele scriitorilor romîni, și lucrări ale unor autori străini ca: Heine, Chamisso, Lenau, Bürger și alții.
În anii liceului, Coșbuc desfășoară o vie activitate literară în cadrul societății de lectură a elevilor „Virtus romana rediviva“.
A fost coleg de liceu, pînă în clasa a IV-a, cu tatăl lui Liviu Rebreanu.
- 1877 Începe războiul de independență.
La 9 mai are loc proclamarea independenței de stat a Romîniei.
- 1880 Apare la București, sub conducerea lui Al. Macedonski, revista „Literatorul“.
- 1881 La 1 iulie apare la Iași, redactată de Ion Nădejde, revista literară și științifică „Contemporanul“.
- 1882—1883 În octombrie 1882, membrii societății „Virtus romana rediviva“

- hotărăsc redactarea unei reviste pe care o numesc „Muza someșană“.
- Coșbuc publică în paginile revistei „Muza someșană“ primele sale poezii: *Societății*, „*Virtus romana rediviva*“, *Stăncile strig' amin*, *Învățăm*, *Pepelea din cenușă*, *Tablou*, *Soarta lor*, *Fete blânde* și altele.
- 1883—1884 Poezia *Tablou de seară*, cea mai reușită dintre producțiunile lui Coșbuc scrise în acest an, se pare, ultima publicată în paginile revistei „Muza someșană“.
- 1884 În vara acestui an, Coșbuc dă examenul de bacalaureat. După trecerea acestui examen, împotriva voinței părinților săi, care doreau să-l facă preot, Coșbuc pleacă la Cluj, unde în toamnă se înscrie la Facultatea de filozofie și litere, dar unde, din cauza lipsurilor materiale și a atmosferei ideologice insuportabile, va rămâne foarte puțin timp. La 14 aprilie ia ființă la Sibiu, sub conducerea lui Slavici, ziarul „Tribuna“, unde Coșbuc publică, începând de la sfârșitul acestui an, mai întâi sub pseudonimul C. Boșcu, apoi cu numele adevărat, versuri originale, basme versificate, traduceri și altele. Poezia de debut la periodicul sibian este snoava versificată *Filozofii și plugarii*, semnată C. Boșcu. Apare „Gazeta sateanului“, la care Coșbuc va colabora din anul 1893.
- 1885 Îi găsim tot mai des semnătura în periodicele transilvănene: „Familia“ lui Iosif Vulcan apărută încă din anul 1865 și, mai ales, „Tribuna“. Semnate C. Boșcu, Coșbuc publică în „Familia“ două poezii (*Două întrebări* și *Unde zbor*) și, cu numele adevărat, două *Ghicitori* în versuri („Între toți șerpii din lume“ și „Care rege n-are țară“) în „Calendarul pedagogic pe anul 1885“. Coșbuc tipărește în „Tribuna“ trei balade de inspirație populară: *Blestem de mamă*, *Pe pământul turcului* și *Angelina*. Primele două apar și în broșură, în „Biblioteca populară a Tribunei“. De pe acum, Coșbuc începe să traducă *Divina comedie*, la care va lucra timp de peste douăzeci de ani. Apare la București ziarul „Epoca“, la care poetul va colabora între 1896 și 1904.
- 1886 Coșbuc nu mai figurează printre studenții clujeni, dar rămâne totuși în Cluj, frecventând doar anumite cursuri universitare. Continuând colaborarea la „Tribuna“, în acest an îi apar: *Atque nos*, *Fata craiului din cetini*, *Draga mamei*, *Dragoste păcurărească* și altele. Dintre acestea, *Fata craiului din*

- cetini* și *Draga mamei* apar în colecția „Biblioteca populară a *Tribunei*“ sub formă de plachete.
- Colaborează la revista din Gherla „Cărțile săteanului român“ în care publică: *Amin, strigă stăncile* și *Lupii țiganului*.
- 1886—1887 A tradus peste 480 de poezii din 92 autori greci, pe care dorea să le publice într-o antologie.
- 1887 Continuă să colaboreze la „*Tribuna*“ cu poveștile și basmele versificate: *Fulger, Brâul Cosânzenii, Izvor de apă-vie, Tulnic și Lioara* și altele. Îi apare în volum, în colecția „Biblioteca populară a *Tribunei*“, poezia *Fulger*. În vara acestui an, Coșbuc se duce la Sibiu, unde de prin august începe să lucreze ca redactor la „*Tribuna*“.
- Poetul furnizează periodicului sibian, la rubricile „*Foița Tribunei*“ și „*Varietăți*“, un material destul de bogat.
- Acum poetul își orientează scrisul spre o specie literară în care a rămas neîntrecut, spre *idilă*.
- 1888 În paginile „*Tribunei*“ i se tipăresc în acest an peste treizeci de poezii, semnate sau nesemnate. Dintre acestea, rețin atenția baladele de inspirație populară *Rodovica, Ceas-râu, Crăiasa znelor* și o parte din *Anacreonticile sale*, publicate cu mici modificări în ciclul *Cântecul la sfârșitul volumului Balade și idile* din 1893.
- G. Bogdan-Duică publică în „*Gazeta de Transilvania*“ și „*Tribuna*“, la rubrica „*Revista literară*“, articole în care remarcă, înainte de Gherea, valoarea primelor poezii publicate de Coșbuc.
- În martie izbucnesc răscoalele țărănești.
- 1889 Ca și precedentul, și acest an e foarte rodnic pentru activitatea poetului. Acum scrie și publică poezii ca: *Rada, Numai una, Fata morarului, Un Pipăruș modern, Pipăruș-viteaz, Nu te-ai priceput* și una din capodoperele coșbuciene — *Nunta Zamferei*. Ca urmare a răsunătorului succes pe care-l obține cu *Nunta Zamferei*, Coșbuc, chemat de Titu Maiorescu, pleacă în toamna acestui an la București, unde se va stabili pentru totdeauna. De acum în activitatea și viața sa începe o nouă etapă.
- 1890 În numerele 2—6 (15 ianuarie—15 martie) ale revistei „*Amicul Familiei*“, Coșbuc publică în traducerea sa *Cântecul* din *Cartea cântecelor* a lui Gajus Catullus Vallerius.

- În „Amicul familiei“ din Gherla și Cluj publică poezia *Romanță* („Negura nopții doarme pe mal“), iar în „Convorbiri literare“ din 1 aprilie, poezia *La oglindă*.
- 1890—1891 Colaborează cu mai mulți profesori la elaborarea unui manual de școală intitulat *Carte românească de citire*.
- 1891 Apar în „Tribuna“ alte poezii remarcabile din creația coșbuciană, printre care : *Pe lângă boi, Trei, Doamne, și toți trei, Rea de plată, O istorie veche* etc. În noiembrie ia ființă la București revista-magazin „Lumea ilustrată“ a lui Ignatz Herz, al cărei redactor a fost un timp și Coșbuc. Este profesor la Institutul de fete „Educația română“ al Elisei Manliu.
- 1891—1893 Colaborează la „Lumea ilustrată“, unde publică poeziile: *Fatma* (1891), *Vestitorii primăverii* (1892), *Noapte de vară* (1892), *Vara* (1892), *Vântul* (1892), *Rugămintea din urmă, La pârâu* (1893) etc.
- 1893 În ziua de 28 noiembrie vede lumina tiparului, sub direcția lui Vlahuță și V. A. Urechia, primul număr al revistei „Vieța“, la care colaborează și Coșbuc. Apare în Editura Librăriei „Socec“ din București volumul *Balade și idile*, prima culegere de versuri din creația lui Coșbuc. Scrie poezia *In opresores*, care circulă în foi volante printre cititorii transilvăneni. În paginile revistelor „Convorbiri literare“, „Minerva“, „Tribuna“, „Familia“, „Moftul român“ și altele, apar nenumărate recenzii privitoare la acest volum. Astfel, în „Moftul român“ din 23 iunie, Caragiale publică articolul „*Balade și idile*“ de *George Coșbuc*, în care afirmă că: „Pe câmpul vast al publicisticii române, pe care crește atât spanac des și abundent, a apărut, în sfârșit, zilele acestea și un copac... tot mai sănătos și mai trainic, înfruntând gustul actual și vremea cu schimbările ei capricioase și făcând din ce în ce mai multă fală limbii noastre românești — un volum de balade și idile de *George Coșbuc*...“
- În acest an, imediat după apariția volumului *Balade și idile*, mediocrul poet Grigore Lazu publică în „Românul literar“ și apoi în broșură articolul *Adevărul asupra poeziilor d-lui G. Coșbuc*, în care afirmă că unele creații ale poetului n-ar fi originale, acuzându-l de „plagiat“. Acestuia i se alătură Anton Bacalbașa și Al. Macedonski. La acest „proces“ literar, care va continua timp de peste zece ani, vor lua parte, ca apărători ai poetului,

- Al. Vlahuță, N. Iorga, C. Dobrogeanu-Gherea etc. Coșbuc, în genere, nu dă atenție acuzațiilor ce i se aduc ; scrie totuși unele articole îndreptate împotriva aceluia care-l atacau. În articolul *Procesul Lază-Coșbuc*, publicat în „Vieța“ din 5 decembrie, Al. Vlahuță ia atitudine împotriva ziarelor și revistelor vremii pentru nepăsarea cu care au întâmpinat apariția volumului *Balade și idile*. Din cauza acestei nepăsări, publicarea articolului lui Grigore Lază a dat naștere unei critici nedrepte la adresa lui Coșbuc.
- 1894 Sub redacția lui Slavici, Caragiale și Coșbuc, la 1 ianuarie, în editura lui C. Sfetea, apare bilunar, până în 1896, revista „Vatra“.
- În „Vatra“, Coșbuc începe să publice la rubrica „Vorba ăluia“, *Ghicitori* explicate. De asemenea, în paginile revistei apar și poeziile: *Noi vrem pământ !, Mama, Lupta vieții, În opresores, Pașa Hassan* și altele.
- D. Evolceanu publică, în numerele 10 (1 februarie) și 11 (1 martie) ale „Convorbirilor literare“ din acest an, articolele : „*Baladele și idilele*“ *d-lui Coșbuc* și „*Evolceanida*“ *d-lui Grigore N. Lază*, în care, pe lângă faptul că subliniază valoarea literară a poeziilor lui Coșbuc, răspunde și criticilor nedrepte ale lui Grigore Lază.
- N. Iorga publică în „Familia“ din 5/17 iunie articolul intitulat *Poeziile d-lui Coșbuc*, în care discută pe marginea „plagierilor“ lui Coșbuc ; pledând în favoarea poetului, îl socotește un mare talent „de formă“.
- 1895 Continuă colaborarea la „Vatra“, unde-i apar: *Doina, Sub patrafir, Unul ca o sută, Scara* și altele.
- În februarie apare suplimentul umoristic al „Vetrei“ — „Hazul“.
- Coșbuc se căsătorește cu Elena Sfetea, sora editorului C. Sfetea.
- La 11 august se naște, la Craiova, primul și unicul fiu al poetului — Alexandru.
- 1896 La sfârșitul lunii iunie, „Vatra“ își încetează apariția, după ce Coșbuc mai publică în paginile ei : *Fata mamei, Iarna pe uliță, Dragoste învrăjbită, Pe deal* etc.
- Iese de sub tipar volumul *Fire de tort*, al doilea din creația lui Coșbuc.
- Se tipărește în traducerea lui Coșbuc *Eneida* de Vergiliu.
- Tradusă tot de Coșbuc, apare în acest an poema byroniană *Mazepa*.
- Coșbuc prefațează două volume a doi debutanți: *Spre primăvară* de I. Costin și *Povestiri din copilărie* de Sergiu Cujbă. Aceste prefețe sunt deosebit de importante, pentru că ne ajută la cunoașterea ideilor estetice ale

poetului (Coșbuc ia atitudine împotriva poeziei pesimiste, care invadase publicațiile românești de la sfârșitul secolului trecut).

În octombrie, apare săptămânal, la București, revista de literatură — „Povestea vorbei“, la care colaborează și Coșbuc.

La 25 noiembrie D. Ollănescu-Ascanio și N. Petrașcu scot la București revista „Literatură și artă română“, la care Coșbuc colaborează între anii 1897 și 1900.

1897 Iese de sub tipar ediția a II-a a volumului *Balade și idile*.

Enea Hodoș scoate la Caransebeș un volum de versuri și proză din creația lui Coșbuc.

Publică în traducerea sa, în „Familia“, comedia în cinci acte *Parmeno*, de Terențiu. La Craiova apare *Antologia sanscrită*, care cuprinde fragmente din *Rig-Veda*, *Mababbarata*, *Ramayana*, poezii lirice și proverbe traduse și adnotate de Coșbuc, iar la București *Sacontala* lui Calidasa, tot în traducerea sa. Apare amplul studiu al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea despre Coșbuc intitulat: *Poetul țărănimii*. La propunerea lui Hasdeu, Coșbuc primește, pentru traducerea *Eneidei*, premiul Academiei „Năsturel-Herescu“. Cu ocazia banchetului, Caragiale rostește o cuvântare (pe care o publică în „Epoca“ din 2 iunie) în onoarea premiatului, considerând: „...în afară de succesul material al lui Coșbuc, actul Academiei Române ca un succes moral pentru noi toți“.

La 1 ianuarie apare la București revista „Foaia interesantă“.

După dispariția „Vetrei“, Coșbuc preia la 1 iunie conducerea revistei „Foaia interesantă“. Printre colaboratorii acesteia se aflau și: I. L. Caragiale, P. Cerna, Cincinat Pavelescu, Gheorghe din Moldova etc.

Apare la Arad „Tribuna poporului“, la care Coșbuc va colabora între anii 1900 și 1904.

În acest an, Coșbuc își începe îndelungata activitate la revista inițiată de Spiru Haret — „Albina“ (apărută în octombrie). Spre sfârșitul anului, poetul este atras în comitetul redacțional.

Solicitați de Coșbuc, la revistă colaborează: Gr. Tocilescu, N. Iorga, I. Slavici, Al. Vlahuță, M. Sadoveanu, St. O. Iosif, Emil Gârleanu și alții.

1898 Iese de sub tipar ediția a II-a a volumului *Fire de tort*.

Dintre poeziile publicate în acest an, amintim: *Raport*, *Povestea căprarului*, *Contecul redutei* și *Moartea lui Gelu*.

- Coșbuc este ales membru corespondent al Academiei Române.
- 1899 Publică la București *Fapte și vorbe românești. Carte de citire pentru toți românii*. Apar: *Războiul nostru pentru neam și țară (1877—1878), povestit pe înțelesul tuturor* și *Povestea unei coroane de oțel*.
La 21 ianuarie apare, sub îngrijirea lui Artur Stavri și I. Gorun, revista „Pagini literare“, la care, pe lângă I. L. Caragiale, B. Delavrancea, St. O. Iosif, D. Anghel, colaborează și Coșbuc.
- 1900 La 1 ianuarie vede lumina tiparului, la București, primul număr al „Noii reviste române“.
Își publică în diferite perioade poeziile: *Cicoarea* („Convorbiri literare“), *Pierde-vară* („Noua revistă română“), *Nunta în codru* („Tribuna poporului“), *Faptul zilei* („Literatură și artă română“), *Dorobanțul* („Albina“), *Pe dealul Plevnei* („Literatură și artă română“), *O scrisoare de la Muse-lim-Selo* („Gazeta sâteanului“), *Pacea și După furtună* („Curierul literar“) etc.
Apare, tot la București, „România jună“, al cărei susținător și colaborator a fost și Coșbuc. În ziua de 7 iunie moare, în vârstă de 82 de ani, Sebastian Coșbuc, tatăl poetului.
La 7 octombrie iese de sub tipar întâiul număr din cele cinci care vor apărea ale revistei „Curierul literar“, care la 2 decembrie 1901 se va contopi cu „Semănătorul“.
La 2 decembrie apare, sub conducerea lui Coșbuc și Vlahuță, „Semănătorul“, revistă literară săptămânală. În articolele de directivă (*Primele vorbe* și *Uniți*) sunt afirmate tendințele revistei. Deplângând îndepărtarea scriitorilor de viața poporului, paginile „Semănătorului“ cuprind și elemente care vor caracteriza mai târziu mișcarea semănătoristă.
La 10 decembrie apare la București „România ilustrată“, la care poetul va colabora în anul 1905.
- 1902 Publică în „Semănătorul“, sub titlul *Voci din public*, poeziile satirice : *Unul din big-b-life*, *Vorbește măgarul*, *Unul de la Mărcața* etc. Tot în paginile acestei reviste mai apar: *Hora*, *Blestemul trădării* și altele.
De asemenea, în „Semănătorul“, mai văd lumina tiparului, în traducerea lui Coșbuc, primele fragmente din *Odiseea*.
Iese de sub tipar ediția a III-a a volumului *Balade și idile*.
Apare volumul de versuri *Ziarul unui pierde-vară*.

- În colaborare, Vlahuță și Coșbuc scot la București *Carte de citire pentru școlile secundare și profesionale, partea I*.
Coșbuc și Vlahuță părăsesc conducerea revistei „Semănătorul“.
Se tipărește volumul *Scrieri în versuri și proză* al lui Gr. Alexandrescu prefațat de Coșbuc.
Coșbuc e numit șef al biroului administrativ și de corespondență din cadrul Casei școlilor. Din însărcinarea lui Spiru Haret, Coșbuc și Vlahuță țin la sate conferințe cu caracter cultural-educativ. În această muncă va fi atras și M. Sadoveanu.
La 18 iunie, Octavian Goga și Octavian Tăslăoanu scot la Budapesta revista literară „Luceafărul“, care la 15 octombrie 1906 își mută sediul la Sibiu. La această revistă va colabora și Coșbuc (1906).
- 1903 În ziua de 8 septembrie moare mama poetului, în vârstă de 75 de ani.
- 1904 Se tipărește volumul *Cinzele de vitejie*. Apare antologia *Crestomație pentru toți românii*.
N. Iorga publică în „Semănătorul“ din 29 august o recenzie elogioasă a volumului *Cinzele de vitejie*, atacând în același timp critica literară a timpului care socotea talentul lui Coșbuc epuizat.
Apar edițiile a III-a a volumului *Fire de tort* și a IV-a a *Baladelor și idilelor*.
Văd lumina tiparului, în traducerea lui Coșbuc, *Georgicele* lui Vergiliu.
- 1905 La Budapesta, în tipografia „Luceafărul“, se publică (în limba maghiară), în traducerea lui Răzvan K., un volum din versurile lui Coșbuc.
- 1906 De la 1 ianuarie Coșbuc, I. Gorun și Ilarie Chendi fac să apară, săptămânal, revista artistică „Viața literară“, devenită mai apoi „Viața literară și artistică“. Secretar de redacție era Ilarie Chendi, în casa căruia se afla și redacția. Printre colaboratorii noii publicații se numărau : Al. Cazaban, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, C. Ardeleanu, N. Gane, G. Toporceanu, V. Eftimiu etc.
La 1 martie apare la Iași, sub conducerea lui C. Stere și Paul Bujor, primul număr al revistei „Viața românească“.
- 1907 Coșbuc termină traducerea integrală a *Divinei comedii*, care va apărea postum, între 1925 și 1932, sub îngrijirea lui Ramiro Ortiz.
În acest an, Coșbuc își începe colaborarea la „Viața românească“.
Izbucesc marile răscoale țărănești din România. Poezia lui Coșbuc *Noi vrem pământ !* circulă în foi volante printre răsculați, fiind folosită de

- aceștia ca un act agitatoric.
- 1908 G. N. Costescu, G. A. Dima, G. Stoenescu și G. Coșbuc scot la București *Carte de citire pentru diviziya a II-a rurală*.
Poetul se reîntoarce în Ardeal. În drum spre casă stă mai multe zile la Năsăud, se oprește la Sibiu, Bistrița și Prislop. La Prislop îl cunoaște pe Liviu Rebreanu.
Cu ocazia activității de conferențieri ai cercurilor culturale sătești, Coșbuc și M. Sadoveanu se întîlnesc prin Moldova.
- 1909 Apare lucrarea lui Coșbuc *Superstițiile păgubitoare ale poporului nostru*.
Apare la Craiova, sub îngrijirea unui colectiv din care făcea parte și Coșbuc, manualul școlar *Carte de citire pentru clasa a III-a urbană*.
Se tipărește ediția a IV-a a volumului *Fire de tort*.
La 28 august, poetul participă la inaugurarea noului local al școlii din Feldru, unde sora sa, Angelina, era preoteasă. Coșbuc face parte din Comitetul de organizare a festivităților, în al căror program figurau și câteva din poeziile sale. Alexandru, fiul poetului, recită poezia *El-Zorab*.
- 1910 Apare, în traducerea poetului, drama lui Schiller *Don Carlos*.
Vede lumina tiparului *Carte de citire pentru clasa a II-a primară urbană*, redactată de un colectiv de autori în frunte cu Coșbuc.
Gheorghe Marinescu publică în „Convorbiri critice” articolul *Pastelul în poezia românească*, în care poezia *Noaptea de vară* este considerată ca fiind cel mai frumos pastel din literatura română.
Ceva mai târziu (1923), Ibrăileanu publică în „Viața românească” articolul „*Vara*” de Coșbuc, în care socotește că această poezie este „cea mai lirică din toată opera lui Coșbuc. *Vara* este triumful soarelui în poezia lui Coșbuc și în poezia românească” — spunea Ibrăileanu.
- 1911 Se tipărește ediția a V-a a volumului *Balade și idile*.
Apare la București, sub direcția lui C. Banu, revista literară, artistică și socială „Flacăra”, la care poetul colaborează între anii 1911 — 1914. În paginile acestei reviste Coșbuc publică printre altele și poeziile: *Poetul* (1911), *Cântă pilotul* (1912), *Morți, pentru cine?* (1914) etc.
- 1912 Coșbuc publică în „Flacăra” din 1 decembrie *Amintiri despre Caragiale*, în care povestește cum I. L. Caragiale voia să scrie o piesă patriotică în jurul morții Didonei.

- Publică o culegere de *Balade* populare și din diferiți autori români.
- 1914 Apar edițiile a VI-a a volumului *Balade și idile* și a V-a (îmbogățită de autor) a volumului *Fire de tort*.
- 1915 Văd lumina tiparului edițiile a VI-a a volumului *Fire de tort* și a VII-a a *Baladelor și idilelor*.
În august, moare, în urma unui accident de automobil, fiul poetului — Alexandru.
- 1916 În mai, poetul este ales membru activ al Academiei Române.
Îi apare în nr. 5 al colecției săptămânale „Scriitorii români” (Editura „Alcalay”) volumul de versuri *Drumul iubirii*, care cuprinde, printre altele, poeziile : *Drumul iubirii*, *Cîntecul fusului*, *Ideal*, *Faptul zilei*, *Regele Pontului* etc.
- 1917 Coșbuc continuă lucrul la definitivarea traducerii *Divinei comedii* și a comentariului despre capodopera lui Dante.
- 1918 Ies de sub tipar edițiile a VIII-a a volumului *Balade și idile* și a VII-a a *Firelor de tort*.
În paginile revistei bucureștene „Scena” apare *Vulturul*, ultima poezie pe care Coșbuc o mai publică.
9 mai. Poetul încetează subit din viață.
Funeraliile au loc în după-amiaza zilei de 11 mai, la cimitirul Bellu.
Corpul neînsuflețit al lui Coșbuc se află lângă mormintele lui Eminescu, Caragiale, Sadoveanu și G. Călinescu.

CÂNTECE DE VITEJIE

(1904)

Cântec

Ți-ai mînat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu mlădiță ruptă,

Și-ți cîntai amarul din caval și nai.
Dar cumplit tu fost-ai cînd te-au dus în luptă
Ștefan și Mihai.

Când ți-or pune piedici dușmanii să cazi
Spada ta să fie și de-acum, române,
Fulger care-aprinde, vânt ce rupe brazi,
Și te-ncrede-a pururi că vei fi și mine
Tare cum ești azi.

Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Când ți vorbim o limbă și purtăm un nume,
Toți s-avem o țintă și un singur dor —
Mândru să se nalțe peste toate-n lume
Steagul tricolor !

Imnul studenților

Cântăm libertatea și numele sfânt
Al țării străvechi și-al acestui pământ !
Iubirii de neam, ce de-a pururi ne-a fost
O pavăză-n lupte și-n pace-adăpost
Cântămu-i supremul ei cîntec.

Cu vesele glasuri de tinere firi,
Cuprinși de-amintirea străbunei măririi,
Spre soare ni-e gîndul și mergem spre el,
Lumina ni-e țintă și binele țel —
Trăiască-ne țara și neamul !

Cu dreapta-nălțată spre Tatăl de sus
Jurat-am tot ce strămoșii ne-au spus :
Unire-ntre frați, și pe Domn să-l iubim
Și-altarul de jertf-al națiunii să fim
Și sufletul neamului nostru.

Iar dacă protivnicii numelui tău
Cu oști ar veni ca să-ți facă vrun rău,
Ridică-te mîndră și nu te-ngrija,
Căci inima noastră e inima ta ;
Tu-ncrede-te-n fiii tăi, mamă.

Iar dac-ar pieri de pe-ntregul pămînt
Iubirea de neam și-al credinței avînt :
Azilul lor vecinic găsindu-l în noi
Le-am crește, ca iar să le dăm înapoi
Mai tari și mai trainice lumii.

Cântec ostășesc

Caii sar și frîu-și mușcă
Jos prin văi e fum de pușcă,
Corbi s-arată croncănind.

Stau de-atac dușmanii gata —
Uite-o-n zbor întunecata
Moarte-acum spre noi venind !

Știm cu toții ce ne-așteaptă !
Sus spre Domnul mîna dreaptă
Ridicați-o dar, jurînd !
Pentru sfința noastră lege,
Pentru neam și pentru rege
Toți c-o inimă și-un gînd !

Nu mi te mîhni, copile,
Cine are-n luptă zile
Nu s-atinge plumb de el.
Ori aici, ori dealtădată,
Moartea nouă tot ni-e dată
Fiecărui-a-ntr-un fel.

Glas de trîmbiță răsună
Și coloanele s-adună
Fiți cu inimă, copii !
Nu e rece glas de-aramă,
Ci e jalnic plîns de mamă,
Plînsul sfintei Romîni !

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ți și de noi aminte
Că suntem și noi ai Tăi !
Fie-i blestemat mormîntul
Cui își calcă jurămîntul.
Și-am jurat pe cer, flăcăi !

Lasă tobele să bată !
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc și unde-i fum.
Steagu-n vânt ! Trăiască țara !
Vesel sune-acum fanfara,
Dumnezeu cu noi de-acum !

Dorobanțul

Strecurați prin plumbi și săbii, dorobanții drum deschid.
Inimoși s-azvârl prin șanțuri și de-a valma sar pe zid.

Și era prin șanț pierire și văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum și abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă și cad.

Dar roiau mereu flăcării răsăriți ca din pământ,
Valuri ce-necau reduta, scufundându-se-n mormânt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăbovea trudit pe-o scară, răsărit și el din șanț.
Cei sosiți, cu scări, în juru-i își făceau în grabă rost
Și treceau, urmându-i alții, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strâns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos și nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducând în foc pe-ai lui,
Dă de el. — „Cu sarg, băiete ! Ce-ntârzi de nu te sui ?“

El abia-și întoarce capul. — „N-am putere să mă urc.
Mă trudesc cu stînga numai ! Bată-l Dumnezeu de turc !“

— „Ții la sîn, se vede, dreapta ! Pune dreapta ! N-o ținea.“
— „Cum n-aș pune-o, și-i sub scară ! Uite-o, stai să calci

pe ea.“

Ajutându-i căpitanul, el se nalță-ncet, încet,
Dă un chiot și se nalță, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voinici,
Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalță-n vînt chipiul, strig-un nume drag și sfînt
Și-apoi sare de pe ziduri, în reductă și-n mormînt.

Ea era pămînt al nostru, smuls din sufletul turcesc,
Și voia și el să moară pe pămîntul românesc !

Dunărea și Oltul

Dunărea vorbea cu Oltul :
— „Tu, copile drag al meu,
Zbuciumat tu vîi la vale

Tulbure mereu —
Plouă mult la voi la munte,
Sate și cîmpii de-neci,
Ori ți-e firea ta de-a rupe
Maluri pe-unde treci ?“

— „Rup și maluri cîteodată
Și fac holdele de pier,
Iar cînd plouă mult la munte
Cap de om eu cer.
Dar nu-i asta, maică sfîntă,
Nu de asta-s tulburat,
Ci de cîte văd mi-e milă,
Maică, și-i păcat !

Tu, pe unde-alergi prin lume,
Vezi și țări și munți frumoși,
Neamuri ce-și vorbesc ferice
Graiul din strămoși.
Toate laudă pe Domnul,
Libere-a trăi cum vor,
Vesele fiind de viața
Și de soarta lor.

Vezi și-aici poporul nostru
Cel din veac adus pe-aici,
Sprintene și mîndre fete
Și flăcăi voinici.
Și ți-e dragă țara asta
De romîni, căci te iubesc —
Dar tu nu cunoști de-a-ntregul

Neamul românesc !

Eu de unde vin, mîhnitul,
Furios spre șes scobor,
Căci de unde vin, e spaimă.
 Groază și fior.
Tot romîni sunt și pe-acolo,
Neam din veac pe-aici adus,
Dar pe gîtul lor și astăzi
 Jugul este pus.

Ei n-au voie să-și vorbească
Graiul strămoșesc ce-l au,
Iar în coasta lor de-a pururi
 Sulițele stau.
Sfînta libertate este
Nume gol pe-al lor pămînt :
Cei nedrepti sunt cei puternici,
 Singuri au cuvînt !

Ah, de mila lor eu, maică,
Vin așa de tulburat,
Și de ciudă pe dușmanii
 Cei ce l-au călcat.
Iar de-nec și mal și oameni,
Nu mai știu ce fac nici eu
Că mă simt de-atîta jale
 Tulbure mereu !“

Pentru libertate

Plângem, da, că prea ne doare !
Nu pe noi ! Crescuți în chin
Ne-amintim de-un timp cu soare
Și-l cunoaștem cel puțin !
Plângem pe copii, sărmanii,
Că-ntr-al temniții mormânt
Își încep în noapte anii,
Nesțind ce-i soare sfânt.
Plângem, da, și strâns ne strângem
Lâng-olaltă, cîți suntem,
Dar să știți că nu ne plângem
Ca nebunii cari se tem.

Robi, meniți prin jocul sortii,
Noi ai chinului am fost,
Însă nu, și nu, ai morții !
Nu cătăm noi adăpost
Nici în milă, nici în rugă ;
Asta cear-o de la voi
Cel ursit să fie slugă —
Dar n-o cereți de la noi !
Vom răbda, privind în fața
Orișicui, și-a orice chin,
Că noi știm că-i multă viață
Și în noi, și-n cei ce vin.

Blestemați pieri-vor regii
Cari s-abat din drumul drept —
Ne-ați adus stricarea legii
Și ne stați cu mîna-n piept.
O, și-n loc s-aveți rușine,
Vă mîndriți cu ce-ați adus :

Dar puterea, știți voi bine,
Nu vi-a dat-o Cel-de-sus,
Nici Eternul Domn ! Vi-e dată
De-un vremelnic din Infern !
Deci vi-e binecuvântată
Și la voi va fi-n etern !

Lumile-au văzut mirate
Cât de mult iubirăți voi
Șuierul de bici ce bate
Făr' de milă oameni goi !
Dar și pentru noi rămâne
Timp — ah, cine poate ști !
Șuierul acesta mîine
Cînt al lui Tirteu va fi !
Iar din lanțul ce-azi ne strînge
Pot să iasă spăzi, și pot
Spăzile să vadă sînge,
Nu de-al nostru însă tot !

Și sfîrșitul tău veni-va
Azi ori mîine,-ori mai apoi !
Și-o să poți tu sta-mpotriva
Poate-a celor mai vro doi,
Dar mai tari prin răzbunare
Și prin ura lor turbați ?
O să fii destul de tare,
Tot potopul să-l abați ?
Eu nu chem această vreme,
Dar tiranul braț al tău
Face totul ca s-o cheme,

Rău îngrămadind pe rău.

Cântecul cel vechi al Oltului

— „Vine, tată, Oltul mare ;
Malul stîng de-abia-l zăresc.“

— „Las' să vie Oltul mare,
Că, romîni de cînd trăiesc,
Oltul tot la piept ne are
Și-i al nostru și ne știe
Și nu bate cu mînie
Malul cel basarabesc.
Vine mare, las' să vie
Că ni-e sol dumnezeiesc.“

— „Vine, tată, Oltul mare,
Brazi trăsniți rostogolind.“

— „Las' să vie Oltul mare,
Căci tătarii-ncoace tind,
Dar li-e Oltul în cărare
Și n-au inimă să-l treacă
Și sperieți se-ntorc și pleacă,
Cu noi horă nu se prind.
Las' să vie, că-i îneacă,
Neamul nostru mîntuind.“

— „Vine, tată, Oltul mare,
Și cu sînge-amestecat.“

— „Las' să vie Oltul mare,

Că mulțimi de oști tătare
El pe mal a apucat.
Lifte poartă, lifte duce,
Lifte, bată-i sfînta cruce ;
Oltul capul le-a mîncat !
Las' să vie să-i apuce
Că ni-e scut de Domnul dat.“

Scut și armă

Domnul sfînt să ne iubească,
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al românilor popor !

Noi prin vremi ce ne-ncercară
Altă *armă* n-am avut
Numai dragostea de țară
Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe Sfîntul Domn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atîta !
Fruntea sus, voi frați ai mei !
Astfel Cerul hotărîta
Să se nalțe amărăta
Țară, prin puterea ei !

Mai fățiș, mai fără veste
Ne-ați lovit, dușmani de voi !
Dar ce-a fost, a fost poveste !

Dragostea de țară este
Și mai tare-acum în noi.

Și de cine ne-o fi teamă ?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgați de voi în seamă —
Astăzi știți voi cum ne cheamă,
Dacă nu, să vă-nvățăm !

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al românilor popor !

Oltenii lui Tudor

Vine-un chiot dinspre munte,
Vine freamăt din păduri —
Tudor domnul vine-n frunte,
Cu mulțimea de panduri !
Iar din Jiu, din apă sfântă,
Iese cîntec vitejesc,
Și cu glas de surle cîntă
Tot poporul românesc.

Las' să-i sune surle-n țară,
Să-și adune-olteni destui,
Țara s-o vedem noi iară

Veselă pe urma lui —
Mândra patrie română
Nu sub braț de oameni slabi,
Ci voinică și stăpână
Cum a fost sub Basarabi.

Zboară corbi pe sus, băiete,
Curduri negre se-nvârtesc,
Și se zbat de-atrta sete
Și de foame se izbesc :
N-au s-aștepte-oltenii rugă
Să le dea de hrană-n văi —
Oh, ciocoi, te-ajung în fugă
Toți răzbnătorii tăi !

Cine vrea părtaș să fie
Dreptului pe-acest pământ
După Tudorin să vie !
Că-i trimis de Domnul sfânt
Să ne scape-acum odată
De ciocoi, căci Dumnezeu
Însuși s-a pornit să-i bată,
Cum ne bat și ei mereu.

Ridicați, români, Dreptății
Steag cu sfântul George-acum !
Sfintei Legi și Libertății
Faceți-i odată drum !
Cine nu-i cu voi, să știe
Că izbit va fi de voi,
De cei strașnici în minie

Și din leagăn de eroi.

Domnul Tudor să trăiască !
Sus cu toții, pui de lei,
Pentru Țara Românească,
Pentru drepturile ei !
A-mbrăcat cămașa morții
Domnul Tudor, ca Hristos,
Dar schimba-va pasul sorții,
Va trânti tiranii jos !

Sărindar

Iar Matei în baltă stete
Până-n zori, în stuf ascuns,
Frigul nopții l-a pătruns
Și prin suflet spaimă-i dete
Că pierirea l-a ajuns.

— „Dumnezeule-al puterii,
Vezi-mă-n ce stare sînt !
Fă, să scap de-acest mormînt,
Depărtîndu-mi ianicerii,
Și mă leg cu jurămînt

Că scurgînd această baltă,
Chiar pe locul unde zac
Mănăstire am să fac,
Mîndră, veselă și naltă,
Și cu aur am s-o-mbrac.“

Turcii însă-l căutară
Și-altă zi, și nencetat,
Iar Matei în stuf a stat
Și-altă noapte, mai amară,
Mort de foame și-nsetat.

— „Dat-ai prin Hristos, Părinte,
Cele nouă fericiri !
Scapă-mă de prigoniri
Și-ți voi ridica, preasfinte,
Tot pe-at tea mănăstiri !“
Ruga nu i-a fost primită
Nici acum, și-a stat Matei
Ocolit de agarei
Înc-o noapte-așa cumplită,
Și pl ngea, g ndind la ei :

— „Vai, Părinte-al îndurării,
Depărtează-acest pahar,
Și scâp nd dintr-un amar,
Mănăstiri voi face țării
C te slujbe-n sărindar.“

Și-apoi fu, că tot plecară
Nechemații venetici.
Iar Matei a str ns voinici
Și-a gonit pe turci din țară
Și-a-ngropat și mulți aici.

Iar pe locul unde-n baltă
El ascuns trei nopți a stat
Sfânt locaș a ridicat
Pe colin-acum înaltă,
După cum s-a și jurat.

Și-apucat-a să clădească
Alte nouă, rînd pe rînd,
Și i-a dat Dumnezeu gînd
Într-o zi să le sfințească,
Toate-același hram avînd.

Iar în urmă ridicat-a
Un altar după altar,
Domnului cel sfânt ca dar —
Cel din urmă dîndu-l gata,
I-a pus nume Sărindar.

Zece mai

În ziua cea sfîntă și mare
La zece-ale lunii lui mai
Se vede-o ciudat-arătare
Pe-un deal de la Plevna, pe-un plai !

Cînd zorile-ncep să s-arete
Acolo-n tăcutele văi,
Din groapă ies moartele cete,
De-a pururi jeliții flăcăi.

Ei vin de prin locuri pe care
Ca vechile răni le cunoști,
Pe unde-au stat șanțuri odată,
Redute, și taberi, și oști.

Striviți și cu minile rupte
Și galbeni ca-n jalnicul loc
În ziua sălbatecei lupte
Când bieții pieriseră-n foc.

Fac roată, și-o rugă murmură
Iar Valter și Șonțu, și toți
Mai-marii ce-n frunte căzură
Stau jalnici acolo-ntre soți.

Și stau cum stă omul ce-ascultă
Și nici o mișcare nu fac ;
Așteaptă cu grijă și spaimă
Un semn de departe și tac.

Deodată ei capul ridică,
Dau chiot și-n zare privesc
Spre țara din care ieșiră,
Spre scumpul pământ românesc —

Și-ascultă, căci tunul azi cântă
Depart-e-n iubitul pământ,
Puternic ca-n ziua luptării,
Dar alt fel de cântec, mai sfânt.

Vi-e teamă că n-o să mai cînte,
Că moartea vă fuse-nzadar —
Dar țara trăiește ! Iar tunul
Ce limpede-o spune și rar !

Și-ascultă... iar țara-i departe,
Sunt dealuri la mijloc și văi,
Și rîul cel mare-i departe
De mame pe bieții flăcăi.

Și moartea cea veșnică-nchise
Pe urmă-le tristele-i porți,
Dar moartea lor viață ne dăte :
Ferice de-asemenea morți !

Iar ce-or fi șoptind ei pe vremea
Ce-ascultă cîntarea de tun
Eu nu știu, căci nimeni nu poate
Pe morți să-i audă ce spun.

Dar cred că se roagă, sărmanii :
— „Noi liberi pe voi v-am făcut
Iar Tatăl din cer să vă aibă
De-a pururi sub sfîntul său scut !“

Pe drumul Plevnei

Iar pe drumul care duce

de la Dunăre spre munte
Trec români zi și noapte
către Plevna, merg și vin.
Vesele batalioane
cu maiorii lor în frunte,
Șir de care cu provizii
schilăviți în haine crunte —
Scârțit și chiu, și tropot
pe-acel drum de oameni plin.

Într-acest peștriț amestec,
scoborînd pe dealuri, iată
Pe-un răzor s-oprise-n cale
o bătrână și gema,
Cu desagii goi pe umeri,
semn de-o cale-ndelungată.
Iar din văi, urcînd alene
se vedea venind o ceață
De drumeți din țara noastră
și s-opriră lângă ea.

— „Bună calea“, zise unul,
— „Inima vă fie bună,
Oameni buni ! Dar unde mergeți ?“
— „De ne-ajută Dumnezeu,
Noi, la Plevna, maică dragă“.
— „Tot la Plevna ! Cum ne-adună !
Eu de-acolo viu. Băiatul
mi-e-n război acu de-o lună,
Și m-am dus să-mi văd băiatul
că-i la Plevna și-i al meu“.

Repede-mprejur se strânse
ca prin farmec toată ceata
Ca să-ntrebe cum e Plevna ?
cum stau turcii-nchiși în ea ?
Ce mai zice Carol-vodă,
când o fi războiul gata ?
Și-mbătută de potopul
întrebărilor ea, biata,
Își ștergea cu palma ochii
și plângând le tot spunea.

Dar în urmă, ei de grija
noptii, ca să nu-i apuce :
— „Să rămâi în pace, maică,
să te vadă Domnul sfânt“.
Și grăbiți se ridicară
toți de jos, făcându-și cruce.
Ea, cu ochii plini de plâns,
privea gloata cum se duce,
Și-un pustiu simți-mprejuru-i
și-ntuneric pe pământ.

Stete-așa, mereu privindu-i
și deodată-n fuga mare
Ea porni la deal, cu strigăt
să s-oprească ceata-n loc.
Când ajunse-abia trăgându-și
puținica răsuflare :
— „Dragi creștini, voi unde mergeți ?
aveți milă și-ndurare,

Eu mă-ntorc cu voi acolo
la băiatul meu, în foc !“

— „Dar ai fost ! La Plevna, maică,
toate-acum îți sunt știute,
Ți-ai văzut și tu băiatul,
ce mai vrei să vezi acum ?
Să te-ntorci, în sat acasă ;
ia-ți toiagul tău și du-te.
Noi suntem cu toții tineri
zor avem și mergem iute,
Tu ești slabă și puțină
și e mult de mers pe drum“.

Ea-și întinse-atunci cu gemet
mâinile, strigând cu jale :
— „Nu mă bateți cu nevrerea,
că vă bate Dumnezeu !
Voi fugi cu voi alături,
și de voi muri pe cale,
Tot atâta ! M-oi ști aproape
de băiat ! În sat, acasă
E pustiu, că n-am pe nimeni !
Orice-o fi, mă duc și eu !“

Mortul de la Putna

Iar la Putna-n mănăstire,
Noaptea, din tăcut mormânt,

Iese-n plină strălucire
Ștefan cel viteaz și sfânt.
Lespedea ce-au pus-o popii
Peste groapă,-ncet se dă
Îndărăt și-n fundul gropii
Ștefan plin de pace stă.
Dar se nălță-ncet eroul
Deșteptat din lungu-i somn,
Luminat e-ntreg cavoul
Și sumeț viteazul domn.

Albu-i coif străluce-n lună
Iar pe zale-i joacă zări
De lumini ce se-mpreună
Ca-ntr-un basm cu arătări.
Lunga sulită și-o poartă
Răsucind-o-n mândru chip —
Eu credeam că-i umbră moartă
Ce se mișcă pe nisip,
Dar e viu ! Acum ridică
Ochii săi, parc-ar lăsa
Peste-o oaste inimică
Toată vrăjmășia sa.

Apoi stă plecat și-ascultă ;
Poate-aude spre Hotin
Vuiet și-alergare multă
De poloni și turci ce vin,
Poate-aude oști tătare
Și năvală peste Prut,
Ori sosind din depărtare

Peste munte i-a trecut
Regele Matei ! Voi cete
De cazaci și de secui,
Dumnezeu acum vă dete
Gata iar pe mîna lui !

Sună zornăit de zale,
Strigăt mare de război,
Ard Moldova noastră-n cale
Cîți dușmani și vechi, și noi.
Ștefan tremură-n mînie.
Iese din tăcutul schit —
Luna-n ceruri, argintie,
Cu nori negri s-a-nvelit,
Și cumplit din bucium sună
Ștefan vodă ; ca un nor
Ies oșteni și iuți s-adună
Roată lîngă domnul lor.

Iat-o, oastea lui voinică,
Toți cei buni și tari ai săi !
Ștefan spada și-o ridică
Și pornește-n sîrg spre văi,
Luna tot mai mult s-ascunde,
Tot mai negri nori plutesc
Și din văi grozav răspunde
Buciumul moldovenesc.
Se tot duce, duce-n noapte
Zgomotul în jos spre Prut,
Mai lăsînd în urmă șoapte
Din furtuna ce-a trecut.

E pustiu la mănăstire,
Gol mormântul cel deschis !
Toate-au fost o nălucire,
Toate repezi ca-ntr-un vis.
Nu știi bine-n care parte,
Ștefane, te-ai dus cu oști,
Știu că tu te-ai dus departe,
Și dușmanii ți-i cunoști !
Bate-i, Ștefane, părinte,
Spulberă-i de pe pământ :
Chiar și mort învață-i minte,
Cine ești și-ai tăi ce sânt.

Stema țării

Ca un zimbru-ntăr tat
Când a prins pământu-n coarne,
Tot ce-n drumul lui a stat
Gata să răstoarne —
Ca un zimbru-ntăr tat
Moldovenii s-au luptat
Cu potop de litve.

Ca un leu sfîșietor
Când cuprins de-arcași se vede,
Prin mulțimea de popor
Trăsnet se repede —
Ca un leu sfîșietor
Sar-oltenii-n munții lor
Într-un iad de latini.

Iar muntenii ce-au avut
Cuib pe apa Dâmboviții,
Ca vulturu-n munți cresc
 Apărând răpiții
Pui ai săi — făcut-au scut
Țării lor și-au abătut
 Negrul nor de hoarde.

„Zimbru și vultur și leu
Fui când mi-a călcat păgânul
Patria și dreptul meu“.
 Și va fi românul
Și de-acum român mereu,
Zimbru și vultur și leu
 Și viteazul lumii.

Fragment epic

Iar pe lumea cealaltă scoborînd acum flăcăii
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Cîți sosesc pe rînd în stoluri, adunați în gura văii
Stau s-aștepte alte gloate cîte se vedeau că vin.
Unii șterg de iarba udă cîte-o sabie-ncrunțată,
Din pulpana hainei, alții sîngele dușman îl storc,
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odată
Precum fac biruitoarii din războaie cînd se-ntorc.

Cînd văzur-această gloată, toți acei ce-ndușmăniră
Pe români de-a lungul vremii, plini de spaim-au tresărit

Resfirîndu-se prin noapte, precum fumul se resfiră,
Și din margini mai spre margini se topeau neconținut.
Cu genunchii plini de tremur și cu gheața morții-n gură,
Morți erau de-a doua oară, ca-ntr-al Orcului noian
Luptătorii din Mikene când îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coiful comandantului troian.

Dar ai noștri morți de veacuri, cîți pieriră prin războaie,
Apărînd a lor credință și pămîntul românesc,
Stau cu ochii țintă-n noapte și-al lor mijloc îl îndoiaie
Ca s-apropie privirea de minunea ce-o zăresc :
Văd români, și-aud cuvinte românești ! De-ai lor cu toții !
Umilit venea, iar astăzi ce trufaș acest popor —
Și-ndrăznind dintîi o seamă, vin sfioși să-și vadă soții,
Tot mai mulți, cu toții-n urmă s-au pornit din noaptea lor.

Și precum în neastîmpăr păsări grabnice cu zborul
Se tot străng de pretutindeni toamna ca să plece stol,
Astfel s-adunau românii și sporea mereu poporul
Celor morți umplînd de vuiet câmpul meu-nainte gol.
S-a mișcat acum de-a valma toată lumea-n locuința
Umbrelor, sunînd ca marea și-ntr-un zbucium nentrerupt,
Iar de-atîta nor de duhuri ce-și vădea prin glas ființa
Se părea că-i românească toată lumea dedesubt.

Străbătînd genuni cu mersul, nesfîrșită li-e venirea,
Ca potopul de puternici și nebiruiți ca el —
Cîți pieriră fără de urmă copleșiți de năvălirea
Asiei, și-arcași cu glugă din câmpiile lui Gel.
Cîți au înroșit cu sânge rîuri mari și-ascunse plaiuri.

Când prin văile bulgare Ioniț-avea locaș,
Și frumosul grai al nostru printre bîlbîite graiuri
Și-l păstrau, murind sub steagul ducilor de Făgăraș.

Iată-i, înșiși vin în frunte cei ce-au cîrmuit norodul,
Principii din munți și banii cu viteze fiare-n scut,
Și cu Negru-vod-alături vine Dragoș voievodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Și-Alexandru-al cărui nume și-astăzi codrii-l mai îngînă
Tînr și pîrînd ca Hector cel cu coif fluturător,
Cînd cu sulita-i grozavă, falnic răsucind-o-n mînă,
Sare-n mîndru-i car și umple cîmpii Troiei de omor.

Trăsnet al mîniei noastre, Mircea, tu iuțește-ți pașii,
Adă-ți gloatele ce-n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma ! Braț, ce pustiind vrăjmașii,
Dunărea ca soț de luptă, munții te-ai trudit să-i chemi.
Ce vei fi gîndit tu, Mircea, cînd vedeai pornit cum vine
Peste munți și peste ape, ca furtuna, Ilderim ?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine,
Mai avem simțire-n inimi ca-ndeajuns să te slăvim ?

Iar dincolo vine-n goană cel ce-n numărate zile
A clintit temelul lumii și-a oprit și vremea-n loc,
Cel cu nume sfînt de-Arhanghel — cu-al tău nume, Mi-
haile,
Tot ca tine de puternic și cu sabie de foc.
Munții se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă
Intră-n fier ca-n lemnul putred, pui din oltenescul leu !
Foc de n-ar mai fi, și lege, ca nimic să nu mai ardă,
Foc ar naște iar pe lume ochii-acestui Prometeu.

Și cu el Fărcaș și Stoica, și-nvrtindu-și buzduganul
Doi Buzești, ducând și spaimă și-al pieririi-ngheț cu ei !
Spuie Neajlovul, Sinane, câte oști pierdu sultanul,
Și Șelimberul să spuie cum ți-a fost, nebune-Andrei ?
Amurat, ți-aduci aminte cum sosi grăbit odată
Și era să-ți spargă poarta ca să-ți intre-n Țarigrad ?
Și ce cale-avea să facă ! Dar s-a tânguit vrodată
Fulgerul că-i drum departe de la nor până la brad ?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oștenii teutonici,
Ștefan, turnul de-apărare al românilor, venind
Suflet mîrios și-n toată strălucirea cîntă-n cronici
Scrisă e c-a fost pe vremea cînd el țara străjuind
A făcut din oase-un munte și-a-nhățat și regi de plete
Și, arînd de ciudă cîmpul, puse-n jug dușmanii lui —
Pe mînunchiul spăzii sale mîna lui tot caldă stete,
Căci el nu știuse-n viață cum s-anină spada-n cui.

El și-aici e-ntreg în arme și purcede-aprins pe cale,
Parc-a pururi vede-n față Racova și Podu-Nalt,
Iar de vuietul mulțimii și de coifuri și de zale
Tremură, răzbit de spaimă, tot tărîmul celălalt.
El și-aici e vîntul iernii, și dușmanii săi sunt pleava !
Urcă munți fără de plaiuri, trece Dunări fără pod —
Faceți loc ! Sosesc ca rîul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năpraznici ai lui Ștefan voievod !

Și Ion Cumplitul vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rînd,
Și nenfricoșatul Țepeș, Petru Rareș a lui Majă
Vin cu toții de prin noapte, gloate-n urmă-le-aducînd.

Și hatmani și capi de oaste — dați-mi voi acum o sută
 De vieți, ca să am vreme să-i numesc aici pe toți !
 Și tu, neam român, tu astăzi stai cu inima pierdută,
 Făr' de zei te crezi pe lume și pustiu tu te socoți.

Iată-ți gloria de veacuri ! Umbre mari din lumea moartă, —
 Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem —
 Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșniciei poartă
 Am intrat și noi ; și-ntr-însul zei fără de moarte-avem !
 Ce-ți aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine,
 Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoarei sorți ?
 Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine :
 Nașterea cea viitoare ne e-n lumea celor morți.

Pe dealul Plevnei

E-n amurg. Pe deal bulgarul
 Liniștit își mănă carul.

Roțile nu știu că plânge
 Dealul, pe-unde omul mănă ;
 Nu știu boii, că-n țărână,
 Pe-unde trec, e numai sânge.

Noaptea-ncet, încet scoboară,
 Lilieci prin aer zboară.

Pe-unde-a fost cumplire-odată
 Doarme-acum întreaga fire,
 Peste-un iad de zvârcolire
 Cade-o pace-ntunecată.

Numai luna e pe lanuri —
Dar mai sus, pe sub rădanuri,

Unde-a curs fierbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme-n vreme,
Cât e noaptea-n dealuri geme
Și se zbugiumă porumbul.

Oștirile lui Alab

Noaptea care-ncheie anul —
 Noaptea sfântă,
Când cetindu-și El-Coranul
Trist mahomedanii cântă
Pe răpușii prin bătăi —
Noaptea asta știe spune
 De-o minune
La Călugăreni prin văi,

Când e-n jumătate ruptă
 Noaptea-n cale,
Pe uitatul câmp de luptă
Se pornește-un glas de jale
Și-apoi multe, și-mprejur
Din păduri răsar o mie,
 Din câmpie
Plânge-un nesfârșit murmur.

Și murmurul crește-ntruna

Și deodată,
Urlă-n zare ca furtuna,
Și prin zarea spintecată
De blesteme și de vânt
Ies spahii în șiruri dese,
Grabnic iese
Oastea-ntregă din pământ.

Căci acum, prin lumea lată,
Ies să jure
Toți cari au pierit vrodată
Pe câmpiile ghiaure,
Și-așteptând un semn ceresc
Stau gătiți, potop să plece
Și să-nece
Tot pământul creștinesc.

Ei, cu genele-amorțite,
Nalță mână,
Iar din bărbile-ncalcite
Iuți își scutură țărâna
Și pe cai sărind grăbiți,
Învârtesc dușmanii crucii
Săbii lucii,
De năvală stând gătiți.

Furnicând din mii de locuri,
Plini de ură,
Cu blesteme și batjocuri,
Strigă toți ca dintr-o gură

Sfântul nume-al lui Isus,
Și turbate și-ndrăznețe
Mii de fețe,
Alergând, privesc în sus.

Iar acum, fiind o gloată,
Numai una,
Osie-ntr-această roată
Se ridică Semiluna,
De pe steagul care-n vânt
Geme-o plângere-ntreruptă
Și se luptă ;
Iar ce geme e cuvânt.

Și-i a lui Alah cuvântul,
Sfânt și mare !
Și tăcută ca mormântul
Și-mpietrit-acolo-n zare
Oastea-ntreagă stă pe loc.
Codri, dealuri, râuri și luncă
Toate-aruncă
Ochii-n sus, spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci în vaier
Umplu cerul :
Crucea e, o cruce-n aer !
Turcii toți, zvrâindu-și fierul,
Iuți se-ntorc ca-ntorși de vânt ;
Noaptea răsare luminată
Și deodată
Intră totul în pământ.

Graiul neamului

„Fie-a voastră-ntreagă țară,
Și de cereți, vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului“ — Și se sculară
Să ne vremuiască traiul
Că și dușmani aveam pe lume !
Graiul ni-l cereau anume,
Să-l lăsăm !

Dar nestrămutați strămoșii
Tot cu arma-n mîini au stat :
Au văzut și munți de oase,
Și de sînge rîuri roșii,
Dar din țara lor nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat !

Astăzi stăm și noi la pîndă,
Graiul vechi să-l apărăm ;
Dar pe-ascuns dușmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vîndă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm ?

Repezi trec cu vifor anii,

Ispitind puterea ta,
Neam român ! Cu ură mare
Vor căta mereu dușmanii
Graiului român pierzare ;
Dar să piară ei cu toții :
Nu l-am dat, și nici nepoții
Nu-l vor da !

De profundis

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și fiorul,
Soarele-și ascunde fața
Și-ngrozit se-ntoarce norul
Să se ducă-ntr-alte părți.
O, a fost acolo-n vale
Moarte și pierire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme-ndelungată
Povesti-se-va prin cărți.

Umblă mai încet cu plugul,
Tu țăranule, cu grapa,
Poartă-te să dai țărâna
Mai deoparte-ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb —
Poate unde scurmi pământul
Tu să vezi că iese sânge,
Plugul tău să dezvelească
Vrun voinic ce-n groapă plânge

Zbuciumat de spăzi și plumb.

Au venit din munți cu soare
Și din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stâne și cîmpii și sate
Și-au trecut grozavul rău.
Moarte ! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimei tale :
Spune tu, putut-ai, moarte,
Să oprești voinicii-n cale,
Să le pui mîniei frâu ?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima și fiorul —
Plin de grije și-n tăcere
Se strecoară călătorul
Prin pustiul loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o șoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor ieși cei morți cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute,
Repetînd pierirea lor !

Carol Robert

Stăpînul țării feudale
Regea de Basarab, pe cale
Venind cu sutele de-arcași

Turnați în zale,
Ce-i pentru-acești viteji ostași
O țară largă de trei pași ?

— „Sărmanul vodă, cum îl cheamă,
O fi-n pământ acum de teamă !
Ce minte-o să-l învăț ! Să-l fac
Să ție seamă
Că eu sunt eu, și nu mă-mpac
C-un biet ca el, cioban sărac !

Uitat-a că-i născut să fie
Păstor de oi și slugă mie ? —
De barbă însă am să-l scot
Din vizunie.
Ce cîini îl apără ? Socot
Să-l spunzur eu cu cîini cu tot !

Curînd, flăcăi ! E plin paharul !
Auzi ce-mi scrie-acum tîlharul —
Dar cine crede el c-ar fi
Maghiarul ?“
Și regele rîzînd s-opri
Și-aceste vorbe le citi :

„Mărite crai ! Îți spui prin carte,
Că vecinic dinspre-a noastră parte
Vrem binele ! Suntem cei foști
Și mai departe —
Și-acum tu uiți că ne cunoști
Și-alergi în străngere de oști !

Eu sunt mai slab. Zic eu de mine.
V-am dat hăraci, că se cuvine,
Pe plac eu multe v-am făcut
 Să fie bine.
Voi Severinul l-ați bătut :
Vi-l las, măcar eu n-aș fi vrut !

Dar o rugare eu ți-aș face :
Să mi te-ntorci în bună pace,
Să te ferești, măria ta,
 De drumu-ncoace.
Că mai pe-aproape de veți da
Nici unul viu nu veți scăpa !“

De hohote vuit-a malul ;
S-a dat cu spaimă-n lături calul
Lui Robert. — „Tomo, fii stăpân
 Că-ți pierzi Ardealul !
Nu-i prost românul că-i bătrân,
E prost că-i minte de român !“

Și-așa răsând, în zi de vară,
Frumoasele lor oști intrară
Adânc prin munții românești,
 Adânc spre țară.
O, nu ți-aduc vulturii vești,
Roberte,-n drum ca să te-oprești ?

Căci iată, colo la strămoare,
S-aude-un corn de vânătoare

Și multe-apoi, chiuituri
Răsunătoare.
Se umple codru-ntreg de guri
Și ies românii din păduri.

Jucându-și coiful alb pe creste
Ei vin, și nu le prinzi de veste,
Năvalnic cad și iuți răsar
Ca din poveste.
Ei intră-n desetul maghiar
Și unde-ajung, îl lasă rar.

O, bieți maghiari, striviți în vale !
Ce mândri-ați mai venit pe cale,
Atâtea sute de arcași
Turnați în zale !
Cum pier acum acești ostași
În țara largă de trei pași !

Și, fala lor uitând-o toată
Mureau zdrobiți, și ca să poată
Să-și scape capul, rupți și goi
Fugeau în gloată.
O, și la ziua cea de-apoi
Vor râde-aceste văi de voi !

Tu-n gând bolboroseai o rugă
Și nu gândeai decât la fugă,
Și-n spate, rege, tu ți-ai pus
Vestmînt de slugă —
Un gând nebun mi te-a adus
Și-acum te bate Cel-de-sus !

Venit-a Dumnezeu să certe
Mândria ta, Carol Roberte !
De nimeni n-ai voit s-ascuți,
 Cel Sfânt te ierte !
Din pilda ta cunoaștem mulți
Că știu și regii-umbla desculți !

Golia ticălosul

La Cahul, pe câmpie, din marginea poienii
Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,
Și-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor,
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineții
Prin vale să-și reverse din lături călăreții
Ca vânturi iuți ce scurmă și-mpart cumplitul nor.

Iar când veni și vremea să urle-n zare tunul,
Mișcatu-s-au românii cu miile, ca unul —
O lamur-a Moldovei prin sutele de ani !
Dar Golia ticălosul alt gând avea cu soții,
Și-n sulii ridicându-și căciulele cu toții
Lăsând câmpia noastră trecură la dușmani.

O clipă stete vodă cu inima trăsniță.
Întors apoi, strigat-a spre oastea-nmărmurită,
Pe Golia arătându-l cu pumnii, cu-amândoi :
— „Oșteni ai țării mele ! priviți-l cum se duce,
El vinde sfânta țară și vinde sfânta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine și pe voi !“

Cumplit se-ntoarse vodă cu-ntreaga sa mînie
Spre partea de-unde Golia venea cu dușmănie
Spre frații săi, în fruntea grozavilor spahii.
— „Să dați fără de milă, că-i inimă de fiară !
Să piară-acum pămîntul ! Moldova-ne să piară,
Dar Golia-ntîi de toate să piar-acum, copii !“

Și nu vedeau romîni nîci moartea cum le iese
În drum, și nîci potopul de turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minți.
Și neputînd mai iute să-l stingă de pe lume
Rosteau cu glasul urii bicisnicul său nume
Prin gemete scrîșnite strivindu-i-l în dinți.

O, Golia, tu ! pîndit-ai așa de-amară vreme
Dar toate ale țării și plîngerii și blesteme
Ajungă-te de-a pururi, și n-ai mai fi trăit !
Dar iată-le, pornite din sulii și din gură —
Smintiții tăi la Cahul cîinește-aici căzură,
Căzuși și tu, mișele, tu cel ce i-ai smintit !

Călcau spahiii-n goană pe barba ta bătrîna,
Iar pumnii-n loc de aur strîngeau în ei țărîna
Și-n gură-ți s-adunase și sînge și pămînt,
Să-nece-n tine, Golio, mai repede suflarea !
Așa sfîrșit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar lupii fie-i preoți și gura lor mormînt !

Adînc în noaptea nopții și-n Iadul cel din urmă
În care-al iernii viscol suflarea nu și-o curmă

Nicicînd, stau prinși în gheață ai lumilor mișei :
Grozavă li-e durerea, și vecinică li-e truda —
De-a stînga țipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda,
Iar tu, tu goale Golio, te vaiieți între ei !

La Smârdan

— „Neam român, văzui odată
Oastea Domnului Mihai“
Zicea Dunărea-ntristată :
„Fulger îns-atunci erai,
Și-alergînd prin cer furtuna
Cînta vorbe românești —
Astăzi stau și-ascult întruna
Și mă uit, și nu mai ești !“

Dar abia roști cuvîntul
Dunărea, vuind prin văi,
Și văzu gemînd pămîntul
Și de cai și de flăcăi.
Zornet auzi prin zare,
Cum se-ncheagă stol cu stol
Și năprasnică răsare
Oastea domnului Carol.

Jalnic tu-ți doinești durerea
Dunăre, și iat-acum !
Din mormînt ieși puterea
Și-nzadar îi stai în drum.
Trec voinicii peste tine ;
Mersul lor e zbor de fulg,

Și din mîinile străine
Stema libertății smulg.

Tresăriră iuți romîni
Căci aminte și-au adus
Cît s-au străduit bătrîni
Steagul să ni-l ție sus,
Cîte plîngerî nentrupte
În mormînt or fi vărsat,
Că nepoții fug de lupte
Și că steagul e-nchinat.

Dunăre,-ai văzut Smîrdanul ?
Spune tu, s-o spui și eu !
Și noi știm izbi dușmanul,
Și-n romîni e Dumnezeu !
Știm și noi găti cununa
Vitejiei ce-o doinești,
Și cînd urlă-n cer furtuna
Cîntă vorbe romînești !

La Smîrdan — așa vru Domnul —
Morții dintr-această zi
Vor avea cu spaime somnul
Și-aiurînd se vor trezi
Apărîndu-se cu mîna
Ca de-un tăinuît dușman,
Vor mușca gemînd țărîna
Ca și-n luptă la Smîrdan.

Că-ntr-această zi cumplită

N-avu mila nici un rost,
Și mînia răzvrătită
Lege tuturor ne-a fost.
Astfel că, văzînd pierirea,
Însuși Dumnezeu de sus,
Galben întorcînd privirea,
Mîna peste ochi și-a pus.

La Smîrdan, pe unde drumul
Da de-a dreptul spre vrăjmași,
Risipeai cu mîna fumul,
Ca să vezi la patru pași.
Și-ntr-un iad fără de nume,
Unde-ai noștri iuți pătrund,
Nu era nici cer, nici lume,
Numai noapte fără fund.

Și-ntr-acel noian de ceață
Dorobanții, dînd de-un rîu,
Au trecut prin sloi de gheață
Și prin apă pînă-n brîu.
Rîu de apă — Prut să fie —
Cum era să-i ție-n loc,
Dacă n-a putut să-i ție
Din redute-un rîu de foc !
La Smîrdan de-un gînd cu toții
Fost-am braț pustiitor,
Și murind au dat nepoții
Mîna cu strămoșii lor.
N-ai avut mai buni tu, bane,
La Călugăreni în văi ;

Iar la Racova, Ștefane,
Nu-ți erau mai buni ai tăi.

De-o veni din nou vrodată
Vuiet peste-al tău pământ,
Țară dragă și-ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfânt
Nu-ntr-alt chip să ne ajute,
Ca să-nfrângem pe dușman,
Decât dându-ne virtute
De flăcăi ca la Smârdan.

Cântec

Țară-avem și noi sub soare,
Și-o răvnesc dușmani destui,
Dar prin vremi asupritoare
N-am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici ! vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt, străine,
Și-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică, nu-i de-ocară,
Căci viteji în ea mai sânt,
Și-apoi și la noi în țară
Crește fierul din pământ :
Când voim, îl știm culege,
Știm cum să izbim cu el
Când dușmani lipsiți de lege
Vin spre noi cu gând mișel.

Steag avem și noi, străine,
Și-l iubim cu jurământ.
Ziua răului când vine,
Ce frumos se zbate-n vânt!
E frumos și steagul vostru,
Dar pe-al nostru de-l privesc
Tot mai mândru este-al nostru,
Și mai sfânt, că-i românesc.
Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de dușmani
L-au purtat cinstit străbunii
Prin atât amar de ani.
De ne cheamă azi la moarte,
Veseli mergem la război :
Să dea Domnul să ni-l poarte
Și nepoții tot ca noi !

Știm și noi o lege sfântă,
Și de-un veac de ani acum
Stăm cu ochii tot spre țintă,
Mergem tot pe-același drum.
Pentru sfânta lege-a crucii,
Pentru limba ce-o vorbim :
Ce de-oțel pe săbii lucii
Pus-am noi de când trăim !
Știe Dumnezeu de-i bine
Ori de facem vrun păcat —
Dar noi știm c-așa e bine
Să ținem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,

Noi cu gura prindem foc :
Numai vîntul se tot schimbă,
Însă munții stau pe loc.

Sunt și neamuri mai cu nume,
Mai vestite la război ;
Or fi multe poate-n lume,
Cîte n-au ajuns la noi.
Dar noi știm ce ne-nvățară
Cei ce-au fost, și cînd rostim
Vorba sfîntă „neam și țară“
Noi, străine, tresărim.
Pentru cel ce ne iubește,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar cînd neamul ni-l hulește
Și vrăjmaș ne vine-n prag,
Mii de oști cu el s-aducă :
Noi suntem romîni destui —
Cînd de piept cu noi s-apucă,
Aibă-l ceru-n mila lui !

Cîntecul redutei

În redută numai lei ;
Uite-i, mă, bașibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii !
Dar mai mare peste ei

Cine-mi e ? Vrun Str mbă-Lemne ?
Cică și mai și, pesemne,
Unul, Ciaca-Paca-Bei.

C te cinci pe-un ban să-i vinzi,
Că sunt tot oșteni pe-alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulați pe după grinzi.
Se-ntind, nene, de căldură
De le-ajung genunchii-n gură —
Mașal , cu ei te prinzi ?

Ce te uiți tu, că sunt goi ?
Așa-i turcu-n vitejie,
Zv rle haina ca să fie
Sprinten-foc, c nd e-n război.
D rdâiesc din dinți, mă, vere —
Lasă-i, mă, că-și fac putere
Dinților, să muște-n noi.

Și-ntr-o zi — să vezi acu —
Dete-Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cizme cuie,
Și-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băț călare
Și-alerg nd în fuga mare
Drept la V din s-abātu.

Strig-Osman : — „Păsat vă fac !
Încurcați pe-aicea treaba,
Și-mi m ncați pilaf degeaba —

Vă tai ciorba, vă dezbrac !
Ahmet, Mahmet, cum te cheamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sări, curînd, că-ți viu de hac !“

Turcii, toți, gîndeau : „Poftim !
Să dezbraci p-un gol ca napul —
Cu ce-și bate pașa capul !“
Și-i strigară : — „Cioc selim !“
Dar temîndu-se de vorba
Că Osman le taie ciorba,
Au mai zis : — „Sărim, sărim !“

Și-au sărit cei lei de turci
Care cum putea mai iute :
Vin romîni spre redute,
Și să stai să-i mai încurci ?
Căpitanii-și pierd șalvarii,
Fac mătăanii ghinării,
Că-i la deal, și-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun :
— „Ce fugiți, ca-n groaza furcii ?
Nu vă vin din urmă turcii !
Stați, și dați-ne tutun.“
Ei de stat n-au stat nici unul
Dar ne-au azvîrlit tutunul
C-așa-i turcul, suflet bun...

Acest cîntec îl făcui
Eu, căprarul Păvăloae,

Stând de strajă noaptea-n ploaie,
Și gândeam : „Tu razi și spui,
Și tu n-ai cămașă-n spate !
Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Și-am să-mbrac cămașa lui !“

Povestea căprarului

Când ne-au respins de la movilă,
Căzurăm mulți pe-aceste lunci.
Și-ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plâns de milă.

În șiruri strânse și-mproșcând
Neconținut cu foc mulțimea,
Se da-ndărăt dorobănțimea,
Loc turcilor pe șes făcând.
Curgea și mult și iute focul,
Iar între-ai noștri și vrăjmași
Erau cel mult optzeci de pași —
Dar noi lăsam cu palma locul.

Și, iată-n urma tuturor.
Un biet căprar, având un frate
Ucis, s-opri să-l ieie-n spate,
Și-apoi spre șir porni cu zor.
Dar, lunecând pe iarba udă
Fiind și slab, căzu-n curând,
Iar noi strigam să între-nrînd ;
El a rămas nevrînd s-audă.

La ochi cu pușca l-am văzut,
Îngenuncheat acolo-n cale,
Trăgînd spre-arapii ce din vale
Veneau mereu. O, n-am crezut
Că omul în mînie poate
S-avîrli-așa de mult omor,
Că plumbii-n deznădejdea lor
Curg rîu ! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne-ndepărtam mereu,
Și i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Și că-i păcat de Dumnezeu.
Nevrînd să-l lase pe cîmpie,
Și să-l aducă neputînd,
El sta cu mortul, dus de-un gînd :
Străjer răzbunător să-i fie !

Dar turcii vin, tot vin, un roi,
Și tot mai larg li-e-n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de pași mai au nizamii,
Au cincisprezece, zece-acum —
Și-aștepți pe-ai tăi, plîngînd pe drum,
Tu, suflet pustiit al mamii !

Dar iată-l, cade ! L-a lovit
Pesemne-un plumb din multa ploaie ;
Pe spate-acum murind se-ndoaie,

Dar l-am văzut cum s-a-nvârtit
Spre frate-său, căzând deodată
Cu fața-n jos, părând c-ar vra
Să-l apere pe mort așa —
Și-atunci coloana-naintată

A turcilor, sosind povoi,
I-a și cuprins, urmându-și goana,
Și i-a-necat apoi coloana
Și nu i-am mai văzut apoi.

Înfiorat și-acum îmi bate
Cu jale inima, când scriu :
Strivit de turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate !

Când ne-am retras pe-acele lunci,
Respinși de turci de la movilă,
Un regiment întreg, de milă,
A plâns de ce-a văzut atunci !

Coloana de atac

Porniserăm din văi adânci
Și ne traram acum pe brânci

Să nu ne prind-Osman de veste,
Că năzuim la deal spre creste,

Căci veste de-ar fi prins ai săi,
Noi n-am mai fi ieșit din văi.

Și-așa cu-ncredere vegheată
Noi răsărim pe deal deodată.

Ne văd păgâni, sar pe zid,
Potop de foc spre noi deschid.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezându-ne pe sub redute.

Și nu eram ! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pînă-acolo-i lungă cale,
O răpă-n drum și-adîncă vale.

O clipă ca-mpietriți am stat ;
Maiorul însă-a și plecat

Și ne-am făcut cu toții cruce :
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce !

La vale,-acum, pe răpi curînd —
Un rănd e mort, mai moare-un rănd.

Cad bombele-n pămînt și scurmă
Și altele mai vin pe urmă ;

Ca grindina și plumbii cad,
Se-ntunecă și-i vai ca-n iad !

Și-un plumb veni cumplit cu zborul
Și fără glas căzu maiorul.

Atunci un ofițer înalt,
Cu spada-n vînt, iar celălalt,

Trăgînd mereu din carabină,
Sătiră-n front ; iar pe colină

Noi după dîșii, cot la cot,
Suiam orbiș, noi, leatul tot.

Cît ai clipi, muream o sută,
Muream mai mulți, căci din reductă

Nu plumbi curgeau, ci rîu de foc,
Și linii-ntregi cădeau pe loc.

Și-un căpitan, cel nalt, sărmanul,
Căzuse vîrfuind mormanul,

Iar celălalt, acel ce-ochea,
Muri trăsniț în fața mea.

Căci uite-așa văzui de bine
Pe-un turc bătrîn ochind spre mine,

Iar bietul căpitan nu-ș' cum
Se puse morții drept în drum.

Am dat să-l prind, ca să nu cadă
Și-atunci căzui cu el grămadă —

Și vezi, și-acum mi-e capul prost,
Că nu-nțeleg nici azi ce-a fost :

M-am pomenit la șanț deodată
Și-o cîrp-aveam la cap legată.

De ce și cînd, de mîna cui ?
Și-atîta drum eu cînd făcui ?

Voiam să-ntreb, n-aveam pe cine,
Căci tot străini pe lîngă mine.

Dar cîrpa, orice taină-avea,
Atîta știu: c-a fost a mea —

Și-acu la șanț ! Noi rupem lanțul
Și scoborîm de-a valma șanțul.

Sărim și noi, și turcii sar
Și-i moarte-n șanț, e vai ș-amar,

Ne batem ca-n pierzarea minții,
Cu pumnii dăm, mușcăm cu dinții,

Și piept la piept ne zvîrcolim,
Străbatem repezi și răzbim.

Închid de veci nizamii gura,
Iar noi îi dăm pe rîpi de-a dura.

Ieșim apoi, ca duși de vînt,
Pe fața negrului pămînt.

Pe lături ne-ntărim șireagul :
Și iat-un căpitan cu steagul

În fruntea noastră drum făcu :
— „Ura, băieți, acu-i acu !“

Roiesc turbați pe zid păgînii,
Sub zid se-ndeaș-orbiș romînii

Și-aruncă scări, răzbesc prin fum,
Străbat mereu făcîndu-și drum.

— „Trăsniți, copii, tot după mine !“
Noi trăsnet după el, vezi bine.

Și iată-l, căpitanu-i sus
Pe meterez un braț a pus,

Dar șapte turci pe el săriră,
Și șapte săbii-l și loviră,

Și-al optulea, un turc bărbos,
Izbi turbat de sus în jos

În piept cu patul puștii, fiara —
Și-atunci pocnind se rupse scara

Și bietul căpitan căzu
Pe spate-n șanț, și-at ta fu.

Căci s-adunau păg nii gloată
Și-un om era redata toată,

Și-ntregul parapet un fes,
At ta se-ngloteau de des.

Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar s ngele curgea cu spumă.

Nici loc să stai, nici drum să treci
Și fum de pușcă, să te-neci.

Și ce-am văzut atunci — minune —
Și-n groapă morților voi spune !

Nici chip de-acu să mergi în foc,
Nici chip să stai sub zid pe loc.

Se dete semn atuncea oastei
Să părăsească clinul coastei

Și ne-am retras departe-n văi,
Striviți, o mână de flăcăi,

Flămânzi și uzi și-ntorși din cale,
Cu sufletul topit de jale.

O scrisoare de la Muselim-Selo

Măicuță dragă, cartea mea
 Găsească-mi-te-n pace !
Pe-aici e vânt și vreme grea,
 Și-Anton al Anei zace
De patru luni, și-i slab și tras,
 Să-l vezi, că-ți vine plînsul,
Că numai oasele-au rămas
 Și sufletul dintr-însul.

Apoi, să știi c-a fost război
 Și moarte-aici, nu șagă :
Cădeau pe dealuri, dintre noi,
 Ca frunza, mamă dragă.
Și-acolo-n deal, cum fulgera,
 Un plumb simții că vine
Și n-avu loc, cât larg era,
 Decît în piept la mine.

Mi-e bine-acum, și-așa socot
 Că nu va trece luna

Și-oi fi scăpat de-aici detot.
Dar vezi te rog de una :
Să nu mai faci cum ai făcut
S-aduni la tine satul,
De veselă că ți-ai văzut
Acasă iar băiatul !

Să vezi pe-aici și ciungi și-ologi !
Hristos să-i miluiască !
Tu mergi la popa-n sat să-l rogi
O slujbă să-mi citească.
Puteri de nu vei fi avînd
De plată, vorba-i lasă,
Că-i voi lucra o zi, oricînd,
La-ntorsul meu acasă.

Pe Nuțu vi-l lăsasem mic,
Cu creștetul cît masa —
O fi acum ștregar voinic
Și vă răstoarnă casa ?
Făcutu-i-ați și lui la fel
Căciulă, cum am vrut-o ?
Aveam o piele-n pod, de miel,
Doar nu veți fi vîndut-o ?

Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă,
Cea veche nu știu este-ori nu-i
Și-o fi acum și roasă
De cînd rugina scurmă-n ea.

Să-mi văd, o dare-ar sfîntul,
Cum cade iarba-n fața mea
Și-mi bate-n plete vîntul !

Ea lupte-se cum biet o ști,
C-așa ne dete soartea,
Că și noi ne-am luptat pe-aci
Cu greul și cu moartea ;
Dar l-a ajuns și pe harap
Blestemele și plînsul,
Că noi i ne-am ținut de cap
Și-ntrarăm după dînsul.

Și i-am făcut, măicuță, vînt !
L-am scos detot din țară,
Măcar stătea pe sub pămînt
Și nu ieșea pe-afară.
Și-am prins și pe-mpăratul lor,
Pe-Osman nebiruitul,
Că-l împușcase-ntr-un picior
Și-așa i-a fost sfîrșitul.

Păi, ne ținea pesemne proști,
Să-și joace hopa-tropa,
Că nu puteam să batem oști !
Dar poate taica popa
V-a spus de prin gazeturi tot —
El cum și-a dat juncanii ?
Acum i-aș cumpăra, să pot,
Dar nu mai am, azi, banii.

Mă doare-n piept, dar nu să țip,
 Și-așa mi-e dor de-acasă,
Și-aș vrea să plec, dar nu e chip
 Că vodă nu mă lasă.
Dar uite, nu e nu știu c t
 O lună chinuită,
Și-o să te strîng de după g t,
 Măicuța mea iubită...

.....
Așa mi-a spus Ion să-ți scriu,
 Iubească-ți-l pămîntul !
Și-am tot lăsat, pîn-a fost viu,
 Și-mi țin acum cuvîntul.
Să te mîngîie Dumnezeu,
 C-așa e la bătaie —
Și-am scris această carte eu,
 Căprarul Nicolae.

În spital

— „Nu-nțelege vorba, sire.“
Zice-același general,
— „Camarazi, să nu vă mire
 Că-ntr-acest spital

Nu-nțeleg nici doi cuvîntul
Ce-l vorbim, căci li-e străin,
Sunt vitejii din pămîntul
 Cel de rîuri plin,

Pe-unde trec ei veseli vara
Peste munții suri și goi ;
Ei de-acolo sunt, din țara
Turmelor de oi...

Scoborînd din munți de-a dreptul
Par în lupte-oșteni bătrîni,
Ați văzut cum pun ei pieptul —
Sire, sunt romîni.“

Astfel zice generalul
Către tîrziu-mpărat,
La Veneția-n spitalul
Cel improvizat.

— „În supremele momente
Cînd căzură peste noi
Alte patru regimente,
În amurg cu ploi

Adunați romîni-n vale
Zid în urmă ne-au rămas,
Stăvilind dușmanii-n cale
Pînă ne-am retras.

Cîți de moarte-atunci scăpară
Zilnic în spitale curg ;
Toți ca leii se luptară,
Tinere Habsburg,

Și-au murit pentru-mpăratul
Sute de viteji de-ai mei —
Dar acest de-aici, din patul
 Șapte sute trei,

Care zace-așa-n neștire
Și-i lipsește brațul stîng
Îl salut ! Dă-mi voie, sire,
 Mă na să i-o strîng.

Noaptea scoborî cu ceață,
Luptelor sfîrșit pînă,
Pînă-n trista dimineață ;
 Și rănit zăcînd

Printre morți ce-umpleau hotarul
Lîngă steagul ce-l avea
Strîns în dreapta sa, stegarul
 Singur se zbătea.

Măine-n zori o să-l găsească,
Măine-al vostru steag, romîni,
Măine stema-mpărătească
 La dușmani în mîini !

Ah ! și nimeni viu pe-aproape
Dintre-ai săi, ca-ntr-ajutor
El chemîndu-l, să-și îngroape
 Sfîntul steag al lor !

Și el n-are, n-are-o mână,
Că-n bucăți l-ar destrăma
Și cu mâinile-n țărână
Groapă i-ar săpa !

I-ar săpa-o-n stânci cu dinții,
Și-ar muri apoi rîzînd !
Iată, Doamne-al biruinții,
Tu i-ai dat un gînd :

Steagul său, de lîngă cruce
Pînă-n poala dedesubt
Dînd cu dinții să-l apuce
Rînd pe rînd l-a rupt !

Și lăsa prăjina goală,
Ocoli păduri și stânci,
Doborât de răni și boală
Și trîntit pe brînci

Printre străji și printre cete
Ziua stînd ascuns prin văi,
Pînă-a patra zi cînd dete
De fărtați de-ai săi.

N-avea grai, de răni umplutul
Suflet, vai n-avea defel —
Dar un steag, pierdut crezutul,
Brîu în sân la el !“

Cald bătea-n ferestre-amurgul ;
Nimeni n-a mai zis nimic,
Și, plecat spre pat, Habsburgul,
 Cătr-acest voinic,

Blînd l-a sărutat pe frunte ;
Spre romîni întors apoi :
— „Vara, pășunînd pe munte
 Turmele de oi,

Și-adunați pe lîngă masă
Iarna la ospăț și nunți,
Spuneți tuturor de-acasă
 Celor de prin munți,

Și le-nseninați viața
Cu cuvînt înălțător,
Că pe-un soț de-al vostru-n fața
 Voastr-a tuturor.

Sărutîndu-l împăratul
L-a numit copil al său
Și c-am stat plîngînd pe patul
 Bietului flăcău !..“

Raport

(Luarea Griviței, la 30 august 1877)

La ceasul trei pornirăm iuți,
Dar ne-am întors în văi bătuți.

Din nou am dat asalt erou,
Dar ne-am întors bătuți din nou.

De-al treilea rând deschis-am drum.
Dar n-am bătut-o nici acum.

Ne-am dus de-a patra oară-apoi
Și-acum răzvim și-i batem noi.

Ne-ar și fi fost rușine-amar
De ne-am fi dus și-acu-nzadar.

Spadă și credință

Ce furtuni n-au mai pornit
Pofta răilor și ura
Ca să pieri tu, neam iubit !
Dar de toți ne-a mântuit
Spada noastră și scriptura.

Sfântul steag ne-a fost altar
Și sub el săream grămadă
Să ne batem la hotar.
Ghioagă dă orice stejar,
Orice coasă dă o spadă.

Iar când brațul ne cădea
Uneori fără putere,
Nici atunci nu ne scădea

Inima, c-aveam în ea
Scris Hristos ca mîngîiere.

Ce de ură s-a pornit
Căutînd a ta pierzare !
Dar ai stat și-ai biruit,
Căci prin spadă-ți a grăit
Domnul cel ce-n veci e tare.

Podul lui Traian

Colo surele ruine
Către Dunăre privesc
Cum tot vine apa, vine —
Martori vremilor trecute,
Cît sunt astăzi de tăcute,
Numai inimii-i vorbesc.

Eu mă uit pe apa sură
Încrețit-abia de vînt ;
Apa lîngă mal murmură.
Trec și vremile-nainte,
Trec și-aducerile-aminte
Cum trec toate pe pămînt.

Au pierit acele glorii,
Și-alte-asemeni nu se nasc —
Ah, dar iată luptătorii
Scutul lor cum îl aruncă,
Sapă, cum le-a dat poruncă
Meșterul de la Damasc.

Grinzile de grinzi se leagă
Peste munții de granit,
Lespezi peste bazine-ncheagă
Viaduct pe bolți enorme
Și-uriașele lui forme
Parc-ajung până-n zenit.

Și din câte-avea ținuturi
Roma-n stăpânirea sa,
Iuți oșteni ascunși sub scuturi
Vin ca apa revărsată,
Cum potopul tău odată,
Iahve, peste lumi vărsa.

Podul își îndoaie fierul
Sub atârși legionari,
Tubele-nspăimântă cerul !
Istre,-acum te bați în spume !
Mulți văzuși tu tari în lume,
Însă nu pe cei mai tari !

Cine va mai sta-mpotriva
Leului roman de-acum ?
Care fulger stăvili-va
Goana răzbunării sale ?
Ai voinici tu, Decebale,
Să oprești furtuna-n drum ?

Ori ai tăi sunt cei ce-n gloate
Ies din codri-ntunecați ?

De pe c te r uri toate
Vin la moarte ca la nuntă
Cu topoare-n m ini, și-nfruntă,
Șapte r nduri de-mpărați ?...

Ah ! visez. Eu la ruine
Și la Dunăre privesc,
Cum tot vine apa, vine.
Ele stau ruine mute
Martori vremilor trecute,
Numai inimii-i vorbesc.

Pașa Hassan

Pe vodă-l zărește călare trec nd
Prin șiruri, cu fulgeru-n m nă.
În lături s-azv rle mulțimea păg nă.
Căci vodă o-mparte, cărare făc nd,
Și-n urmă-i se-ndeașă, cu vuiet curg nd,
Oștirea rom nă.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup fr iele-n zbcium și saltă ;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Și cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă :

În spatele-oștirii muntene s-aruncă
Urlând ianicerii, prin flinte și fum, —
Dar pașa rămâne alături de drum
 Departe pe luncă.

Mihai îi zărește și-alege vro doi,
Se-ntoarce și pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvârtite el roată
Și intră-n urdie ca lupu-ntre oi,
Și-o frânge degrabă și-o bate-napoi
 Și-o vîntură toată.

Hassan, de mirare, e negru-pământ ;
Nu știe de-i vis, ori aieve-i.
El vede cum zboară flăcăii Sucevei,
El vede ghiaurul că-i suflet de vînt
Și-n față-i puterile turcilor sînt
 Tăriile plevei.

Dar iată-l ! E vodă, ghiaurul Mihai ;
Aleargă năvală nebună.
Împrăștie singur pe călări îi adună,
Cutreieră câmpul, tăind de pe cai —
El vine spre pașă : e groază și vai,
 Că vine furtună.

— „Stai, pașă, o vorbă de-aproape să-ți spun
Că nu te-am găsit nicăiera“ —
Dar pașa-și pierduse și capul și firea !
Cu frîul pe coamă el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară și-n gură de tun
 Mai dulce-i pierirea.

Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Și vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barba din stînga-i ajunge la cer,
Și vodă-i un munte.

— „Stăi, pașă ! Să piară azi unul din noi.“
Dar pașa mai tare zorește ;
Cu scările-n coapse fugaru-și lovește
Și gîtul i-l bate cu pumnii-amîndoi ;
Cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi
El zboară șoimește.

Turbanul îi cade și-l lasă căzut ;
Își rupe cu mîna vestmîntul
Că-n largile-i haine se-mpiedică vîntul
Și lui îi se pare că-n loc e ținut ;
Aleargă de groaza pieririi bătut,
Măncîcă pămîntul.

Și-i dîrdăie dinții și-i galben-pierit !
Dar Alah din ceruri e mare !
Și-Alah îi scurtează grozava-i cărare
Căci pașa-i de taberi aproape sosit !
Spahiii din corturi se-ndeașă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Și-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,

Văzut-au și beii că fuga e bună
Și bietului pașă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toți a băgat
O groază nebună.

Sus inima

Avem o mândră țară —
Prin timpi de jale-amară
Strămoșii se luptară
S-o scape de stăpâni.
Azi singur noi, români
Suntem în ea stăpâni,
Sus inima, români !

O lege-avem străbună —
Prin veacuri de furtună
Ea n-a putut s-apună
Strivită de păgâni.
Ne-a fost Cel-Sfânt tărie
Și-n veci o să ne fie :
Sus inima, români !

În țara românească
De-a pururi să trăiască
Credința strămoșească
Și graiul din bătrâni.
Spre Domnul țării gândul
De-a pururi noi avându-l,

Sus inima, români!

NEPUBLICATE ÎN VOLUM

Antume

Filozofii și plugarii
(după o poveste populară)

Cu-ai săi sftnici de la curte craiul s-a pornit odată,
Ca să facă p-o câmpie o plimbare-ndătinată.

Sfetnicii, nouă la număr, povesteau, și fiecare
Înșira câte-o legendă, câte-un basm ori o-ntâmplare ;
Craiul însă, dus pe gânduri, n-asculta vorbele lor,
Ci, tăcut, își păzea drumul călărind încetișor.
Sfetnicii, dacă văzură cum că craiul mereu tace —
Îl lăsară-n dragă voie, să gândească orice-i place,
Iară între ei se-ntinse ciorobor și mare sfat :
Cine este oare-n lume omul cel mai învățat ?
După o dispută lungă, după sfaturi fără nume,
După ce critică totul, ce este și nu-i pe lume,
Aduc la conclus, în fine, pe acest rotund pământ
Cei mai înțelepți în toate dâșii sânt. Ah, dâșii sânt !
Cum ? S-ocupă din juneță numai cu filozofie ;
Logica-i o jucărie pentru mințile lor ! Fie,
Că știința-i vastă, însă ei în degetul cel mic
O posedă toată ; în fine, nu e pe lume nimic
Lucru nențeles de dâșii ; toate, toate-s bagatele :
Știu de-a rostul pe Sofocle, tot așa pe-Aristotele ;
Fiecare dintre dâșii, chiar pe când era copil,
Citea din Homer, din Plato, din Ovidiu și Virgil !
Se pricep la *Corpus juris*, la *Pandecte*. Ce mai vrei ?
Chiar și-n știința lui Pliniu — nu poți să găsești ca ei !

Apropo ! Am zis că dâșii s-au disputat. Să se știe,

Că ei, ca toți „filozofii lipsiți de filozofie“,
Au zbierat, au făcut larmă, încât craiul, deșteptat
Din gânduri, atent la toate a privit și-a ascultat.
Zâmbea craiul, dar în urmă și-a pierdut răbdarea. „Drace !
Ei mai înțelepți în toate, chiar ca Dumnezeu s-ar face !“
Astfel cugeta în sine, apoi zise tare : — „Eu,
Pe-al meu sceptru tot de aur și pe-ntreg poporul meu,
Jur că-nțelepciunea voastră este numai vorbă goală :
Sunteți proști ca cel din urmă prost ce nu știe de școală !
Un plugar fără știință, — și pe asta pun rămas,
E în stare să vă-nvârte și să vă poarte de nas !“
— „Un plugar !“ sfetnicii strigă, „un plugar mai mult să știe ?
!

Iartă-ne pentru-ndrăzneală, dar vorbești o nebunie !“
— „Nebunia câteodată își are înțelesul său :
O să facem dar o probă și mă jur pe Dumnezeu,
Că de n-oi av dreptate, vă dau vouă-a mea crăime
Și mai mult, ca om cuminte să nu mă mai țină nime !“

Sfetnicii râdeau în taină de tot ce craiul vorbea,
Dar în sânul lor mânie fără de capăt ardea.
Ce batjocură ! O, Doamne ! Un plugar și-un sfetnic mare
Puși în cumpăna științei ! Puși acu-n asemănare !...
Glumind, craiul zice-atuncea : — „Știu că nu v-a căzut
bine,
Dar așa îmi este firea : voi mă știți destul de bine !
Am glumit numai ! În urmă eu v-aș da vouă un sfat,
Adică — să-ntoarcem caii, să plecăm iar spre palat.“

Alergând preste câmpie, au zărit în calea lor
Un moșneag arând, deoparte. Soarele cam binișor

S-a-nclinat către sfințite, dar moșneagu-abia arasă
Câteva brazde. La dânsul, craiul cu sftncii pasă.
— „Noroc bun, om de-omenie !“ zice craiul salutând.
— „Să trăiești cu sănătate !“ răspunde moșneagul blând.
Sftncii zâmbeau ironic și priveau la vâjul, care
Curios stătea pe brazdă, căutând la fiecare
Dintre filozofi. În urmă, craiul iar a cuvântat :
— „Ei, bătrâne, ești cam leneș ! Prea de târziu te-ai sculat
!“
Vâjul, răsucind mustața, din fundul inimii geme :
— „Nu mă mai muștra degeaba ! — M-am sculat destul

devreme,
M-am sculat, cinstite doamne, deodat' cu-a zorilor foc,
Dar mi-a-mblat cruciș norocul, bată-l pacostea noroc !“
Craiul, ascultând, cu jale : — „Ce să faci ! Așa-i sub soare !
Dar, te rog, spune-mi, moșnege, lat e drumul nostru oare ?
Mare de n-ar fi ! Altmintrea până la viață nu-i ?“
Vâjul îi răspunde-ndată : — „Pune-ți, doamne, grija-n cui !
Drumu-i mic, fără putere, cam așa ca-n miez de vară :
La primejdie n-ajunge din potcoavă până-n scară !“
Vâjul tace ; craiul râde ; sftncii se fac ocol :
Pentru dânsii, cum se vede, cată vâjul numa-n gol !
— „Moșule, mai spune-mi una ! Văd bine că ești slab tare
Însă niște oi cu lapte, să le mulgi ai fi în stare ?“
Zise craiul, și cu zâmbet către sftnci lung privi,
Și-apoi vâjului, cu stângul, una pe ascuns ochi.
Vâjul pricepu-ntrebarea, deci, ochind și el o dată,
Zice : — „Doamne, ce mai vorbă ! Pare că-i din drum luată !“
Fost-am eu voinic pe lume, când eram în vremea mea,
Toți feciorii de pe sate pe mine mă cunoștea.

Dar acum... hăi, n-avea grije, că-s voinic, mă simț acasă,
 Măcar că soarele trece după dealuri ! Nici că-mi pasă !
 Pot să mulg oile, doamne, de la asta nu mă trag ;
 Chiar berbeci încă ți-aș mulge, de ți-ar fi mai mare drag !
 Însă, n-am cu dor pe nime să-mi deie berbecii-n strungă !
 — „Fii pe pace !“ zise craiul, „și noroc o să te-ajungă !
 M-oi face eu păcurarul ; bagă numai seamă bine ! —
 Rămas bun, moșnege dragă !“ — „Dumnezeu fie cu tine !“

După ce se-ndepărtară, craiul zise : — „Ați văzut
 Ce moșneag cuminte-acesta ? Așadar că v-a plăcut ?“
 Sfetnicii toți într-o gură prind a râde : — „Ce cuvinte !
 Să ne placă un om, care nu e, zău, deloc cuminte,
 E nebun ! Atâta-i totul !... La-ntrebarea cea dintâi
 A răspuns moșneagul bine, a vorbit cu căpătâi ;
 Însă cât și-a deschis gura la a doua întrebare —
 Am văzut pe loc că dânsul logică firească n-are,
 Nu cunoaște nici sintaxa, nici gramatica, în fine,
 N-a vorbit nimic pe cale și nimic n-a răspuns bine !
 Nici măriia-ta-ntrebarea bine detot nu i-ai pus,
 Dar, apoi, dânsul răspunse cât se poate de confuz !
 La-ntrebarea cea de-a treia, am văzut că el vorbește
 Lucruri nemaipomenite, simplamente buiguiește.
 Noi după-atâta știință și de-nvățătură-amar,
 N-am citit că să se poată mulge și berbecii chiar !“

Regele uimit întreabă : — „Cum ? Dar vâjul a vorbit
 Foarte bine, și pe cale, și destul de lămurit !
 Nu l-ați priceput ?“ — „Nu !“ strigă sfetnicii ca mai nainte.

—
 Atunci, o idee mare trecu regelui prin minte.

— „Nu l-ați priceput ? ! Ei bine ! Vom vedea cine-i nebun.
Ascultați dar toți acuma, ce doresc și vreau să spun :
Dacă nu-mi veți ști da seamă de tot ce-am vorbit acuma
Cu bătrânul de pe brazdă, atunci, las deoparte gluma —
Și pe toți, pe toți vă spânzur ! Mă jur pe cerescul soare,
Că deși sunteți voi sfetnici, vă pun în spânzurătoare !“
Craiul a zis aste vorbe rezolut, aprins și tare,
Apoi apucă îndată singur pe-o altă cărare.

Sfetnicii, la aste vorbe, au încremenit pe loc :
Pe crai bine cunoscându-l, îl știau pară de foc.
Ce vor face ? Măine craiul îi va pune-n furci înalte,
Dacă n-or ști să explice întrebările schimbate !
— „Lucrul naibii ! Nu-i de șagă ! E un „ce“ periculos —
Vorbele vâjului fură anapoda și pe dos ;
Apoi în întreaga lume *non datur* filozofie,
Vorbe, nonsensuri ca astea, a le tălmăci să știe !“
Sfetnicii, sărmani-acuma înghițeau la boroboți :
Au intrat, precum se vede, într-un „corn de capră“ toți !
— „Doamne-acum ! nimic n-ajută, zic nimic psihologie,
Înzadar ar veni Criton, cu-o nouă apologie ;
Înzadar și-ar pune vorba cel cu *tandem usque* chiar
Hippocrat să-și sfarme capul, și-ar fi totul înzadar.
Cum ? S-a mai citit vreodată prin Tit Liviu Patavinul,
Prin Salustiu Crisp, prin Tacit, sau prin Xenofon Elinul,
Că popoarele vechimii, celți, romani, latini ori grecii,
Sau ilirii, sciții, persii — și-ar fi mulș cândva berbecii ?“
Și-au sfărmat capul, sărmanii, au cercat în mii de părți,
Au citit prin lexicoane, prin gramatici și-alte cărți,
Au ținut consiliu mare ; sfātuiescu-se, s-adună.
Însă vai, *Frustra conatur cui Deus non...* pace bună ! —

Bolboresc și schimbă fețe, zor de spaimă mi-i apucă !
Ultima speranță numai este că ei să se ducă
La moșneag și să-l întrebe, că ce naiba-a povestit
Cu măriia-sa, cu craiul. Bravo ! Iacă-au nimerit !
Dar — era mare rușine, că ei, domni cu-nvățătură,
Capul să și-l plece-n fața unui vâj de pe-arătură !
Cam șod lucru-i, zău, acesta ! Dar altceva ce să faci ?
Bine-a zis cine-a zis asta : de nevoie mânci colaci !
Astfel, sfetnicii așteaptă până ce-nnoptează bine,
Ca nu cumva din tâmplare să-i zăpsească oarecine,
Apoi se duc toți la casa unde moșneagul ședea,
(Pe care, nu știu de unde, unul din ei o știa).
Aci, dâșii bat la ușă și să intre cer în casă.
Bătrânul, cam fără voie și cu mare greu îi lasă.
— „Bună seara !“ — „Seara bună ! Vai de mine ce păcat,
Ce năcaz vă poartă oare, de umblați noaptea prin sat ? !“
Sfetnicii i-au spus năcazul. — „Te rugăm dar și ne-ajută,
Căci de nu, viața noastră mâine în zori de zi-i pierdută !“
Vorbeau cam sfiiți, sărmanii : se temeau, temeau amar,
Că s-a supăra moșneagul și-i va da pe ușă-afar’.
Dar moșneagul e cuminte : ști’ să-nvârtă bine jocul.
Și, când are ac și ață, coasă al dracului cojocul.
Hăi ! Era șiret ca vulpea ; se-nvârtește-ntr-un picior ;
Ca ciuperca stând în mijloc astfel le vorbește lor :
— „Vai de mine și de mine ! Boieri mari, din sfetnicie,
Necazul care vă roade, greu necaz trebe să fie !
Nu s-a pomenit sub soare lucru-așa de minunat ;
De la un plugar să ceară sfetnicii vorbă și sfat,
Nici nu s-a pomeni-n lume cât va fi iarnă și vară !“
Mai umblă vâjul prin casă, mai râde și zise iară :
— „Haida de ! Glumă să fie, chiar de-ar fi așa cum nu-i

Și-ai ajunge pân' la vorba și sfatul țăranului :
Totuși nu v-aș spune (deși mi-aș face pomană),
Omul câte mai vorbește, fără ca să bage seamă !
Apoi, sunt bătrân și-aminte nu mai pot toate să țin :
Alta-i mintea cea de tânăr, alta mintea de bătrân !⁶
Sfetnicii priveau în față la moșneag cu grijă mare.
Oare-l criticau și-acuma ? Ce fel de logică are ?
Nu-i poveste ! Chiar de cumva bătrân-ar fi cuvântat
Nonsensuri cât Himalaia, dânșii n-ar fi observat :
Logica nu-și are locul, când dă omul de necaz,
Iar frica oricând te face să uiți cum că ești viteaz !
— „Dar, bătrâne ! Știm noi totul, domnia-ta numai explică
!“
— „N-aveți gust rău, cum se vede, așa numai pe nimica.
Ia scoateți pungile-afară, ca să văd pe ce vorbesc !“
Sfetnicii privesc prin casă, apoi la moșneag privesc,
Și-i promet cincizeci de galbeni, pentru osteneală ! Fie,
Că aruncă-atâta aur numai pentru-o nebunie !
Însă dracu-i drac și-n ceruri ! Vâjul clătina din cap
Și gândea : „Am prins pe dracul, deci să-l țin, ca să nu-l scap
!“
Apoi răsucind mustața, zice rezolut, în fine :
— „Banii-s scumpi, însă viața e mai scumpă la oricine !
Dragii mei, sunteți pesemne, azi, pe dungă de cuțit,
N-am ce face ! Cu bani — totul ; cu nimica — nicidecât !
Dați-mi trei sute de galbeni fiecare și-apoi poate
Că mi s-a deschide gura, ca să vă tâlmăcesc toate !“

Era pretensiv moșneagul, dar din față-i se citea
Cum că el nimic nu lasă din cele ce pretindea !

Trei sute de galbeni ! Doamne ! Trebe multă chibzuială
Până să te-nduri a face așa jertfă colosală.
Sfetnicii de altădată, auzind atare ton
Ar fi exclamat în pripă : „*Magna petis, Pba ton !*“
Dar acum se-ndestuliră c-un „br“ lung, mai lung de-un cot
Și fără să reflecteze, pungile afară-și scot.
„*Una salus restat victis*“ a număra cât de iute
Galbenii rotunzi ! Ce sună ! De nouă ori tot trei sute !
Asudau sărmanii sfetnici fără voie numărând ;
Iar vâjul ținea revistă de norocul său râzând.
— „Acuma suntem la cale“, vorbește vâjul îndată,
Grăbind să-și adune banii și să-i pună sub lăcată,
Apoi zice cu-ngâmfare și cu un ironic răs :
— „Ei ! dar spuneți-mi acuma, ce-a zis craiul, cum a zis ?“
Unul dintre sfetnici prinde vorba : — „Prima întrebare
A fost că de ce ești leneș și te scoli târziu ? Îmi pare,
Că ai răspuns : „Cinstite doamne ! m-am sculat devreme,
dar
Norocul mi-a stat în contră și-mi fu totul înzadar !“
Aste vorbe le-nțelegem : te-ai sculat cam târzior
Și-ai avut acasă ceartă, cu vro fată sau fecior !“
Bătrânul ocheste-atuncea, zicând : — „Știți voi foarte bine
Să talmăciți lucrul, însă nu așa cum se cuvine.
N-aveți căpătâi la gânduri... Craiu-adică m-a-ntrebat,
Că de ce-am fost oare leneș ? De ce nu m-am însurat ?
Eu să am feciori acuma, ei să-mi umble pe ogor,
Nu eu, care[-s] slab de zile și în groapă c-un picior !
I-am răspuns : O, doamne, doamne. Mă-nsurai de tânăr încă.
Să am razăm și sprijoană, când voi fi la vârstă-adâncă,
Dar pesemne-a vrut norocul să nu-mi dea cale și drum,
Toți feciorii mei sub glie zac înmormântați acum !

Dar a doua întrebare cum a fost ? ! Băgați de seamă !
Ați avut un râu să treceți ? Mare-a fost ? Craiul-avea teamă
Că va fi adânc ; de-aceea m-a-ntrebat dacă-i afund.
Să-i mințesc n-am vrut, deci iacă craiului așa-i răspund :
Fii pe pace ! Nu-i primejdie, căci e sec ca-n miez de vară,
Apa de-abia o s-ajungă până într-a șelii scară !
Cea din urmă întrebare tot pe-aceeași cale vine,
Voi deși n-ați înțeles-o, craiul a-nțeles-o bine !
M-a ochit craiul adică, și răsând m-a întrebat,
C-aș putea niște oițe să le mulg ? I-am cuvântat :
Nu oi, numai, ci berbeci chiar aș put să mulg, dar iată,
Nu-i cine să-i deie-n staul !... Asta ne-a fost vorba toată...
Apoi, de, precum se vede, craiu-i om, dar om la loc,
I-a fost milă de-alde mine și mi-a făcut azi noroc !“

Tace vâjul, lin cu mâna fruntea și-o mai netezește,
Mai tușind, mai dând cu capul, în urmă așa vorbește :
— „Acum eu stau la mulsoare și vă mulg de bani cum vreu :
Voi sunteți dară berbecii pe cari i-am înțeles eu !...“
— „Noi berbeci ? ! strigă deodată sfetnicii plini de mirare,
Fulmen, tonitra et ventum ! Noi berbeci ? noi la mulsoare ? —
Joe din Olimp și Pluto din Tartar ! Voi lari, penați,
Semizei, nimfe și grații, și voi furii, ascultați !
Unde s-a văzut vreodată un atare lucru ! Drace !
Hic crudelis, haec malitia, hoc malumque ! Punct și pace !“
Astfel zbiară, dar se-nmoaie, pleacă fețele-n pământ ;
Iese unul după altul, făr' de-a zice vrun cuvânt.
Noaptea-ntreagă nu dormiră de necaz, crâpau de ciudă,
Cum ? Deși totul e taină, dar putea lumea s-audă
Și-atunci cu filozofia dâșii au rămas pe jos ! —
„Dracul să se vâre-n rege, dar în moșneag mai vârtos !...“

Dimineața până-n ziuă ei la rege s-au grăbit.
 Regele c-un zâmbet dulce, dar ironic i-a primit.
 — „Ce-ați visat, dragii mei sfetnici ? Așa-i dar c-ați dormit

bine ?

Ați văzut chiar pe Sofocles, pe jupân Plato și-n fine
 Ați întins o conversare cu Omer măria-sa ? —
 Fericit e muritorul care se poate visa
 Discutând cu Aristotel de berbeci și de cârlani,
 Despre dreptul filozofic în numărarea de bani ! —
 Ce mai spune pascălia ? și planeții cum o duc ?
 Saturn, cum s-aude-n țară, și-a fost pierdut un papuc,
 Fu silît dar să rămână acasă și să citească
 Cântul douăzeci și patru din *Odiseea* grecească ?
 Ah, uitam... ce-i cu bătrânul cel de ieri ? Ce-ați tâlmăcit ?
 Desigur, Pallas Athene totul v-a descoperit !“

Sfetnicii ard de mânie. Unul dintre dâșii-ncepe
 Să spună c-acele vorbe așa și-așa le pricepe.
 Craiul, care știe totul, glumind, iarăși i-a-ntrebat :
 — „Conversarea cu Apollo cam câți galbeni v-a costat ?“
 Sfetnicii tăceau ca *piscis in torrente* ; tăceau, dar
 Nu puteau de ciudă multă nici să respire măcar.

Craiul serios atuncea, dezbrăcându-și ironia :
 — „Vedeți, dragii mei, acuma ce-ajunge filozofia ?
 N-am făcut lucrul acesta din răutate, deloc,
 Nici din glumă, ca astfel să-mi pot bate de voi joc.
 Nu ! — Voința mi-a fost numai să v-arăt că omul știe,
 Să trăiască-n lumea mare și făr' de filozofie !
 Am voit să v-arăt cum că și plugaru-i om isteț,
 Chiar așa de-nțelept poate, tocmai precum voi sunteți !

Am voit să v-arăt numai ce nebuni ați fost anume,
Când v-ați numit muritorii cei mai înțelepți din lume !...
Nu-mi pasă ! Pe-Omer, pe Plato citiți-i, dacă puteți ;
Dați de cap cu Herodotul, ori cu capul de pereți,
Lui Virgil îi faceți ode, invitându-l cu plăcere
La un prânz bogat, de gală, ori la o tură de bere —
Nu-mi pasă ! — Însă de-aceea, vă spun drept că-mi pasă mult :
Nu vă lăudați știința ; asta nu pot s-o ascult !
Nu acela-i om cuminte, care tot mereu vorbește
Despre-nțelepciunea-i multă, nu acel ce se fălește,
Că de rost știe pe Plato, nu acela e mintos —
Ci acel ce cu-umilință tace, ține capul mai în jos !
Cest din urmă-i om cuminte, cel dintâi o tidvă seacă :
Șpicul gol de grâu se-nalță, cel plin însă-n veci se pleacă !
În urmă să știți și-aceea că sunt mulți dintre plugari,
Ageri, cumpeniți la fire ca oricare cărturari, —
Nu filozofia-l face pe om înțelept sub soare
Ci mintea cea sănătoasă, câștigată cu sudoare,
De-aceea nicicând plugarul nu-l luați în răs de sus :
În oala acoperită nu știe nimeni ce-i pus !“

Blăstăm de mamă

Legendă populară din jurul Năsăudului

I

Frunză verde tulburea,
Avea Lena — nici ca ea —
Trei feciori frumoși avea ;
Trei feciori și-o fată mare

Lena cea veselă are.
Trei feciori ca niște zmei,
De-a dragul să cauți la ei,
Iar copila răsătoare,
Subțirea și-ncântătoare
Ruptă dintr-un raz de soare :
Mult cu mă-sa sâmana,
Deci Lenuța-o boteza
Pe numele maică-sa.
Câți feciori au fost prin țară
Toți venit-au să o ceară,
Mândri și viteji feciori,
Venit-au ca pețitori.
Dar Lenuța, ți-e mirare,
Răspundea la fiecare,
Că-i prea tânără și-așa
Încă nu s-a mărita.
Mai la urmă s-arătară
Pețitori din altă țară :
Doi feciori, ca două flori.
Lenuța cât ce-i vedea
Mamei sale-așa zicea :
— „Vezi, iubită maica mea !
Din voinicii acești doi,
Cari au venit azi la noi,
Mie-mi place unul tare
Și la mers și la cătare,
Că-i înalt și subțirel
Și m-aș duce după el !“
Dar Lena pe gânduri sta ;
Gândurile-o frământa

Și cu jale cuvânta :
— „Draga mea, Lenuța fată !
Fiind așa-ndepărtată
Dor de tine-o să m-apuce,
La mine cin’ te-a aduce ! ?“
Doi fii ai Lenei strigau
Și din gură cuvântau :
— „Pe Lenuța nu o da
Și de noi n-o strămuta !“
Dar feciorul cel mai mic,
Constantin, copil voinic,
Lăcrima din ochi cu jale
Și-așa-i zise mamei sale :
— „Nu ești, mamă, cu dreptate
Nici la soră, nici la frate !
Că suntem doară trei frați,
Toți crescuți ca niște brazi
Și noi ți-om put aduce
Pe Lenuța ta cea dulce !...
Ascultă, mamă iubită,
Pe Lenuța o mărită :
N-o lasă nemăritată,
Fire-ar cât de-ndepărtată :
Căci, de te-a ajunge dor
Io-ți rămân doară fecior.
Eu la dânsa duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi.“
 Și Lena se-ndupleca
Pe Lenuța-o mărita.

II

Dar a fost ce-a fost să fie,
C-au fost boale și urgie
Și-a dat Dumnezeu cel sfânt
Vremuri grele pe pământ.
Și de multă răutate
Mureau oamenii pe sate
Și-au murit și trei feciori
Ai Lenuței frățiori :
Constantin încă-a murit
Gândul nu și l-a-implinit.
Lena singură rămase,
Fără de feciori în casă :
De dor o inimă arsă.
Și ea, biata, supărată,
De jale multă sfărmată,
Se ducea pe-al lor mormânt
Și se văieta plângând
Și plângea și suspina
Și din suflet cuvânta :
— „Dragii mei ! D-al vostru dor
Stau pe gândul să mă-omor,
Fie-vă somnul ușor !“
De-altă dată blăstăma
Și blăstămând cuvânta :
— „Constantine, Constantine !
Blăstămat să fii de mine !
Blăstămat de mamă-ta
Că ai dat pe soră-ta !
Frații tăi mie-mi striga :
Pe Lenuța nu o da !

Tu ai dat-o, blăstămate,
Pe hotară-ndepărtate ;
Dar te blăstăm, blăstăm greu
Din tot suflețelul meu :
Pământul nu te primească,
Țărna nu te mai voiască,
Lutu-afară te izbească,
Căci de dorul Lenuței
Rumpu-mi firul vieții !“
Astfel dânsa blăstăma
Și-azi și mâini și-alaltă mâini
Și zile și săptămâni.
Și de multul blăstămat,
Vai, blăstămul s-a legat.

III

Într-un amurgit de seară,
Constantin ieși afară
Din groapă, galben la față,
Cu trup rece ca de gheață.
El plângea și lăcrăma
Și cu jale cuvânta :
— „Duce-m-aș, că-s blăstămat,
Dar nu pot, că-s îngropat,
Duce-m-aș, că maica cere,
Dar nu pot, că n-am putere ;
Nici am cal, nici căpeneag ;
N-am pe lume om cu drag,
Căci oricine m-a ved
S-a-nfrica, s-a spăria

Făcându-și răpede cruce...
Nici la mama nu m-oi duce,
Căci m-a blăstămat măicuța,
Că eu i-am dat pe Lenuța !“

 Și cum sta și cugeta
Gândurile-l asuda,
El prin lacrimi se ruga :
— „Șălaș, mândru sălășel,
Fă-te-un șoim de călușel,
Și tu, pânză din sălaș,
Fă-te un căpenegaș,
Și tu, cruce, schimbă-te,
Spadă de fier fă-mi-te,
Iar tu, Doamne, mă învie,
Dă-mi putere astăzi mie :
La Lenuța duce-m-oi,
Acasă aduce-o-voi.“

 Dumnezeu l-a ascultat :
Putere de viu i-a dat ;
Sălășul l-a ascultat :
Și-ntr-un cal s-a preschimbat ;
Giolgiu-n căpeneag îndată,
Crucea-n spadă de fier, lată.

 Constantin suie călare
Și pornește-n fuga mare ;
Și fugea calul ca vântul,
De-abia atingea pământul,
Și zbura, dar nu glumea,
Căci ca dorul se ducea,
Căci stăpânul îi zicea :
— „Zboară, murgule, cu mine,

Căci zbor alături de tine,
Zboară, murgule, pe cale,
Căci zbor pe urmele tale !“
Și murguțul, pui păgân,
Duce-se cu-al său stăpân,
Încât n-a fost bine seară,
Când ei își descălecară,
La Lenuța-n altă țară.

IV

Lenuța cât ce-a zărit
P-al său frățisor iubit,
Din grai dulce i-a vorbit :
— „Constantine, Constantine,
Spune-mi dacă-i rău sau bine ;
Nouă ani, vezi, au trecut,
Că pe voi nu v-am văzut,
Ba nici vești nu mi-ați trimis,
Nice carte nu mi-ați scris !“
Constantin a cuvântat :
— „De când tu te-ai măritat
Rău nimic nu s-a-ntâmplat.
Suntem sănătoși acasă,
Mama încă-i sănătoasă.
Veste nouă n-am ce-ți spune
Totuși îți aduc vești bune :
Frații noștri se-nsurără,
Dar ei pe gând se luară,
La nuntă nu te chemară !
Eu ți-s frate mai cu dor,

Și fiindcă eu mă-nSOR,
Am grăbit aici ; de-i vr ,
Vino dar la nunta mea !“
Astfel zise Constantin
Cu glasul de jale plin,
Din ochi lacrimi îi cădea
Și suspine-l năpădea ;
Dar Lenuța-l cunoștea
Și de nou l-a întrebat :
— „Spune-mi, frate,-adevărat
De mă chemi la veselie,
Să mă-mbrac a bucurie,
Să-mi pun struț roșu și dalb
Și cai suri la hinteu alb ;
Dar de mă chemi la jelane,
Eu să-mbrac de jale haine ;
Să iau cai și hinteu negru
Să pornim, frate, pe-ntregu !“
— „Ba io-ți spun drept, soră, ție,
Că te chem la veselie.“

Și ea mândru s-a gătat,
Haine albe și-a luat
Și-apoi ambii au plecat
Pe cărarea cea mai lată
De voinici codreni călcată,
Pe cărarea cunoscută
De codreni voinici bătută.
Iar pe cale cum mergeau
Păsările-i urmăreau,
Munții răi din grai grăiau :
— „De când soarele e soare

Și pe câmpuri floarea-i floare,
Și de când e lumea lume
N-a mai fost așa minune :
Să meargă viul cu mortu
Tot alătura cu codru,
Să meargă viul aproape
Cu cel mort, ieșit din groape !
Alelei ! minune mare,
Viu cu mortu p-o cărare !“
Constantin bine-auzea,
Lenuța nu-nțelegea,
Dar glumind așa zicea :
— „Auzi, frate Constantine,
Ce vorbesc munții de tine ? !“
Constantin din greu gemând
Îi răspunde-așa zicând :
— „Lasă-i, soră, să vorbească,
Mințile să-și prăpădească ;
Ei să fie cu cântatul,
Noi să fim cu ascultatul,
Ei păzească-și cântecul
Cum păzim noi umbletul !“
Asta-n seamă n-o băgară,
Calea lor că și-o urmară.
Patru zile lungi de vară
Ei au tot călătorit,
Puțințel au odihnit.

V

Când a fost a cincea zi,

Soarele când răsări,
Au zărit și satul lor,
Plin de negură și nor.
Când aproape-au fost de sat,
Constantin a cuvântat :
— „Lenuță ! Cu-al tău căruț
Vină mai cătelenuț,
Căci eu cu-al meu călușor
O să merg mai târișor,
Ca să dau mamei de știre
Să-ți facă bună primire,
Să-ți deschiză porțile,
Să-ți aștearnă mesele,
Să-ți umple paharele !“
Și el frâu calului da,
Calul își împintena
Și-ntr-o fugă alerga,
Nu la mă-sa, pe cuvânt,
Ci de-a dreptul la mormânt.
Aci a descălecat
Și din gură-a cuvântat :
— „Cal crescut sub glii ierboase,
Sălaș strângător de oase !
Dusu-m-ai și m-ai adus
Și pe cale și pe sus
Și-ai făcut un mare bine
Pentru mama, pentru mine,
Pentru mamă, pentru fată,
Pentru mine totodată !
Și tu, căpeneag iubit,
Pânză albă de-nvălit,

Și tu, spadă lucitoare,
Crucea mea de la picioare :
Ne-a sosit vremea, sosit,
Să-ntrăm de unde-am ieșit !
Tu, cal bun năzdrăvănaș,
Schimbă-ți trupul în sălaș,
Și tu, spadă lucitoare,
Fă-te cruce la picioare,
Și tu, căpeneag iubit,
Fă-te pânză de-nvălit,
Iar tu, Doamne, Doamne sfânt,
Dă-mi iar locul din mormânt,
C-am scăpat de ce fu greu,
Împlinit-am gândul meu :
La Lenuța dusu-m-am,
Acasă adus-o-am !“
Dumnezeu l-a ascultat,
Pământul s-a despiciat,
Lutul iar s-a ridicat :
Constantin era-ngropat.

VI

Și Lenuța cât ce-ntra
În sat, mult se minuna,
Căci erau toate schimbate,
Toate de jale sfârmate,
Dar mai mult s-a minunat
Când acasă c-a aflat
Porțile stricate, rele,
De puteai sări prin ele,

Staulul stricat și gol,
Iarbă mare prin ocol.
Ea sărmana aștepta,
Că frații vor alerga
În prag a o-ntâmpina,
Dar nimeni nu s-a ivit :
Constantin n-a fi venit.
Ea la ușă se repede,
Ușa încuiată-o vede ;
Deci începe ca să bată
În cea ușă încuiată :
— „Lasă-mă, mămucă, lasă,
Lasă-mă să intru-n casă,
Că îți sunt iubita fată,
Lenuța cea-ndepărtată !“
Mă-sa, din casă, plângând,
O alungă blăstămând :
— „Du-te-n foc și-n câte rele,
N-amări zilele mele,
Du-te-n foc, te du d-aci
Și nu mă batjocori !
Trei feciori eu am avut,
Pe toți trei i-am pus sub lut,
Pe toți trei i-am pus sub glie,
Sfântul Dumnezeu să-i știe !
Iar Lenuța, scumpa-mi fată,
Măritată-i, măritată,
Într-o țară depărtată :
N-oi vedea-o niciodată !
Însă fie blăstămat
Cine o a-ndepărtat !“

Dar Lenuța nu-nceta,
Tot bătea și se ruga :
— „Lasă-mă să intru, lasă !“
Și mă-sa cu greu o lasă,
Și pe scaun o punea
Și la dânsa cum privea,
Pe Lenuța-o cunoștea.
— „Draga mea și-a mamei floare :
Nu mă-ncred, că tu ești oare ?
Oh, că nice n-am visat,
Că te-oi mai ved vrodat’ !“
Și plângând, Lena spunea
Câte-a mai suferit ea :
— „A dat sfântul Dumnezeu
Multe boale și mult rău
Și-au murit feciorii mei
Și-am rămas fără de ei !
Măcar tu, scumpa mea fată,
De nu erai măritată
Într-o țară-ndepărtată !...
Mi-ar fi traiul mai ușor
Și mi-aș mai uita de dor ;
Tu m-ai ajuta pe mine,
Eu m-aș bucura de tine !
Dar să fie blăstămat
Cine mi te-a-ndepărtat :
Pământul să nu-l primească,
Țârna să nu-l mai voiască,
Lutu-afară să-l izbească !“
Lenuța se-nfiora,
Reci fiori o-mpresura

Și cu glas rupt cuvânta :
— „Vezi, măicuță,-ai blăstămat
Și blăstămul s-a legat !
Constantine, Constantine,
Cum m-ai amăgit pe mine
Ca să plec pe drum cu tine !“
Și spunea măicuții sale
Cum a venit ea pe cale,
Cum Constantin o aduse
Și câte mai câte-i spuse.
Lena-atunci se-nfiora
Și cum sta, cum asculta,
Lacrămile-o îneca,
Trupu-ntreg îi tremura,
Mințile-i se tulbura,
Fruntea i se înnora,
Pe Lenuța săruta
Și i-a zis cu glas înfrânt :
— „Haid’, Lenuță, la mormânt,
Haid’, Lenuță, să grăbim
La morminte-n cintirim !“

VII

La mormânt dacă sosiră,
Jos pe el se prăvăliră
Și-ncepură-a lăcrima
Și din gură-a cuvânta :
— „Constantine, ieși afară ;
Vină, Constantine, iară ;
Mai ieși, dragă Constantine,

Că ni-e dor, ni-e dor de tine !“
Pământul însă râdea,
Groapa de râs hohotea ;
Constantin amar gemea.
— „Ieși din groapă și vorbește,
Spune și ne povestește
Cum trăiești în groapă, cum ?
Vină și ne spune-acum !
Vină să ne vezi măcar,
Vină, Constantine, iar !“
Pământul nebun râdea,
Groapa de râs hohotea,
Lutul glumind răspundea :
— „Nu te mai ruga de mine,
Blăstemă, Lenă, mai bine,
Nu te tot ruga mereu :
Ce-i al nostru, nu-i al tău !“
Pământul mereu râdea,
Groapa de râs hohotea,
Lutul nen’cetat glumea.
— „Morminte, nu fi păgân,
Slobozi-mi pe Constantin ;
Oh, nu fi, morminte, rău,
Slobozi-mi copilul meu,
Ori măcar dă-i glas, morminte,
Pentru câteva cuvinte !“
Pământul atunci tăcea,
Groapa nimic nu vorbea,
Constantin din greu zicea :
— „Oh, mamă, tu ești de vină,
Că n-am pace și odihnă,

Că n-am loc nici în mormânt,
Că n-am stare sub pământ.
Nici sunt mort, nici cu viață,
Nici sunt foc și nice gheață,
Nici în groapă nu pot fi,
Nici afar' nu pot ieși,
Căci m-ai blăstămat, măicuță,
Pentru scumpa ta Lenuță,
Pământul nu mă primească,
Țărna să nu mă iubească,
Lutu-afar' să mă izbească ;
Lutu-afară m-a izbit,
Țărna m-a batjocorit,
Pământul m-a prigonit !...
Mamă, dacă-mi vrei tu bine,
Fă-l acuma pentru mine
Și-mi dezleagă blăstăm
Că-mi apasă sufletul !“

Lena din suflet ofta,
Gânduri grele o muștra
Și ea, biata, cuvânta :
— „Dragul meu ! Să fii iertat
Și de blăstăm dezlegat.
Însă... fie blăstămat
Pământul, că nu m-ascultă,
Bată-l jalea mea cea multă,
Și nu te mai lasă-afară,
Bată-l jalea mea amară !“

Țărna-atuncea tremura,
Lutul mânios urla ;
Pământul se despica :

— „Nu-i destul c-ai blăstămat
Pe-un copil nevinovat,
Acum mă blăstămi pe mine,
Blăstămu-te eu pe tine !
Căci n-ai inimă de mamă,
Nu ți-e sufletul de seamă,
Nici ești vrednică sub soare
Să mori cum tot omul moare,
Ci pământul prin urgie,
Să te înghiță de vie !“

Țărna-n laturi se-mprăștia

Pământul se deschidea ;

Lena din mormânt zicea :

— „Blăstămată să fiu eu,
Vai, pentru blăstămul meu !
Și ca mine pe vecie
Fie blăstămată, fie
Orice mamă s-ar afla
Pe copil a-și blăstăma !
Fie dânsa blăstămată,
N-aibă pace niciodată,
N-aibă prapori la-ngropare,
Nici popă la comandare !
Vai de-aceea mamă, care
Blastămă fără muștrare
Pe copilul ei, căci ea
Blastămă pe fiul său,
Dar pe dânsa Dumnezeu !...“

Pe pământul turcului

Nu era în sat nevastă, ca frumoasa Veronica :
Tânăra și vorbăreață, silitoare ca furnica,
Din neam bun, cu zestre multă ; tinerel bărbat avea
Și cu el în armonie și-nțelegere trăia.
Constantin era din fire blând și pacinic pe tot locul :
Om cu gânduri ; ura foarte strugurii, pipa și jocul,
Dar era cap de ispravă, cântăreț și se credea
Fericit, știind prea bine, că nevastă-sa-l iubea —
Și din astă cauză dânsul nu știa decât să tacă,
Iar nevasta-i putea face orișice voia să facă.
Într-o toamnă-au ieșit ambii la holdă, la secerat.
Lanul era chiar pe lângă drumul țării așezat !
Deci mirare nu-i că ochii nevestei din când în când
Rătăceau pe drum, să vază cine naiba-o fi trecând.
— „Tu bărbate !... Vai de mine ! of, privește cine trece ! —
Lasă snopul în năpaste, seca-i-ar viața să-i sece !“
Constantin ridică ochii. Un flăcău tânăr trecea,
Nalt ca fagul, lat în spate. — „Ești nebună, draga mea !“
Zise Constantin. — „Ce vorbă ? ! Eu, nebună ! O, bărbate !
Un voinic frumos, ca ăsta, nu găsești în șapte sate ;
Vezi cât de-ndesat pășește și cât e de subțirel ?
Să-l sorbi într-un picur de-apă și să fugi flămând cu el !
Mult e tânăr ! Ca o fragă ! Și se vede de-omenie !
Cât e de frumos !... Bărbate, ce gândești, de und' să fie ?“
Constantin vorbește-n glumă : — „Eu-l cunosc destul de bine !
Cum ? Tu nu știi unde merge ; nu știi tu de unde vine ? !“
Nevasta e în uimire : — „D-apoi eu n-am cum să știu ;
De-l cunosc, bată-mă dragul și-a minunilor să fiu !“

Cam râzând el mai adaugă : — „Nu-l cunoști ? Destul de rău !

—

E drumar și doarme noaptea chiar în pod la noi.“ — „Ba zău,
Chiar în podul nostru doarme ?“ Veronica iar întreabă,
— „Dar la noapte ?“ — „Tot acolo“, răspunde bărbatu-n grabă.

Ambii tac. Nevasta-ncepe planuri tainice : „O drace !
El doarme la noi și asta n-am știut-o ! Cum aș face,
Ca să mă-ntâlnesc cu dânsul ! Nu știu ce plan aș afla !...
A ! te-am prins, măi Constantine !“ Ea gândea ; el șuiera.
— „Vai, bărbate, rău mă doare mijlocul ! Bat-o s-o bată
Holdă, căci m-apucă junghiuri stând aici mereu plecată !
Arde-mi capul și obrajii, pare că-s pusă pe foc !
Vai de mine și de mine, nu pot secera deloc !“
Și suspină și se plânge și se vaietă nevasta :
— „Doamne, de când sunt pe lume n-am pățit una ca asta
!“

Începând să verse lacrimi, geme și oftă din greu,
Tânguindu-se amarnic, că nu poate sta de rău.
În sfârșit : — „Oh, bărbățele, nu pot sta — mă duc acasă,
Căci durerea mă topește și junghiul nu mă mai lasă !
Doar va ști cumătra Floare ceva leac ! — mă duc la ea !“
Constantin cu jale multă la Veronica privea :
— „Du-te, scumpa mea, dar du-te ! Numai să nu fii beteagă
!“

Căci tu ești așa de bună și atâta-mi ești de dragă !
Du-te dar !“ Biata nevastă, suspinând printre fiori,
N-așteptă să-i spună popa predica de două ori,
Ci se-mbrobodește bine și prin vaiete pornește :
Face-un pas și stă și iarăși face-un pas și iar s-oprește,
Tot așa pân' ce-ncorda după-un deal. Acu-i de ea !

Se ducea ca vântuită, căci bărbatul n-o vedea.
Constantin, cum zic, la holdă a rămas. Nevestei sale
I-a spus cum că nu-și va face atâta necaz și cale
Să mai meargă — peste noapte — ci va rămân la câmp :
Căci e cam departe holda, pierzi pe drum atâta timp.
Ei ! această hotărâre a lui Constantin era
Bună pentru Veronica ; de minune îi venea ;
„Doamne, mulțumescu-ți, Doamne ! Cât e de frumos și bine,
Că mi-e cam prostuț bărbatul și acasă nu mai vine !
El crede că io-s bolnavă, ba încă bolnavă rău —
Bată-l crucea ca pe dracul, căci, vai, mult e nătărău !
Ce socoți ? Voi merge-acasă, am să fac plăcinte bune,
Mai frig și-o găină grasă, am s-aduc vinars de prune
Și-apoi o să chem în casă pe voinicul din podeț...
Vai de mine, mult plătește un om harnic și isteț !“
Astfel povestea nevasta singură pe drum mergând
Și pășea ca opt de tare,

Iar acasă ajungând

Face foc, plăcinte coace și vinars din crăcimă-aduce :
Nu știa în graba-i mare de ce naiba să s-apuce !
Vesel râde, ba se-nschimbă în haine sărbătorești :
Nu e oare-o sărbătoare c-un voinic să te-ntâlnești ?
Scurt grăind : le face toate cum fac oamenii isteți.

După ce-nserează bine, pune scara la podeț
Și se urcă-ncet pe scară. Aoleo ! De altă dată
Nu s-ar fi suit nevasta în podeț nice legată,
Dar acum suie de zboară. Mamă, mămulica mea !
Iute-ncepe ca să caute, prin podeț. Cum mai zâmbea
Și cerca și ici și colo până-n urmă se bufnește
De-un om. Ca trăsniță sare și-n sân repede scuipește :
Sfinte Iacob și Procopi ! Mare mucenic Trofim

Și toți sfinții din biserici, pe cari îi blagoslovim !
Sfinte Filip cu ceaslovul, sfinte arhanghel Gavrilă,
Tălălău, Maxim, Păncrate, Avacum și Ezechilă !
Cuvioasă Paraschivă, sfinți apostoli, mucenici !
Cruce-n frunte, frunte-n cruce, că-i Ucigă-l crucea-aici !
Piei ! Satană ! fugi în codri ! fugi în pietri ! piară-ți glasul !...
Atâte și mai pe-atâte vorbe goale-au răsărit
Pe buzele Veronichii. Diavolul, cel pitulit,
Murmură și plin de teamă zice : — „Iartă, jupâneasă,
Io-s drumar, mă culc aice, căci mi-e greu să viu în casă !“
Cu mânie prefăcută strigă dânsa : — „Ce drumar ?
Doar drumaru-n pod nu doarme ? Hoț și lotru și tâlhar !
Că m-am spăriat de tine de-am răcit până la glezne,
Batăr că eu n-am năravul să mă spariu așa lesne !“
El se roagă plin de milă ; ea pe-ncetișor devine
Tot mai blândă, mai domoală, până ce-i vorbește-n fine :
— „D-apoi, bade, vino-n casă, căci vezi cum e frig aci !“
Străinul încet răspunde : — „Aș veni, cum n-aș veni,
Dar vă cad spre greutate : nu s-a mânia bărbatul ?“
— „Nu, bădiță ! Nu-i acasă. N-ar mai fi să calce satul !
Vină-n casă fără teamă, că-i un mut și-un nătărău :
Cel mai nătărău din țară și lumea lui Dumnezeu !“
Dar străinul nu voiește din podeț să se coboare
Nice pentru lumea toată. — „Vai, nătâng ești, bădișoare !
Vină deci ! Vei mânca ceva, am plăcinte, și — vei b... !“
— „Nu cobor, nu, chiar un munte de plăcinte de-ai av... !“
— „Dar de-aduc aci vro două, vei mânca ?“ Străinu-n fine :
— „De-i aduce, bine-i face, dacă nu, iar va fi bine !“
Pe loc Veronica pleacă și s-aranca, dragii mei,
Pe fuștei, sărind degrabă câte patru-cinci fuștei ;
Zboară,-aleargă și se duce, ca de duhul rău purtată,

Și se-ntoarce-n câtă vreme bați cu fălcile o dată. —
Omul meu o ia vulpește, și a sale-mbucături,
S-ajungea una pe alta pe grumazi, prin călcături.
Mai la capăt zice dânsul : — „Mi-aș lua două plăcinte,
Care-au mai rămas, în traistă, vreau să am ceva merinde,
Căci plec mâine dimineată.“ — „Mâine seară unde-i fi ?“
Îl întreabă Veronica. — „Dar eu nu știu, poate aci !“
Dis-de-dimineată pleacă cel voinic la drum. În fine
Se făcu ziuă și timpul „prânzului cel mare“ vine.
Veronica-și ia coșarca : pune borș și-un mălai rău
Și-apoi pleacă, ca să ducă de prânz la bărbatul său.
Când a fost de holdă-aproape, se cârligă de spinare,
Prinde-a geme, scapă lacrimi, blăstămând în gură mare
Toate boalele din lume. — „Vai, bărbate, stau să mor !
Am dureri de cap, am junghiuri, toate oasele mă dor !
Mă dor ochii și grumazii : tusă, trochnă și lingoare,
Lângă ele, friguri, junghiuri de la cap pân' la picioare !
Numai Dumnezeu mă știe cum trăiesc, ca vai de mine !
Ah, vezi cât sunt de pierită ? Nu mă vezi tu, Constantine ?
Nici n-am fost în stare măcar de mâncare să îți fac,
Căci de ieri, de pe-astă vreme, mă tot vaiet, plâng și zac !“
Constantin cu jale multă, blând, îi zice : — „Văd, iubită,
Că ești galbenă ca ceara și ca floarea de pierită :
Dar te du acasă, dragă, și te culcă, nu lucra !“
Ea se-ntinde și-l cuprinde și-apoi prinde-a-l săruta :
— „Bun ești tu, bun, Constantine, ah, cum te iubesc pe tine
!
Și-i așa că eu ți-s dragă ? Drag îmi ești tu, Constantine —
Dar deseară, bărbățele, vei veni acasă ?“ — „Nu !“
Și nevasta pintre lacrimi murmura : „Vai, prost ești tu !“
Ce să mai spun ? Veronica merge-acasă, face iară

Foc, plăcinte și friptură, precum a făcut aseară.
Străinul drumar bea, mănă, însă e posomorât,
Nu vorbește, deci nevasta l-a-ntrebat numaidecât :
— „Ești bolnav doară, bădiță, ori ești supărat pe mine ?“
Străinul suspină, geme : — „Supărat ? De ce — pe tine ?...
Draga mea, spune-mi cu dreptul, place-ți ție Constantin ?“
Veronica râde dulce, bate-n palmi și scuipă-n sân :
— „Vai, mănânce-l vârcolacii și l-ar bate nouă stele,
Bată-l praporul și crucea și băstămul maicei mele !
De poznit el n-are capăt și ca dânsul nu găsești
Mai năprui, mai rău la gură, prin trei țări împărătești !
Sfada-n gură-i când se culcă și cu ea-n gură se scoală :
Murmură și mi se-nhoalbă, de stă să mă bage-n boală !
Tot la clește-i scapă ochii, la cociorbă, la corbaci,
Cât de spaimă intră-n mine șaptezeci de mii de draci !
De-i fac zamă — se răstește, dând vina că nu-i sărată ;
De-i pun sare — el înjură, că-i zama slatină toată !
De fac foc, el toarnă apă preste el ; de merg în sat,
Mă pândește pe tot locul, nu vorbesc cu vrun bărbat.
De-aduc apă, el o varsă ori o toarnă preste mine :
Pentru el nimica-n lume nu-i făcut cum se cuvine !
Pune-mi nume de ocară, și mă face „pui de drac“
Și într-adevăr, bădiță, ști-mă Domnul ce să fac !
Io-s o mută și-o tândală și dorm ziua pe picioare,
Că mă vaiet ziua-ntreagă ! E cuminte dânsul oare ?
Io-s o leneșă, nu mătur, vasele-n veci nu le spăl ;
Io-mi țin ibovnici anume și-l batjocoresc și-nșel.
Că mi-e pâanza neblită și țasută-n lătunoi ;
Că n-am torturi, că n-am gheme, că n-am ragilă ; apoi,
Că-mi stau fusele prin poduri de trei ani nerăschirate ;
Nu știu țese, nu știu coase, cu suveica nu știu bate ;

Că nu iau acul în mână, să-i prind cămașa măcar,
Că stau toată ziua-n casă, și nu ies deloc pe-afar'
Să port grije ca găzdoaie, ba de găște, ba de rață,
Ba de — uliul le mănânce ! Ba îmi spune verde-n față,
Că-mi fac sărbători anume și nu lucru niciodată :
Vinerea, că-i sfânta Vineri ; luna, că nu mi s-arată ;
Cine lucră-n zi de miercuri, îl mănâncă lupii ; iar,
Marți deseară e Marțolea ; joia-i a lui Han-tătar !
Sâmbăta-ntreagă mă pieptân. Apoi, bată-le norocul !
Alte sărbători am Focă și Dochie cu cojocul,
Alexie, Dric de iarnă, Miercurea de la miez-post,
Sfântul Urs, sfântă Lupoaică : apoi nu-i bărbatul prost ?
Și-mi tot spune, și-mi tot cântă și-mi tot bate zăpistracul,
Iar eu tac, de nu tac — Doamne — minteni mă-ntâlnesc cu dracul
!

Că, vai, multe boale-n lume ni-a dat sfântul Dumnezeu,
Dar nu-i boală cu primejdii ca bărbatul nătărău !"
Străinul râdea cu dulce ascultând pe Veronica
Și cât a ținut „elogiul“ n-a borborosit nimica.
— „Așadar, ție nu-ți place Constantin ?“ — „Nu-i de vorbit
!“

— „Atunci, dragă Veronică, știre-ai tu ce-am socotit ?
Eu ți-s drag și tu mi-ești dragă, astfel n-ar fi cu bănat !
Tu să-ți strângi hainele tale și să fugi de la bărbat !
Constantin rămână-n pace, bată-se măcar de scară,
Căci noi mâine dimineață o să fim în altă țară,
Unde nu-i nici răutate și nici o nevoie nu-i :
Auzit-ai tu vrodată de «Pământul turcului» ? !“
Hop, copilă ! Veronica nu-și dă timp de cugetare,
Ci cu multă bucurie râde lung și-n gura mare :
— „O ! mă duc, mă duc, bădiță, cu tine și-n iad mă duc !“

Și-apoi râde și iar râde și se face toată huc.
Ambii se cobor în casă. — „Să aprindem dar lumina,
Să ni se zărească-n casă !“ — „N-o aprinde, bat-o vina,
Căci se poate prin fereastră să ne vadă cineva !
Caută-n grabă tot ce-ți treb'e, poartă-te dar și nu sta !“
Și nevasta caută haine și-ntr-un sac afund le bagă,
Caută perini, cergi și țoale și le pune-ntr-o desagă.
— „Ici am perini de la mama, ici năfrâmi — le-am cumpărat
De la jidov, eu anume — n-am nimic de la bărbat.
Nouă zadii, trei alese toate-n păr de Cătălina,
Am un șurț — bat-o nevoia ! — nu mi l-a adus vecina,
De când i l-am dat la clacă ! De la soacra eu n-am țol ;
Țolul meu e de la mama, deci rămână patul gol !
Eu strâng tot, nu las nimica !“ — „Strânge dar și nu vorbi !
Dar ia ceva de merinde, că asta mai bună-a fi !“
După ce s-au pus la cale, cel străin mai zice : — „Na,
Cu degraba eram gata să uităm aici ceva...
Pe la noi sunt cam puține mori, acolo nu se poate
Să macini mălai, iubito, făr' cu mare greutate.
Dar cum văd se află-n tindă o morișcă : n-ar fi rău
S-o luăm cu noi ! În urmă vom pleca cu Dumnezeu !“
Și nevasta pune-n spate cea desagă cu vestminte
Și cu piatra de morișcă ; străinul pleacă-nainte,
Duce traista cu mâncare : el mergea cam târișor,
Neavând povară-n spate, putea merge pe ușor,
Iar nevasta pășea-n silă : se-ndoiau genunchii ei,
Râsufla ca-n oara morții, căci desagii erau grei.
— „Vino, dragă, numai vino !“ — „Ah, cât pot, iubite, vin,
Dar te duci, te duci prea tare !“ Și vicleanul de străin
O tot duce preste dealuri, dar o poartă tot cu fuga ;
Ea se roagă să mai steie, dar nu i s-ascultă ruga.

— „Vino, dragă, pași mai iute !“ Câte dealuri au trecut,
Câte văi și câte râpe și cât loc necunoscut !
Ce țară-i Țara turcească ! N-are drumuri bătucite !
Umbli numai d-a mandela pe cărări nepomenite !
Măcar de n-ai fi să porți, ah ! piatra, vai ! dar ce să faci !
Dragostea așa te poartă ! Cinci strigoi și șapte draci !
În urmă-au ajuns în pace până într-un vârf de coastă.
— „Vezi, iubită Veronică, d-aci-ncolo-i țara noastră.
Ea suspină sub povară : — „Vai, să ne-odihnim aci !“
— „Ba nu, scumpo, vină numai, căci îndată vom sosi !“
Duplică străinul pașii, iar nevasta se topește
De-ostenită și-l tot roagă ca să stea. El se răstește :
— „Draci cu sucnă ! Hm, ori vină cumsecade, ori te lasă !“
— „Dar nu pot !“ — „Atunci, nebună, de ce n-ai șezut acasă ? !“
Ce să facă Veronica ? S-a rugat de-atâtea ori,
Iar el zbiară. Lin cu mâna șterge fruntea de sudori
Și pășeste, scăpând lacrimi. Ziua nu era departe ;
Aurora se ivise. — „Acest câmp ne mai desparte
Numai, scumpă Veronică, de «Pământul turcului».
Treb'e deci să merg acuma pân' la graniță, să spui
Celora ce stau la vamă, c-o să trec în altă țară.“
El se duce, ea rămâne. — „Am ajuns în pace dară !
Strigă biata Veronică, punându-și desagiul jos.
Ce păduri mai sunt p-aice, vai de noi, ce câmp frumos !“
Și fiind prea obosită, pune capul pe desagă
Și-așteptând — pe-ncet adoarme. A trecut acum de șagă !
Soarele-i sus. Păcurarii scot turmele de la stâni
La pășune. — „La ce naiba latră tâlharii de câini ?“
Se-ntreabă răsând păstorii. — „Măi, privește, cum stau roată
Colo pe răzor și urlă de răsună valea toată !
Sfinte Trandavela ! Oare nu-i Sătana printre ei ?

Haideți să vedem pe dracul ! Pe picior, băieții mei !
Fug copiii pe câmpie, ca mânați de vânt să vadă,
„Ce minune-i oare-acolo...” Cine-ar fi putut să creadă,
Că Sătana-i o nevastă, ce-i culcată-n câmp aci,
Dormind dusă. — „Halo, drace, d-apoi asta ce-o mai fi !
Priviți, măi, sub cap desagii ! Ce mai poznă și minune !
Și glumeau, glumeau păstorii, repetând răsuri nebune.
O privesc cu de-amănuntul și-n urmă la cale vin !
Bre ! Dar asta-i Veronica, nevasta lui Constantin !
Toți se miră, ce să fie, deci o deșteptară-n fine.
Ea se-nalță somnoroasă : — „Doamne, Doamne, ce-i cu mine
?

Unde-i badea cel de-aseară ? Dar voi ce lucrați aici ?
Pentru ce-ați fugit de-acasă ?” Se miră bieții voinici.
Și o-ntreabă plini de grije : — „Cine a fugit de-acasă ?
Ce bade ?” Nevasta-ncepe ca să zbiere mânioasă :
— „Badea, care astă-noapte și ieri noapte a dormit
În podeț la noi ? Și care cu min’ de-acasă-a fugit ?”
Păcurarii zic : — „Ești beată, ori te-a bătut Dumnezeu !
Unde-ai fugit tu ast’ noapte, căci tu ești în satul tău !
Nu cunoști tu doară bine, nu cunoști câmpia asta,
Că-i din jos de sat ?” Se miră, ba se-nspăimântă nevasta,
Lung privește-n giur de sine : cine ști’ ce-a cugetat,
Căci pune desagii-n spate și pornește către sat.
„Bată-l stelele și luna și blăstămul meu să-l bată !
N-aibă-n lume bucurie nici de mamă, nici de tată ;
Vai, ucigă-l sfânta cruce, că rău m-a batjocorit :
M-a purtat pe câte coaste și la capăt a fugit !
Am bătut, oh, numai calea mânzului ! Sperlă și pară !
M-a făcut de răs la lume, de batjocură la țară !...
Satu-ntreg până deseară de pățita mea va ști.

Ce mișel ? vrând ca să-și bată joc de mine, m-amăgi
Să fugim în altă țară, unde nu-i rău, numai bine :
Unde câinii mă lătrară și păstorii-au râs de mine !
Ba mi-a pus desagii-n spate, plini de haine, ba mi-a dat
Și morișca, mincinosul, și pe dealuri m-a purtat,
Moartă sunt de obosită ! Bată-l stelele și luna
Și-l ajungă tot blăstâmul veci de veci și-ntotdeauna !
Ba fugi și cu merinde și cu traistă ! Mama mea !“
Și mergând tot înspre casă în ăst chip se jeluia.
Era timpul, când să ducă demâncare la bărbat.
Ia coșarca, pune-ntr-însa tot ce biata-a mai aflat
Prin casă și pleacă. „Doamne, cum să dau față cu dânsul ?
Dar de cumva știe toate ? !“ Și-o-neca jalea și plânsul.
Constantin, cât ce-o zărește, prinde-a râde-n voie bună :
— „Odihnit-ai astă-noapte ? Somnul bun puteri adună !
Mi-ai adus de prânz, nevastă ? Doară n-or fi chiar plăcinte ?
De-o mâncare-așa de bună nici nu mi-a trecut prin minte.
Pentru ce vii cu coșarca ? Ori n-ai trăisti, iubita mea ?
Constantin râde ; nevasta ca păretele tăcea.
Tot beteagă ești, drăguță ? Ori de ce ești așa mută
Ca o piatră de morișcă ? Te știam eu mai limbută !
Haide, de, glumele-s glume : gluma place orișicui,
Dar tu taci, parcă ești, Doamne, din «Pământului turcului»
!“
Vede Veronica bine că bărbatul știe toate,
Dar de unde știe ? Biata nu știa că-acel străin
De ast' noapte fu chiar însuși bărbatul ei, Constantin !
Tremura dar Veronica și-nnegrea și-ngălbenea.
Dară Constantin, cuminte, el singur se sfătuia :
„De-i voi spune că io însumi am făcut-o de minune,
S-a-ndrăci cu mult mai tare : deci mai bine nu-i voi spune !

Totuși o să-i cânt troparul pe glas douăzeci și trei,
Ca să știe dânsa bine cum că io-s vlădica ei !“
Deci tușind o ia de mână și-i vorbește cu mânie :
— „Știi tu cum zice diacul din ceaslov, la cununie ?
Zice-așa : «Femeia treb'e să se teamă de bărbat
Și de frica lui să umble toată noaptea pe sub pat».
Dar tu ți-ai uitat de-aceasta, nu ți-a stat în gând diacul,
Căci de-o zi, de două numai, s-a vârât în tine dracul !
Dar aibi grije, căci pe dracul să-l alungi ușor se poate :
Domnul îl scotea cu «vorba», eu cu «cleștele»-l voi scoate !
—

Ai fugit în altă țară ? Goală casa mi-ai lăsat,
Clevetindu-mă-n tot chipul ? Nu te-ai temut de păcat ?
Bagă minte-n cap, nevastă, și nu te juca cu focul,
Că de-i face-a doua oară, o să-ți sune rău cojocul !...“
A tăcut Constantin. Dânsa încă stând numai tăcea ;
Nu știu ce gândea, sărmana, destul numai că gândea,
Și scăpând câteva lacrimi, a privit cu-nduișare
Spre bărbat, privirea asta însă : să-mi dai iertare ! —
Nu știu ce-a urmat de-aici ; cum au mai trăit, n-am veste,
Însă știu atâta, cum că...
Am gătat cu-a mea poveste.

Cluj, 1885

Angelina

Baladă din Albania

Ca *Dumitru*-n albanime
Mai viteaz nu era nime,

Nici la braț mai viguros,
Nici la umblet mai frumos :
Era înger la iubire,
Zmeu era la războire ;
Între fete curcubeu,
La bății trăsnet și leu.
 El cu dragii săi tovarăși
La război pornit-a iarăși,
Dar pe drumul lat și-ntins
L-a cuprins un dor pe cale :
Dorul *Angelinei* sale.
Și el zice către frați :
— „Dragii mei ! Voi m-așteptați,
Până-n seară, până-n noapte,
Pâne mâine-seară poate,
Pân' mă duc la draga mea
Căci nu pot de dor de ea !“
Astfel zise lin și blând
Și-apoi pleacă șuierând
Pe poteca mult bătută,
Care duce la palută !

 La palat dacă-a sosit
Porțile-nchise-a găsit.
„Ce-i aceasta ? Niciodată
N-a fost poarta sub lăcată,
Și-acum pentr-ntâia oară
Geme poarta sub zăvoară ? !“
Greu uimit d-aceste, el
Bate-n poartă-ncetinel.
Vine-o babă și-l privește,

De pe zid apoi vorbește :
— „Ce tot bați ? Mergi înapoi !
N-ai să cați nimic la noi !“

Și *Dumitru* greu mâhnit
De răspunsul ce-a primit,
Bate-n poartă cu piciorul,
Sparge poarta cu toporul :
Intră-n casă și gema ;
Căci în casă ce vedea ?
Un fecior — oh, bată-l vina —
Ținea-n brațe pe-*Angelina*,
Și glumea, și-o dezmierda
Și cu foc o săruta.

Trist *Dumitru* geme, zbiară
Și-n mânia lui amară
Prinde lemnul sclipicios :
Angelina cade jos,
Crud bolborosește-n sânge,
Lin oftează și se stânge.
— „Viperă cu două limbi !
Astăzi juri și mâini te schimbi !
Astăzi juri pentr-a-nșela,
Mâine-nșeli pentru-a jura :
Deci să moară mișelește
Inima care mințește !“
Apoi crunt și disperat
Către tânăr s-a-nturnat :
— „Vezi cadavrul !... Dublă crimă...
Este chiar a ta victimă...“

Sân zdrobit de două ori...
Pleacă fruntea... taci și... mori !“
Barda fulgera prin aer ;
Un suspin înfrânt și-un vaier,
Și-un fecior tânăr frumos,
Mort de bardă cade jos.

Ucigașul lung privește
Sângele cum aburește
Și tăcut ca fierul stând
El se pare tremurând :
Simte-ale muștrării icuri
Și din gene-i lunec picuri.
Iar în urmă s-a plecat,
Trupurile-a ridicat
Și-așteptând până deseară,
Cu ele-a grăbit la moară
Și la țarm groapă săpa,
Acolo le-nmormânta.

Și de-atunci *Dumitru* n-are
Liniște și zi cu soare ;
Și d-atunci mereu plângea
Lângă moară și zicea :
— „Moaară ! pentru orișicine
Macină fărina bine !
Căci copila ce-am ucis
A fost singurul meu vis,
A fost blândă cum e steaua
Și mai albă decât neaua !

Macină fărina bine,
Moară, pentru orișicine !
Căci voinicul ucis azi
A fost nobil și viteaz !“

Și pe locul, unde fu
Tânăru-ngropat, cresc
Un cipres cu frunză lată ;
Unde-a fost dânsa-ngropată,
Au crescut vițe de vii. —
Și d-atunci prin bătălii
Toți la chiparos s-adun
Și pe rane frunză pun :
Căci e frunza fermecată,
Vindecă ranele-ndată.
Iar la vie rând pe rând
Curg bolnavii, căci gustând
Fructul viței fermecate
Iar le dă lor sănătate.

Cluj, octombrie 1885

Atque nos !

Iarna, când e lungă noaptea, s-adun finii și cumetrii
Și-apoi povestesc de-a dragul, stând pe lavițele vetrii,
Despre crai cu stemă-n frunte, despre lei și paralei...
Oh, că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei
Și s-ascult ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,

Să-mi încurc în minte firul din povestea cea frumoasă,
Să văd ce destăinuiește frazul cel îndătinat :
„Cică-a fost, ce-a fost odată, cică-a fost un împărat“.
Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuși în povești — și-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris ;
Ascultându-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis
Și-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei maluri :
Văd cu ochii plâsmuirea vecinicelor idealuri
Și a tuturor acelor tipuri vii, pe cari le-avem
Și pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem — ;
Văd cu ochii tot aceea, ce-a creat în zeci de veacuri
Imaginațiunea noastră : văd înamorate lacuri,
Văd câmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari povestesc,
Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire cresc,
Văd zăbrele și prin neguri văd crăieștile palute !...
Apoi parcă tot înaint, prin regiuni necunoscute
Și prin lumi de-alegorie ; pe cărări cu trandafiri
Văd și-ntâmpin tot ce-n mituri a născut întipuirii.
Văd pe-Aeleton, vestitul, văd palatul său de glajă,
Recunosc pomul sub care Arghir a dormit ca strajă,
Pre când a venit Elena cu porumbii după ea.
Toți satirii din poveste trec pe dinaintea mea
Și-mi fac semn ; văd pe-o câmpie trei draci, cu mâni tur-
bate,
Și pe-o măgură piezișă eu zăresc Neagra-Cetate.
Basmul fiului Medenei, prin sublimă-alegorie,
Tăinuiește adevăruri de vieți, căci basmul știe
Sub un ideal s-ascundă palide realități.
Și de câte ori văd basmul lui Arghir, de-atâte dăți
Troienesc însumi convingeri că poporul, care-mbracă
Într-o haină-așa de caldă gânduri reci, poate să facă

Mult, și poate să se nalțe pajură de pe pământ :
Omul află fericire nu numa-n negrul mormânt !

Văd pe Pipăruș-viteazul trecând muntele de aur,
Și-l văd cum se războiește c-un nedumerit bălaur,
Monstru, care-aruncă flacări dintr-un piept impancerat.
Văd pe-acest voinic cum cearcă trei copile de-mpărat
Și cercându-le-n tot locul, zmei pe sub pământ alungă,
Lumea galbenă-o străbate din o dungă-n altă dungă :
Că-i fecior născut din babă și-ntr-un an crește ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca și-un măr, ucide zmei
Și-apoi, urmărit în urmă de curaj și de norocuri,
El pe-o pajură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soție...
Pipăruș-viteaz ! Curajul întrupat în vitejie !
Tip eroic, suflet nobil și-n veci braț neostenit,
Tu porți flamură de-nvingeri ! Susținut de-a tale-ncrederi,
Ești rubin mitologiei : cap încoronat cu iederi !

Văd apoi pe-Împărat-Roșu și pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinți fu numai una
Și era detot frumoasă : p-a ei frunte juca luna
Și-i juca prin dezmiardare soarele pe tipul ei
Și-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint luceferei !
Văd pe sfânta Luni în codru, păzind tainicele bercuri
Cu izvor de apă-vie ; văd apoi pe sfânta Miercuri
Povestind cu șapte stele ; adunând neguri și ploi
Și-mpărțind viscole-n lume, eu zăresc pe sfânta Joi.
Aci văd pe sfânta Vineri, lângă muntele de glajă
Culegând flori de boscoane, ierbi de farmec pentru vrajă

Și-n povești cu Zodiacul ținând sfântul Soare-n loc ;
Văd pe sfânta Marți cum râde și descântă de noroc
Și-alungând pe baba Dochie, dezvălește primăvara,
Și pe fete mai istețe le-nspăimântă cu Marți-seara.
Babe meștere, urmate de-un stol greu de vrăjitori,
Ele știu să profetească prin descântătoare guri
Și prin visuri întreite ani din soarta omenească
Dacă omul prin rugă drepte s-a legat ca să postească !

Văd apoi Câmpul-vieții cu mohor acoperit ;
Văd poiana fericirii și, cu pasul liniștit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm,-o copiliță,
Purtând flori de mac în mână, pe sân flori de tămâiță
Și-mprețitiți în păr de aur purtând tainici trandafiri.
Ea-i comoară de frum'sețe, simbol dulce de iubiri
Și-i un tip de poezie, farmec de-admirare sfântă :
Ea-i Ileana Cosintiana, din cosiță-i floarea cântă !
Sub serinele-i surâsuri, ierni se schimbă-n primăveri ;
P-a ei urmă azi re'nvie crinul veștețit de ieri ;
Și de drag, soarele-n cale stă pe loc și mi-o privește
Și când pleacă, beat el pleacă și trei zile buiguiește ;
Și când ea-ngână vrun cântec, greu tresare prin fiori
Cerule înflorit cu stele, câmpul înstelat cu flori,
Ea-i născută-n faptul zilei și-n restimp de lună-nouă
Și se culcă-n pat de aur și se scaldă-n râu de rouă
Și-i copilă descântată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei !

Văd apoi pe Făt-Frumosul trist cum măsură poiana.
Căci de mult iubește dânsul pe Ileana Cosintiana
Și de dorul ei lăsat-a doi părinți și-apoi pribeag

Rătăcit-a zi și noapte peste țări, și de-al ei drag
El plângând încălecuse pe Cal-Galben de sub soare,
Căci e năzdravăn din fire acest cal, știe să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărătul său !...
Făt-Frumos și Cosintiană ! O, cu tot ce Dumnezeu
A lăsat frumos și nobil și fermecător în lume,
V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blânde cu blând nume,
Și-a făcut din voi sub soare tip perfect de frumuseți !
În voi personificate stau ascunse două vieți
De-ncântare fără margini : vulturească fantazie
V-a creat și întreite facultăți de poezie.
Vi-a depus un tron de aur p-un pământ de-ntipuri !

Văd apoi zâne maestre și văd alte năluciri :
Pe Zorilă și Murgilă, cari grăbesc să mi se culce
La cele trei urzitoare, lângă tău de lapte dulce ;
Văd pe gingașa din Dafin : mă-ntâlnesc cu paraleii
Și văd falnica pădure, unde-n curți s-adună zmeii,
Făcând sfaturi, cum să fure vro copilă de-mpărat ;
Apoi văd pământu-n care munții-n capete se bat ;
Apoi văd pe Cenușotcă, prinzând pureci la trăsură ;
Și văd pe-a zmeilor mamă flăcări aruncând din gură ;
Și văd Ceasul-rău de noapte, povestind cu-al său nepot
Și-apoi văd pe mult vestitul
Statu-Palmă-Barbă-Cot ;
Și-apoi văd pe Surgă-Murgă mâncând mazere pe vatră
Și mai văd pe Strâmbă-Lemne sfātuind cu Sfarmă-Piatră !

Aici văd pajuri mărețe, sub a căror adăpost
Voinic-Înflorit devine mai frumos de cum a fost ;
Văd și pe Leagăna-Munții, și văd pe Ușor-ca-Vântul,

Pe N-aude, pe Nu-Vede și pe
Na-Greu-ca-Pământul ;
Văd aici pe Mama-Noptii, iele văd și văd moroi,
Și văd pe Fata-Pădurii cu lungi taberi de strigoi.
Văd apoi Gerul în straie trecând pe hotarul Ciumii ;
Văd pe Foametea și-n urmă mă bufnesc de Toarta-Lumii,
Eu de-aici mergând la vale prin păduri de siminic,
Eu ajung în țara unde, când scuipești, scuipi în nimic !

Tipurile drăgălașe toate-mi trec pe dinainte
Și-mi revoacă-un veac de aur, plin de farmec dulce-n minte
Și-mi revoacă timpuri bune, zile de vieți senine :
Și-atunci amintiri duioase se trezesc răsând în mine,
Și-atunci gândurile mele îndărăt prin secolii trec,
Și, zburând prin Capitoliu, se opresc pe-Olimpul grec.
Aici văd zeii-n consiliu, văd tritoni și minotauri,
Văd ciclopi c-un ochi în frunte, văd eroi încinși cu lauri
Și văd toate-acele tipuri de grecești mitologii,
Pe cari le-a creat avântul exaltatei fantazii.
Și privind adânc la ele, îmi par toate-a fi asemeni
Cu-ale noastre tipuri ; toate îmi par rude, îmi par gemeni :
Și-ncet tipurile sfinte de mitologii grecești
Se-ncuscrează cu-ale noastre fantazii de prin povești
Tot mai mult și tot mai tare, tot mai strâns până ce-n fine
Din subiectele-nrudite un subiect comun devine !
Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi
Și p-o cale-ndreptătită s-a prelins până la noi,
Pentru ca să mărturească sângele cu grea dovadă.
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă
Stol de basme și credință, snop de tipuri, cari trăiesc
Tainic înrădăcinate prin poporul românesc

Și cari numai cu viața deodată-au să se scurgă.
Poliphemos recunoaște frate bun pe Surgă-Murgă
Și se bucură că-și află ochiul ars de Odiseu ;
Pipăruș-Viteaz își află prototipul în Teseu ;
Ăst din urmă războiește cu giganți și minotauri !
Cel dintâi, pe-aceea cale, cu zmei negri și bălauri.
Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,
Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat ;
Și trăiesc în basmul nostru fantaziile păgâne,
Căci din grații și zeiță și din nimfe-am făcut zâne,
Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur creat-am noi
Sfântă Marți și Sfântă Vineri, Sfântă Miercuri, Sfântă Joi !
Oedip încă mai trăiește cu-al său mit ; în infinituri
Se-ntâlnesc în tradițiune și-n nenumărate mituri
Harpie și grifi de spaimă ; în sălbatecii noști zmei
Află taberi de himere și-un popor de briarei !
Iat-aci pe Făt-Frumosul, iat-aci pe Cosintiana :
Dânsul nu-i decât Apollo, dânsa nu-i decât Diana ;
El un Adonis ce-adoarme Deliae pe brațul său,
Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu !
Soartea noastră-i profețită prin eterne urzitoare,
N-au murit Lachesis, Clotos, Atropos n-a murit oare ?...

Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuși în povești și-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris !
Ascultându-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis
Și zăresc poporul nostru, cu zâmbire drăgălașe
Legănat cu-aceiași leagăn și-nfășat cu-aceiași fașe
Ca și vrednicii războinici de la Tibru și Olimp !
Atunci ambiționi curate mă-nfășoară și mă-nghimp ;

Simțesc strâmt atunci pământul pentru dezlipite ramuri,
Cari născutu-s-au din sânul unor domnitoare neamuri ;
Și-mi vine să-mi înalț fruntea și s-o scutur veselos
Și să strig în lumea largă : „*Et in Arcadia nos !*“

Cluj, februarie 1886

Fata craiului din cetini

Un colț întreg de lume s-a fost înspăimântat
De spada și curajul lui Tabără-mpărat,
Domn mare și puternic din Țara cu nenorii.
El trece-n șir de taberi cum trec secerătorii
Prin holdele răscoapte ; cu brațul său robust
Deschide-o cale lată pe unde-i drum îngust
Și zboară fortunatec prin rândurile dese
Și-n veci cu biruință din grele taberi iese.
Deci dusu-mi-s-a veste prin lume și prin țări
Și s-a pierdut în umbră de-albastre-ndepărtări
Că, de-ai cerca prin lume de-a lungul și de-a latul,
Voinic nu poți să afli ca Tabără-mpăratul !
Dar totodată veste și vorbă s-a pornit,
Că Tabără-i om dosnic și-i trist neconținut
Și cât e ziua dânsul cu nimeni nu vorbește,
Cât parcă ceva-l doare și nu știi ce-i lipsește ;
Că-i tot mereu pe gânduri și-i vecinic supărat.
Dar pentru ce ?... De-aceea, că bietul împărat
Avea trei fii războinici, ca nimeni pe sub stele,
Frumoși în zi de pace și tari în zile grele

Și demni de-un tată, care e demn de-ai săi feciori :
Era Voinic-Zorilă, copil născut în zori,
Braț greu la bătălie și trăsnet la izbândă ;
Era mezinul Grangur, om bun, inimă blândă
Milos ; și era fiul din urmă Trandafir,
Frumos ca o poveste, isteț ca un Arghir !
Așa erau feciorii : iar Tabără-mpăratul
Din inimă iubindu-i pe unul ca pe altul,
Sta-n cumpână și-n gânduri și mult îmi chibzuia
Și mult își bătea capul, căci dânsul nu știa
La care dintre principi să lase-mpărăția ?
Din ei care-i mai vrednic ? În care-i vitejia
Mai mult înoțalită ? Un suflet creștinesc,
Menit pentru mărirea de tron împărătesc,
Și-o inimă domoală în care fiu trăiește ?
O minte mai vicleană pe care-l fericește ?
Din ei care-i mai vrednic ? — Iubindu-i pe tustrei,
El nu putea s-aleagă pe nici unul din ei,
Iar neputând s-aleagă, era tot trist, sărmanul,
Și tot pe gânduri grele cu lunile și anul !

Dar iată, veste mare prin lumi s-a strecurat,
Că-n Meștera-Cetate, la Craiu-Încetinat,
Vorbesc stelele noaptea cu florile-n grădină
Și forul și-l dezmiardă pe-un fir de rocoină
Pe-un snop de vâzdogele, pe-o creangă de bujor :
Căci are craiul față frumoasă ca un dor
Din zile cu speranță, cu-obraji ca trandafirii
Și-așa de drăgălașă ca patima iubirii !
Ea poartă haină-albastră și poartă păr de aur
Și-i albă ca zăpada din zilele lui faur,
Și-o față mai plăcută, prin șapte țări crăiești,

Ca dalba Viorică nu-i modru să-ntâlnești !
Ea șede-ntr-o fereastră-n a turnului zăbrele,
Purtând pe cap cunună de-albastre viorele —
Și-așa mi s-a prins fata, și-așa mi s-a jurat,
Că dintre toți voinicii primi-va de bărbat,
Pe-acel ce va fi-n stare
S-ajungă la fereastra zăbrelei, din călare,
Luându-i de pe frunte cununa cea de flori !...
Și-ndarn mi se-ncercară vitejii pețitori,
Căci nici unul nu poate să facă vitejie,
Să capete pe fata crăiască de soție !
Pe loc ce vestea fetei lui Crai-Încetinat
Ajunse pân' la curtea lui Tabără-mpărat,
Acesta prinde suflet și iar înveselește,
Și plin de bucurie feciorilor vorbește :
— „O, dragii tatii ! Astăzi eu-s vesel mult, căci eu
Voi ști din voi pe care să-l las în locul meu !
Grăbiți tustrei la Craiul din Meștera-Cetate
Și-acel ce-aduce fata, acela va domni !...“
Așa vorbi-mpăratul și dulce-apoi zâmbi.

Atunci Voinic-Zorilă ieșind merge la staur* ;
Alege-un roib sălbatic, cu frânele de aur
Și-ncalcă și pleacă, se duce fulgerat
Cu gândul să-mi alerge la Craiu-Încetinat
Și-acolo să câștige pe fată de soție :
Pe fată de-o câștigă, câștigă-o-mpărăție !
S-a dus, s-a dus voinicul, pierdut în negre zări,
Lăsând în urmă-i dungă de-albastre-ndepărtări

* În părțile năsăudene nu se zice *staul*, ci *staur* (n. a.).

Și nori de praf ; și mers-a trei luni și jumătate
Și-n urmă el ajunse la Meștera-Cetate,
Cu turnul de mărgele și-n jur cu bărbănoc.
La capătul cetății, Zorilă stă pe loc
Și caută-n jur, căci roibul cu spaimă sforăiește
Și-azvăle din copite și-n laturi se izbește,
Pe cale mai departe nu pleacă nicidecum.
Descalcă Voinicul și vede lângă drum
Pe-o babă răzimată de cârja-i noduroasă,
Cu ochi intrați sub frunte, cu trup p-a cărui oasă
Topitu-s-a fost carnea de ani și de necaz.
Zorilă, cât ce-o vede, întoarce-al său obraz
Și scuipă-n sân cu scârbă, iar baba zice : — „Bine,
Dar pentru ce te tulburi și te ferești de mine ?...
Căci măcar eu-s bătrână, dar sfatu mi-e frumos ;
Pe mulți viteji cu sfatul din pacoste i-am scos
Și poate-acum și ție vrun sfat să-ți dau ! Răspunde,
Din care parte-a lumii grăbești și până unde ?“
Voinic-Zorilă însă n-ascultă-al ei cuvânt,
Ci-ncalcă și-aleargă precum aleargă-n vânt
O frunză ; roibul tânăr de spaimă beat aleargă,
Lăsând un nor de aburi pe narea sa cea largă
Și nu s-oprește până la poartă, la palat.
Pe loc înalții sftnici și domni s-au adunat
Să vadă pe voinicul venit din depărtare,
De cumva-i dânsul vrednic de fapte mari și-n stare
Să facă-o vitejie, precum nu s-a mai dat.
A doua zi voinicul norocul și-a-ncercat :
Copila sta-n fereastră, frumoasă cum e luna,
Pe buze purtând zâmbet, pe cap purtând cununa
De flori ; fălos Zorilă împintenă-al său cal

Și-aleargă, dar — deodată grăbitul animal
Se-mpiedică și cade și trei picioare-și frânge,
Iar domnu-i se răstoarnă cu trupul plin de sânge.
Pe loc craiul se duce la el ; l-a ridicat
Și dusu-l-a-n palută ; Zorilă rușinat
N-așteaptă zorii zilei ; în miez de noapte lasă
Ăst loc fără norocuri și trist întoarnă-acasă.
Și Tabără-i vorbește : — „Ispravă nu-i nimic ?
Degeaba tu, Zorilă, porți nume de voinic !...“

Acuma Grangur iese, la staule grăbește
Și-alege-un șoim, a cărui copită strălucește
De-argintul din potcoavă ; apoi blândul fecior
Încalcă și pleacă cu gânduri și cu dor
Să capete pe fata crăiască de soție :
Pe fată de-o câștigă, câștigă-o-mpărăție !
Trecut-a munți și dealuri și culmi a străbătut,
Prin șapte țări de-a rândul, ca vântul a trecut
Și-a mers și zi și noapte prin țări nenumărate
Și-n urmă el ajunse la Meștera-Cetate
Cu turnul de mărgele și-n jur cu bărbănoc
La capătul Cetății fugarul stă pe loc
Și sforăie și bate în țărână cu piciorul
Și nu mai vrea să plece. Descalcă feciorul
Și-n jur privește : vede o babă, care sta
De cârje răzimată și care-apoi era
Mai slabă decât moartea cu fața schimosată,
Cu mâini ca reschitoarea și-așa de mult urâtă,
Încât de groază Grangur privirea și-a-nturnat ;
Iar baba-nhoalbă ochii și-i zice așezat :
— „De ce te tulburi oare și te ferești de mine,
Căci eu din moarte scos-am pe mulți viteji ca tine

Și-am fost sfătuitoare la multe vitejii...
Dar unde mergi, copile ? din care țară vii ?“
Ci Grangur nu răspunde. Încalcă și pleacă
Și-aleargă-ncât în fugă nici vânt să nu-l întrecă ;
Fugarul, plin de spaimă, se duce ca turbat
Și nu s-oprește până la poartă, la palat.
Îndată prin Cetate cuvântul se lățește
Că alt voinic venit-a din lume și voiește
Să ia cununa fetei lui Craiu-Încetinat.
A doua zi toți domnii din curți s-au adunat ;
Copila stă-n fereastră, frumoasă cum e luna
Purtând surâs pe buze, pe cap purtând cununa
De flori ; voinicul Grangur e-n șea, și plin de foc
Aleargă roibul tânăr săltând, dar la un loc
Se-mpiedică fugarul grăbit și gâtu-și frânge
Iar Grangur se răstoarnă cu trupul plin de sânge.
Îndată sărind craiul, de jos l-a ridicat
Și dusu-l-a-n palută, dar Grangur rușinat
N-așteaptă zorii zilei, nu-i trebuie mireasă :
În cap de noapte pleacă pe neștiute-acasă.

Și Tabără-i vorbește : — „Nimic ? Știut-am eu,
Că nici tu nu ești vrednic să fii copilul meu !“

Atunci Trandafir plânge și din palută iese,
La staule grăbit-a și dintre cai alese
Pe cel cu șea de-aramă ; încalcă pe el
Și pleacă și se duce și zboară rândunel
Și lasă-n urmă codrii și munți în urmă lasă
Și-aleargă, cum aleargă dorința ce-l apasă,
S-ajungă mai degrabă la Craiu-Încetinat
S-arăte că la-nvingeri de mult el s-a dedat,

Să capete pe fata crăiască de soție :
Pe fată de-o câștigă, câștigă-o-mpărăție !
Și mers-a crăișorul cu gândul ce și-a pus
Țări multe și străine ; o lună s-a tot dus
Prin locuri fără nume, pe căi nemaicălcate
Și-n urmă el ajunsese la Meștera-Cetate,
Cu turnul de mărgelă și-n jur cu bărbănoc.
La capătul Cetății fugarul stă pe loc
Și sforăie cu spaimă și coama și-o zbârlește.
Descalcă voinicul și lângă drum zărește
Pe baba cea urâtă, pe care mi-o-ntâlnir'
Și frații săi. O vede voinicul Trandafir,
Ci nu-și întoarce fața, nu face semn cu mâna
Să-i piară din vedere. Atunci a zis bătrâna :
— „O, scumpe Trandafire ! de vrei să biruiești,
Întoarnă-acasă iară la curți împărătești
Și-ți ia un cal mai harnic, ia-ți cal mai în putere !
Întoarnă-acas', întoarnă la tatăl tău și cere
Vestitul Cal-din-Spumă cu păr întraurit,
Căci e năzdrăvan calul și-i roib nedumerit.
El singurul pe lume e calul care-aleargă
Prin nori și prin văzduhuri și bate lumea largă
De-a lungul și de-a latul pe țară și pe mări ;
El zvârle foc pe gură și flacăra pe nări
Și poate să vorbească cu stele și fortune !
Încalcă pe dânsul, căci dânsul îți va spune
Prin vorbe tot aceea ce nu-ți pot spune eu !...“
Atunci încet se lasă prin aer un nor greu
Și-acopere pe babă ; iar Trandafir s-aruncă
Pe calul său și trece un deal, un șes, o luncă
Și tot mereu se duce pe drum îndelungat
Și-ajunge iar în țara lui Tabără-mpărat.

A râs Voinic-Zorilă și Grangur încă râs-a
Când l-au văzut în curte, iar împăratul zis-a :
— „Și tu te-ntorci acasă cu brațul gol ? Mă mir !...“
Atunci în genunchi cade viteazul Trandafir :
— „Întorc, ci iar m-oi duce, căci nu doresc nimică,
Decât să-nving, părinte, pe dalba Viorică,
Bujor de primăvară, cu ochi de brebenei ;
S-arăt că eu-s pe lume mai mult ca frații mei !
Dar n-am un cal de seamă, precum aș vr să fie ;
Oh, dă-mi, înalte tată, un cal năzdrăvan mie,
Dă-mi Cal-Vestit-din-Spumă, cu păr întraurit !“
Atunci Tabără plânse din greu și i-a vorbit,
Cu inima sfărmată de dor și de durere :
— „Ți-aș da, ți-aș da din suflet, de-ai cere orice-ai cere,
Dar Cal-Vestit-din-Spumă nu pot, iubitul meu,
Căci nu știu unde-i calul, nu știu nici singur eu !
Eu nu-ți pot da de seamă și nu-ți pot da de știre
În ce loc mai trăiește ! Ci caută-l, Trandafire,
Prin staule, căci poate să dai de urma lui ;
Și dacă nu-i în staul, atunci în lume nu-i !“

Pe loc Trandafir pune pe-o lespede jăratec
Și-apoi pe rând el scoate câte-un fugar sălbatec
Din staul și-l îndeamnă mereu să mănce foc :
Dar care cum atinge jăratecul, pe loc
Nechează și se-ntoarce la staule. Degeaba
Vrea Trandafir să facă precum îi spuse baba,
Căci toată herghelia de foc mi s-a ferit.

* Fânul care îl consumă vitele în timpul iernii e *iernatec* (*n. a.*).

Era-ntr-un fund de staul un cal îmbătrânit,
Rău, care n-avea prețul nici măcar de-un iernatec* ;
Pe el nu-l încercase voinicul la jăratec,
Căci cine oare-n lume l-ar fi-ncercat, văzând
Că-i slab, de stă pe moarte. Mezil' însă, râzând
Și vrând el joc să-și bată de frate-său, grăbește
Și scoate-afară calul și-apoi în răs vorbește :
— „Ei, frate Trandafire, pe-acesta l-ai uitat !
Încalecă-l și-aleargă la Craiu-Încetinat
C-acesta-i Cal-din-Spumă !“
Așa mi-a zis voinicul și-a pus apoi în glumă
Jăratecul sub barba fugarului... Minuni !
Căci iată calu-ncepe să mănănce din cărbuni
Cu poftă fără margini, cât nesăturat pare ;
Și-n vreme ce mănâncă, se-ngrașă tot mai tare
Și tot mai mult, și-n urmă, când el și-a isprăvit
Ciudatul prânz, nechează, și-n jur mi s-a rotit
De zece ori și-atuncea se-nschimbă-n roib, a cărui
Frum'seță n-avea seamăn pe-acest pământ, căci păru-i
Era păr dalb de aur. Se miră Trandafir,
Și Grangur, și Mezilă și Tabără se mir',
Iar Cal-Vestit-din-Spumă vorbește cu glas tare :
— „Atât-amar de vreme am fost uitat, de-mi pare
Că-s veacuri ! Dar acuma stăpân mi-am căpătat !
Încalecă, stăpâne, că-i vremea de plecat !
Dar bagă numai seamă, stăpâne mult iubite,
Căci dalba Viorică nu vrea să se mărite
Decât după Viteazul Ostrovului cu flori,
Că mult i-e drag feciorul, că-i fală-ntre feciori !
Ea numai de răs poartă pe toți cari vreau să-i placă,
Căci dânsa știe bine că ei nu pot să facă

Atâta vitejie, încât pe cal în zbor
S-ajungă la cunună ; îndarn e truda lor !
Dar ține minte, doamne, aceste vorbe-a mele :
Când noi vom sta în fața ziditelor zăbrele,
Și când din mână craiul un semn încet va da —
Aproape de fereastra copilei voi zbura
Și-n timp ce Viorica va sta-n nedumerire,
Privind la tine galeș cu ochi plini de uimire,
Tu-i ia cununa, însă te poartă totodat'
Și fără veste lasă-i pe frunte-un sărutat...“
Așa vorbește calul și veselos nechează ;
Iar Trandafir pe tată, pe frați îmbrățișează
Și-n vreme ce aceștia poftitu-i-au noroc,
El spada și-o încinge și-ncalecă pe loc
Și zboară ca furtuna, ca fulgerul, ca gândul ;
Străbate-n o clipită crăimile de-a rândul
Și-ndată se trezește la Craiu-Încetinat.
Și vestea despre dânsul pe loc s-a străcurat
Prin oamenii cetății, și sfetnici s-adunară
Și domni și lume multă : cu drag ei așteptară
Să vadă pe voinicul din lume rătăcit,
Să vadă dacă dânsul va fi mai fericit
Ori nu, cum au fost alții. Frumoasă ca și luna,
Stă fata-ntr-o fereastră, purtând pe cap cununa
Și răsuri pe guriță ; și craiul semn a dat :
Vestitul Cal-din-Spumă se pune pe-alergat
Și fuge nebunatic și zboară porumbește
Și trece ca săgeata cât aerul plesnește
Și vâjăie sălbatic. Un semn de nou se dă.

Atunci pe sub fereastră fugarul fulgeră :
Voinic Trandafir prinde cununa cea măiastră ;
Strângând la piept, sărută pe fata din fereastră,
Apoi se pierde-n aer cât nu s-a mai zărit ! —
Un țipăt lung atuncea din turn a răsărit ;
Era țipătul fetei învinse ; era graiul
Copilei înecate de dragoste. Iar craiul
Se miră, se crucește și-ntreabă-nmărmurit,
Că cine-a fost voinicul, din ce țări a venit
Și unde-a mers ? Răspuns-au acei ce-au prins de veste
Că Trandafir se cheamă și-un Făt-Frumos el este
Și-i un voinic, feciorul lui Tabără-mpărat !

Atunci craiul se-ntoarce și mari porunci a dat
Și-n clipă toți curtenii de nuntă se gătară,
Pe cai fără de splină cu toți încălecară,
Și-n carul de mireasă pe fată mi-o puneau
Și-apoi cu veselie plecând ei se duceau
Trecând prin tot orașul din țară, prin tot satul
Și-ajuns-au toți în pace la Tabără-mpăratul !

*

Apoi o lume-ntreagă trezitu-s-a-n cântări
Și dusu-mi-s-a veste prin nouăzeci de țări,
Că Trandafir, voinicul fecior, mi se cunună
Cu dalba Viorică. Atunci de voie bună
Curgea vinu-n pahare de aur, iar la mese
Ședeau în zi de praznic vestite-mpărătese
Și crai cu stele-n frunte și harnici împărați
Și sfetnici luminați.

Iar când era serbarea mai dulce și mai lină,
Mireasa ia paharul și mirelui închină
Și-i zice : — Trandafire, în veci să fii al meu
Și-n veci cu veselie a ta să rămân eu !“
Și ea se pleacă dulce, sărută p-al ei mire
Și râde și iar zice : — „Viteze Trandafire,
Primește-ți iar sărutul, pe care mi l-ai dat,
Pre când eram eu fată : ci dă-mi un sărutat,
Acum pe drept, căci astăzi de lume nu ne pasă !“
Și-n vreme ce voinicul sărută pe mireasă,
Stă Tabără-mpăratul răsând și-nveselit,
Apoi el ia paharul să-nchine și-a vorbit :
— „Voinice Trandafire, născut ai fost pe lume
Să-ți faci un vestit nume, s-adaugi la renume
O mare-mpărăție !... Mulți ani tu să trăiești
Și-n pace-mpărăția cu har s-o stăpânești !...“
De-atunci văzut-a lumea pe Craiu-Încetinatul
Strângându-mi-se-n brațe cu Tabără-mpăratul !

Cluj, februarie 1886

Draga mamei

Baladă

I

Colo-n jos, în jos,
Este-un plop frumos,
Plop cu frunza plină,

Neted la trupină,
Cu crengi rătezate,
Spre pământ plecate ;
Iară lângă plop
Este-o casă nouă
Cu ferești vro două,
Casă șindilită
Mândru văruiță,
Cu fața spre soare,
Cu ograda mare,
Cu porți ridicate,
Cu uși largi și late,
Și cu prag de faț.
Iar apoi pe prag,
Pe cel prag afară,
În amurg de seară
Lelea Fira sta,
Gheme depăna,
Sfaturi înșira
Pentru fată-sa.
C-așa-i dacă are
Fira fată mare :
Mi-o tot sfădește,
Căci fata iubește
Și se prăpădește
Dup-un feciorel,
Și-apoi pentru el
Ea rabdă ocară
Și-n casă și-afară
De s-a dus prin țară
Poveste și veste,

Și-apoi nu-i poveste,
Firei plăcea tare
Feciorul pe care
Fată-sa-l iubea,
Însă el n-avea
Averi grămădite,
N-avea căsi și vite ;
Fira deci fierbea
Și mi se ciudea,
Căci dânsa voia
Fata-i să iubească
Pe-un fecior cu stare
Și cu vâlfa mare...

Tot așa și iară
Și-acum stând afară
Fira se ciudește
Și mi se sfădește ;
Fata tort răschiră,
Fuse pline-nfiră
Și-nfirând oftează,
Jalnic lăcrimează
Și lăcrimând tace,
Căci n-are ce face.
Fira mi-o vedea
Și din cap dădea
Și din grai grăia :
— „Fată, draga mea !
Nu știu cum, nu-i bine,
Nu știu ce-i cu tine,
Că tot porți bănat

De te râd prin sat,
Și porți jale-amară
De te râd prin țară !
Nu știu ce-i cu tine
Că deloc nu-i bine
Că oftezi mereu,
Lacrimi verși din greu
Și tot gemi de sună,
Parcă ești nebună,
Și-apoi zile întregi
Tu tot vii și-alergi
Și-ți tot plângi norocul
Și nu-ți afli locul !
Nu știu ce-aș direge,
Ca să-ți dai de lege
Și să fii cuminte
Ca și mai-nainte !“

Fata răschira,
Mama depăna
Și iar cuvânta :
— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu tot suspina,
Nu tot lăcrima,
Că-mi faci gânduri grele,
De mă-omor cu ele !
Fii tu veseloasă,
Căci tu ești mireasă,
Ai mire, ca el,
Tras prin un inel —

Și el ți-a adus,
Dar eu nu ți-am spus,
La grumazi mărgele,
Pe deget inele,
Brâu și-ncingători,
Zadie cu flori,
Năfrâmi de mătase
Toate-n aur trase,
Pe margini tivite,
Toate-ntraurite !“

Fata suspina,
Mama sta ce sta
Și iar cuvânta :
— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Și-ți alină plânsul,
Du-te după dânsul,
Căci găzduc e tare,
Multe moșii are ;
Are vaci și boi,
Turme-ntregi de oi ;
Are zece juguri
Și pe-atâtea pluguri.
Are vii de struguri ;
Are-o casă naltă
Mândru ridicată
Casa șindilită
Mândru văruiță !“
Ana suspina,
Fira sta ce sta

Și iar cuvânta :

— „Draga mamei, fată,
Fii cuminte-odată
Și-ți alină plânsul,
Du-te după dânsul,
Căci el e frumos
La căutătură
La scurtătură,
Nalt e de statură
Și-ndesat pășește
Și se potrivește —
Potrivește bine,
Draga mea, cu tine.
Lasă pe Ionel,
Nu gândi la el,
Căci sărac e tare
Și nici neamuri n-are
Și-i din viță rea —
Ce zici, draga mea ? !“
Fata răschira,
Din greu răsufla
Și-apoi cuvânta :
— „Mamă, orice-i face,
Unul numa-mi place,
Unul singurel :
Numai Ionel !
Alt fecior în lume
Nu-mi trebui și-anume
Io ți-o spun o dată :
Decât măritată

După alt fecior,
Mai bine mă-omor !
S-o știi, mamă, bine
Asta de la mine !“

Fira greu râdea
Și se cătrănea
Și-apoi se răstăea :
— „Fă dar cum vei face,
Fă precum îți place,
Fă de capul tău,
Cum vei ști mai rău !
Du-te unde vrei,
Pieri din ochii mei,
Pieri-mi dinainte,
Fată fără minte !...“

Iubea-și Fira fata,
Încât era gata
Pentru ea să sară
Prin apă și pară
Și d-aceea ea
De necaz plângea
Când mi se gândea,
Cum că-i lucră fata
Cum nu lucră alta !
Și d-aceea sta
Și se cugeta
Și trăia cu gândul
Zilele de-a rândul
Și-ntrebat-a finii

Și-a-ntrebat vecinii
Și-ntrebat-a frații
Și-a-ntrebat cumnații
Doar vor ști să-i spună
Vro povață bună.
Și-a umblat, umblat
Zile-ntregi prin sat
Și-a tot întrebat,
Dar i-au spus cumnații,
Rudele și frații
Și i-au spus vecinii,
Oamenii și finii
Să nu-și bată gândul
Unde nu-i cu rândul,
Să n-apuțe codru,
Unde nu-i cu modru.
Însă Fira sta,
Sta și cugeta,
Mult se frământa
Și-ntrebat-a iară
Prin lume și țară
Și-a-ntrebat anume
Prin țară și lume
Pe la vrăjitori
Și descântători ;
Pe la crai de meșteri,
Cari trăiesc în peșteri
Și cari pot s-adune
Dragoste p-alune
Și pot munți să-nșire
P-o sârmă subțire,

Și pot face vrajă
Și scot fier din glajă
Și din nea scot sânge
Și pot dealuri strânge,
Și ei strâng un munte
Până-l fac grăunte !
Și-apoi vrăjitorii
Și descântătorii
Bobi pe masă-ntins-au,
Păscălii deschis-au,
Bobi au înșirat,
Stele-au numărat
Și răspuns au dat
Că Fira să pună
Sâmbure de-alună
Și iarbă nebună
Mugure de paltin
Și iarba lui Tatin,
Aripă de-albină
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Să fiarbă la foc
În apă curată
Bine strecurată
Pân' va aburi,
Pân' va clocoti,
Până ce vor fi
Ierbile-ncâlcite,
Arse și topite.
Iar apoi și-apoi

Fira le va scoate,
Le va pune toate
Într-o bândurică,
Într-o cârpă mică
Și-apoi le va duce
Unde-i drumul cruce
Și le va-ngropa
Și-n pământ vor sta
Din zori până-n seară
Și până-n zori iară,
Farmecul să piară,
Răul să se stângă,
Vrajele să strângă
Firicele coapte :
Ceasul rău de noapte ;
Dragostea copilei,
Ceasul rău al zilei !
Și-apoi Fira-n zori
Pe la cântători
Să le scoată-afară,
Și-apoi de cu seară
Când se va culca,
Le va așeza
Sub perina sa —
Căci din vrăjitură
Și din făcătură
Ierbile topite
Vis îi vor trimite,
Visuri dulci și bune
Și-n vis îi vor spune,
Ce să facă biata

Să-și mântuie fata.

Fira-așa făcea,
Ea la foc punea
Sâmbure de-alună
Și iarbă nebună,
Mugure de paltin
Și iarba lui Tatin,
Aripă de-albină,
Fir de rocoină,
Măduvă de soc,
Fir de busuioc
Și-apoi le fierbea
Până clocotea
Apa din ulcea,
Până se topea
Ierburile stoarse,
Apoi mi le scoase
Și le-a îngropat
Și le-a dezgropat
Și le-a așezat
Sub perină-n pat ;
Apoi se culca
Și greu vis visa,
Vis de vrăjitură,
Vis de făcătură,
Vis bun de cu seară
Pentru jale-amară
Vis de miezul nopții
Pentru vraja morții ;
Vis de dimineață,

Vraja de viață.

III

Iar a doua zi,
Cât ce se trezi
Fira veseloasă
A ieșit din casă
Și s-a dus prin sat
Și-apoi mi-a umblat
Pe la toți cumnații
Și pe la toți frații,
Pe la toți vecinii
Și pe la toți finii,
Și le-a spus curat
Visul ce-a visat,
Că adica-n vis
O babă i-a zis,
Că Fira pe fată
S-o prefacă moartă —
Și s-adune fini,
S-adune vecini
Și neamuri să strângă
Pe fată s-o plângă
Și să mi-o bocească
Să mi-o dăulească,
Și să mi se poarte
Chiar precum se port
Oamenii la mort.
Singur Ionel,
Numai singur el

Să mi se prefacă
Că nu-i supărat,
Nu-i înnegurat,
Să umble râzând—
Căci Ana auzând
Glumele pe rând,
Se va necăji ;
Și ea-l va urî,
Când va auzi,
Că de răs o poartă,
Măcar că ea-i moartă.

Frații și cumnații,
Fini și vecinii,
Dacă-mi obliciră
Ce vrea lelea Firă,
Mi se învoiră,
Căci almintrea, zău,
N-aveau încătrău.
Lelea Fira-apoi
Dusu-mi-s-a dus
Cu capul pe sus
Până la Ionel
Și-a vorbit cu el,
Și mi-l mai sucea
Și mi-l amăgea
Nu știu ce-i spunea,
Destul că-l făcea
De mi se-nvoia
Să râdă de fată,
Măcar că ea-i moartă.

Și-apoi veseloasă
Fira-ntoarnă-acasă
Și precum râdea
Neîncetat glumea
Și fetei zicea :
— „Draga mamei, fată,
Nu fi supărată,
Nu fi-nnegurată !
Căci am socotit,
Singură-am gândit,
Că n-am făcut bine
Ce-am făcut cu tine,
N-am umblat pe cale
Și-n voile tale !
Dar de-acum te las
Să faci cum îți place,
Fă dar ce vei face—
Placă-ți Ionel,
Dacă-ți place el !
Dar el totuși nu-i
Chiar așa cum spui
Și el, cum văd bine,
Nu trage spre tine,
Căci te ocărește,
Te batjocorește.
Nu te mai voiește.“
Ana-ngălbenea
Și din cap dădea ;
Mă-sa iar zicea :
— „Dânsul, cum văd bine,

Nu trage spre tine,
Și-apoi dacă vrei
Poți proba o dată,
Draga mamei, fată :
Iat' te fă tu moartă
Și-ți voi pune eu
Giolgi pe-obrazul tău
Și-apoi se vor strânge
Rude și te-or plânge
Ca pe morți, căci ei
Moartă te-or gândi,
Și-apoi va veni
Și-al tău Ionel,
Iară dacă el
Plânge după tine,
Atuncea vezi bine,
Că el te iubește
De se prăpădește,
Însă dacă el
Nu va fi-ntristat,
Nice supărat,
Atunci nu te are
Dragă, cum îți pare
Ție, că te are !"
Ana-ntâi râdea,
Căci bine știa,
Că de-ar muri ea,
Ionel ar plânge
Până ce s-ar stânge.
Dar Fira din greu

Îi zicea mereu :
Că Ionel glumește
Însă n-o iubește.

IV

Anei nu-i plăcea
Mă-sa ce zicea,
Deci se tot gândea,
Moartă se făcea
Și mi se punea
P-o laviță lată
Mândru ridicată,
Iar Fira-i punea
La cap făclioare,
Făclii la picioare,
Giolgiul preste față,
Cruce peste brață
Și-apoi Fira mea
Prin casă plângea
Și se dăulea
Și ieșea p-afară
Și-ntra-n casă iară
Tot cu jale-amară.

Clopote sunau,
Oameni s-adunau,
S-adunară finii
Și-au venit vecinii,
S-adunară frații
Și-au venit cumnații

Și-au venit nepoții
Supărați cu toții ;
Care cum venea
Prin casă plângea
Și se dăulea.
Ana-i asculta,
Se cutremura
Și mi se-nnora,
Căci vedea prin casă
Lacrimi cum se varsă
Și-auzea p-afară
Bocete amare —
Și biata copilă
Se umplea de milă
Și era mai gata,
Era p-aci fata
Lumina s-o stângă,
Pânza să o-nfrângă,
S-arăte la lume,
Că nu-i moartă-anume,
S-arăte la țară,
Că ea-i vie iară.
Dar pre când voia
Giolgiu-a sfâșia
Iată — vai de ea —
Ionel venea !

Fira veseloasă
Cât ce-l vede-n casă,
Prinde-a suspina,
Prinde-a lăcrima,

Prinde-n gura mare
Să geamă mai tare.
Însă cum plângea
Inima-i râdea :
Dinafară plânsul
La inimă râsul,
Pe limbă suspinul
Sub limbă veninul.
Ana tremura,
Fira cuvânta,
— „Vezi drăguța ta ? !
Doamne, Doamne, ea
Până ce trăia
Cât te mai iubea
Și te mai dorea !
Și mi-a spus anume,
Că nu-i treb'e-n lume
Numai el și el
Singur Ionel !
Iar când îi spuneam
Și-n glumă ziceam,
Că mie nu-mi place
Cum vrea și cum face,
Atunci biata fată
Umbla supărată
Și plângea mereu
Suspînând din greu ;
O, scumpa mea floare,
Raza mea din soare !
Ce-am făcut cu tine
Nu mai faci nime

Și ce-am făcut eu,
Ierte-mi Dumnezeu !“
Atunci Ionel,
Dalbul feciorel,
De Fira-nvățat
Mai întâi zâmbea,
Mai apoi râdea
Și glumind grăia :
— „Multe se vorbiră,
Multe, lele Firă,
Dar adevărate
Nu-s în lume toate !
Auzit-am eu
Povestind mereu,
Că Ana mă place
Încât moartea-și face
Și că mă iubește
De se prăpădește !
Ci nu-i drept, căci ea
De mine fugea
Și mă ocolea
Și nu-ngăduia
Să vorbesc cu ea !
Căci așa zicea,
Că io-s sărac tare,
Om fără de stare —
Nu-i de casa mea
Și eu nu-s de ea !...“

Ionel zicea
Însă cum zicea

El îngălbenea
Și rău îi părea,
Că-a vorbit minciună,
N-a zis vorba bună,
Și-i venea să zică,
Că n-a zis nimic
Precum trebuia,
Și-i venea, venea
Lumini să le stângă,
Pânza să o frângă,
Feșnici să dumice,
P-Ana s-o ridice
S-o pună-n picioare
Și apoi să joare
Că fata nu-i moartă
Făr' Fira o poartă
De ocară-n țară
Și la sat de-ocară !
Și să joare-apoi,
Că el cum vorbise
Fira-l amăgise.
Dar pre cât el sta
Și se frământa,
Lelea Fira-l scoase
Greu plângând din casă.
Iar dacă se-ntoarse
Fira iar în casă,
Dusu-mi-s-a-ndată
La draga ei fată
Și râdea, râdea
Și din grai grăia :

— „Vezi ! Drăguțul tău
Te-a vorbit de rău
Și te ocărăște !
Crezi că te iubește ?“

Dar Ana tăcea,
Deci Fira mergea
Și mi-o dezvălea,
Giolgiul ridicat-a,
Dar și-acuma fata
Tot tăcea, tăcea,
Fira mi-o privea
Și cum o privea,
Fața-i înnegrea
Și-mi înalbăstrea.
Albă se făcea ;
Inima-i bătea,
Ochii-i se-nvârtea,
Creierii-i fierbea
Căci Fira privea :
Rugă albă ruptă,
Fața fetei suptă —
Doi bujori tânjiți,
Doi ochi veștejiți, —
Două flori pâlite,
Buze-nalbăstrite —
Cărunjea brumată
Ana, fata moartă !
Și când mi-o vedea
Fira — vai de ea,
Jos pe loc cădea

Și plângea, plângea
Cât de jale-amară
Inima să-i sară :
Iar după ce finii,
Frații și vecinii
La dânsa-alergară
Și mi-o ridicară,
Ea strângea în brață
Trupul fără viață
Și cu-amor gema
Și cu-amor zicea :

— „Bujorel, bujor,
Inimă de dor,
Scumpe bujorele,
Inimă cu jele,
Cât te-am iubit eu
Suflețelul meu !
Te-am iubit pe tine
Mai mult ca pe mine,
Pentru-al tău noroc
Aș fi mers prin foc,
Aș fi mers în țară
Și din lume-afară !
Vai, de-aceea eu
Te-am sfădit mereu,
Ca să nu iubești
Pe cine voiești —
Ci s-ascuți pe mine
Că eu îți vreau bine
Să te dau departe

După om de carte ;
O, de-ar fi să fie
Să fii iarăși vie,
Cum te-aș asculta,
Pe braț te-aș purta
Și te-aș mărita
După placul tău...
Ierte-mi Dumnezeu !
Blăstămat să fie
Ceasul de urgie,
Care m-a-ndemnat
Să alerg prin sat
Și s-alerg prin țară
Pe la vrăjitori
Și descântători !
Blăstămați să fie
Finii și cumnații,
Cumetrii și frații,
Că nu mă opriră,
Nu-mi desfătuiră
Vrajul de cu zori
Pentru ca să mori !“
Și Fira, sărmana,
Plânge după Ana
Și plângea, plângea,
Mâinile-și frângea,
Căci așa mult, biata,
Își iubise fata !

V

Iar a treia zi
Clopotele grele
Răsunau cu jele
Și preoții cântau,
Oameni s-adunau,
Pe-Ana o-ngropau.
Fira supărată
Neagră și sfărmată
Pășea-ncetinel
După sălășel,
Iar pre lângă ea,
Ionel mergea
Negru și sfărmat,
Ars de supărat.

Ei precum mergeau
Nimic nu ziceau
Nu se dăuleau
Căci nu mai puteau ;
Iar când fuse-aproape
Pe moarta s-o-ngroape,
Fira mi se-ntinse
Și de mână prinse
Pe bietul Ionel
Și-a privit la el
Cu durere grea
Și din greu gemea
Și cu-amar zicea :

— „Blăstămat să fie
Pe veac de vecie

Blăstămat de nori,
De iarbă și flori,
Blăstămat de lună
Și de vreme bună,
Blăstămat de soare,
Blăstămat de mare,
De văzduh și zare
Acel om, pe care
Mi-l împinge firea
Să strice iubirea
Cea nevinovată
De fecior și fată ;
Și până-n vecie
Blăstămate fie
Mamele cari fac
Farmece de leac
Pentru dragosti rele ;
Blăstămate-s ele,
Blăstămate fie —
Lumea să le știe,
Să le știe bine,
Cum mă ști' pe mine !“
Și zicând așa
Ea mi se pleca,
Țârna-n mâini lua
Și mi-o arunca
Preste fată-sa :
— „Dormi, draga mea fată,
Cum dormeai odată
Dulce legănată,
Dormi dar, și mă iartă,

Iar tu, Ionele,
Floarea zilei mele,
Tu, sufletul meu,
Dacă n-am știut eu
Să te prețuiesc
Până ce trăia
Scumpă fată-mea —
De-acuma voi ști,
Te voi prețui !
Tu vei fi al meu,
Căci așa o vreau,
Să trăiești la mine,
Ca să-ți fie bine.
Să-mi ții loc de fiu
Până vei fi viu !“

Și ea cum zicea,
Spre mormânt privea.
Lacrimi îi venea,
Dulce cuprindea
Pe Ionel, bietul, —
Și-ncetul, cu-ncetul
Fruntea ea-și pleca,
Fruntea-i asuda,
Lung îmi răsuflea,
Nemișcată sta. —
Iară Ionel
O ținea spre el,
O ținea duios
Să nu cază jos —
Lung el mi-o ținea,

Însă când privea,
Ionel vedea,
Cum că-n braț el poartă
Vai, pe Fira — moartă !

Năsăud, 1883

Dragostea păcurărească

Sună coasta ; turma-ncet
Preste câmpuri face-și calea ;
Latră câini de sună valea,
Iar de-alături prin spinet
Se ivește,-alene vine
Flăcău nalt cu pasuri line.

S-opresc turmele-n izvor
Și din răcoroasa apă
Ele-n vreme ce s-adapă,
Păcuraru-n preajma lor
Razimă-se de-un fag ; șede
Supărat, zdrobit se vede.

Pe-a lui frunte nori s-adun
Și privirile-i curate
De grei picuri par udate ;
El tresare : nu-i semn bun,
Căci tot stă căzut pe gânduri
Și suspină-n dese rânduri.

„Cum nu-i neamțul blăstămat,
Căci se face, ce se face,
Multor feciori nu dă pace
Și nici mie nu mi-a dat,
Că m-a scos din sat afară
Să mă ducă-n altă țară !

Vai, și neamțul nu-i milos,
Nu se uită și nu cată
De-i ești frate, de-i ești tată,
Numai om să fii frumos ;
Te dezbracă și te tunde
Și „cătană“ te răspunde.

Iar cătană... n-ar fi greu
Și plăcea-mi-ar, plăcea mie
Să tot fiu în cătănie,
Dac-aș fi-n pământul meu
Să trăiesc, cum se trăiește,
Cum știm noi, ardeleneste !

Dar te duc, ca să fii dus
Și să nu mai vii acasă,
Căci cu anii nu te lasă
Din porunci ; și-acolo nu-s
Oameni cu inimă bună,
Vorbe dulci măcar să-ți spună !

Vai, să merg în loc de chin,
Unde n-am cu dor nici frate

Și nici om cu bunătate,
Căci străinu-i tot străin :
Tragi de moarte și te vede,
El te bate, nu te crede...

Cât mi-a fost mie de drag
Să mân oile, să pască,
Caprele să rătăcească
Prin pădurile de fag
Și din bucium câteodată
Să cânt hora legănată !

Să văd codrul plin de-areți
Și cârlanii cum s-alungă ;
Iar în amurgit la strungă
Să mulg laptele-n găleți —
Și să-mi fac eu singur slujbă,
Crestături făcând pe kujbă !

Oh, și-acum să dau de greu,
Să mă ducă doru-n lume
Și să fiu silit anume,
Ca să-mi las pământul meu ;
Să las frați, să las o mamă,
Supărată-a bună seamă !

Vai, să mă despart acum
De berbeci și miorele
Și de voi, dragile mele
Oi, care-mi făcurăți drum
Prin senin, ca și prin ploaie
La livezi și la zăvoaie.

Să las lunca cea cu spini
Și să nu mai văd pe luncă
Lătrând câinii cum s-aruncă
Peste râț, când păcuini
Înfricate de vreun tropot
Fac să sune glas de clopot !

Să las multe lucruri dragi ;
Eu să mă despart de stână,
Să las sâlha cea bătrână,
Să las codrul cel cu fași,
Să las crânguri, să las hucii,
Și poiana cu bulbucii !

Să las văi, unde scobor
Capete de curcubeie ;
Să las staniști și nedeie,
Și să schimb tăcerea lor
Cu mult zgomot, multă larmă
Din cetate și căzarmă !

Și să las fluierul meu,
Și să nu mai cânt pe dânsul
Doine vechi ; îmi vine plânsul,
Când știu bine, cum că eu
Am s-apuc în loc de fluier
Pușca cea cu rece șuier !

Oh, și-apoi... atâta dor,
După doi ochi de mărgelă,

Dup-un struț de vioarele,
Strâns lipit de sânișor ! —
Doamne, Doamne, cu ce soarte
Tu mă dai de viu la moarte !

Știu eu că la străini sânt
Câte lucruri de minune,
Câte nu se mai pot spune
Și n-au seamăn pe pământ :
Turnuri mari până la stele,
De te pierzi privind la ele !

Și pe-acolo-s numai mări,
Și corăbii și ostroave,
Potcoviți cai cu potcoave
De argint ; și-n alte țări
Umblă cel din urmă faur,
Îmbrăcat în strai de aur !

Și spun cum că poți vedea
Alte lumi, și-acolo, Doamne !
Într-un an sunt două toamne
Și nu cade iarnă grea ;
Ba mai spun că este-o țară,
Unde-i de-a pururea vară !

Poate fi, căci ce folos !
Pentru mine, ard-o focul,
Ard-o, chiar să fie locul
Cum e raiul de frumos !
Nu vreau țări de fală pline,
Lase-mă p-aci pe mine !

Căci p-aicea m-am dedat
Cu vremi grele, cu vremi bune
Și cu ploi și cu furtune
Și cu cer înnegurat :
Eu știu munții, dar mai bine
Mă știu ei întregi pe mine !

De pe-aceste locuri eu,
Nu m-aș duce niciodată,
Căci în țară-nstrăinată
Știu că plânge-voi mereu ;
Vai, putea-voi trăi oare
Fără miei, fără mioare ?

Tot cu dorul eu să fiu ?
Tot cu jale fără seamă
Și de tată și de mamă
Eu nimica să nu știu ?
De părinți, de frați, sărmanii,
Să port dor, să-l port cu anii ?

Vai, și-n sate până când
Hori de brâu se vor întinde
Și cu fete se vor prinde
Veseli flăcăi jucând,
Singur eu în altă țară
Să mă lupt cu jale-amară ?

Și la clacă și la nunți
Și la glume-n șezătoare

Numai eu să nu fiu oare ?
Și pe coamele de munți
Să facă ce-or vrea păstorii,
Eu s-ascult ce zic maiorii ?

Oh, și-apoi să fiu închis,
Între ziduri de cetate,
Unde soarele străbate
Numai rar și ca prin vis —
Și să plâng cu lacrimi crunte,
Largul meu, ce-aveam la munte ?

Țări străine ! Mult amar,
Mult amar de cine-și lasă
Mamă și frați buni acasă !
Vai, și mie-așa-mi lăsar'
Sortile, ca să am parte
De trai greu și-n țări departe !

Scrisu-mi-e cum să petrec !
Să vă las câmpii iubite,
Oi de mine păstorite
Să vă las, căci mâine plec ! —
Oare după ani de jele
Iar veți fi voi ale mele ?

Returna-voi oare când ?
Prin poiana „de la Cruce“
Mai putea-mă-voi eu duce,
Mai putea-voi eu, lătrând
Și pitit dup-o movilă,
Să-nspăimânt câte-o copilă ?

Mai trăi-voi primăveri
Să-mi văd turmele și câinii ?
Și cu baci-n preajma stâni
Mai cerca-ne-om în puteri,
Spre-a vădi care-i mai harnic
De pus cașii pe comarnic ?

Și de-acum în sărbători,
Părăsindu-mi mielusea,
Mai juca-voi arcăneaua ?
Și de-acum în șezători
Voi mai fi să fiu pe lume,
Fetele să-mi pună nume ? —

Nu știu cum am să trăiesc
Colo-n țările străine,
Însă știu atâta bine
Că-n dor am să mă topesc,
Și-n veci nu-mi va bate vântul
Să-mi mai văd din nou pământul !

Știu eu, că de-acum mai mult
N-am să văd câmpii cu soare,
N-am să păstoresc mioare,
Glas de clopot n-am s-ascult.
Și vătui pe coasta lată
N-am să mân eu niciodată !

N-am să văd preste răzor
Mai mult mieii cum aleargă,

Nici miori pe lunca largă.
Nici înterți la izvor ;
N-am să văd de-acuma iezii
Pe la marginea livezii !

Și pe coasta cu hemei
Nu mă va mai duce dorul,
Ca să tai eu cu toporul
Din fag frunza, pentru miei ;
Și-n poiana „de la Cruce“
Veci de veci nu m-oi mai duce !“

Fulger

Poveste în versuri

Feciorul lui Crai-Negru cu drag ascultă sfatul
Tătâne-său și pleacă la Volbură-mpăratul,
Să ceară de soție pe Salba. — „Dragul meu —
Blând Volbură vorbește — cunosc în tine eu
Pe omul bun și vrednic ! Ci-ți dau trei lucruri ție,
Pe cari de le vei face, tu vei primi soție
Pe Salba și, ca zestre, deplină țara mea !
Te cugetă dar, Fulger, și, dacă-ți va plăc
Copila, dă-mi cuvântul că stai la toate gata !“

La fată merge Fulger în turn ; și-i place fata,
Căci n-a văzut pe lume nimica mai frumos
Ca Salba. Ea roșește și pleacă ochii-n jos,
Când Fulger îi dă vorba, că dânsul o pețește ;

Și tot mai mult obrazul copilei se-nroșește,
Pre când zicea : — „Tot pasul, p-al casei noastre prag,
Să-ți fie pas de aur ! Tu-mi ești atât de drag
Și-a ta voi fi eu, Fulger, căci mult de tine-mi place !
Tu mergi acum la tata și-i spune, că vei face
Trei lucruri, vitejește, precum le va dori —
Să nu te temi de vorba lui Volbură : vor fi
Trei lucruri mari, pe care le caută-mpăratul,
Dar vino tu la mine, căci da-ți-voi ție sfatul,
Cum ai să faci acele trei lucruri !“ A-nturnat
La Volbură-apoi Fulger și-a spus că-i aplecat
Să facă-acele lucruri. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi și-adamante, pahar de aur ia
Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorința mea
A fost măcar o dată să-mi fac voios palatul
Cu apă din fântâna lui Negură-mpăratul !
Așa-nțeleg din oameni, că-n Țara lui Amurg
Sunt șapte fântânele și toate șapte curg
La Negură-n palaturi ; aceste fântânele
Port apă fărmeacă, căci cel ce bea din ele
E sănătos de-a pururi și vesel e mereu.
De mult doresc din apa lui Negură să beu,
Dar n-a fost nici un modru, căci la fântâni stau pază
Trei taberi pânditoare și rar voinic cutează
Să fure strop de apă, prin vorbe viclenești, —
Dar tu, iubite Fulger, pe Salba de-o dorești,
Gătește-te și-aleargă ! Încalecă-ți fugarul
Și-mi fă dară pe voie !“ Blând Fulger ia paharul
Și iese din palută ; când nimeni n-a zărit,
Se suie-n turn la Salba și tot i-a povestit,

Cum Volbură departe la Negură-l trimite.
Și când aude fata, din lăzi întraurite
A scos năframa dalbă, pe margine cu flori,
Și dându-o lui Fulger i-a zis : — „Pentru feciori
Țin fetele de-a pururi inel și năfrămuță !
Dar fii cuminte, Fulger, căci Negură nu cruță
Pe nici un om ce trece pe granițele lui :
Tu însă năfrămuța pe inimă s-o pui
Și s-o săruți pe margini cu drag în patru rânduri
Și-atunci vei put face tot ceea ce-ți stă-n gânduri,
Căci nevăzut ești, Fulger, de ochi lumești atunci.“
Cu-acest sfat zboară Fulger trei coaste și trei lunci,
Trei țări în tot de-a lungul, trei țări în tot de-a latul,
Și-ajunge-n pace-n țara lui Negură-mpăratul.
Iar când a fost aproape de curți, încetinel
Pe sân a pus odorul și-n patru colțuri el
Sărută năfrămuța, și-atunci simți pe tâmple
Foc nobil : la fântână se duce și, cum umple
Paharul său de apă, trei taberi îl pândea,
Dar nici un om din taberi cu ochii nu-l vedea,
El fură și se-ntoarce ; fugea fugaru-n fugă,
Cât pare că din frâie vrea suflet să mai sugă,
Și-n zori de zi s-oprește la Volbură-n palat.
Și s-au mirat curtenii și lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce pahar cu stropi de apă,
Căci toți ziceau că dânsul nici mort măcar nu scapă
De Negură, de domnul din Țara lui Amurg.
Iar Volbură surâde ; din genele lui curg
Doi picuri ; el pe Fulger cu drag îl ia de mână
Și-apoi l-a dus la Salba și-a zis : — „Nădejde-ngâna
Slăbita mea putere și-s plin de fericiri,

Când Domnul logodește speranțele de miri !“
Și strânge-n braț pe Fulger, pe Salba-n braț o strânge,
Pre când de bucurie duios copila plânge
Și-aruncă ochi de dragosti la Fulger pe furiș.
Au mers apoi în casă și toți au fost deschiși
Și veseli, ca la nuntă ; a fost o veselie,
Cum datina-i de-a pururi pe la-mpărați să fie.
Iar când, în zi de-a patra, zori dalbi se revărsară,
La Volbură-mpăratul grăbește Fulger iară
Și cere-al doilea lucru. Cu drag atunci se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi și-adamante, un frâu de aur ia
Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Din veci dorința mea
Și-ntreaga nerăbdare, ce-n suflet mi s-anină,
A fost să văd vrodată cal galben fără splină
Din Țărmurile Mării. Spun oameni ce-au umblat
Prin alte lumi că-n țara lui Pajură-mpărat
Sunt șeptezeci de stave de cai cu păr de aur ;
Și spun că-i păstorește pe câmpuri un bălaur,
Ce varsă dintr-o nară grea flacără de foc,
Căci om și zbici nu poate să țină caii-n loc,
Atâta-s de sălbatici ! Și nimeni nu-i în stare
Să-i prindă, nime-n lume, afar' de-acela care
Îi pune-n frâu de aur, de zâne făurit.
Și-acum, având eu frâul, așa m-am socotit,
Să-ți pun la încercare crăiasca vrednicie. —
Toiagul meu te-așteaptă ; te du, și-al tău să fie !“
Și-l dă lui Fulger frâul ; iar el de nou s-a dus
La Salba, pre când nimeni nu l-a zărit, și-a spus
Că Volbură departe la Pajură-l trimite,
S-aducă cal de aur din stave-întraurite.

Și când aude Salba, surâde grațios
Și blând ea de pe deget inelul și l-a scos
Și-l dă apoi lui Fulger, șoptind cu-ncetinelul :
— „Aibi griji și bagă seamă, că-i fermecat inelul,
Precum a fost năframa : din deget când îl scoți
Și cruce faci cu dânsul, te-ascultă câmpii toți
Și văi și cai și oameni te-ascultă ; în trei rânduri
Poți fermeca prin dânsul tot ceea ce-ți stă-n gânduri !“
Voinicul pune-n deget inelul și pe loc
Încalcă ; se duce, ca flacăra de foc,
Trei țări în tot de-a lungul și țări în tot de-a latul,
Și-ajunge pe hotarul lui Pajură-mpăratul.
Oh, Doamne, nu-i pe lume voinic așa fieros,
Încât el să nu cadă de greu cutremur jos,
Văzând pe câmpuri stava de cai ! În herghelie,
Nebuni și sâlhuietici săltau fugari o mie,
Toți galbeni, cum e galbăn un soare-n răsărit ;
Bălaurul pe gură zvarlea neconținut
Pojar și jar pe-o sută de zări în depărtare,
Grozav suna pământul sub clopot de-alergare
Și joc turbat. Pe pașiști mereu s-apropia
Bălaurul și stava ; tot câmpul înnegrea
De spaimă și de temeri, dar Fulger simte pace :
Râzând inelul trage și cruce cu el face
Și-n clipă toată stava, ca marmura, stă-n loc
Și nici nu se mai mișcă. Purtat de-acest noroc,
Feciorul prinde frâul și-un cal din stavă-nfrâuă ;
Și-n cap de noapte pleacă, dar n-a fost încă ziuă,
Când bate la palatul lui Volbură-mpărat.
Și s-au mirat curtenii și lumea s-a mirat
De Fulger, care-aduce cal galben fără splină,

Căci toți știau că țara lui Pajură e plină
De spaimă și primejdii.
Iar Volbură cu drag
S-apropie de Fulger și vechiul său toiag
I-l pune-n mâini și zice : — „Toiagul de domnie
Ți-l dau, iubite Fulger, al tău de-acum să fie !“
Au mers apoi în casă și prânzul au întins ;
Și-au fost boierii veseli, iar Salba dinadins
Zâmbea pe-obraz cu lacrimi, și răsuna palatul
De cânt și veselie. A patra zi-mpăratul
Chemă cu drag pe Fulger și-a zis : — „Eu te-nțeleg
Că ești voinic în fire, că ești fecior întreg,
Dar timp e pentru fapta de-a treia“ ; — și se duce
La masă-i împăratul ; din masa, ce străluce
D-arginturi și-adamante, fuior de aur ia
Și-l dă vorbind lui Fulger : — „Când Lia, doamna mea,
Sta chiar pe prag de moarte, mi-a dat aceste plete
Și-a zis că-n Țara Dalbă sunt treisprezece fete
Frumoase și bălaie, și-aceste fete port'
În sân mărele scumpe : de-atingi pe omul mort
Cu-aceste mărgeluțe, tot omul mort învie.
Vai, cât mi-a stat de-atuncea mereu în gânduri mie,
S-aduc din Țara Dalbă mărele și s-ating
Pe Lia, să-i dau zile ! Dar iată, zile ning
Pe fruntea mea-ncrețită și-n groapă-s cu piciorul —
Degeaba mi-a fost însă la inimă tot dorul
Frumoasei mele doamne, căci nobilă mărege
Eu n-am putut aduce ! Mi-a spus-o doamna mea
Că numai oamenii tineri, feciori numai pot merge.
La Cetină-mpăratul, dar n-au voit s-alerge
Feciorii mei nici unul, căci mult e drumul greu. —

Oh, Doamne, de-aș fi tânăr, de mult aș fi mers eu !
Dar ești voinic, tu, Fulger ; ești desigur feciorul
Menit s-aduci mărgeaua dorită ! Ia fuiorul
Și mergi spre Răsărituri la Cetină-mpărat
Și-n zori de zi tu bate la poartă, la palat,
Căci fetele veni-vor și-ndată-ți vor deschide :
Dar nu glumi cu ele, căci stau a te ucide
Cu glume pentru glumă ! Ca schimb pentru fuior,
Tu cere, scumpe Fulger, mărgea din sânul lor, —
Și-n urmă cu mărgeaua la Volbură grăbește !“
Blând Fulger ia fuiorul, cu drag la el privește
Și iese din palută. Când nimeni n-a zărit,
La Salba el se duce și tot i-a povestit,
Cum Volbură departe la Cetină-l trimite
S-aducă mărgeluțe. Cu gemete-ntreite
— „Vai, Doamne ! — strigă Salba și dulce-n braț a strâns
Pe Fulger — astă-noapte visatu-te-am în plâns,
Iubitul meu ! Și plânsul cu dor se tâlmăcește !
Oh, ce să-ți dau ? Năframa nimic nu-ți folosește,
Nimic acum inelul, tot farmecul nimic !
Ești brav, iubite Fulger, ești verde și voinic
Și poți să mergi cu zâmbet la Cetină-mpăratul, —
Tu nu mai ceri și-n urmă eu nu-ți mai pot da sfatul :
Dar cugetă la mine, căci ai să-nvingi mereu !
Tu ești frumos și tânăr, acesta-i chinul meu ;
Mă tem să nu te-nșele copilele din țara
Lui Cetină, căci ele ard greu, cum arde para,
Și-un singur al lor zâmbet te poate fermeca !
Un farmec pentru farmec din suflet eu ți-aș da,
Dar n-am acum ! Păstrează-mi inelul și năframa,
Și cugetă, nu cumva, voind să-nvii pe mama,

Tu să m-omori pe mine ! Oh, tot poți face tu,
Din câte cere tata, dar asta numai nu !
Ci du-te, du-te, Fulger, dar cugetă la mine,
Căci eu plângând voi face mătânii pentru tine
Și-n fiecă clipită genunchii voi pleca ;
Și, pentru-ntoarceri bune, cu dragoste voi da
Prescuri și sărindare, să cânte glas de clerici
Trei mii de slujbe sfinte la trei mii de biserici. —“
Așa vorbi copila, iar Fulger a vărsat
O lacrimă de milă, apoi a-mbrățișat
Pe Salba lui și pleacă. Urmă de-a Salbei șoapte,
Aleargă și se pierde sub nori, la Miazănoapte.

*

Trecut-au luni de-atuncea și luni tot trec mereu.
Lui Volbură-mpăratul îi trece timpul greu,
Iar Salba-n toată ziua mătânii multe face
Și-n zări țintește ochii, să vină cine-i place. —
Degeaba ! Ea-n biserici trei mii de slujbe-a dat.
Dar dus e, dus feciorul și-n veci n-a returnat.

23 septembrie 1886

Izvor de apă vie

„Când Prier-alb, feciorul lui Tulnic Împărat,
Din casa părintască la taberi a plecat
În alte lumi, să caute pierduta lui drăguță,
A dat lui Prier-negru atunci o năfrămuță

Și-a zis : „În toată ziua poți ști de soarta mea !
Privește-mi năfrămuța, și tu când vei ved
Pe mijlocul ei dungă de sânge, dungă lată,
Să știi, iubite Prier, că-s mort !“ Și zilnic cată
Năframa-i Prier-negru, iar când a opta zi
De sânge lata dungă pe mijloc o zări,
E mort ! a zis și-n clipă a-ncălecat feciorul.
Pe Vânteș, cal sălbatic, să-și caute frățiorul.
Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat,
La sfânta Luni se duce și sfânta Luni i-a dat
Învăț, să ude stanul cu stropi de apă-vie...“
Așa spun din poveste bătrânii. Din vecie
Așa le-a rămas rostul în basme și povești
Că mulți viteji năzdraveni și fii împărătești
Cătau ori cu tovarăși iubiți ori numai sânguri
Izvorul de apă-vie. Și spun că era-n crânguri
Acel izvor, în codrii vechi fără de cărări,
Și-un monstru sta la pază, bălaur ce pe nări
Și gură vărsa flăcări, de foc avea plămânii.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrânii,
Cum palidul bălaur ajunsese păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunsese-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ți-o spun ție,
Să vezi, ce mândru-i rostul din basm cu apă-vie !

*

Pe vremea când bălauri și sarbede-arătări
Aveau culcuș în peșteri de munți și pe sub mări
De gheață trăiau monștrii cu forme fioroase,
Când zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,

Cereau în largi palute molatic adăpost :
P-acele vremuri, basmul vorbește, cum c-a fost
Un crai cu nume mare, dar crunt acela nume,
Cum n-aveau crunt atâta toți monștrii de pe lume !
Tiran detot, cu moartea mai mult era dedat
Ca vârful gol de munte cu cer înnegurat,
Și orb în judecată, sălbatic în mânie ;
Ziceau oamenii țării că nu-i creat din glie.
Și n-are suflet, n-are nici inimă, că-n loc
De inimă el poartă un foc, demonic foc,
Ce-l arde și-l zdrobește și-n veci nu-l poate stânge,
Decât numai beția de lacrimi și de sânge !
Crai-Sânger ! Toată lumea Crai-Sânger l-a numit.
Tot omul, care-o dată pe Sânger l-a zărit,
Cădea-n lingori și friguri, sălhui trăia cu anii,
Iar dacă scăpa teafăr, trei luni făcea mătaniei,
Căci Sânger numai sânghiuri prin lume răsădea ;
El nu iubea pe nimeni și nimeni nu-l iubea.
Mereu încrețea gene, câtând la spăzi tăișul,
Cu toată lumea largă sta Sânger de-a poncișul,
Chiar soră, frați și doamnă, părinții i-au fugit
De groaza lui pe lume. Căci nu s-a pomenit
Alt om ca el ; nici fiară n-a fost așa ca dânsul,
Căci el a fost Crai-Sânger ce n-a cunoscut plânsul.

Ci spun că Sânger, totuși, iubiri mai cunoștea,
Căci el avea o fată, pe Lina, și-o iubea
Cu patimă. Dar Lina de fel n-a fost ca Sânger :
Frumoasă era, blândă, cu sufletul de înger.
Și n-a fost decât roabă ! Căci Sânger a zidit
Un turn cu temelia din piatră de granit,

Cu porți de aur gemeni, și-n turn a pus pe Lina :
Ea n-avea nici un umblet afară din grădina
Tătâne-său, nici oameni la dânsa nu s-au dus,
Căci dusul era moarte. Și crudul crai a pus
În preabătul grădinii pândăș, iară pândășul
Nici somn n-avea, nici pace, căci Sânger, pătimașul,
A prins de la o vreme pe-argat a-l bănuî,
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună ce om are cărări de turn aproape ?
Și spun că, mai la capăt argatul, ca să scape
De-atâta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că-n toată noaptea vine la fată Calapăr.
Și-atunci, cum a fost Sânger om negru de furtună,
Om care-și făcea lege din cea mai grea minciună,
Roși până la creștet și, negru de turbat,
A-nfipt recele paloș în palidul argat,
Sfărmându-l bucățele cu spada și toporul.
— „Așa ! Pe rând cu toate ! Să prind acum feciorul !“
A zis, și-a dat poruncă, și servii dinadins
Umblau din casă-n casă, pe Calapăr l-au prins
Și l-au tăiat din spade și l-au străpuns cu suliți
Și l-au legat de coama fugarilor, pe uliți
Trăgându-i mișelește cadavrul țândurit,
Pân' oasele pe drumuri de-arbust s-au fărimit.
Căci astfel era Sânger ; spun basmele de dânsul,
Că-n toată-a lui viață el n-a cunoscut plânsul !

De-atunci s-a trezit lumea în alt amar de munci.
În preabătul grădinii lui Sânger-Crai de-atunci
La pază n-a stat nimeni, dar servi au stat la pază
Prin tot cuprinsul țării, să prinză și să vază

Feciori vorbind cu fete ; cum basmele ne spun
Nici nu știa ce face Crai-Sânger de nebun !
Și, cât a fost crăimea de-ntinsă și de lată
N-a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
N-a mai rămas, căci servii, nebuni într-adevăr,
În tot feciorul țării vedeau un Calapăr
Și-n orișicare fată, de crime-aveau oglindă,
Acesta le-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
Apoi a dat Crai-Sânger porunci, de-au năruit
Întregul turn, cu zidul din piatră de grănit,
A spart chiliile frumoase și-a rupt porțile gemeni,
Făcând zidirea toată pământului asemeni.
Și-n loc de turn, acolo el a durat prinsori ;
A pus la lucruri grele pe fete și feciori,
Siliți au fost să lucre, muncind din greu cu anii,
Șireag întins de temniți, tot pentru ei, sărmanii !
Iar Linei, ca la fete, cari poartă într-ascuns
Amoruri criminale, tiranul crai i-a tuns
Cosițele, ca astfel mai tare să o doară,
Dând semne biata fată că nu-i mai mult fecioară —
Și-așa batjocorind-o, cum n-a putut mai laș,
Tiranul a purtat-o de-a lungul prin oraș
Cu zgomote și chiot de-o lume păgânească !
Dar n-a ucis-o craiul, ci, ca să-i amărească
Mai greu sfârșitul vieții, la servi porunci a dat
S-o ducă-n silhe negre, s-o piardă-n codru lat,
Căci astfel era Sânger ; mai monstru decât dânsul
N-a fost vrun om ; pe lume, el n-a cunoscut plânsul.

Trei zile lungi în codru noptatic s-a luptat
Cu temere și tremur copila. I-au legat

Picioarele cu lanțuri, să nu-și strămute locul ;
Zăcea pe glii, aprinsă de sete, cum e focul ;
De-aprins, căci setea numai, grea sete ucidea
Pe fata lui Crai-Sânger. Și biata, cum plângea
Vărsând din ochi albaștri de lacrimi mari o vale,
Veni pe gând să beie din lacrimile sale,
Și-a zis cu gemet aspru : — „Vai, Doamne, văd că-i scris,
Să mor cum nu mai moare alt om ! Căci arse mi-s
De largi văpăi plămâinii și buzele-mi albastre !
Să fiu de-acuma hrană pădurilor sihastre
Și vremurilor grele ! Să n-am eu nici sălaș,
Nici preoți ; numai lupii, de sânghiuri pătimași,
Să-mi sfârtece cadavrul, și corbii duși de vânturi
Să-mpartă-a mele oase pe-o mie de pământuri !
Oh, Doamne ! Tu ești mare, ești bun și-ndurător,
Oh, nu mă lăsa-n umbra pădurilor să mor,
De fiare sfâșiată.“ Și plânge ; precum plânge,
Pe palmi adună lacrimi și ca-n pahar le strânge
Mai multe, tot mai multe ; al ochilor potop
Se varsă nebunatic în stropi, dar nici un strop
Nu pierde cărărușa spre palmile vecine.
Când palmele-mbinate de lacrimi au fost pline,
Copila blând se-ndoaie, din greu a suspinat,
Apoi bău din lacrimi. De-abia i-a lunecat
În piept ultimul picur, de-abia se prăvălește
Cel strop rămas pe palmă, când Lina și simțește,
Că lumea ei se-ntoarce, că genele-i s-ating :
Pe palidele-obrazuri lini picuri se preling,
Pe frunte-i cade bură ; din brațe-i curg șiroaie,
Și pieptul rouează, din păr îi cade ploaie
Și hainele-i se-ngreun, tot trupul e părau,

Căci membrele sub apă topindu-se mereu
Fac trupul să tot scadă în șipot, în păraie ;
Și-n două, trei clipite, copila cea bălaie
Rămase numai urmă de-un limpede izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor.
Un șopot lin, ce pare că spune tot de dânsul,
De Sânger-Crai, tiranul, ce n-a cunoscut plânsul.

Dar Sânger-Crai, tiranul, din ce era nebun
Mai mult înnebunise. Așa vorbesc și spun
Poveștile, că-n urmă muștrarea conștiinții
S-a prins de el ; sălbatic crișca din dinți, cât dinții
Sudori storceau de sânge, dar nu-i părea lui rău
De-atâtea mari ucideri, de-ntreg trecutul său,
Ci numai pentru fată simțea muștrare dânsul,
Dar nu plângea, că-n viață el n-a știut ce-i plânsul.
Și, ca să-și amăgească muștrările din piept,
El a chemat la curte pe cel mai înțelept
Din câți știau să-ți afle pe stele soarta toată —
Și-acela, prin văzduhuri trecându-și ochii roată,
Prin zece nopți de-a rândul mari taine le-a pătruns
Și-n urmă lui Crai-Sânger așa i-a dat răspuns :
— „O, stea văd eu pe ceruri, cu semne de repaos...
În pieptu-ți furtunatic lipsește-un larg adaos
De liniște și pace, Crai-Sânger ! Și din stea
Citesc acel adaos. Când nu vei mai avea
În tot cuprinsul țării nici măcar o săgeată,
Când orice fel de armă prin țara ta cea lată
Nu va mai fi nici paloș, nici spadă și topor ;
Când liber va fi-n drumuri oricare călător
Și nu se va mai teme de nopți și căi înguste,

Când zece sărindare și zece sărăcuste
Plini-vei pentru Lina : scăpat vei fi atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci !
Atâta-i tot ; fă toate, Crai-Sânger, bagă seamă
Și fă ; când vei fi gata, atuncea tu mă cheamă
De nou, să cat voința puterilor de sus.“
Așa i-a zis. Iar Sânger pe cugete s-a pus,
Și nu-i venea să facă, la cruci de drum sta dânsul,
Căci Sânger era craiul ce n-a știut ce-i plânsul.

Dar a făcut el totuși. Din fiecă palat
Și fiecă colibă a pus de-au adunat
Săgeți și lănci și suliți și spăzi înveninate
Și paloșe, topoare de-oțel, și le-au pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Părechi tot câte patru de bivoli înjugar'
Și, două luni de-a rândul mergând, în depărtare
Le-au dus la mări afunde și le-au zvârlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Și jalnic, prin biserici pii preoți au aprins
Făcliile de ceară din sfeșnice-aurite,
Din turn răsuna toaca, prin tinzi împodobite
Treceau în rând cădelniți cu fumul lor domol,
Iar sfânta rugăciune curgea de la pristol :
Erau pentru copila lui Sânger sărindare.
A dat apoi drum liber drumașilor, cărare
La toți din tot cuprinsul hotarelor a dat —
Și-n urmă pe cetețul de stele l-a chemat.
Acela, dac-aude, că simte încă grele
Mustrări în suflet Sânger, de nou privi la stele,
Și, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,

A zis : — „Stăpâne ! Iartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatic, pe câtă vreme-n țară
Mai este încă-un paloș ! — Când servii tăi legară
Pe Lina și-o duser-în codru, au pierdut
Un paloș ei pe cale. Ci nu-mi e cunoscut,
În ce loc e ; dar pleacă, stăpâne, însuți pleacă
Și caută-acela paloș și dă porunci să-l facă
Bucăți, a lui cenușă s-o volbure pe vânt,
Așa să-ți piară chinul, cum pierе pe pământ
Cenușă-nvolburată ! La paloș dar ! printr-însul
Un leac vei afla, doamne, și-acela leac e : plânsul !“

În zori de zi Crai-Sânger spre crânguri a plecat
Să caute paloș. Chinul atât a măcinat
Puterile-i cât sarbed d-abia-și trăgăna traiul,
Așa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi, pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătând suișul greu
Al codrilor sălbatici, pe căi și sub căruntul
Desimilor un paloș căutând cu de-amănuntul.
Și, cum pășea cu silă, el tot părea scăldat,
Și-n alb de ochi un purpur de sânge-i s-a lăsat
Și-un purpur de stropi roșii s-a pus pe-a sale gingini,
Iar fața lui primise color ca de funingini :
Un monstru părea, fiară, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hâdos !
Mergând așa, pe vremea când soarele se-ngână
Cu noaptea, a dat Sânger cu ochii de-o fântână
Și, căci i-au ars plămâni de sete, a băut —
Din apele curate, ci Doamne ! n-a știut,
Că bea schimbate lacrimi a Linei și bea sânge

Din față-sa, și iată ! El bea — și-ncepe-a plânge !
El, crudul și tiranul, ce-atâtea vieți a stâns
Și-a fost născut pe lume să nu cunoască plâns
Și milă, el acuma în ochii săi simțește
Potop întreg, sub plângeri gândeai că se topește ;
Atât era de gemet înfrânt și abătut,
Că orice om atuncea, de cumva-ar fi văzut
Pe crai, putea să joare, că nu-i acela dânsul
Nu el e Sânger, craiul ce n-a cunoscut plânsul !

Oh ! N-avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloș ! Craiul atunci a înțeles
De prima oară-n viață, că-n plânset stă balsamul
Durerii, și de-aceea tiran lucră tiranul,
Căci nu cunoaște lacrimi : iar cei care nu plâng
Sunt tot același suflet cu fiarele din crâng !
Atunci de prima oară, cu sfântă limpezime,
În ochi i se desfășur întregile lui crime :
El vede morți cari zbiară și brațe reci întind ;
Feciori uciși se-nalță și-l blastămurind,
Iar dintre ei mai palid și plin de răni s-arată
Acel ucis pe uliți de cai sumeți ; o ceată
De mame vin, cu pruncii străpunși pe sânul drag ;
Și fete vin șiraguri, ci-n ultimul șirag
Mai mult răzbunătoare și cruntă dintre fete
Apare-n trup cu lanțuri, un cap orfan de plete,
Și — Doamne ! Craiu-nchide cu groază ochii săi ;
Cunoaște ce nemernic a fost și, de văpăi
Cuprins, mai tare plânge și-l arde-n suflet vina,
Când știe că izvorul e Lina ! Și pe Lina
Ar vrea s-o mai cuprindă, s-o strângă-n al său braț !

Și-atunci, ca niciodată, din ochii lacrimi
Încep a pocni flăcări, pe nări și de pe gură
Șiroi curgea de pară, scânteii o mie cură
Din barba lui, și dinții de jar i se prefac,
Se-ntind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac'
Și gheare-i cresc la mâini și la picioare gheare,
Limbi mari acum învârte și colți are de fiare !
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Și-acela tip sălbatec a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru ! Să-l știe toți, că dânsul
A fost un crai sălbatic, ce n-a cunoscut plânsul !

*

A fost demult odată, spun oameni, un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor ;
Și spun că toți vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricând putea să scape
Din orice rău : bătrânii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoșeau,
Durerea trecea-n visuri, plânsoarea-n bucurie
Și moartea trecea-n viață, căci apa era vie.
Mai spun că sta bălaur acolo și păzea
Mereu acele ape, și nimeni nu-l putea
Cu brațul său învinge, cu arma omenească
Era preste puțință vrun om să-l biruiască,
Ci numai cu mătani și sfinte rugăciuni
Și numai cu-ajutorul și sfatul sfintei Luni...
Azi nu mai știe nimeni de-acel izvor ; se pare
Că-i sec detot : și totuși, în piept tot omul are

Acel izvor, de cumva voiește a-l avea :
E lacrima ! Căci poartă un cer întreg în ea,
Și-n ea stau toate-acele puteri mari ale firii :
Izvoarele credinței, nădejzii și-al iubirii !

Aprilie 1886

Non omnis moriar

La mormântul lui Timotei Cipariu

Clădit-au grecii doară cetăți de fală pline
Și temple mari și ziduri ciclopice-au zidit,
Dar toată măiestria clădirilor eline,
Columnele de marmur și templele divine,
De mult s-au năruit.

Trăiesc numai imagini, hrănite de-amintirea
Condeifului istoric, ca vis numai trăiesc :
Dar cine poate zice că le-a pierit mărirea ?
Ce cap va fi-ndărătnic să nege nemurirea
Poporului grecesc ?

Nu murii țin pe-o gintă, căci murii pot să cadă ;
Nu oamenii fac neamul, căci ei se nasc și mor :
Bărbații numai poartă putere și dovadă,
Dar nu prin fier și lance, ei nu înving prin spadă,
Ci-nving cu mintea lor.

Se nasc, având în suflet mari, nobile destinuri ;

Trăiesc, ca să creeze, și trec ca niște regi.
Umplând a lumii goluri, golind a mării plinuri,
Ei mor deplânși de-o gîntă și, chiar să moară-n chinuri.
Nanicând nu mor întregi !

Aceia sunt bărbații, cari pot s-alunge norii
Națiunilor uitate prin noapte și sub fier,
Bărbați superbi cari poartă menirile-Aurorii,
Au larg avânt de vultur și-n șir, ca și cocorii,
Ei fură foc din cer.

Oh, sfânt și nalt e darul, când ori la care neamuri
Trăiesc bărbați cu suflet, cum nouă ne-a trăit
Cipariu, cărunțul duce, purtând a limbii flamuri,
Cătând să lămurească prin vii și mândre lamuri
Un grai îmbătrânit.

Căci l-a trimis Geniul luminii să-și unească
Puterea cu-ale altor bărbați cu suflet plin :
Să caute și să afle, să frângă-a lumii mască,
Întregi să ne redeie și iar să ne renască
Prin grai de la Quirin.

Și-acum răsună tonuri lugubre-n tot de-a latul
Pământurilor unde un grai găsești și-un port,
Că varsă lacrimi șipot tot colțul și tot satul,
Că gem la groapă flamuri cernite, că bărbatul
Națiunii doarme mort !

Gândirea lui, aprinsă de-a neamului iubire,
Azi doarme-n glii și doarme întreg avântul lui !

Cipariu, care cată prin veacuri de-amintire
O limbă românească și-a limbii noastre fire,
Cipariu de-acum nu-i !

E mort Cipariu ? Voi spuneți că-i mort ? Dar oare poate
Să moară omul care dă vieți, care-i trimis ?
Nu-i mort ! În mii de piepturi, în piepturile toate,
Trăiește el de-a pururi ; nici moartea nu ni-l scoate
Din piept, unde ni-e scris !

Trei scânduri și-o movilă de glii nu pot s-ascundă
Pe-un om iubit de-o lume, pe-un om de fapte mari !
Un neam întreg, ce plânge, stă gata să răspundă
Că-n veac va recunoaște cu-o inimă profundă
Pe marele Cipariu !

1837, septembrie

Tulnic și Lioara

I

De când e lumea lume și rostul vorbei rost,
Domn bun, cum a fost Stâlpeș, nici nu-i și nici n-a fost
Și, de-ar trăi pământul oricât să mai trăiască,
Alt domn așa ca dânsul nu cred să se mai nască.
Era-mpărat puternic și mare nume-avea,
O țară, cât o lume, toiaгу-i stăpânea,
Și oști avea din plinul, și-a gurii sale graiuri,
Treceau poruncitoare pe zece mii de plaiuri,

Căci mejdele lui Stâlpeș băteau hotar rotund :
Din granița lui Codru, ce-n preabătul afund
Al Ostului domnește mulțimi ascultătoare,
Trec mejdele trei sute de câmpi și văi vioare
Spre munți până-n movile, pe cari le-au ridicat
Bătrânii lui Crai-Verde și Vultur Împărat,
De-aici apoi țin ață pe-a muntelui cunună
Și dau hotar lui Ținteș și craiului Fortună,
Și trec pe la Crai-Sânger, se pierd apoi mai sus
La Trăsnet împăratul, în margine de-apus.
Așa era ! Și lumea de-a lungul și de-a latul
Mirat-a fost de vestea lui Stâlpeș Împăratul,
Căci el nu numai taberi a-nvins de multe dăți,
Dar plin era de-avere și plin de bunătăți
Și-avea comori ascunse și turme mari o mie
Și nouăzeci și nouă de cai în herghelie,
Pe câmpuri păcurarii purtau în grija lor
Trei stâni de oi lănoase și toate cu ampror !
Dar salba cea mai scumpă și-odorul din comoara
Lui Stâlpeș era înger, tip blond, era Lioara,
Căci Stâlpeș avea doamnă pe Lia și avea
O fată, numai una, iar fata se numea
Lioară, după gândul frumoasei doamne Lia,
Cum tot dorea să poarte un nume ea cu fiia.

De-a fost împărăteasă femeie-ntre femei
Și-a fost fără păreche pe vremurile ei
De blândă și frumoasă și-n vorbă ca vioara,
De trei ori, ba de șese, de zece ori Lioara
Cu multa ei frum'sețe pe mamă-sa-ntrecea !
Avea doi ochi albaștri, ca ceriul, și avea

Obraz rotund și rumen, și plete-avea bălaie —
Pe umeri doi lucerferi de-o nobilă văpaie
Păreau că-i joacă tainic și-n jocul lor domol
Aruncă vâl de aur pe-al umerilor gol,
Și sânul ei, ca marmor cioplit de zei, pe care
Zări sfinte se răsfață din luna ce răsare ! —
Oh ! las', că fost-au fete destule de-mpărați,
A căror ochi umplură toți ochii de nesaț,
Și doar al mai vederii, pe-atunci ca ș-altădată
Mai fost-au doară fete, dar n-a fost încă fată
Frumoasă, ca Lioara, și nobilă, cât ea
Un înger din icoana bisericii părea.
Ș-atât avea copila mișcări de fermecate,
Cât soarele că-i soare și-i trup fără păcate,
Mirat stetea cu totul pe cerul său cel sfânt
Și nu-i venea cu modru să-și afle crezământ
Privirilor, sta-n cumpeni de poate să se nască
Din om așa făptură pe-o lume pământescă !

II

Dar vestea despre fata lui Stâlpeș a trecut
Din țări în țări ; departe prin lumi a străbătut
Și-ajunse preste râuri și late mări albastre
La cele mai de margini și cele mai sihastru
Pământuri, unde luna și soarele se par
De gheață, căci o dată pe an numai răsar.
Acolo, pe hotarul apusurilor pale,
Prin locuri, unde-i vântul fricos a face cale
Și iarba primăverii fricoas-a răsări,
Trăia un stol sălbatic de zmei, ce rătăci,

Din alte lumi mai negre ca lumea care este,
Și zmeii toți de-a rândul au prins de față veste.
Și-atunci, ca niciodată, pământul dinadins
Gemu de groază multă și greu fior cuprins,
Căci zmeii duși de patimi din peșteri alergară
Spre munți, de vuiet aspru toți codrii se mișcară
Și glasul lor de dealuri așa greu s-a izbit,
Cât munții din adâncuri ca frunza s-au clătit.
Zbierat-au ei sălbatici, cât negurile zării,
S-au strâns un punct de spaimă, iar râurile țării
Din curgeri întorcându-și întreagă matca lor,
Năval-au dat s-alerge spre munți către izvor.
„De ce să stau pe gânduri, cu lunile și anul ?
Voi pune pantă nouă, voi trage buzduganul,
În fier, și voi adauge venin de șerpi uciși
Și-oțel de-un lat de mână pe-al spadelor tăiș,
Să pot tăia cu ele cum vreau de-ndemânatic,
Un cal, apoi voi prinde pe cel mai furtunatic,
Și voi zbura ca vântul, ca gândul de turbat,
Și voi răpi pe fata lui Stâlpeș Împărat ! —
Trei zile numai ! Vreme destulă-i doară asta !
Trei zile, și-n palaturi aduce-mi-voi nevasta...”
Așa strigau, și-n clipă tot zmeul se grăbea
Mai mult oțel să pună pe paloș ce lucea,
Și caută cai, cu-aripi de spaimă și-ntunerec ;
Și-otrăvuri pun pe spate și-n pante se înferec.

Dar zmeul cel mai mare, al căruia palat
Pe șeptezeci și șapte de munți era durat,
De-abia primi cuvântul de fata-mpărătească,
Când el a fost de-a una gătit ca să pornească

Din alte lumi în lumea cu sori pe cerul sfânt,
Cu zâne prin văzduhuri și fete pe pământ —
Gătit, ca totdeauna mai mult fiind el gata,
S-alerge, din palaturi să fure dânsul fata.
Atunci, ca niciodată, un cal din stavă prinse ;
Greii nori a pus pe umeri, lat paloș el încinse
Și greu, care la cumpeni de nouăzeci de măji ;
Pe doi bălauri negri i-a pus apoi de străji
Palatului, cu vuiet clătindu-și ale sale
Mari capete de spaimă, a zis : — „Mi-oi face cale
Pe vânturi și furtune și volbure, ca vânt
Voi trece țări o mie și-o lume de pământ,
Izbi-mă-voi ca fulger, ca trăsnetul de vară,
Și voi răpi lui Stâlpeș frum'sețile din țară !
Am paloș și-al meu paloș de trei ori e-nădit
Cu tot oțelul, care trei munți l-au tănuit
În sânul lor, am calul cu strana din Ostroave
Și-i cal ce nu cunoaște nici frâie nici potcoave,
Ci vânt numai și zare deschisă de-alergat ! —
Așteaptă dar, așteaptă, tu Stâlpeș Împărat,
Să vezi a mea putere, să simți tu din tot greul
Mânia mea...” Sălbatic așa vorbit-a zmeul ;
Și-abia muri cuvântul pe buza lui de fier,
Când aripi el întinse de-a una și, sub cer
Albit de faptul zilei, s-a pus în alergare.
Creștea mereu mai negru, mereu creștea mai tare
Și tot mai mult : de patimi și negru dor învins,
El dat era cărării ca fulger dinadins.
O sută de pământuri cu nouă mii de sate
Și munți și văi și silhe și plaiuri, aburate
De plângerile nopții, și râuri a trecut

Grozavul zmeu, pe aripi de ceață, s-a pierdut
În zări ; turbat să clătin-a cerului rotunduri,
Greu zările se mișcă, și sarbedele-afunduri
Cu ceață pe-a lui urmă și neguri să-nvălesc.
Iar când trei mii de mile cu zboru-i se-mplesc,
El stă pe loc, se trage sub neguri și s-ascunde
Sub norul greu, cu ochii departe-n zări pătrunde
Și țintă ține ochii la Stâlpeș Împărat,
Pândește pe Lioara, s-o vadă prin palat
Și, când va fi copila mai veselă, d'odată
S-o fure și s-alerge prin zarea depărtată.

III

Prin dalba grădinuță cu strat de toporași
Și crini, ce poartă rouă pe sânul drăgălaș,
În zorii zilei dalbe când cerul rumenește
Noptatecile piscuri și-n aur le-nvelește,
Se plimbă rătătoare cu pasul legănat
Lioara, mândră fata lui Stâlpeș Împărat.
Mai dis-de-dimineată ca alte dăți ea lasă
Chilia și-așternutu-i cu cergă de mătăasă
Și perini moi, scoboară pe prag întraurit
Și trece prin pridvorul de marmoră, cioplit
Cu barda și se duce de-a dreptul la portița
Grădinii și-apoi intră cu zâmbet copilița
Pe-o aripă de ușă, că-i ușa cu zăvor
Și două aripi are de-argint strălucitor,
Cioplit ciudate-n formă de aripi de bălaur.
Pe moale iarbă calcă papucul ei de aur,
Și stropii mari de rouă, sub pașii ce se plimb,

În mari mărgăritare și salbe mari se schimb.
Pe largi cărări, ce-n umbră de pomi cruciș se taie,
Copila trece blândă și pletele-i bălaie
Le-alunecă pe vântul frumoasei dimineți,
Iar vântul le resfiră mai late și mai creț
Și-n taină el sărută tot părul dalbei fete,
Când tremură de dragul frumoaselor ei plete.
Pe cap Lioara poartă cununi de bărbănoc,
Și frunze de smaralde și flori de siminoc
Ea poartă ; pe vestmântu-i țesut cu măiestrie
Din fire lungi de aur, cu drag sclipesc o mie
De stele, și pe mâneci ea poartă porumbei
D-argint, cusuți cu sârmă pe fir de mâna ei.
Un brâu îi strânge trupul la mijloc, de mătăsa
Și plin de flori e brâul și-așa de strâns s-apasă
Pe trup, încât să cugeți că dânsul e crescut
Cu mijlocul deodată, și-apoi mai e țesut
Din fir de diamante, și-atât îi stă de bine,
Și unde se-ncopciază, stau copcii de rubine.
Și, cum se duce fata mereu privind la straturi
În urmă dă spre stânga și-apucă drum în laturi
Și merge la izvorul ce-n murmurul alin
Prelinge clarii picuri pe lespezi de rubin.
S-apleacă preste fața izvorului, voioasă
În ape clari se caută copila de frumoasă
Și râde când zărește doi ochi sărini și mari
Clătindu-se, ca fața izvorului mai clari,
Obrazul ei s-aprinde d-o nobilă văpaie —
Și-n vreme ce-și admiră frum'șețile-i bălaie,
Ea pleacă dalba-i frunte și-o razimă cu drag
D-o creangă, aplecată din codrul unui fag,

Și tot mai visătoare privind a ei talie,
Se pierde lin în visuri și dulce reverie.
Ea nici nu mai aude cum murmură de lin
Duișii stropi de apă pe lespezi de rubin,
Ea nu-nțelege boarea, ce-i clătină vestmântul ;
Și granguri cântă jalnic, dar n-o răpește cântul
Ca alte dăți : în apă doi ochi i s-oglindea
Și-n ochii ei distrasă alți ochi îi surâdea,
Ochi nobili ai lui Codru, frumoși ca lampa zilei,
Căci el era de Stâlpeș logodnic dat copilei ;
În apă dar părându-i că vede surâzând
P-alesul ei, Lioara șoptește-un nume blând
Și arde, cum ard fagii cu foc când îi impresuri.

Pe când stătea cuprinsă de-atâtea nențelesuri,
Un nor porni pe ceriuri, greu nor de la apus,
Crescând mai greu, mai tare, mai sus și tot mai sus
Prin larg văzduh, străbate trei câmpuri în trei clipe ;
Un zmeu venea cu norul, pe-un cal cu largi aripe,
Venea ca o săgeată, ca fulger de turbat
Și cade spre grădina lui Stâlpeș Împărat —
Văzut-au toți curtenii de-afară și din casă,
Văzut-a împăratul și nalta-mpărăteasă
Din turn văzut-a bine, cum zmeul cel din nor
De-a dreptul în grădină ținti către izvor.

Și când a văzut Lia, frumoasă-împărăteasă,
Că norul greu din zarea văzduhului se lasă
De-a dreptul în grădină și când a văzut ea
Că zmeul prinde-n brațe făptura subțirea
A fetei, și cu fata se duce și s-afundă

Prin negre zări și negre palaturi să-i ascundă
Tezaurul, atuncea de-abia s-a stăpânit
Frumoasa-mpărăteasă și repede-a fugit
Prin largi chilii, cu țipăt plângând, cu toată mila,
S-a dus sârmana Lia să-și apere copila.

Nebună de durere pe scări a alergat ;
Dar când a fost aproape de fagul rourat
Și când văzu departe, că-n nori ajunge norul
Cu fata, disperată lovi ea cu piciorul
În glii, și de mânie foc greu avea-n priviri :
„Oh, draga mamei, dragă ! Tu nu ești nicăiri !
Te-ai dus ! Lioara mamei, te-ai dus pentru vecie —“
Și fără simțuri cade pe glii frumoasa Lie.

IV

O lume de pământuri atunci s-a deșteptat
În plângere ; pe-o mie de plaiuri a sunat
Cuvântul greu, că-i moartă copila-mpărătească.
Și cât a fost în larguri hotar ca să primească
Acest cuvânt, hotarul întreg a fost cuprins
De jele fără margini și geamăt dinadins.
Mari crai din țări vecine și țări de-a zecea țară,
Primind această veste, din capete mișcară
Cu drag și milă multă, iar câți aveau mai drag
Pe Stâlpeș dezlipit-au piciorul lor de prag
Și-n scări au pus piciorul, mai repede s-ajungă
Să mângâie pe Stâlpeș în jelea lui cea lungă.
Și trist stetea-mpăratul de-o masă răzimat,
Departe-având toiagul prin colțuri aruncat

Și spada lui departe și coiful la picioare —
Mai galben era Stâlpeș ca omul care moare,
Și slab de-atâta jele și negru de zdrobit.
Când el pe nații prieteni în casă i-a zărit,
Roși fără de voie și capul ridicat-a
Și-a zis : — „Ori poate-aduceți voi fata ? Poate fata
Lui Stâlpeș pătimașul din nou va fi a mea ?
Vai, Doamne, spuneți iute : trăiește oare ea ?
Trăiește ? De trăiește, pe ce loc poartă pasul ?
Vai, spuneți... Doamne, Doamne, târzii sunteți cu glasul !“
Și cum cerea s-audă, de dorul său învins,
Crai-Galben cu tot dragul de mân-atunci a prins
Pe Stâlpeș și cu milă fățiș în ochi cătându-l
A zis : — „O, scumpe prieten ! Împacă-te cu gândul,
Și vezi, că tocmai treb'e târzii să fim la glas !
Întreabă-mă, ce gânduri am eu, de n-am rămas
La vatra mea ? Și-ntreabă, de ce-am plecat eu oare ?
Puteam să șed acasă ; dar nu știu cum mă doare
De dorul tău, mă doare durerea ta, și știu
Că-așa numai se poate și-i bine-așa să fiu !
Copila ta-i pierdută : atâta știm noi bine,
Iar ce știm mai departe ? Nimic nu știm, ca tine !“
Și-au prins atuncea craii să-l mângâie, cătând
Să-i facă dorul aspru din inimă mai blând,
În cât le-a fost puterea cuvântului mișcară
Pe Stâlpeș, a lui jele pe-ncet o alinară
Cu vorbe și cu sfaturi de milă și de drag —
Și-atunci ieși-mpăratul pe prag și de pe prag
Chemă pe cel mai harnic din argitani în casă
Și-a zis plângând : — „Durerea așa de greu m-apasă,
Cât nu mai știu de mine nimic, și nu mai pot

Nimic, când știu pe lume că-s singur ! Când socot
La pierderea Lioarei, mă-nec în noapte-amară
Și n-am nici gând că vesel pot fi vreodată iară !
Oh, draga tatei, dragă, de ce te-am prăpădit,
Atunci când eu mai tare ca oricând te-am iubit !
Și plânge, Stâlpeș plânge și zise iarăși : Scrie
Prin țări și lumi, ca lumea și țările să știe
De-a lungul și de-a latul, că Stâlpeș a pierdut
Odorul cel mai nobil din câte le-a avut !
Tu scrie și dă veste să vadă fiecare
Cuvântul scris ; tu scrie, așa cum ți se pare
Mai drept și mai cuminte să scrii ; în orice sat
Să sune glas de clopot trei zile necurmat
Și oamenii să lase deoparte bucuria
Și popii toți să țină priveghiuri pentru Lia
Să facă sărăcuste cum datini au rămas,
Prohoadă să citească cu stări și parastas,
Și-n patruzeci de vineri cu slujbe prin altare,
Să facă lumea toată copilei sărindare !
Așa să scrii, iubite, că doar pe rând, pe rând
Voi pierde dorul negru și flacăra din gând,
Și nu voi fi pe lume silit de-atâta jele
Să-mi pierd a mea domnie prin patimile grele.“
Așa vorbi-mpăratul și stropi au lăcrimat
Din ochii lui pe haina cea dalbă de-mpărat,
Iar argitanul scrise, precum i-a fost cuvântul,
O carte, cum să poată pricepe tot pământul
Întreagă slova cărții : cu sfaturi mari și lungi,
La mijloc cu pecete, pe margine cu dungi,
De aur, căci o lume avea să o citească
Ș-o lume-avea porunca din carte s-o-mplinească.

De-a fost pe lumea toată vreun suflet înnorat
De patimi, acel suflet în sân era-ngropat
De mamă, căci nebună ca volbura de toamnă
Părea de jale Lia, frumoasa țării doamnă.
A plâns cât era ziua pierdută-ntr-adevăr,
A rupt găteala-i toată și-a smuls din al ei păr
Frumosul ac de aur și primele, ce-i leagă
Un stol de plete negre, cari noapte par întreagă ;
În haină de mătăasă cernită și-a-nvelit
Frumosul trup : și astfel, cu părul despletit,
Cu ochii roși și umezi de plângerea cea deasă
Din loc în loc aleargă frumoasa-mpărăteasă
Și strig-un nume dulce și geme cu fior —
Tot caută mama, caută pierdutul ei odor.
Și, cum fugea de-a lungul pridvoarelor, ea trece
Cu pas grăbit și lănced prin cele treisprezece
Chilii și la chilia din capăt a stătut :
Aici era războiul, în carele-a țesut
Frumoasa ei copilă cu drag și cu-ndemână,
Aici erau talpigii, și caierul de lână
Și ghețele, și tortul, precum le-a rânduie
Lioara ; gol sta patul, cel mândru și gătit
Anume pentru fata lui Stâlpeș Împăratul,
Căci tot lucea-n mătăsurii și-n scumpe haine patul.
Și, cum stetea cu ochii la haine țintiți drept,
Și-a pus mâinile dalbe de-a crucea preste piept
Și-a stat înmărmurită frumoasa-mpărăteasă.
— „O draga mamei, dragă ! De ce te-ai dus de-acasă ?
De ce te-ai dus ? Acasă de cumva ai fi stat,
Eu aș fi dat să facă pe seama ta un pat
Din aur și mărgelile cioplit și din smaralde,

Să dormi un înger nobil pe paturile calde
Mai blând decât în leagăn un fiu născut de-o zi !
Iar când în zorii zilei din somn te-ai pomeni
Și-ai vrea să cauți o haină mai scumpă decât toate,
Atunci din lăzi de aur o haină tu ți-ai scoate
De purpur mai frumoasă ca orișice frumos :
Țesută de pe umeri și până-n poală jos
Din fir de diamante, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici de sârmă și fluturi de rubin,
O lucitoare haină ca soarele deplin.
Și, ca să nu mai fie pe-ntreg rotundul față
Mai mult și mai de-a dragul ca tine dezmiardată,
Eu aș fi pus pe-un meșter, din alte lumi venit,
Din paltin să cioplească război întraurit
Pe seama ta, cu suluri ca grindina de albe ;
Suveică făurită din mândru lanț de salbe
Eu ți-aș fi dat și bregha din aur și fuștei
Ciopliți în strug și patru talpigii mai ușurei
Ca fulgii de zăpadă : făceam pe-această cale,
Să nu mai fie stativi ca stativele tale !...
Puteai tu, draga mamei, la tors de te-ai fi pus
Să torci fuior din furcă de aur, și cu fus
De-argint să torci, și pânză să țeși în patru ită,
Să coși a ta cămașe din flori din cruciță,
Pe margini cu mătasă, cu sârmă la prinsori,
Pe piepți apoi să preseri un stol de pușori
Albaștri, cum ți-s ochii, ori galbeni, cum ți-e părul,
Ori roșii, cum ți-e fața, când arde adevărul
Pe fața ta... Lioară, cu moartea ta mă-omori !
Puteai să fii tu farmec, și dragă la feciori

Să fii ; trei țări să râdă cu râsetele tale
Și feți-frumoșii lumii nebuni să bată cale
De dragul tău, și oameni, din alte lumi, trecând
Prin lata noastră țară și chipul tău văzând,
Să zică : Mai sunt fete frumoase cum e luna,
Dar fată ca Lioara mai dalbă nu-i nici una,
Nici trup ca trupul dânzei, nici ochi așa dalbi ochi —
Atâta-i de frumoasă, nu-i fie de deochi..“

V

Așa vorbește Lia, frumoasa-mpărăteasă,
Privind cu ochi de patimi tot colțul de prin casă,
Căci dulce suvenire găsea-n fiecă colț,
Iar Codru, sub rotundul chiliilor cu bolți,
Trecea-n această vreme cătând ca să-ntâlnească
Pe Lia, căci un cuget avea să-i talmăcească
Și-un dor avea să-i spună, dor tainic, care-n piept,
Ardea, dar avea lipsă de-un sfat mai înțelept.
Și când ajunge Codru de numără chilia
De-a treisprezecea, află la furcă stând pe Lia
Zdrobită de durere, plângând de-al fetei drag ;
S-oprește dar feciorul și stă pe-al casei prag,
La doamnă cu mirare și lung fior privește,
S-apropie de dânsa și-n patimă vorbește :
— „Oh, nu mai plânge, doamnă, te rog să nu mai plângi !
Atâta ești de slabă și pală, că te stângi
Și pieri văzând cu ochii ! Te uști pe zi ce vine
Și, nu știi cum, de milă, mi-i greu să caut la tine !
Căci, vai, ești numai umbră cu nume și cu glas,
Și te-ai topit, stăpână, topit, de n-ai rămas !

De ce să plângi ? Cu plânsul omori numai viața !
De-ai merge, oh, de-ai merge, să-ți vezi o dată fața
În ape clari : de tine tu însăți te-ai mira
Ce mult este topită și slabă fața ta !
Dă-ți fire și mai curmă din plângerea cea deasă,
Căci eu gândesc — oh, iartă-mi durerea ce m-apasă
Gândesc să las în lume o lume de femei,
Să merg după Lioara, să caut urmele ei !
S-aduc, s-aduc odorul, acesta gând mă poartă :
Să mor cu ea alături, de cumva-i dânsa moartă !
Oh, ce mi-e bun de-acuma frumosul comănac
Cu penele de vultur ? O, Doamne, ce să fac
De astăzi cu săgeata-mi atât de mult deprinsă
La țel și-a cărei pană de trei ori e prelinsă
Cu palid colb de aur ? Cu straietele ce port
Și care sunt țesute din cel mai nobil tort
Eu ce să fac ? Cu lancea-mi dedată-n alergare
Eu ce să fac ? Și-n urmă cu paloșul, la care
Trei meșteri din trei colțuri de lume-au asudat,
Eu ce să fac ? O, Doamne, să mor eu blăstămat
De țară și de oameni, și vești de rău să-mi iasă,
Că n-am atâta suflet să caut a mea mireasă ?
De-aș ști c-alerg o lume, eu totuși am s-alerg ;
Dar lasă-mă, stăpână, vai, lasă-mă să merg !“
El zise. Și-mpăratul aude suspinând
Pe Tulnic, îi ascultă cuvintele pe rând,
Și-atunci, mișcat de vorbă-i, la Tulnic el s-a dus
Și brațul drept cu dragosti pe umeri i l-a pus
Și-n ochi privindu-l zise : — „Fă, Tulnic, cum îți place !
Dar fă cum știi că-i bine, cum știi că-i drept a face !
Noi nu te-oprim !“ Și Tulnic așa i-a dat răspuns :

— „O, Stâlpeș Împărate ! Mă simț eu îndeajuns
De vrednic să bat lumea ! S-o bat din dungă-n dungă,
Cruciș cât e de lată și-n larg cât e de lungă,
Să trec din Răsărituri spre margini de Apus,
Să cat în care lume și-n care părți s-a dus
Lioara mea ! M-așteaptă, așteaptă-mă,-mpărate,
Cu post și cu mătanii, trei luni și jumătate,
Trei luni m-așteaptă, doamnă, căci în trei luni, socot,
Să-ntorn acasă iară cu dorul meu cu tot,
Dar când, înaltă doamnă, tu vei ved pe cer,
Că zorii zilei dalbe tot vin și trec și pier,
Că vremea rentornării din ceas pe ceas s-amână,
Că luni mereu s-adaug din zi și săptămână,
Atunci tu ia-ți tot gândul și nu mai aștepta,
Căci mort voi fi eu, Lie, și moartă fiica ta.
Prin țări înstrăinate, tu nu ne duce dorul,
Și nu ne plânge ; pleacă cu dragoste piciorul
Și-ai tăi genunchi la masa bisericii, plângând,
Tu pentru noi te roagă cu inimă și gând ;
Dă slujbe-n zece miercuri și-n zece mari dumineci,
Gândește la Lioara, când mergi să te cumineci
Și n-o uita ! D-a pururi în minte să ne ții,
Căci tu, tu ne-ai fost mamă și noi ți-am fost copii !
O, deie, deie Domnul, să-ntorn acasă iarăși
Speranței tale prieten și-amorului tovarăș !...“
Așa vorbi feciorul, de nalte patimi dus,
Și fără de zăbavă pe capul său a pus
Un coif ornat cu pene de pajură de munte,
Cu creasta de aramă și dungi d-oțeluri crunte ;
Pe piept a pus pieptarul, cum poartă la război
Vitejii toți de-a rândul, și s-a-mbrăcat apoi

Cu cele mai frumoase și mai vestite straie ;
A-ncins apoi la mijloc un paloș de bătaie,
Frumos și cu mărgelile ; în urmă, a-mbrăcat
Pe dalbele picioare păpușii săi de aur,
Cusuți pe dinăuntru cu piele de bălaur.
Și-atuncea împăratul i-a strâns mâna cu drag,
Iar dalba-mpărăteasă stând palidă pe prag
Și, vorbele-necându-și în lacrimi fără număr,
I-a sărutat cu milă vestmântul de pe umăr
Și-a prins să plângă jalnic, mai jalnic ca oricând,
De nu-i venea nici suflet, așa gema plângând,
Iar Stâlpeș, bietul Stâlpeș, plângea cu drag și dânsul,
În urmă Tulnic face trei cruci lui Dumnezeu,
La mijloc încopciază mai strâns paloșul său
Și-apoi pe nalte trepte la scări de-argint scoboară
Și servii-aduc îndată fugarul roib la scară ;
Greu calul varsă aburi pe narea sa de foc
Și tropotă-n picioare și nu-și găsește loc,
Iar Tulnic îl adie și-l bate-ncet pe coamă,
Când roibul se izbește ușor ca o fantoamă,
Și-ncalecă feciorul, dă frâu calului nalt
Și calul prinde aripi, s-aruncă și-n asalt
Izbește trupul nobil în toată-a lui putere
Și fulgeră pe fața pământului și piere
Prin zări, cum stele sfinte din cerul nopții pier.
Nebun răsună pietri sub pas de rece fier
Al iuților potcoave, scânteii răsar în zare
Și calul pe câmpie mereu, mereu dispăre,
Se pierde-n răsărituri cu naltul său stăpân.

La scări, cu inimi triste, zdrobiți și pali rămân

Părinții triști, din piepturi mereu vărsând șiroaie
De gemete scăldate în larg potop de ploaie
A ochilor, cari umezi de plânsul mult și des
Închid privirea tristă și plină de-nțeles.
S-ar duce, ei s-ar duce cu Tulnic într-o cale,
Să bată câmpi și codri, să bată deal și vale,
S-alerge tot pământul și-n negre depărtări
Să caute până-n margini de margine de țări
Comoara lor pierdută ; s-ar duce, duce-î dorul,
Și totuși ei stau marmur, legat li e piciorul.
D-abia numai cu ochii mai pot să urmărească
Pe Tulnic, care-ncepe să nu se mai zărească
Prin zări luate-n fugă d-un roib așa păgân :
Albaștri codri-n urmă-i se-nșiră și rămân
Departe, mai departe, mai mici din clipe-n clipe ;
Și calul întetește turbat a lui aripe
Și zboară, dând în vânturi o coamă de păr creț,
Pân' zarea prinde-n noapte și cal și călăreț...

VI

S-a dus ! Atâta jele s-a dus cu el pe-un pas
Și-n urma lui acasă cât dor a mai rămas !
Și Stâlpeș, doamna Lie tot plâng și zi de zile
Așteaptă triști întorsul iubitei lor copile.
Înalta Lie face mătani la pistol
Și șoapte pii rostește din pieptul slab și gol
De orișice nădejde, căci ceas de ceas s-amână,
Și luni mereu s-adaug prin zi și săptămână,
Și vremea troienită lung șir de ani a tors
De când e dus feciorul și nu s-a mai întors !

Ce veșted era Stâlpeș și cât de slabă Lia !
Din pieptul lor pierise cu totul veselia
Și zâmbetul ; de-atuncea dureri i-au frământat
Cât nu puteai cunoaște pe veselu-mpărat
Și nu puteai pe Lia, căci ea-și schimbase portul
Și slab pășea, ca grija, ș-obraz avea ca mortul
Și nu-i mai era trupul frumos și plin și drept,
Umbla cu-ochii tot umezi, cu fruntea tot în piept.
Dar Stâlpeș, încă Stâlpeș ! Ce mult și-a schimbat statul,
Și nu-l mai poți cunoaște că el e împăratul !
Și ei, furați de gândul nădejzii, nencetat
Așteaptă ceasul zilei și-al vremii de-nturnat,
Visează, cât e noaptea de lungă și de mare,
De-o zi, când au s-audă pe drum în depărtare
Un viu nechez și-un tropot de cal, carele-n zbor
Venind o să s-oprească la poarta curții lor.
Râzând fugi-va Lia mari porți să le deschidă :
Vai, Doamne ! bucuria va sta să o ucidă,
Când biata mamă-n toiul sositei bucurii
Va strânge-n braț copila-i, pe ambii săi copii !
Și cât va plânge Lia și Stâlpeș cât va plânge
Și-n braț unii pe alții cu drag cum se vor strânge
Și iar vor ținea dâșșii, cu rostul lumii, rost.
Și iarăși vor fi veseli, cum poate n-au mai fost,
De nou va zâmbi Lia făloasă de-a ei fată
Și fata va fi iarăși de-o lume lăudată,
Când ea prin grădinița cu strat de toporași
Plimba-va iar piciorul cel mic și drăgălaș.
Și-i vor luci pe haina țesută-n măiestrie
Din fire lungi de aur, mici stele vii, o mie
De stele, și pe mâneci luci-vor porumbei

De-argint, cusuți cu sârmă pe fir de mâna ei,
Căci haina va fi mândră ca orișice frumos :
Țesută de pe umeri și până-n poală jos
Din pietre și mărgele, pe margine tivită
Cu flori de-argint, la mijloc frumos împodobită
Cu stele mici albastre și fluturi de rubin,
O haină, ca un soare, ca soarele deplin.
Dar nu ! Să-ntoarne numai Lioara ! De-ar veni !
Căci mamă-sa va face și tot va rându-i
Din nou pe seama dânzei, să nu mai fie fată
Așa de mult frumoasă și-atât de dezmiardată,
Ca ea ! Va chema Lia pe cel mai povestit
Din meșteri, să cioplească război întraurit
Copilei ei, și suluri ca grindina de albe
Și nobilă suveică din lanț frumos de salbe,
Și breglă de rubine, și ițe și fuștei
De-argint, și-n urmă patru talpigi mai ușurei
Ca fulgii de zăpadă : așa va face Lia,
De-ar fi numai să fie să-și vadă iară fia...
Și tot visează doamna, și lacrimi o înec,
Iar anii trec ; trec zece și cincisprezece trec !

VII

În colțul lumii, zarea de miazănoapte poartă
Pe câmpii mari o umbră cu tip de fată moartă,
Cu ochii stânși, cu fața de ceară și zăpezi,
Ce când o vezi, îți pare că-n vis numai o vezi.
Și umbra pe câmpie s-aleargă ca nebună,
De țipătul ei jalnic viu văile răsună ;
Ea pleacă, stă, privește, se-ntoarce, pleacă iar

Și măsură tot largul întinsului hotar.
A cincisprezecea oară se-nvârte zodiacul,
Pe cerul nalt se-ntoarce de nou în cale veacul
A cincisprezecea oară, de când s-a pomenit
Prin zări această umbră venind din Răsărit ;
Era o fată blândă, cu ochi ca viorele,
Cu plete lungi și primă d-argint purta prin ele,
Cu haină de mătăasă ca îngerii din rai,
Așa cum poartă numai copilele de crai,
Așa era, dar anii de-atunci au trecut deși ;
E pal acum obrazul și-ndată ce-l apeși
Rămâne locul vânăț, și pletele-i sunt rupte
Și buzele-i albastre ca patima de supte,
Și ochii stânși, de-ți pare că-n vis numai zărești
Un tip creat din ceară și doruri sufletești.
Nici ea nu se cunoaște, nici ea nu se mai știe,
Aleargă-n hohot numai nebună pe câmpie
Și râde cât e ziua de rupe din vestmânt
Bucăți, ce cad în urmă-i ca frunze duse-n vânt.
Iar când își vine-n fire arareori, ea plânge
Și peticele hainei pe trupu-i și le strânge
Și-n cap adună gânduri, mii doruri i s-adun
Și-aducerile-aminte cu drag atunci îi spun
Că-n alte lumi, odată, demult, demult odată
Trăia-mpăratul Stâlpeș și Stâlpeș avea fată
Iar fata avea mamă pe Lia ; căci avea
Frumoasă Lia fată și fată era — ea !
Gândirea troienită sub doruri uriașe
Îi redă pe-ncetul, ca pruncului din fașe,
Simțiri să recunoască, să-și vină iar în firi

Să cheme din trecuturi duiioase-amintiri
A zilelor vieții ; și-atunci, oftând din greul,
Ea vede grădina de flori, ea vede zmeul,
Se simte prin văzduhuri, plutind pe negru nor,
Ea intră în palatul înalt și lucitor
Al zmeului, trăiește mereu în dor și plângeri,
Simțind rumperea minții și-a sufletului frângeri.
Ea tremură, când vede în gând acel palat
Pe nouăzeci și nouă de dealuri ridicat,
Dar cât o prinde groază și tremur când zărește
Pe zmeu murind în sânge și foc ce-l învălește
Din capetele nalte jos până la genunchi !...
Hah ! Iată-l, vine Tulnic ! E Tulnic ! Un mănunchi
De pietre și mărgelă străluce-n brâu mai tare
Ca paloșul ! Vezi coiful frumos și aurit,
Și coiful strălucește mai palid ca obrazul
Lui Tulnic ! Uite, straie de cel mai nobil tort,
E dânsul, — el e ! Doamne ! E mort, e Tulnic mort ?
Tu n-ai ascultat, Tulnic, de sfatul sfintei Miercuri,
Ești piatră, tu ! ești piatră, în negură de bărcuri,
Afund în codri !... Râde, lung râde câmpul tot
Și ochii pali ai fetei văpăi duiioase scot
Și ultimele lacrimi îi cad și i s-adună
P-obraz ; ea pierde firea și-aleargă iar nebună
Pe câmpi, până ce noaptea o prinde-n brațul său
Și-adoarme-n văi, scutită de cer și Dumnezeu !

VIII

În zori, când doamna Lia din somnu-i se trezește,
Un plâns în ochi și-un tremur în suflet ea simțește

Și lumea ei să-nvârte, ea cade jos plângând :
În mintea ei murise chiar cel din urmă gând
Al veștedei speranțe, nimic ea nu mai crede,
Pe față n-o mai are, și-n veci nu o mai vede.
Îndată ea-și îmbracă vestmântul ei cernit,
Deschide ușa, trece pe prag întraurit
Și iese pe pridvorul cel larg, cu stâlpi de aur
Ciopliți în patru fețe de cel mai meșter faur,
Scoboar-apoi pe trepte, pe nouă trepte lungi
Cari au parcană lată de-argint cioplit în dungi.
Acolo-i stă cu bobii bătrâna vrăjitoare ;
Ea murmură cuvinte și caută-n sus la soare,
Desface din năframă boscoanele pe rând
Și numără-n șoptire pe degete, zicând :
— „E Tulnic stan de piatră și doarme-n des de bărcuri,
Căci n-a ținut cuvântul și sfatul sfintei Miercuri,
Iar fata — fata fuge pe câmpi din Răsărit ;
Trei luni, și-atunci blăstemul lui Tulnic e-mplinit,
Trei luni va fi el piatră, dar luna cea de-a patra
Va face om cu suflet, căci glas va primi piatra.
Atunci vedea-vei soare, ce nou va răsări,
Atunci a ta copilă din neguri va veni
Și iar vor merge toate pe calea lor cea dreaptă —
Așteaptă, doamnă Lie, trei luni numai așteaptă...”

Trei luni ! Ziua de mâine luni se-ntorc cu ea,
Așteaptă, doamno Lie, căci mâine vei ved !

Străjerul

Ce blizguie zăpada pe câmpi ! Întregul cer
Azi poartă iar cămașă cu tivituri de fier,
E tot o pânză albă prin tot întinsul zării,
Cu dungi de neguri, negre ca dorul răzbunării ;
Din osturi bate crivăț, și plaiul alb al țării
Greu scapără de ger.

În pas grăbit, Amurgul adună-n braț de vrajă
Mari umbre cari s-alături și țin cu noaptea strajă
Pământului ; azi umbre așa de multe sânt !
E tot un iad din ceruri jos până pe pământ,
Înghețul pe sub streșini dă sloi, pe câmp dă vânt
Și flori pune pe glajă.

E iarnă, cum e dânsa mai aspră-n firea ei,
Iar negrul întunerec purtat de norii grei
Stă mort, precum pe leșuri stă-n basme un bălaur
A cărui limbi de gingini se bat mugind, ca taur
În lanț, și cruntul muget e viscolul din faur,
E moartea, dragii mei.

Oh, vai de cei ce noaptea stau străji, lăsând să cearnă
Pe ei văzduhul negru un larg troian de iarnă
Cu ger, până ce semne de viață nu mai dau !
Dar vai de oameni mizeri, cari ruți de foame stau
Și zac pe fața casei în frig, când bieții n-au
Nici țol măcar s-aștearnă !

Și vezi nămeții colo, la margine de sat ?
Ce slab e coperișul și câte de-ngropat
Sub iarnă, ca un suflet sub patimile vieții ;

Hârtii în loc de geamuri și fără mal pereții,
Bordei urnit cu totul sub vârsta bătrâneții,
Scârbos ca un păcat.

Pe prag acolo moartea sta zi de zi la pândă,
La uși acolo grija stă goală și flămândă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !
Sunt doi : un fiu și-o mamă ; ea slabă, el mărunt —
Sunt doi acei ce sufer al iernilor înfrunt
Și-a morții lor osândă.

Ce trist e prin odaie ! Când domnii vin și ieu
Tot, tot ce ai, sunt dânșii cari pun pe om la greu,
Când dânșii nu-ți dau chinuri, tu singur doară dai-ți
În fundul casei doarme, din vremuri vechi, un laiț
Bătrân și rupt, pe vatră dă licur un opaiț
Din ultimul oleu.

Și masă nu-i, căci masă au numai când e soare ;
Prânzesc pe cornul vetrii, ci-n zi de sărbătoare
Când au și pot ca alții să ție zile mari,
Atunci iau ușa tinzii și-o pun pe patru pari
De fag, cari stau în fața odăii lor și cari
Țin masa pe picioare.

Trei scânduri, cari au capăt pe vatră așezat
Și merg până pe laiț, fac slujba unui pat
Mai gol și mai nemernic ca tot ce-i prin odaie ;
Și ghem făcut, pe dungă de scândură ce-l taie,
Trist zgribură, sub coaste-i având câteva paie,
Copilul înghețat.

De calzi genunchi aproape lipiți stau obrăjorii ;
Ca paiele mai palid, mai rar având fiorii,
Pe-ncet el ațipește și-adoarme tremurând ;
Oh, mă-sa nu-i dă pâine și-l culcă tot flămând !
E mult de când e dusă, ea nu vine curând
Și vai, departe-s zorii !

S-a dus de mult ! Sărmana, din fapt de-amurg s-a dus,
Aleargă cât e satul spre vale și spre sus ;
Ea cere lucru, cere și roagă să muncească,
Nu-i trebuie pomană și nu vrea să cerșească,
Nu ! Când te-ai pus să cauți vreo milă omenească
Ești bun sub piatră pus !

Și nimeni nu-i dă lucru, flămândă ea rămâne ;
Dar cum să-ntoarne biata la fiu fără de pâine ?
Grozav treb'e că-i simțul din piept de mamă, când
Se târâie copilul de slab și de flămând,
Și n-ai ce-i da ! Nu cugeți c-atunci tu ești în rând
Cu cel din urmă câine ?

Ea trece pragul, tristă ca om fără noroc,
Așează două sfărături de pâine launloc,
La pat apoi grăbește și caută trist în fața
Copilului ; el doarme, dar rece-i tot ca gheața
Și parcă-n pieptu-i lănced de mult s-a stins viața
E pal ca fiert la foc.

Sub cap având o mână, și rupt un ochi de glugă
Pe glezne, mititelul, cu șopot el îndrugă
Prin somn un șir de vorbe lipsite de-nțeleș ;

Din ochii pali ai mamei ca bobul picuri ies,
Se scurg p-obrazul care se mișcă-ncet și des
Sub vii suflări de rugă.

Zdrobită de neazuri stă multă vreme-n plâns ;
Așa-i de frig în casă ș-opaițul s-a stâns.
Ea vrea s-ațâțe măcar trei zări, vrea foc să vadă
Un foc — din trei surcele culese de pe stradă,
Dar ele-s tari ca fierul și-s pline de zăpadă
Și tari precum le-a strâns !

Și-n vreme ce stă beată de lungă ei suflare,
Deștept copilul geme și oblu-n sus tresare
Cu țipăt, având ochii mai sarbezi ca de mort,
Se zbate, ca pe țârmur un pește, parcă-l port
Furtuni, din poala hainei nebun destramă tort
Și țipă tot mai tare.

În urmă se răstoarnă pe pat, fără de vrere ;
Mai mult, mai mult răsflu-i scărește din putere,
Stă mort întreg ; și ochii pe pod i-a țintuit —
Un doctor ! Biata mamă de tremur a-nnegrit ;
Să plece ? Dar desculță prin ger : E de pierit ! —
Ori el, ori dânsa piere !...

Piciorul ei de sânge pe drumul grunzuros
Și viscolul izbește cu șuier viforos
În față-i fulgi ; cu pieptul mai gol de jumătate,
E crunt de frig obrazul și pulpile-s crăpate,
Ea tremură ca frunza, căci frigul o străbate
Prin carne până-n os.

În turn ciocanul geme de zece ori în clopot ;
S-a stins de mult pe stradă chiar cel mai palid șopot
Al buzelor, căci nimeni nu stă pe-aceste vremi
În vânt și ger, când trupul ți-l scuturi și ți-l gemi
Tot pas de pas, când însuși de tine tu te temi
Ca fiarele de tropot.

Nici flăcări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavilă pornirii unei mame
Când vrea să moară-n locul copilului ! Sunt legi,
Sunt lanțuri, sunt pumnale ca-n sânziuri să o-nchege,
Dar dragostea-i din suflet nici cei mai lupavi regi
Nu pot să i-o destrame !

Oh, nu-i ! — Atunci o mână de om cu suflet crunt
Se-nclăștă nod puternic în părul ei cărunt
Și voci de mari sudalme străbat mai greu ca gerul
În pieptul ei ; ea țipă, iar el, lovindu-și fierul
De pulpi, o îmbrânțește, căci aspru e străjerul
Și greu al său înfrunt.

Nici flăcări, nici potopul, nici mii de limbi infame
Nu pot să pună stavilă pornirii unei mame
Când apără cu viața pe fiu : Nici lumi întregi,
Cu monștrii toți, nici arma cu sângele, nici regi,
Cu lanț din tălpi la creștet, prin fier și aspre legi
Nu pot să i-o destrame.

Nebun s-aruncă dânsa din tot al ei avânt,
Dar lunecă și cade de-a pluta pe pământ.
— „Au ! cum nu cad pe tine, sălbatico, păreții !

Tu mergi să furi ; ești prinsă ! În numele dreptății
Te cer să vii, femeie, la casa judecății !
Mă vezi tu cine sunt !“

— „Să fur ! Șoptește dânsa zdrobită de rușine,
Dar astfel umblă furii ? Privește-mă mai bine
Și vezi că nu-mi dă gândul prin minte ca să fur !“
Și-n laturi ea s-aruncă gemând, dar brațul dur
Al legii nu-i dă liber, și el cu larg înjur
O târâie cu sine.

De ghimpii gheții crunte picioarele-n alerg
Se sfâșie, se taie mai tare și se șterg
De nu rămâne carnea pe os. Ei merg de-a valma,
El blastămă, ea plânge — „Înceată cu sudalma !
Zdrobește-mă cu pumnii și-ncruntă-mă cu palma,
Dar lasă-mă să merg !“

Dar legea nu cunoaște pe nimeni ; e poruncă,
Pe fur în timpul nopții în temniți îl aruncă,
La chin. Sărmana mamă se zvârcole-n plânsori ;
La casa judecății ogrăzile-s prinsori :
Sunt largi ogrăzi ; în ele stă mama până-n zori,
În gol, ca pe o luncă.

Și-n ger, cât a fost noaptea, ea fuge prin ogradă,

Nebună fuge, zbiară ș-aleargă prin zăpadă,
Cu ochii roși și umezi, cu pieptul aburit
Și plin de bruma cruntă, ca ielele din mit,
Un gând numai o ține, un gând neisprăvit :
Pe fiu să și-l mai vadă.

Și când în zorii zilei veni ră logofeți
Ai legii, să-i deschidă, ca dorul ei drumeț,
Așa pășea de grabnic și iute biata roabă —
Ce slab e coperișul, ce șubredă cocioabă,
Sub pumni o poți ascunde de mică și de slabă,
De-ascunsă sub nămeți !

Hârtie nu-i pe geamuri, căci a suflat-o vântul ;
În casă urlă crivăț pustiu, cum urlă cântul
Sărmanei mame ; tristă se pleacă ea spre pat.
E sloi copilul, pielea pe-obrazu-i a crăpat,
Tot trupul lui e vânăt, și supt și de-nghețat
E rece ca pământul.

Oh, cât e de sălbatic al iernilor înfrunt !
Cum smulge mama plete din părul ei cărunț
Și blastămă. — Vai, Doamne, ferește-o de osândă !
Pe prag acolo moartea stă zi de zi la pândă,
La uși acolo grija stă goală și flămândă,
Prin astfel de bordeie curg lacrimile crunt !

Anacreontică

I

Ca Gyges, sardicul despot,
Eu nu-s setos după renume,
Nimic nu-nvidiez pe lume
Și-a fi gelos defel nu pot.

A mele griji și tănuiri
Sunt toate numai să port salbe
Și să-mi dedic pletelor albe
Ghirlandele de trandafiri.

De alte griji alți oameni știu ;
Eu numai pentru azi port grijă,
Căci timpul e cu braț de spijă —
Și mâine pot să nu mai fiu !

II

Tu lauzi în cântări mărirea
Tebanilor, el cântă firea
Și tot ce Thales cunoștea :
Eu cânt însă robia mea.

Nu flote m-au învins pe mine,
Nu regi cu tolbe largi și pline,
Altfel de trupe m-au robit :
Doi ochi de foc și-un glas iubit.

III

UNEI COPILE

De ce fugi, copilo, de mine ?

Obrajii tăi, rumeni ca tine,
Aprinși par de rumeni și plini,
Ca rozele vara-n grădini.

De ce fugi ? Am crețe pe frunte,
Am plete rari și cărunte ?
Ca părul tău alb de ninsori,
Nu-i alb nici un crin între flori.

Sunt crin eu, tu roză de vară
Și flori când așezi tu-n pahară,
Ce flori au un farmec mai plin
Ca roza lipită de crin ?

IV

Am scris vecinei mele
Să știe că mi-e dragă,
I-am scris o față-ntreagă,
Dar n-așteptam răspunsul —
Ce bună-i dânsa totuși !

Pe când rășăreau stele,
Frumoasa mea vecină
Citind ce-am scris, p-ascunsul
A râs de milă plină —
Ce bună-i dânsa totuși !

Și ca să nu cred doară
Că nu-i sunt drag, stă gata
Răspuns să-mi deie fata,

Dar cum ? Ea nu ști scrie —
Ce bună-i dânsa totuși !

Văzându-mă-n uscioară,
Ea însăși deci se fură
De-acasă, ca să vie
Răspuns să-mi dea din gură —
Prea bună-i dânsa totuși !

V

Aperi tu cu mâna tare
Pe pilotul dus pe mare,
Venus tu !
Dar pe-acela ce-ți servește,
Pe-un poet care iubește,
Pe el nu !

Las' pilotul ! Căci din apă
Undele cu timp îl scapă,
De-i bărbat.
Venus ! Apără-ți poetul,
Căci de-l lași se-neacă bietul
Pe uscat !

VI

Câți picuri de rouă pe frunze sclipesc,
Atâtea pahare de vin să golesc !

Și cânturi atâtea să cânt eu cu drag,
Câți muguri în vară pe codru de fag.

Și câte steluțe pe cerul azur,
Atâtea săruturi de fete să fur.

Și câți sunt aceia pe care-i iubesc,
Eu numai atâtea clipeli să trăiesc !

VII
MI-A ZIS MAMA

Mi-a zis mama, dragă fată,
Că-i păcat a săruta —
Nu te mai sărut ! Cu tine
Prea sunt păcătos așa !

A, dar mama mea pe mine
Cât de mult m-a sărutat,
Și-a făcut păcat ? Hai, fato,
Te sărut, că nu-i păcat !

VIII
„SOMNOROASE PĂSĂRELE“

Somnoroșii de cu sară
Prin culcușuri se adună,
Se ascund în vro cămară —
Noapte bună !

Proștii pot să beie apă,
Cei beți meargă să se culce —
Cârcimărița-i ca un înger,

Vinul dulce !

Ce draci ! A secat izvorul
Vinului ? Cărcimarul tace —
De te dă pe ușă-afară,
Ieși în pace !

Într-a nopții feerie
Numai gura noastră sună —
Deja-i ziuă, când ne zicem :
Noapte bună !

Profeție

Caligenes sfârșește moșia de arat ;
O seamănă. Pe urmă — roman adevărat —
Dă goană-n urbea Romei să-ntrebe toți augurii
Că da-vor zeii nobili rod bun semănăturii ?
În Roma, cel mai vrednic augur, Aristofil,
E om cărunt, servește de când era copil,
Și poate să-mblânzească și viforul cu ruga.
La dânsul vine dară Caligenes în fuga,
Zicând : — „Aristofile, să-mi spui tu de va fi
An bun și toamnă lungă, de pot nădăjdui,
Să secer grâne coapte și pline-n spic ?“ Pășește
La scândura-i augurul, ia bobii, îi rânduiește
Vrăjind ; apoi mai face cu bățul său figuri ;
Își încruntează fruntea cu-atâtea-ncrețituri,
Dă roată prin odaie și numără întruna

Pe unghii, roagă cerul cu stelele și luna ;
Mai face-un hocus-pocus și-odată stă pe loc ;
Se-ntoarce și grăiește cu tonul de proroc :
— „De cumva e sămânța destul de roditoare
Și bine semănată, la caz dacă e soare
Și cald, pe câtă vreme sub brazde ea va sta,
Pe loc ce ploii mănoase și calde vor uda
Câmpiile, îți iese sămânța toată plină ;
Fii sigur că de cumva nu vei avea neghină
Și alte ierbi, grâul va crește ca un râu
La caz că n-o să bată furtuna peste grâu,
Rupându-i paiul ; însă — de vei avea norocul
În orice fel să-ți aperi de cerbi și vite locul,
Ca nu cumva să-ți pască din grâu — presupunând
Că piatra nu te-o bate, nici bruma, și scăpând
De paseri să nu-ți fure din boabe semănite —
Oricum, orice... În fine, spun zeii că tu poate
Avea-vei grâu, căci anul va fi dintre cei buni ;
Dar ține minte bine : necopt să nu-l aduni !
Atunci ți-or fi desigur grânarele înguste
De-or vrea din ceruri zeii să scapi fără lăcuste !“

Gramatica și medicul

Odată îmi timise un medic renumit
Pe fiu-său la școală pe două luni, cu dorul
Să fac din el gramatic și retor, căci feciorul
Isteț era la vorbă și gând, un îndrăcit,
Da-n lună cu piciorul.

În școală eu, firește, voind să-l introduc

În taină de gramatici, încep cu poezia ;
Iau versul *Iliadei* : „*Să-mi cânti, muză, mânia,*
Căci ea pe mulți trimite la iad“, apoi apuc
Să-i spun ce-i prozodia.

Deseară, când băiatul se duce la părinți,
El spune ce-i prin școală și prinde să recite :
„*Să-mi cânti, muză, mânia, căci ea pe mulți trimite*
La iad“ ; vestitul doctor a prins să criște-n dinți
Ca cei scoși din sărite.

Atâta i-a fost școala băiatului ; de-atunci
El n-a venit la mine, căci tată-său pesemne
Ținea c-aceste versuri sunt oarecum nedemne
De-un doctor ; dar în fine dai versuri unor prunci
Ca versul să-i îndemne.

Trecură zile multe, și-odată mă-ntâlnesc
Cu doctorul pe stradă ; fățiș venind spre mine,
El râde, mă salută, pofțindu-mi bani și bine,
Eu resalut, și dânsul cu glasul prietenesc
Mi-a zis șoptind în fine :

— „Mulțam de ostăneală ! Tu vrei să-nveți pe fiu
În ce mod *se trimite la iad* ? Să plătesc taxă
La școală ? Dar acasă nu pot să-i dau eu praxă ?
Pe mulți trimiți, amice, la iad ! Deși nu știu
Nici boabă de sintaxă !“

Patru portărei

I

Din larguri de palată ies patru portărei :
Au coifuri, au ceaprazuri, au sulîța la ei.

Nebun s-aruncă roibul, ca viforul pe luncă,
Trei cai cu el alături p-același pas s-aruncă.

Și zice portărelul, al cărui cal e corb :
— „Ca pajură pe Surgă, zdrobit, am eu să-l sorb !“

— „Ți-l strâng, până ce-mi urlă că nu-i mai treb'e fete“.
Vorbește cel ce fuge pe cal stropit cu pete.

Și cel pe calul muced răstește vulturel :
— „Așa să trăiesc ! Astăzi îngrop sulîța-n el !“

— „De nu-l fac eu cenușă, să n-am de mamă parte !“
Se jură cel cu roibul frumos ca scris în carte.

II

Un zmeu a dus pe Veta lui Trăsnet-Împărat
Pe Veta s-o găsească ei patru s-au jurat.

Și cine-o va aduce din Țările măiestre
O ia pe Veta doamnă, și nouă țări ia zestre.

Să pleci orbiș la moarte, când zestrea-i lumi deloc,

Când ai pe Veta doamnă, să prinzi cu gura foc.

E țara toată șesuri, ca ploaia-i de mănoasă ;
Și n-are-n lume seamăn Saveta de frumoasă.

Ca malura de negri sunt ochii ei duiosi,
Obrajii ei molateci ca zmeura de roși.

E ruptă din zori palizi, căzută e din soare :
Căci glia, cât de stearpă, pe urma ei dă floare.

III

Și patru cai aleargă cu patru portărei,
Topește-se pământul cum tremură sub ei.

Ajung la mănăstirea din crângul de fagi tineri,
Cer sfat, și le dă sfaturi vrăjite sfânta Vineri.

Le spune că departe, pe râu de mărgărint,
Sunt poduri cu părcane cioplite din argint.

Sub nalt grindis d-aramă stau câșițe de aur,
Și-acolo străjuiește mereu câte-un bălaur.

De scapi de dânșii teafăr, ajungi să poți vedea
Palatele de glajă pe-un munte de mărgea.

Și cine-i om să lupte cu zmeu, ca să-l omoare,
Ștăpân va fi pe Veta, pe chei și pe zăvoare.

IV

Hei, Trăsnet-Împărate ! Mulți ani cu har de domn !
Feciorii tăi deșteaptă tot iadul azi din somn !

De-ar da spre cer năvală, și-n cer ar face strungă,
Voinici, cât să-ți răstoarne pământul într-o dungă.

Ei pier în Răsărituri, ca șoimii zboară zbor.
Se duc cum nu se duce nici dragoste, nici dor.

Ei trec în Lumea-neagră, trec rânduri de movile
Și trece-o zi, trec două, trec cinci și șapte zile.

V

Dar când a fost în ziua d-a opta, pe-nsărat,
În zări, departe-n funduri, un cal s-a arătat :

Cu tarnița pe șolduri, cu frânele-n picioare
Și galben călărețul ca prinsul de lingoare.

Trei cai aleargă-n urmă-i sălbatici de merei ;
Să-i vezi și să-ți faci cruce de bieții portărei !

Ei fug mâncând pământul, ar soarbe-n gură marea
Căci nu-i încape șesul și nu-i cuprinde zarea.

Și geme portărelul, al cărui cal e corb :

— „E nalt, cât e nalt cerul, cât iadul e de orb !“

— „Hu, tot îs de cutremur, și gheață simț în spete“,
Suspină cel ce fuge pe cal stropit cu pete.

Și cel pe calul muced oftează turburel :

— „Să-mi dai pe Cosinteană, eu tot nu lupt cu el !“

— „Nu, da' să-mi dai tot cerul și, și din rai o parte“,
Vorbește cel cu roibul frumos ca scris în carte.

Și cum izbesc ei fuga răzleți într-un șirag
Îi vede maica Vineri din tindă, de pe prag.

Din cârjă ea ridică bătrânele sprâncene,
Și dă din cap privindu-i la margini de poiene.

— „Sunt tari feciori la spusuri, dar slabi la făptuit !
Vitejii lumii noastre de mult s-au pristăvit.

Când n-au curaj în suflet, de ce se bat nebuni ?
Nici Dumnezeu nu face cu cei fricoși minuni.

De nu te-a născut cerul voinic să lupți cu zmeii,
Degeaba măsurii câmpii, căci pați ca portăreii.

Nu-s toți viteji pe luptă, câți stau în șeauă puși —
Viteaz e numai unul, și-l cheamă Pipăruș !“

*Rodovica**Baladă din popor*

Tot cerul la vest era-n purpur scaldat —
Doinind treceau vesel flăcăii prin sat
Cu luciile coase pe-un umăr robust,
Și fete, cu ochii din soare de-august,
Treceau, având furcă la brâne.
Pe-un laiț sub veche tulpină de fag,
Eu stam privitor, cum d-a pururi mi-e drag
Să stau și din ochi de-amărunt să privesc
La sate tot mersul de trai românesc,
Ca sfânt trai din vremuri bătrâne.

Era după Paști, și era un timp bun.
Vedeam îndeparte un vânăt cordun
De munți și pe dânșii al iernilor giulgi ;
Cireșii ningeau căzătorii lor fulgi
De albă și nobilă floare.
Ici-colo vreo fată fugea la fântâni,
Veneau păcurarii cu tulpice-n mâini,
Și boi tăngăneau câte-un clopot la gât,
Copii se jucau lângă plopul din rât
Și-un fluier plângea-n depărtare.

Și, cum stam pe trunchiul de fag răzimat,
Lenos având capul pe spate lăsat,
Priveam într-un loc la o cruce de străzi :
Stăteau înaintea cutării ogrăzi
Flăcăi într-o deasă grămadă.
Pe rând s-adunară mai mulți trecători,

Eram curios eu, la ce-s privitori ?
Întreb pe-un moșneag ce venea dinspre ei,
Și-mi spune ; și plec eu să văd dară ce-i ?
Am stat și-am privit de pe stradă.

Pe prispă de lut, având furcă la brâu,
Stă Vica, și părul ei galben ca grâu
Desprins din pletenci, preste umărul drept,
Se varsă val blond pe rotundul ei piept,
Așa, ca-n icoane la îngeri.
În mână cu fir, el se-nfiră pe fus,
Dar gândul copilei departe stă dus,
Și blânzii ochi, negri ca sufletul trist,
Ca noaptea când Precesta naște pe Crist,
Sticlesc într-o rouă de plângeri.

Și mă-sa, stând palidă jos lângă ea,
Cu dragoste drept între ochi îi privea,
Șoptindu-i cuvinte să fie cumiști,
Dar fata se-ncoardă și geme-ntre dinți
Și bate-n pământ cu ciobota ;
Apoi stă domoală, cu fruntea-n pământ,
Și mie-mi părea, cum priveam, ceva sfânt,
O mamă-n genunchi, adîind-o p-obraz
Pe fiică-sa, astfel stă Maica-n privaz
La crucea de lemn din Golgota.

— „Tu, Vică, m-auzi, Rodovica ? Socoți,
C-așa-i de când lumea și nu mai mor toți ;
Și haida, că doară tu nu ești de plumb,
Tu dragostea mamei și-al mamei porumb,

Mă faci tu să plâng eu de tine !
Că nu-ți mai stă gândul la fus și la tort,
Totuna-i, dar răul din viu te dă mort,
De rău mă tem, Vică, mă tem de Ceas-rău,
Și vezi că stau satele-n plânsetul tău —
Să nu te gândești că-ți stă bine !“

Și lung o sărută și-o strânge la piept,
Și capul plecat i-l așează ea drept,
Și blând i se joacă p-obrazul de nea,
Și râde, că doară va râde cu ea,
Și plânge și cât o mai roagă.
În aste vremi, pâlcuri de oameni veneau,
Miloși câte-o seamă, iar alții râdeau ;
Alături de mine primarul din sat
Zbiera prin mulțime c-o gură de sfat :
— „La doctor ! Căci n-are o doagă !“

Sărmana ! Ei, oameni care nu o-nțeleg.
O mână la doctor, când satul întreg
Vorbește că Vica de mult îl iubea
Pe Nandru, că beată de dragoste ea
Pierdutu-și-a capul și firea.
La clacă, ori seara când țin șezători,
La joc pe la Paști, și-n dumineci la hori,
Pe prund în amurg, la Crăciun în vergel,
Ea nu-și dezlipește nici ochii de el,
Că vai ! cum o-nvinge iubirea !

Ș-acum, desperată că nemții l-au dus
Pe Nandru-n cătane, ea-n gânduri s-a pus,

Ș-o doare durerea de milă cu drag
Și stă, ca cioplită, stă ceasuri pe prag,
Nici moare și nici nu trăiește.
Ș-acum, înspre seară, cu păr despletit,
Și galbenă-n față ca cei ce-au murit,
Nebună plecase, cu furca în brâu,
La moară, cu gând să s-arunce în râu,
Și mă-sa a prins-o, firește.

— „Vai, lasă-mă, mamă ; de ce nu mă lași ?
Mai bine cu giolgiul p-obraz în sălaș,
Mai bine sub moară de hrană la pești,
Vai, lasă-mă, mamă, de ce mă oprești ?
De vrei, cu securea mă taie !
Că n-am, cât pământul, tot fată să șed !
Că știu că pe Nandru eu n-am să-l mai văd,
Când văd eu că neamțul mi-l pune-n șireag
Și-l poartă cu trâmbiți și-l joară pe steag,
Și-l duce să moară-n bătaie !“

Și plânge, ea plânge de varsă părău,
Stă ruptă și suptă de-al inimii rău,
Îmbăieră mâinile-n părul blondin,
Și palidă, parcă beuse pelin
Nu-și află repaos copila.
Și mă-sa, cu frați și cumetri s-au pus
S-o tragă în casă, și-au dus-o pe sus,
Și ea-n zvârcolire nebună gema —
Mereu mă cutremur când cuget la ea,
Și-atunci am stat veșted de milă.

Și cei adunați se-mprăștiară pe drum ;
Și iarăși primarul da sfaturi : — „Nicum !
Cu bine nu-i bine, și-i rău cu sudălmi :
Să-i trag eu din zdravăn vro câteva pălmi,
S-o vezi cum se scutură-ndată !
S-o bat ca la chip și s-o leg eu butuc,
O dată, dar numai o dată să-i apuc
Cosîțele-n stânga și-apoi s-o plesnesc,
Cu dreapta, să-i sară cel sânge drăcesc
Că-i prea îndărătnică fata !“

A fost într-o miercuri aceasta ; iar joi,
În zori am plecat la oraș, și-napoi,
D-atunci neputând a mă-ntoarce la sat,
Trecut-au luni multe și eu mi-am uitat
De firul povestii cu Vica.
Țineam, dintru-ntâi, că plânsorile ei
Sunt lacrimi de care plâng mulți farisei,
Așa-mi venea-n suflet să cred lămurit,
Că tot acel joc a fost joc fățurit,
Ori prea mult jucat din nimica.

Dar ieri, din răvașul de-acasă trimis
Din sat, între altele câte mi-a scris
Un prieten, eu aflu că Nandru e mort,
Și Vica — ea, blândă la vorbă și port,
Ea n-a fost fățarnică biata.
Cătană la tunuri de când a plecat
Recrutul, s-a pus de-atunci Vica pe pat
Beteagă de friguri, și boala crescând

Prin dorul iubirii, prin unicu-i gând,
Ca moartea topitu-s-a fata.

Pe Nandru, cum sta cercelând într-o zi
Un cal, plecat fiind, calu-l lovi :
I-a-ntrat până-n creieri copita de cal,
Și-a doua zi Nandru, pe pat în spital,
Muri sub cuțite de medici.
Și, când a prins veste de mortul recrut,
A râs cu amar și din greu a gemut
Copila : de-atunci înzadar a mai fost
S-o mângâie mă-sa cu vrăji și cu post
Și zilnic c-o mie de predici.

Și, când într-o noapte cu pal luminiș
De lună, părinții-i dormeau, pe furiș
Din pat ea se scoală și iese-n ocol
Încet, în cămașă, desculță,-n cap gol,
Și pleacă spre moară grăbită.
Și roata se-nvârte și surd vuiet dă.
Deodată — tac apele, roata, ea stă :
Când iese morarul, să-i caute de chip
Dă-ncolo, dă-ncoace și află sub șlip
Sub roată pe Vica zdrobită.

Mai bine sub moară de hrană la pești ! —
Tu n-ai citit cărți cu novele domnești,
Tu n-ai învățat a iubi ca-n salon,
Cochetă-ntrupând paragrafi de bonton :
Să leșini, să plângi în nimică.
Cu inima caldă, cu sufletul viu,
Cu-ntregul lor clocot de sânge, azi știu

Puțini să iubească, și tu ai știut,
Dormi blând ! Și-n etern pe mormântul tăcut
Răsară-ți crini albi, Rodovică !

Sibiu, 15 mai 1888

Ceas-rău

Baladă

Pe când clopotul de sară
Sună lung și legănat
La biserica din sat,
Nina șade-n prag afară
Și-ascultând cum bate rară
Boarea-n crengile de fag,
Fata toarce ; stând pe prag
Fata toarce ;
Plinul fus ușor se-ntoarce
Pe sub degete cu drag.

N-are Nina scumpă salbă,
Nici înauriți cercei,
Că-s săraci părinții ei, —
Dar ea are față albă,
Ca tăiată-n flori de nalbă,
Oblu trup ca bradu-n plai
Ea mai are ; păr bălai
Ea mai are.
Și-apoi doi ochi, pentru care
Două-mpărății să dai !

Blândă ea, ca faptul sării,
Vara când e cer senin,
Visător, cu un suspin,
Ea privește-n latul zării
Cum, din negrul depărtării,
Vine-un nor, privind la nor
Nina cântă ; cu mult dor
Nina cântă,
Și-a ei gene tainic zvântă
Picurii din preajma lor.

Dar pe loc ea schimbă glasul
Și silește zâmbet plin
Căci aude pas vecin ;
Bate-n casă șase ceasul,
Când s-oprește-n tindă pasul :
Lângă fata tinerea,
Mă-sa vine ; lângă ea
Mă-sa vine.
Și-o întreabă cu suspine :
— „Ce-i cu tine, draga mea ? !“

— „Nu-i nimic ! răspunde fata,
Mamă dragă, nu-i nimic !
Pentru dragosti de voinic,
Gata-i sapa și lopata
Și făcliile stau gata,
Căci o jale-ncetișor
Îmi tot vine ; negru dor
Îmi tot vine

Și gândesc cum c-ar fi bine,
Mamă dragă, eu să mor !“

Fata zice și zâmbește,
Mă-sa greu a tresărit :
— „Vai de mine ! Ce-ai grăit ?
Draga mamei, ce-ți lipsește ?
Taci, că vraja te pândește
Cu păcat, de capul tău
Să se lege ; cu ceas-rău
 Să se lege ;
Nu-l chema, că te-nțelege !
Ne ferească Dumnezeu !“

— „Ceasul-rău — fata suspină —
Unde-i, mamă, ceasul-rău ?
Bun și drept e Dumnezeu,
Dar la toate-s eu de vină !“
Zice Nina și deșdină
Din bălaiul păr buclat
Roze două ; a sfărmat
 Roze două,
Și-n potop întreg de rouă
Ochii ei i s-au scaldat.

— „Oh, tu știi de bună seamă,
Că din suflet îl iubesc
Și tu știi că pățimesc
Pentru Sandru, dragă mamă !
Cât de cu iubiri mă cheamă
Sufletul, să mi-l fac steag

Pentru Sandru : câte trag
Pentru Sandru !
El abia-i un copilandru,
Vai, dar cât îmi e de drag !

Când în sat pornește hora,
El mă jură p-un inel,
Să-mi țin ochii tot la el —
Și, ca fratele și sora,
Noi în ciuda tuturor
Stăm cu glume, rătători
Până-n noapte ; și din zori
Până-n noapte,
Purtăm vorbe tot în șoapte —
Nu mi-l las, să mă omori !

Vai, ș-aseară-n șezătoare
El de mine s-a ferit,
Mamă ! Parcă-i otrăvit,
Ori drăguță alta are !
Tot râdea cu fiecare,
Numai mie nu-mi râdea
Vesel dânsul ; povestea
Vesel dânsul,
Pe când mie-n taină plânsul
Brâu din inimă-mi rupea.

Tot așa o seară-ntreagă
Numai cu străine-a stat
Și făcea cu ele sfat, —
Și da semne să-nțeleagă

Că lui Nina nu i-e dragă !
Iar eu, mamă, suspinând
Stam pe lait ; tremurând
 Stam pe lait,
Mai la foc, mai la opaț
Ochilor de lucru dând.

Dar dușmancele-s, măicuță,
Tot dușmance cum văd eu ;
Căci știind necazul meu,
Mi-a zis Fira lui Sulcină :
„Ce ți-ai pus de gând tu, Nină ?
Poate-n râs te-a supărat
Sandru doară ? te-a lăsat
 Sandru doară ?
De, dar taci tu, surioară,
Că mai sunt feciori în sat.“

Oh, și Sandru, Doamne sfinte !
El care de alte dăți,
Ar fi smicurit bucăți
P-acel om cu-așa cuvinte,
Tot râdea ca scos din minte
Și-n batjocură privea
Lung la mine ; ochi ținea
 Lung la mine
Și cotind fete străine,
Pricină de râs făcea.

Mamă, pentru ce se ține
Sandru chiar așa-nținat ?

Știu că nu-i el de-mpărat !
De ce-și bate joc de mine ?
Dacă-i place oarecine,
Mai frumoasă de-a dorit,
Las' să-i placă ; de-i orbit
Las' să-i placă,
Dar, de-am fost fată săracă,
Pentru ce m-a amăgit ?

Așa-i mamă oare-n țară,
Tot așa-i în orice loc ?
Dragostea-i numai de joc ?
Sunt sătulă de joc dară !"
Și plângea cu jale-amară
Și ținea privirea-n jos
Tot întruna ; dureros
Tot întruna
Vărsa lacrimi, pe când luna
Răsărea de dup-un dos.

— „Bată-l crucea, că s-arată !
Vai de mine ! ceasul-rău !
Ne ferească Dumnezeu !"
Strigă mă-sa-nspăimântată,
Și privește lung la fată,
Lung, căci fata-ngălbenea
Tot mai tare ; ea strângea
Tot mai tare
Pumnii săi ; mă-sa-n rugare
Pe toți sfinții miluia.

Dar copila hohotește ;
Lasă caier, lasă fus.
Veselă s-aruncă-n sus
Și tot cântă și horește
Și la mă-sa lung privește.
— „Hei, pe mine m-au hrănit
Ceasuri-rele ; m-au iubit
Ceasuri-rele...”

.....

Pentru doruri tinerele,
Multe fete-au nebunit !

1888

La logodnă

Baladă

— „M-așteaptă Nora la palat ?
Marcele, iute, iute !
P-un cal, pe cel mai înfocat,
Să fiu în trei minute !”
Marcel s-a dus, el a venit ;
La scări un cal, frumos gătit,
Nechează, sare-n tropot.

Pe când steluțe-n cer apun,
Trill bate drum de-a dreptul,
Se duce calul, cel nebun,
Cât strâmt îi pare pieptul.
Menard, ca și Trill, o iubea

Pe Nora ; doi, iubiți de ea,
Din doi s-alegi pe cine ?

Frumoși și nobili amândoi,
Război treb'e să poarte,
Și, cel ce biruie-n război,
E cel iubit de soarte.
Rivalii-ncruntă arma lor,
Câștigă Trill acest amor,
Menard e-n pat de moarte.

— „Hei ! plângă, geamă cel murind
Și mii de griji apese-l !
Deasupra mea doi sori s-aprind
Și-mi văd sufletul vesel !
Chiar azi, haihui ! eu voi chema
Pe cel ce moare, hahaha,
La joc, că-i azi logodna !

Mă cheamă Nora la palat,
Al ei sunt pe vecie !
Când n-am rival, ea mi-a păstrat
Întreg amorul mie !
Menard e mort ; eu l-am ucis !
Dar piară ! Pentru-un dulce vis
Aș pierde lumea-ntreagă !“

Greu suflă pieptul ; raze vii
Apar în răsărituri,
Se duce calul pe câmpii
Ca-n gând, așa ca-n mituri,

Dar — iat-un lup ! Stă roibu-n loc,
Nechează, sare plin de foc
Și-aleargă fuga spaimii.

În piept sta capul, coama-n vânt,
Crunți aburi ies pe nară ;
În scări piciorul, pe pământ
Un trup de conte ară
Și, cum ara, de el spăriat
Aleargă dublu de turbat
Spre punți și porți fugarul.

Acolo stă ; duc servitori
În sală pe sfărmatul,
Dar vai ! îl fulgeră fiori
Și nu-l încapă patul.
E Nora ea ? El e Menard ?
Obrajii ei ca focul ard,
Și ochii lui ca focul.

— „A fost rănit, dar nu din greu,
Precum credeai tu, Trille —
El azi trăiește și-i al meu !
De mâine-n șapte zile
Vom fi, amor în Crist jurat,
Nevastă eu, și el bărbat ;
Azi, Trille, e logodna.“

— „Și m-ați chemat voi, să vă fiu
Eu martor fericirii ? —
Hah, iadule, că nu-s azi viu !“

El crunt privește mirii,
Se zvârcole ca un copil ;
Menard s-apropie de Trill
Să-i lege rana triplă.

— „Pe mine vrei tu să mă legi ?
Menarde, tu pe mine ?
Dar n-ai ochi, n-ai, să mă-nțelegi
C-aș rumpe azi din tine,
Aș rumpe-n dinți ? ! Vai fugi, vai fugi,
Că-mi pari vampir, că tot îmi sugi
Răsufletul din suflet !“

Spre Nora-ntoarce-un ochi zdrobit :
— „Așa să-l vezi, în rană
Pierind, pe cel ce l-ai iubit,
Tu fiară, tu Satană !“
Apoi el moare blăstămând,
Căci lui îi pare ca și când
În răs Menard i-ar zice :

— „Hei ! plângă, geamă cel murind
Și mii de griji apese-l !
Deasupra mea doi sori s-aprind
Și-mi văd sufletul vesel !
Chiar azi, haihui ! eu voi chema
Pe cel ce moare, hahaha,
La joc, că-i azi logodna...“

Hordon, 1886

Sulamita

La nucii din livezi m-am dus,
 Să văd ce e prin vale,
Am mers la vii pe deal în sus
 Și mi-am făcut o cale
Pe câmpii de către Damasc —
 De ce m-am dus eu oare
La locul unde turme pasc ?
 Vă jur, fete fecioare,
Să nu cercați voi a trezi
 Iubirea-n piept cu sila,
Căci ea de sine va veni !
 Cunoașteți voi copila
Sionului ? Cine-i ca ea ?
 Frumoasă ca ea, cine ?
Frumoasă ești, iubita mea,
 Nici roza nu-i ca tine !

Vai, las' să te mai văd, căci fierb
 Vii, scumpă porumbiță,
Sărind pe deal ca pui de cerb,
 Jucând a ta cosiță
Prin crinii câmpului, dar las'
 Să-ți văd obrajii, dragă,
S-aud fermecătorul glas ;
 Să tremur ziua-ntreagă
Căci te aseamăn, roza mea,
 Cu roibii de la carul
Lui Faraon — și-am zis : Ca ea

Nici una n-află harul !
Oh, cât de drag știi să zâmbești !
Plăcută ești ca luna,
Ca soarele curată ești,
Tu singură-a mea una !

Al tău sunt eu, a mea ești tu !
Am optzeci de regine.
Dar nu-mi sunt dragi ca tine, nu !
Vezi, dragă, vara vine,
Pe câmpuri vișele dau flori
Și merele granate
Se nasc, iubito, noi din zori
Vom merge-n vii la sate.
Dar trage-mă de mână, hai,
Cu fuga după tine !
La Baal-Hamon, la vii, să-mi dai
Săruturi, fi-va bine ?
De, beți de multe sărutări,
Ne va umbri smochinul,
Știi tu, c-a tale dezmierdări
Mai dulci sunt decât vinul ?

Întoarce-te să te privim
La joc între fecioare !
Voi, fete din Ierusalim,
Vă jur pe căprioare,
Să nu-mi râdeți voi draga mea
E neagră Sulamita,
Căci soarele-a privit la ea,
Dar cine-i ca iubita

Lui Solomon ? Frumoasă ești,
 Tu blândă porumbiță,
Un crin în văi, așa-nflorești !
 Și neagra ta cosiță
Ca purpura lui Dumnezeu,
 Cum fir de fir s-alege,
Și-n lanț făcut din părul tău,
 Tu sclav ai prins un rege !

Grădină-nchisă ești, izvor
 Oprit ca sub pecete,
Privește-o, tu uimit popor !
 E soare între fete !
Ca un sigil ea mi s-a pus
 Pe inima rănită ;
Cu vâl p-obraz, la spate dus.
 Atât e de iubită,
Ea, cea mai scumpă-ntre femei !
 Cuvintele-î ca mustul,
Ca palmul e statura ei
 Și trupul ei ca bustul
De fildeș în vestmânt safir
 Din piept până-n călcâie,
Tu, Sulamito, deal de mir
 Și munte de tămâie !

Șiragul dinților tăi, des,
 Ca turmă păscătoare
De oi nesterpe, care ies
 Șirag din scaldătoare !
C-un turn de marmur oare nu-i

Frumosul gât asemeni ?
Și țâțele-ți sunt ca doi pui
De cerb ce se nasc gemeni !
Doi crini sunt buzele și strat
De flori îți e obrazul ;
Și nu sticlesc înviorat
Nici apele din iazul
Lui Heșbon, ca și ochii tăi,
Pe fața ta senină
Ei seamănă cu porumbei
Pe țarm de apă lină !

O, spune-mi, unde stai în văi
Și unde porți tu turma ?
Fugi, dragă, fugi de soții tăi,
Căci eu, pândindu-ți urma,
Veni-voi către-miez de zi
Tiptil preste coline,
Acolo unde *tu* vei fi —
Aș merge pentru tine
Și-n munți cu pantere și-n gropi
Cu lei și pe tot locul !
Oh, dă-mi să beau măcar doi stropi
De vin, căci ard ca focul !
Cu ochii m-ai aprins detot ;
Când gura ta zâmbește,
Eu nici să mai respir nu pot
Și sângele-mi vuieste !

Ai tăi frați, în mânia lor,
Te-au pus străjer la vie ;

Cei răi cu gândul, din popor,
Ne-au zis într-o mânie :
— „Ea are rochia până-n pulpi.
Ce vrea cu el băiata ?
Sunt ambii tineri, dar sunt vulpi !
Veniți să prindem fata !“
De ce așa ? Căci m-ai iubit.
Vigilii de la poartă
Bătutu-te-au și te-au rănit
De te-au lăsat mai moartă ;
Oh, nu ieși-n Ierusalim,
Căci ei îți rump vestmântul !
Dar ce ne pasă ! Ne iubim
Chiar de-ar pieri pământul !

Și noaptea eu la voi am mers,
Tu nobilă mireasă,
La poartă rugătoru-mi vers
Cerea să intr-un casă.
Și tu mi-ai zis : — „M-am dezbrăcat
Și cum să mă-mbrac iarăși !“
Și-atunci tu toat-ai tremurat.
Mâncăți și beți, tovarăși,
Că eu d-acum nu sunt cu voi !
Mă bate noaptea vântul
Și, cum sunt plin de-a nopții ploi,
Îmi picură vestmântul,
Și părul meu de rouă-i ud —
Voi, patimi, mai dormi-veți ?
Deșteaptă-te, tu vânt de sud,
Ridică-te, tu crivăț !

Eu ard în flăcări, ard detot !
 Prin mii de mări aş trece,
De-aş şti că ele-n parte pot
 Iubirea să-mi înece !
Aş vinde sceptru şi popor
 Şi-n joc mi-aş pune soarta,
Dar bine ştiu c-al meu amor
 Mai tare-i decât moartea !
Ca iadul, gelozia lui
 Atât e de turbată :
De ce nu poţi oare să-ncui
 Şi-amorul sub lăcată ? !
Veninul dragostei îl sug
 Şi-s bolnav de iubire,
Căci tu m-opreşti, d-aş vrea să fug.
 Cu-o singură privire !

Fugi tu de mine, fugi, căci eu
 Nu pot fugi de tine !
O, daţi-mi vin şi must să beu,
 Să-nec durerea-n mine !
Atâta farmec d-unde-l ai ?
 Tu cea mai dragă floare,
Eu tremur când te văd şi vai,
 Când nu te văd mă doare !
Oh, când va face Dumnezeu
 Văpaia să se stângă
Şi stânga mea sub capul tău
 Şi dreapta să te strângă ?
Nu mi-ar păsa de m-ar ved
 O lume ; să mă vadă !

Oh, dac-ai fi tu sora mea,
Te-aș săruta pe stradă.

*

Era-n amurg. Și Solomon
Cânta pe Sulamita.
Castelul nalt de pe Sion,
Frumos împodobita
Cetate, strălucea-n amurg
Cu turnuri de metale,
Și s-auzeau domol ce curg
Pâraiele din vale.
Sub nuci, sub boltuitul arc
De frunze, sta poetul,
Și-un vânt pribegitor în parc
Bătea-n frunziș duetul.
Dormeau toți cei din Israel,
Și noaptea ea venit-a,
Târziu în noapte însă el
Cânta pe Sulamita.

Nebuna

Voi o vedeți fugind prin sat,
Cu zdrențele șiroi,
Desculță-n ger, cu ochii supti,
De cine râdeți voi ?
Și după dânsa curioși,

De ce fugiți în roi ?

Ce fel de râu v-a făcut ea
De-i faceți rău ? Scuișând
În urma ei, o huiduiți
Când iese-n drum, și când
Vă vine-n prag flămândă, voi
O bateți înjurând.

Îi știți povestea ei ? De-o știți,
Ce mult vă cred mișei.
Dar nu ! Atunci ați fi miloși,
Cu dânsa, dragii mei,
Veniți dar, vreau azi să vă spun
Povestea vieții ei.

Pe deal, în revărsat de zori,
Un bucium repetat
Da sunet, și lătrau zăvozi ;
Bărbat lângă bărbat
Ieșea din văi, suia pe culmi
Cu groful la vânat.

Sărmani iobagi ! Un sat întreg
Cu sila-n codru dus,
Pe placul unui domn nebun !
Și sus și tot mai sus
Treceau, purtând în ochi grăbiți
Un cerb pe goană pus.

Și șir de șir gonaci stăteau
În umbră de copaci,

Și contele pe-un tânăr cal
 Da frâu ca dus de draci,
Dar iată ! Calul sub picior
 A prins p-un biet gonaci !

Arama potcovită,-n piept
 Un larg mormânt făcu,
Au stat iobagii marmor toți,
 Dar Arpad groful nu :
Zburând pe cal privea-napoi
 Cu râsete, huhu !

Luptându-se cu moartea, el
 În pat se zvârcolea,
Și biata mă-sa ! Vezi-o azi
 Cum plânge-n hohot ea ?
Același plâns, pe care-atunci
 Sărmana îl plângea.

Sărmana ! Și vă bateți joc
 De traiul ei d-acum ;
Dar mama voastră n-ar putea
 S-ajungă oarecum
Nebună ? V-ar plăcea s-o știți
 De răs obștesc pe drum ?

Oh, leacul ! unde-i ? Din pământ,
 Din foc ea l-ar fi scos !
Erau săraci. Bărbatul ei,
 De mult bolnăvicios,
Zăcea și el, puteai de slab

Să-i numeri os de os.

Pe laiț fecior, părinte-n pat,
Pe răni al cârpei nod,
Și-n vatră focul stâns de mult
Și nu-i porumb în pod :
Trei zile, iar a patra zi
Doi morți sub un prohod !

Iar azi când se trezește-n ea
Nelimpedele gând
Al morții lor, ce râs aflați
În plânsul ei ? Urlând
Morțește, biata, iat-o iar,
De zid cu fruntea dând

Și vezi cum face gesturi ea,
Așa precum în joc,
Dezmierzi copii ? Cum râde ea,
Ca omul în noroc ?
Apoi răsare blăstămând :
Și-i varsă gura foc.

Rusanda e, copila ei !
În ușa tinzii-n prag,
O dezmierda ea nopți întregi
Ca un odor pribeag,
Ea singură i-a mai rămas
Din tot ce-avuse drag.

Privindu-și fata, îi părea
Și traiul mai domol.

Frumoasă, ca un sfânt potir
P-al schitului pristol,
Și harnică, din ceas în ceas
Umplând al casei gol.

Dar într-o zi, la casa ei
S-abate un argat :
— „Vrea domnul o cămașă-n flori
Cu portul de la sat —
Tu, Sando, coși cea mai isteț,
Să mergi dar la palat !“

S-a dus. Dar Arpad, el fierbea
De patimi păgânești.
— „De ce-ncui ușa ? Ce vrei tu ?
Turbatule ce ești !“
Și capul ea și l-a zdrobit
De drugii din ferești.

A fost prea mult ! Când i-au adus
Pe Sanda doi argați,
Ea n-a mai plâns, a stat ca stan'
Cu pumnii ridicați,
Cu gura plină de blăstăm,
Cu ochii înghețați.

Ești om nebun, când vrei să porți
Întreg onorul tău !
Nimic nu-i sfânt ! Căci cei tari pot
Sili pe slabi la rău.
Și domnii sunt d-aceea tari,

Căci rîd de D[umne]zeu !

Și-aici i-a izbucnit din ochi
Plînssoarea bob de bob,
Și jos, săcată de simțiri,
Căzu ea toată zdrob.
Domn groful, domn și D[umne]zeu,
Ei ambii rîd de rob.

Și noi ? Să rîdem înjurînd
Pe robi ? De ce pe ei ?
De ce nu domni ? Giganți în drept
Și-n suflete pigmei.
Cu crucea-n mâini sa pălmuiеști
Pe domni ca pe mișei !

În biserică

O, prinde-mă de mână, iubito, și mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul, —
Sub bolți între columne molatic sune-ți pasul,
Și eu voi fi cucernic cât ești de blîndă tu.

Atâta sunt de rece, mă-nfior să o spun.
O, dacă știi tu, Fanny, că-mi ești atât de dragă,
Tu poți să mă cutremuri în firea mea întreagă,
Din cât sunt rău, iubito, o, vino, fă-mă bun !
Ești tare, cât să-mi spulberi a sufletului mumii
Cu cel mai gingaș tremur al ochilor azuri,

Tu risipești c-un zâmbet a mele-nvățături, —
O, vino și-mi răstoarnă pe toți savanții lumii !

Credințele-mprăștiate le voi uni mănunchi,
Din patima iubirii mă voi renaște iară,
Ca-n sufletul meu veșted speranța să răsară,
Voi sta cu tine, dragă, alătura-n genunchi
În fața sfintei mame, sub bolțile-ncrustate
D-albastrul zugrăvelii ; și-o cruce sărutând,
Mă vei vedea, iubito, pe piatra goală stând,
La candela eternă cu mâini împreunate.

Și eu voi prinde ruga din piul tău respir,
Precum din gura mamei copilul ia cuvinte
Să zică tot aceea ce zice ea nainte ;
Pristol îmi vor fi ochii și gura ta potir.
Atât de ideală, blândeța ta mă-mbete
Să simt în ea căldura vangheliei lui Crist,
Și crede-te-voi înger, cum știi să zâmbești trist
Și-ți scuturi alba frunte sub Dunărea de plete.
Vorbește-mi de speranță, de rai și Dumnezeu,
De tot ce nu-mi încapă în inima pustie :
Ce n-am crezut d-a pururi, eu îți voi crede ție,
Și face-mi-voi o dogmă din tot cuvântul tău.
Mă va-nspira de nobil al ochilor tăi plimbet
Și-atâta poezie din ochi am să culeg ;
Zâmbindu-ți inocența din sufletul întreg,
Eu voi cunoaște raiul din fiecare zâmbet.

Voiește numai, dragă, și-atât de bun voi fi !
Eu nu iubesc pe nime, sunt lut sălbatic, Fanny,

Dar cere-mi tu, și vecinic îmi voi iubi dușmanii,
De-mi zici să iubesc pietre, eu pietre voi iubi.
Tu poți să mă cutremuri în firea mea întreagă !
Din cât sunt rău o, vino, cuprinde-mă-n sublim,
Fă tot ce vrei din mine ! De-mi pari un cheruvim,
Îmi fac din tine idol și-atât îmi ești de dragă !

Oh, prinde-mă de mână, iubito, și mă du
Aproape, să ne fie vecin iconostasul, —
Sub bolți între colonne molatic sune-ți pasul,
Și eu voi fi cucernic cât ești de blândă tu.

Romantă

Negura nopții doarme pe mal,
Ca răzbunarea unor blestemuri,
Reci sunt de crivăț negrele vremuri, —
Te voi cuprinde ca să nu tremuri,
Dragă, și-al feții rumân oval
Culcă-l la pieptu-mi, stând visătoare.
Ochii tăi negri îmi vor fi soare,
Și prin săruturi, iubita mea,
Te-oi face caldă de-ți va părea
Orișice crivăț vânt de răcoare.

Vino cu mine ! Tânăr sunt eu,
Tu ești frumoasă, floare de nalbă !
Noaptea voi face-o să-ți fie albă,
Din stele roșii face-ți-voi salbă,
Brâu îți voi face din curcubeu —

Să te cunoască îngerii soră !
De te vor prinde zilele-n horă,
Cea mai frumoasă zână vei fi
Și-a lor crăiasă îți va găti
Rochii de purpur din Auroră.

Soarele-n Osturi are palat,
Cât de idilic stă-n orizonuri !
În tot tabloul el are tonuri,
Numai credința află-n el tronuri,
Numai amorul e-ncoronat.
Acolo nimeni nu cântă solo,
La toate ține duet Apolo —
O, și-aici lumea cât e de rea !
Acolo-n Osturi, iubita mea,
Vino să mergem și noi acolo !

Sonete de lux

I

CURRICULUM VITAE

Puțin ne pasă cine-i, al cui, și cum îl cheamă.
El a trecut liceul cu cea mai slabă notă,
Apoi s-a făcut actor. Dar fața-i idioată
N-a încântat pe nimeni, cel mult pe câte-o damă.

A-ntrat apoi în oaste și-a stat, cum bag de seamă,

În lazaret trei toamne, pus bine de-o cocotă.
Ieșind, a scris romanele, dar n-a scris bun o iotă ;
Apoi s-a făcut pictor și-artist de panoramă.

Cu timpul un istoric i-a dat să scrie c piii,
Dar nu știa sintaxa, scria ca-n timpul mitic —
S-a hotărât în urmă să-și deie ortul popii.

S-a spânzurat ! Dar bietul rămase paralytic,
Că l-au tăiat din ștreanguri, și-atunci ștergându-și stropii
P-obraz, și-a dat de petic, fondând un ziar critic.

II

VIZITE

Vrei tu să fii eroul saloanelor ? Ascultă.
Tot ce știi nou, vorbește. Sfârșind, schițează harta
Laplandei, apoi spune ce regi au fost în Sparta,
Ce preț are făina, pe scurt fă vorbă multă.

A sta deoparte singur tăcând e o insultă.
Mergi dar și-ndrugă mofturi cu Mița ori cu Marta ;
De pleacă vreo cocoană, dezvoltă-ți toată arta
De critic, clevetind-o că-i slută și incultă.

Zâmbește și aprobă, orice prostii să-ți toace
Stăpâna casei, vesel primește-i tot reproșul ;
Dar când începe doamna distrată să se joace

Cu micul ei ceasornic, e semn că-ți dă pașoșul.

Atunci „*bonjour*“ încolo, „*bonjour madam*“ încoace
Și zi : „la revedere — când va-nvia strămoșul !“

III

CRESCIT EUNDO

Ce-i drept, e drept, poete ! Și-ți spun : ești de talent !
Dar iartă-mi vorba asta (*humanum est errare*
Și toți avem defecte) — în fond, mi se cam pare,
Că ești prea slab, și stilul ți-e prea neconsecuent.

Ești prea banal, zic unii. Eu nu sunt competent
Să judec tot ; firește, greșeli de conjugare
Pentr-un talent ca tine sunt oricum lucru mare —
Și-apoi, o știi tu însuși, n-ai nici un sentiment.

Că ești naiv, n-ai formă, e rău, dar tot mai trece
Și nu-ți imput nici limba, dar gustul — ah, a fost
În drept să zică lumea, că ești prea gol, prea rece !

Încolo versuri bune, cam rari și fără rost —
Din unsprezece versuri de n-ai fura tu zece !
Ce dracul ! Furi întruna și furi așa de prost !

IV

DOC. X

Trei zile-a stat în pește vestitul profet Iona,
Și-a fost el pentru asta savant ihtiolog ?

Iar X e matematic și mare pedagog
Fiindc-a stat și dânsul trei zile prin Sorbona ?

Când era mic, de dânsul prinsese groază bona :
Spunea prostii mai zdravăn decât un filolog —
Iar azi cu tot refrenul : „așa-i, cum zic, mă rog“,
Nu știe domnul doctor ce-i tropical și zona.

De-a scris numai trei rânduri, sub nume el și-a pus
Și diploma, subscrisă altcum de vrun Gambrinus.
Iar de-ai vorbit cu dânsul, sunt sigur că ți-a spus

De zece ori, că-i doctor în cosinus și sinus.
Și te-ai convins ! Prostia e uneori un plus
Al minții, însă mintea lui X e proastă-n minus.

V

POLEMICĂ LITERARĂ

Suștii că Iuliu Cezar mânca des murătură ?
Stupidule ! Citește în pravila Moldovei.
Ce ? „Slav“ e rădăcina ceaslovului și-a slovi ?
Și morcovii-s dactilici ! Curat caricatură.

Tu zici că fur citate ? Dar toți măgarii fură !
Și nici nu-i furt : în dogme oprescu-l blagoslovii !
De mai repeți citatul grecesc : „Quod licet bovi“,
La proxima-ntâlnire îți vâr umbrela-n gură.

Ești idiot ! De vorbă nu stau c-un de-alde tine,

Dar dacă nu-ți ții gura, să știi că-s hotărât
Să-ți scriu d-acum răspunsuri lipsite de rușine.

Și de mai vii cu fleacuri, eu vin numaidecât
Cu altele, că-n urmă de știi să-njuri, te țin
Că și eu știu ! Și-aibi grije că-ți sar odată-n gât !

Inima mamei

(după o legendă franceză)

Era băiat frumos la chip și blând,
El a venit acasă azi oftând ;
Și mamă-sa, văzându-l supărat,
L-a strâns la piept, pe ochi l-a sărutat
Și-a zis, privind cu drag în ochii lui :
— „Tu ai ceva pe suflet și nu-mi spui !
Parcă te temi că-ți mustru gândul tău,
De ce nu-mi spui ? Nu vezi cât ești de rău !“
Și ea plângea, cum plânge fiul mic,
Și-a plâns și el, și n-a răspuns nimic.

Să-i spuie mamei ! Da, când a plecat
De la iubita lui, el revoltat
Venea nebun și dus d-un singur gând
S-ajungă lângă mă-sa mai curând,
Să-i spuie tot ! Dar când a fost în prag,
A stat pierdut în loc — o, lașul ce-i !
Azi îl ardea privirea cald-a ei,
Și brațele-i, care-l strângeau cu dor,
Azi îl durea îmbrățișarea lor,

Și toată vorba mamei îl durea —
Și silnic el s-a smuls de lângă ea.
El a fugit de mă-sa. Abătut,
O-ntreagă zi pe lunci el s-a pierdut
Și la iubita lui el se gândea,
Și la cuvintele ce le-a zis ea :
„Eu voi iubi pe unul dintre toți ;
Din pieptul mamei tale, dacă poți
Să-mi dai tu inima — al meu vei fi !
Voiesc un talisman ! De voi iubi,
Să fiu iubită ! Vreau să știu cum ești,
Eu cer un singur semn, că mă iubești !“
Și el s-a îngrozit de-acest cuvânt !
Ea-și bate joc de ce-avea el mai sfânt,
Și, ca d-un demon, el s-a rupt de ea,
Dar o iubea nebun, el o iubea
Mai mult acum — fără-nțeleș
Vorbea cu sine, și gema mai des ;
Și se-ngrozea de gândul că-ntr-o zi
Această fată-l poate birui.
Să-și piardă mama-n chip atât de laș,
De două ori să fie ucigaș !
Și-a doua zi s-a dus și-a întrebat
Pe draga lui, dar ea și-acum i-a dat
Răspunsul vechi. Și el gema plângând
Și nu putea să fugă d-acest gând —
Și nouă nopți cu gândul s-a zbatut
Și-n urmă-a dus iubitei ce-a cerut.

El n-a putut să plângă și-ar fi plâns,

În mână tremurat ținea, dar strâns
Odorul drag, o inimă — și-a cui ?
Aceasta este răsplătirea lui !
Ea l-a iubit, ca ochii ei, și blând
Plângea și ea, când îl vedea plângând,
Și și-ar fi dat și capul pentru el :
Și-acum o răsplătește-așa mișel !
El nu mai are mamă ! El a pus
Iubirea unei fete mai presus
D-a mamei lui — ce mult a dat
Și-n schimb el nu știa ce-a cumpărat !
Fiori simțea cum îl îneacă reci ;
Îi răsuna blestemele de veci
A mamei, numai șoapte fără glas,
El o simțea venind cu pas de pas
Pe urma lui, el o vedea plângând
Cu degetul spre dânsul arătând —
Și-atunci, d-atâtea gânduri abătut,
Împleticindu-se, el a căzut
În drum, ținându-și talismanul strâns
La piept. Și-un glas amestecat cu plâns
A răsărit atunci înduioșat
Și plin d-o milă dulce l-a-ntrebat :
— „Tu te-ai lovit, iubitul meu ? Să-mi spui !“

Era inima moart-a mamei lui.

Cornul

Baladă germană

Cum geme-ntreg Tirolul de vuiet de bătai !
O singură colibă stă pacinică în văi.

Și-ntr-însa plânge-o mamă. Ce bine și-a pierdut ?
Ea plânge că bărbatul în luptă i-a căzut.

Și cei doi fii ai mamei căzură la hotar ;
Cel mic îi mai trăiește și chinul ei amar.

Un fiu de-ți mai rămase, la pieptul tău să-l strângi,
Tu ești încă bogată, tu mamă, de ce plângi ?

Și-auzi ! Ce sunet trece puternic, plin de foc ?
De ce-a tresărit mama, stând galbenă pe loc ?

— „Auzi, măicuță dragă, ce glas a răsunat !“
— „E nuntă, dragul mamei, sunt clopotele-n sat !“

— „Măicuțo, nu e cântec de nuntă ce-aud eu !“
— „Vor fi ducând la groapă p-un mort, iubitul meu !“

— „E corn, iubită mamă, nu-i cântec de mormânt,
Cunosc eu acest sunet și știu și acest cânt !

Prin văi și munți cu vuiet întâi când a sunat,
Ne-a strâns în brațe tata și grabnic a plecat.

Și-apoi d-a doua dată când a trecut sunând,
Doi frați ai mei plecară, că ei erau la rând.

Și-acum el sună iarăși, să plec armat și eu,

Cei morți și-au făcut rândul și-acum e rândul meu !

E rândul meu, măicuțo, dă-mi armele din cui,
Tirolul să mi-l apăr, să-i apăr munții lui,

Acolo unde-n luptă vitejii cad mereu —
Rămâi cu bine, mamă, rămâi cu Dumnezeu !“

El grabnic află arme și-n noapte s-a pierdut,
Și mă-sa plânge dusă și cornul a tăcut.

Legenda trandafirilor

O mamă tânără-ntr-un sat
Al Indiei, trăia iubită
De soțul ei și fericită
De multe câte i s-au dat.
Statornică-i trecea viața,
Cum trece-n farmec dimineața
P-un câmp frumos și plin de flori.
Și i-au dat zeii-ndurători
Un copilăș, ca el să fie
Cea mai înaltă bucurie
În traiul ei de rău scutit.

Dar într-o zi s-a-mbolnăvit
Cel dezmiardat din mână-n mână,
Și s-a zbatut o săptămână
Și-a opta zi el a murit.

Din lut era ; s-a-ntors în lutul
Creării noastre-a tuturor !
Și mama-și blestema trecutul
Și se-ngrozea de viitor :
Vedea întreaga ei viață
Un câmp pustiu, prin care ea
Cu multă plângere-și ducea
Durerea timpului de față.

Și cu copilul mort la piept,
Aleargă nebunită mama
Și la picioarele lui Brama
În templu ea se duce drept.
Cuprinde gleznelor mărățe
A zeului cu patru fețe
Și-n hohot tânguios de plâns,
Obrazul și-l lipește strâns
De piatra cea din veac cioplită.
— „Tu, patimă nebiruită
A dragostei, ce-o ai de noi,
Părinte ! de ne dai un bine
De ce-l ceri iarăși înapoi ?
O, lasă-mi viu copilul, Doamne !
De ce m-alungi tu cu dureri
Din ziua caldei primăveri
În noaptea pustiitei toamne ?“

Și-atunci prin templul luminat
Un sunet vâjâind scoboară,
Ca mulți vulturi ce grabnic zboară

Și-n piatră Brama s-a mișcat :
— „Femeie ! Eu sunt mila milei,
În stânga am lumina zilei
Și vorbele, în dreapta port
Lumina gândului și fapta —
Îmi voi deschide dară dreapta
Ca să-ți înviu copilul mort !

Tu mergi și cată pe pământ
O casă-n care niciodată
N-au fost dureri și nici nu sânt,
Și-acolo pune jurământ
Că ai să plângi viața toată ;
Că de lumină vei fugi,
Fiind d-a pururi supărată,
Că n-ai să râzi cât vei trăi —
Cel mort atunci va fi în viață !“

Și cu nădejdea scrisă-n față
Ea pleacă, și din sat în sat
Prin toate casele-a-ntrebat.
Și a găsit în casa ceea
Că p-un fiu mort plângea femeia,
Și-ntr-altă casă plini de dor
Copiii plâng pe mama lor,
Și un bărbat în casa asta
Plângea că i-a murit nevasta.
Și nici o casă n-a găsit

Fără dureri, un loc scutit.
Și s-a întors la templu mama,

— „Nu-i nici o casă-n lume, Brama,
Scutită de dureri și-amar.
Părinte-al vieții, e-nzadar,
D-aș alerga prin lumea toată —
O, lasă-mi viu copilul, tată !“

Și ca un tunet depărtat,
Prin templul sfânt s-a ridicat
Un vuiet aspru de furtună
Și-un glas puternic : — „Ești nebună !
Vrei întuneric ? Dar să-mi spui,
Poți face-ntunecime plină,
În locul unde nu-i lumină ?
Și întuneric unde nu-i
Tu faci lumină ? Zile triste
Fără plăceri tu cum le crezi ?
Și de există alb, nu vezi
Că negru-l face să existe ?
Aceasta tu nu o-nțelegi ?
Vrei pentru tine alte legi ?
Dar pentr-un om stricat la minte
Nu schimbă zeii ce-au făcut —
Ce-a fost în veci ce au trecut,
În veci va fi de-acu nainte,
Și cei vii de vor înceta
Să râdă, blestămându-și soartea,
Cei morți din groapă s-or scula
Și-or râde ei ! Nimic nu-i moartea,
Viața-i tot ! Auzi cuvântul :
Nebunii n-au nimic d-ajuns !“

Și biata mamă n-a răspuns —
Plângând a-nmovilit pământul,
Pe fiul ei l-a dat lui Iama.
Și-a plâns o zi întreagă mama,
Mormântu-n brațe ea l-a strâns,
Și-o noapte-ntreagă a tot plâns.
Și-a tresărit în zorii zilei
Și-o clipă s-a pierdut în vis :
O mângâiere i-a trimis
Din ceruri Brama, mila milei !
Din lacrimile plânse-n zori
A răsărit o albă floare,
Și peste noapte-a ei plânsoare
S-a prefăcut în roșii flori.
Erau frum'sețile luminii —
Dar aveau spini, și-atâta ce-i ?
Ea, biata, nu mai vede spinii
Și-adună flori, și mâna ei
Îi sângeră, dar nu o doare,
Că pentru-un spin avea o floare —

Așa e scris în cartea sfântă
A legii legilor. D-atunci
Răsar aceste flori pe lunci.
Flăcăii-n poezii le cântă
Și le slăvesc d-atunci pe drept,
Nevestele le pun la piept
Și fetele le pun în plete.
Și-n templul zeilor doi miri
Împodobesc cu flori vestmântul
Și mame triste pe mormântul

Copiilor pun trandafiri.
De ei cine-și ascunde fața
De teamă că de ghimpi sunt plini ?
Și dacă viața are spini,
De ce te plângi că-i rea viața ?

Zina-nvierii

E soare-n cer și cântec de clopote e-n sat
Biserica e plină de cei cari au plecat
Din zori și de cu noapte, din dealuri și cătune
Sunt Paștele ! Văzduhul e parc-o rugăciune,
Și totu-i sărbătoare pe deal și pe câmpii,
Cu flori și cu izvoare, cu glas de ciocârlii :
El, El dă zilei farmec și farmec dimineții,
El morții dă repaos, dă dragoste vieții !

Dar colo într-o casă la margine de sat
Nevasta nu-și găsisese nici vreme de-mbrăcat,
Nici loc măcar de-astâmpăr în ceasul Învierii.
Cu fața pustiită de viforul durerii
Ea stă-n genunchi de pază bolnavului culcat
În leagăn. Capu-i veșted îi geme răzimat
De-o dungă răbdătoare, cu mâinile sub dânsul.
Ea, veselă de-a pururi, abia știu ce-i plânsul
În zilele fetei, și-un gând o-nsenina
De când e măritată : că Domnul îi va da
O fată, drăgălașă, cu ochii de cicoare
Ca tată-său, și blândă și vecinic zâmbitoare

Ca mă-sa ! Puișorul ! Oh, bine ce va fi !
Și va zâmbi copila când mă-sa va zâmbi,
Și una o să-ndemne la râs pe ceealaltă.
O vede mică-n leagăn, și inima-i tresaltă,
Și-i crește fata, crește, bujor și ghiocel,
Și uite-o cum se-ncearcă să steie copăcel
Și bâlbâie și cade, dar râde și se scoală.
Ce veselă-i când vine să-și puie capu-n poală
La mamă-sa și-ndrugă cuvinte de-ale ei.
Și crește ca din apă, n-o vezi înaltă ce-i ?
Cât masa e de naltă, și-ajunge la zăvor
Și singură-și deschide, când iese-n foișor.
O vede-n gând și râde și tremură nevasta —
O, Doamne, tu ești mare, și dulce-i viața asta !

Dar a venit copila s-o-nvețe cum să plângă,
Să-i frângă rostul vieții și sufletul să-i frângă
Prin zbuciumul durerii ; — de două săptămâni
Copila mamei n-are răsuflet în plămâni
De multă izbitură și nopți fără-alinare.
Degeaba-i mai descântă, că leac într-asta n-are,
Și slujbele-s degeaba și macu-n așternut
Și vinerile mă-sa degeaba le-a ținut.
Și i-a citit și popa, dar nu i-a fost de samă !
Sub patru evanghelii a stat sârmana mamă
În brațe cu odorul, sub sfântul pătrahil
Și tot nu prinde suflet sârmanul ei copil.

E singură. Bărbatu-i e dus la liturghie.
E prea păcat de moarte ca nimeni să nu fie
Din casă la-nviere, — și s-ar fi dus și ea,

Dar azi se liniștise copila și dormea.
Cum sta așa pe leagăn cu fruntea pe o dungă,
O-nvinge oboseala și fierberea-ndelungă,
Pe-ncet ea-nchide ochii : e cald și e frumos
Și-n geamuri bate cerul cu soare și miros,
Și ea de nedormire e galbenă și frântă,
Și-i liniște-n odaie, și clopotele cântă...
Ah, iată cum aleargă de-a lungul unui plai
Copila mamei, albă ca îngerii din rai
Și capul mic și vesel pe spate și-l aruncă !
E liniște pe dealuri și cântece pe luncă
Și fete-n haine-albastre, ca cele de-mpărat,
Se joacă-n scânteierea văzduhului curat
Pe sus, năluci frumoase cu fulgere încinse.
Copila mamei-n zarea câmpiilor întinse
Tot face semn să vie și mamă-sa la ea.
Și mama pleacă grabnic și parcă se ducea
Pe sus, plutind pe aripi, și nu putea s-ajungă !
O țint-așa de-aproape și-o cale-așa de lungă !
Dar uite-acum ! Din vale vin popi, cădelnițând,
Și-n capetele goale creștinii vin cântând :
Sunt toți bătrâni ca vremea, iar preoții nainte
Sunt mai bătrâni și cântă, dar slabele cuvinte
Abia răsar din gură și-apoi pierdute mor
Prin bărbi tremurătoare ; iar cântecele lor
Răsună ca din peșteri, fac vuiete-necate
Ca plângerile toamnei prin frunzele uscate.
Și mama-și face cruce, s-apropie un pas
Dar când zărește mortul rămâne fără glas,
Copila ei pierise, și-o vede că-i aproape,
Copila e sub giulgiuri și-o duc ca să i-o-ngroape...

Ea sare buimăcită și-apucă vrăjmășește
Copila, o ridică din leagăn, o privește
În ochi : ei sunt de sticlă și morți ca de pământ,
O ține sus, dar capul copilei cade frânt,
O scutură puternic, ca-n suflet să-i pătrundă,
Cum ții de piept pe unul și-l scuturi să-ți răspundă,
Și-o strânge furtunatic — un urlat a gemut,
Era durerea mamei, că ei i s-a părut
C-aude roata morii și roata stă deodată.
Se uită lung în giuru-i, se-ntoarce-nspăimântată,
Cu ochii plini de vifor, cu sufletul pătruns
D-un fulger : parcă vede în cas-aici ascuns
Dușmanul ei, hainul, ce vine să-i sugrume
Bărbatul și copila, pe dragii ei din lume.
— „Să nu ne lași, măicuțo !“ îi zice de la piept
Copila ei cea moartă, — „Nu, nu ! răspunde biata,
Te apără măicuța, pe tine și pe tata !“
Și strânge-apoi copila la sufletul ei plâns,
Că moartă să nu fie, murea de-atâta strâns,
Și iese cu ea-n brațe, spre sat apoi s-abate —
Cu ochi așa năprasnici, cu mâinile-ncețate,
Aleargă, ține drumul bisericii, și-n drum
Se dau creștinii-n lături, cruciți, că văd acum
Ce n-au văzut în viață : văd groaza și păcatul
Dar ea aleargă-ntruna să-și apere bărbatul,
Căci el acolo-i singur, și dacă va sosi
Dușmanul înainte, ea nu-l va mai găsi.

Cucernici stau creștinii, în pace și iubire,
Smerit plecând genunchii și limpedea privire,
Iar clopotele cântă ; — d'odată ei tresar :

Ea vine, parcă-i vifor, de flăcări ochii-i par,
Năvalnică s-azvârle să-și facă drum cu sila
Și spaima face vuiet și jalnic țipă mila
Din tinda-ndesuită de-o lume de femei.
S-abat în două laturi creștinii-n drumul ei,
Năuci de fără-vestea urgiei care-i bate.
Cu ochi așa năprasnici, cu mâinile-nclăștate
Pe piept, ca o nălucă visată de-un nebun,
Desculță, nedormită, și hainele ei spun
Că nu e semn a bine, că-i blestem și pierzare,
Pedeapsă peste dânșii, în ziua asta mare.
Ea însăși buimăcită în jurul ei privea,
Căci își pierduse capul și nu-și mai pricepea
Cărările ; — în fața bărbatului, pierdută
Privea într-altă parte, el mut și dânsa mută.
Iar când el zise-n urmă : — „E moartă ?“ Ca din drum
Un om grăbit, ea silnic răspunse : — „D-apoi cum ?“
Se-ntoarse-apoi cu spaimă, izbită ca din mână ;
Ardea de-ntunecată privirea ei păgână
Și buzele-i jucară de-un tremur fioros.
Văzuse cruci și facle și chipul lui Christos,
El azi omoară moartea cu vecinica viață,
E sfânt și e puternic, și stă aici de față
Cu mine și cu tine, că toți suntem ai lui :
Iar dacă plângi el tace ; sub pază-i de te pui,
El tace ; și durerea când urlă și te face
Să rupi pământ cu dinții de mult amar, el tace !
Și ea, lăsând copila din mâini, a ridicat
Cu vuiet pumnii-n aer : — „Da, cât nu l-am rugat !
Lui cântec și tămâie, lui rugile și plânsul,
Lui preoți și biserici și toate pentru dânsul !

Că zece bani de are un biet de pe cărări
În loc să-și ieie pâine, îi dă pe lumânări,
Pe fumuri de tămâie ; — el toate ni le cere
Și-n schimb ne dă-ntunic și foame și durere.“
Muriseră creștinii în jur de-acest cuvânt,
Iar preotul din mână scâpă paharul sfânt,
Și sta cu ochii-n aer și galben ca paharul :
Părea că s-aprinsese de trăsnete altarul.
— „Dar cine-l pune oare să fie Dumnezeu ?
Copilul lui e colo, și-aici copilul meu :
De-al lui îi pasă numai, de-al altora ce-i pasă ?
Lăsați-mă ! E moartă, și uite-i, nu mă lasă !“
Cu vuiet ea s-azvârle, dar zece mâini o țin.
Ea plânge, tot altarul de hohot este plin,
Ea țipă și scrâșnește și bate din picioare,
Dar alte zece palme pe gură-i pun zăvoare.
Așa-necată urlă, la Christ cătând mereu ;
— „Copilul lui e colo, și-aici copilul meu :
De-al lui îl doare numai —“ și iarăși e curmată
De mâinile-ngrozite, de multe mâini deodată,
Și mulți se dau în laturi și mulți se-ngrămădesc,
Iar Christ rămâne singur, căci toți acum privesc,
La zbuciumul durerii : de mulți încercuită,
Mâniile slăbiei o fac mai zvârcolită,
Și-o clipă, mântuindu-și vorbirea, de sub mâini
Ca fulgerul se-ntoarce spre-altar cu ochi păgâni
Și geme ca jungheată : — „De-al altora nu-l doare !
Pe-al lui să și-l învie, pe-al meu să mi-l omoare !“

Au scos-o cu puterea. Pe drumu-ndelungat

O duc acum pe brațe, căci n-a mai încetat
Să țipe-n zvârcolire, lovind pe cei ce-o poartă.
Bărbatul ei în urmă, având copila moartă
La piept, e dus cu gândul și vine-ncet și trist, —
E soare-n cer, puternic și mândru, ca un Christ,
E liniște pe dealuri și, ca o rugă sfântă
Trec șoapte prin văzduhuri, iar clopotele cântă.
E ziua veseliei, cu glas de ciocârlii,
Cu zâmbete și jocuri și râsuri de copii,
Căci azi învie Domnul, iar Domnul este mare,
Și nimeni nu cunoaște ascunsa lui cărare !

Sonet

(cu contrașicri și cu tendințe)

Se zice și s-a zis că-i un secret
Al artei, să compui macame-arabe,
Să știi să faci o odă unei babe
Și, fără fond, să faci un bun sonet.

Deci vreau cu orice preț să fiu poet —
N-am fond, precum vedeți, și versuri slabe,
Și-njur și numai tropotind silabe
Și șterg mereu și șterg și merge-ncet.

Opt versuri le-am făcut ! așa cu gluma,
Dar *stante pede* iată mai un vers,
O, de-aș găsi acum o rimă-n *uma* ;

Dar haid' ! și fără rimă văd c-a mers.

Eu sute de sonete-ți fac de-acuma !
Arhangheli, trâmbițați prin univers.

O-ntâlnire

Când m-a văzut, dintre femei
 S-a dezlipit d'odată ;
Când i-am vorbit, privirea ei
 Zâmbea înviorată.
Dar a privit în ochii mei
 Și-a stat întunecată.

Nici brațele să le ridic
 Eu n-am avut puterea,
Și nici cuvinte să răspic :
 Și mă-ngrozea durerea
Că nici c-un semn, nici cu nimic
 Ea nu-mi muștra tăcerea.

Ce-am zis pe când mă săruta
 Eu nu-mi aduc aminte ;
Și-am stat încremenit, și sta
 Și ea fără cuvinte :
Și morții se revăd așa
 Când ies de prin morminte...

Eu am visat... Dar mă gândesc
 Că poate-așa mi-e dată,
Aievea visul să-mplinesc,
 Vai, mamă supărată,
Decât așa să te întâlnesc,

Mai bine niciodată !

Ștefan-Vodă

Prin Suceava, vodă Ștefan, într-o zi de primăvară,
Cu boieri bătrâni ai țării și hatmani treceau călări.
Iată-n drum, pe-o stradă strămută, ei p-un mort întâmpinară,
Un sărac ! Nici lume-n urmă, nici măcar făclii de ceară
Și nici plâns ca la-ngropări.

Un copil ducea o cruce ; și-ngerînd cîntarea sfîntă
După el bătrînul preot vine-ncet în sfîntu-i port ;
Duc pe umeri patru oameni un sicriu sărac, și cîntă. —
Ștefan își oprește calul și de milă se-nspăimîntă
Cînt de singur e-acest mort !

El descalecă și-azvîrle straiul ce de-argint străluce,
Unui paj el lasă calul și s-apropie grăbit
De sicriu, și-urmînd sicriul, umilit își face cruce
Și, purtînd în mînă coiful, după mort încet se duce
Ca după-un amic iubit.

Sfetnicii și-oștenii țării stau mirați și n-au putere
Să-nțeleagă cine-i mortul cel necunoscut ca viu,
Văd în capul gol pe Ștefan și zdrobit ca de-o durere,
Își descopăr și ei capul și s-apropie-n tăcere
Și se duc după sicriu.

Și cu guri fără' de răsuflet stă mulțimea-ntîmpinată

De-acest mort urmat de Vodă și de curtea sa, pe drum ;
 Nici ei nu-nțeleg convoiul, dar pornesc cu el deodată,
 Și mulțimi mereu s-adună spre mulțimea adunată,
 Neștiind de ce și cum.

Și pe stradele Sucevei, înorate-acum de jale,
 După mortul fără nume se strecoară lungul șir
 De popor, de domn și sfetnici și de-oșteni în albe zale ;
 Pe-un necunoscut din lume îl petrece-o lume-n cale
 Spre mormântul strămut și jalnic dintr-un colț de cimitir.

Și deasupra groapei Ștefan, cu boieri ce-l înconjoară,
 Ia sicriul și-l așează pe frânghie. Și-n mormânt
 Însuși el, prinzând frânghia cu alți trei, încet scoboară
 Mortul în pământ, el însuși peste mort de-nția oară
 Zvârlind-o mână de pământ.

Spre popor apoi se-ntoarce : — „De-ați venit aici cu mine,
 Nu-ntrebați ce mort e-n groapă, prieten ori dușman al meu,
 Om a fost, și-n ceasul morții noi să dăm ce se cuvine
 Omului. Iar unde merge, sufletu-i găsească bine
 Și să-l ierte Dumnezeu !“

Și-n genunchi se roagă Ștefan, iar poporu-ntreg rostește
 În genunchi un *Tatăl nostru*, și e sfânt murmurul lor.
 Astfel codrii-și cântă psalmii, când frunzișul se clătește,
 Iar deasupra lor în aer duhul Domnului plutește
 Cel-atotstăpânitor.

Nu-ntrebați ce mort e-n groapă ! Răsărirea unei spume
 Nu e volnică : ea-și are rostul hotărât de cer !

Când tu crezi că n-ai pe nimeni, frați tu ai o-ntreagă lume,
Mila lor e Dumnezeu cel ce altfel n-are nume
Pentru cei ce plîng și pier.

Petrea

Urlă Petre prins de trude
Și răpus de munci.
Tată-său din coast-aude,
Stă mirat și pari înșiră ;
Iar ascultă, iar se miră,
Pleac-apoi pe lunci.

— „Ce ți-e, Petre, cu strigarea ?
Dat-au lupii-n oi ?
Isprăvit-ai, poate, sarea ?
Ai vătui de șarpe supte,
Ori opincile-ți sunt rupte
Și ți-e dor de noi ?“

— „Adormii prin vale, tată,
Sub un tei bătrân.
Vântul s-a stârnit deodată
Și-a tot nins pe mine floarea,
Până m-a-ngropat ninsoarea
Și mi-a-ntrat un șarpe-n sân.

Și mă strânge, biet de mine,
 Parcă-i lanț de fier —
Învălește-ți, tată, bine
Cârpe groase până-n coate,
Pleacă-te-n genunchi și-l scoate
 Tat-al meu, că pier.“

— „Am să-l scot eu, nu te teme,
 Capul să i-l crăp —
Dar acum n-am, Petre, vreme.
Fânu-i ud pe coasta luncii,
Rag de sete-n brazdă juncii,
 Cată să-i adăp.“

Urlă Petre prins de trude,
 Urlă-n chip păgân.
Maică-sa din cas-aude,
Fir și fus și ghem aruncă
Și-și găsește fiu-n luncă
 Șarpe-având în sân.

— „Învălește-ți în năframă
 Mâna până-n cot
Că să nu te muște, mamă !
Tu n-ai boi să duci la apă,
Fă-mi un bine și mă scapă,
 Că m-a rupt detot.“

— „Petre-al meu, tu muști țărână,
 Vezi, că tot visam —
Cum să prind eu șerpi cu mâna ?

Fără mână nu mi-e bine,
Dar mi-e lesne fără tine,
Că băieți mai am !“

Urlă Petre prins de trude,
Url-acum murind.
Fata din grădină-aude —
Cu cosița despletită
Și cu inima sărită
Pleacă hohotind.

Și de plânset mult se-neacă
Alergând grăbit —
Și sosește și se pleacă,
Și sumeasă până-n coate,
Ea din sân mirată-i scoate
Brâu întraurit.

Petrea râde, fata plânge ;
Dar sărind de jos,
Vesel Petrea-n brațe-o strânge :
— „Poartă-l sănătoasă, dragă,
Ca să-mi știe lumea-ntreagă
Pe-omul credincios !“

Osman-pașa

Acum te cutremuri ! Cunoști
Că drumul ți-e-n marginea gropii.

Degeaba te-azvârli și te-apropii
Cu vuiet și tropot de oști.

În frunte, pe calul tău murg,
Pornit-ai urgia pieririi,
Strivit-ai în șanț grenadirii —
Dar iată, că ranele-ți curg,

Se sperie murgul de puști,
Și-ți scapă din scară piciorul,
Turbat e-mprejuru-ți omorul,
Cu dinții tu gura ți-o muști.

Se-ncurcă taberele-n drum
Și-ți fug călăreții de-a valma, —
Ridică-ți, puternice, palma
Și-oprește-ți tabiile-acum !

Cuvântul ce-odată fu zid
Când vrut-au nizamii să fugă,
Azi lor li se pare că-i rugă
S-alerge mai iute spre Vid.

Ai aripi, grăbitule vânt,
Tu șoimule,-a cerului cale !
Fă locuri oștirilor tale,
Să intre mai iute-n pământ.

Și-n sine-ți tu zis-ai : E rău !
Ca norii ce-ntunecă luna,
Curgeam de pe dealuri întruna

Noi, răii poporului tău.

De-a lungul întinsei câmpii
Aleargă sălbatica spaimă
Și, plină de geamăt, îngaimă
Și rugi și blesteme pustii —

Gaziule-Osmane, ești prins !
Și toate cetățile tale
Vor sta-ntunecate de jale,
Că soarele lumii li-e stins.

Dar astfel e soarta, eroi !
Căci soarele care se stinse
La voi, o războinici, s-aprinse
Mai vrednic de viață, la noi !

Martie 1902

Biserica ruinată

Biserica stă tristă pe golul mal al mării —
O noapte-a fost, cumplită, iar valul revărsat
Cu vuiet îngropat-a sub el întregul sat.
Și bârne și cadavre și semne-ale pierzării
Rămaseră-n amestec prin mucedul nămol
Când apa se retrase lăsând iar câmpul gol.

Când trec corăbierii în dreptul ei, pe mare,

Fac cruce, și cu vâsla bat apa mai grăbit.
Se joacă vântul jalnic cu clopotul dogit,
Prin spartele ferestre cântând cu disperare.
Amurgul vine roșu, vin galbenele zori,
Și noaptea peste lună trec turmele de nori,
Ea stă, tăcutul martur, pe veșteda colină
Umplând singurătatea de spaimă și fiori...

Proclamarea independenței

Mare pentru noi e ziua, când tu, Mircea, la Rovine
Ai strivit păgânătatea ce s-a prins de piept cu tine,
Peste Dunăre-azvârlind-o, iar pe morții ei în iad !
Mari au fost și-acele zile, când tu, vecinice Ștefane,
Ai înfrânt în multe locuri groaznicele-oștiri dușmane
Și-ai văzut pierind turcimea ca și frunzele ce cad.

Ah, dar voi vedea cum vine vântu-n unde, vine-ntruna
Tot mai tare, iar în urmă cum se va stârni furtuna,
Și porni-se-va potopul cel atoate-necător !
Cine să ne fie scutul într-o vreme-așa de-amară,
Cui să cerem ajutorul pentru neam și pentru țară,
Și al cui vei fi prin veacuri, românescule popor ?

Și-a venit în urma noastră și furtună-ntăritată
Și potopul larg ! Iar mila Celui vecinic câteodată
Chiar de ne-nălța pe-o clipă câte-un domn viteaz pe tron,
Noi eram ca rândunica în brumar, o prad-a morții !
Înzadar gemu prin aer, ca să schimbe pasul sorții,
Spada lui Mihai Viteazul și-a cumplitului Ion.

Dar virtuțile străbune nu s-au stins în voi cu totul —
Oceanul ne cuprinse, însă l-am trecut cu-notul,
Cerul ne căzuse-n creștet, însă n-am murit sub el !
Ni s-a luminat văzduhul tot mai mult, și-n urmă soare
Răsări din albe neguri, și-ntr-o zi răzbunătoare
Prin ruini găsirăm mândră o coroană de oțel.

A cântat la Plevna tunul cântul sfânt al învierii
Precum clopotele cântă la-nceputul primăverii
Pe Christos mântuitorul ce se-nalță din mormânt !
Iată ziua cea mai sfântă, cea mai mare dintre zile !
Multă vreme-ai stat deoparte, duh străbun, ca și Ahile.
Dar când ai sărit în luptă, fost-ai fulger pe pământ !

Pierirea dacilor

„Prea se-ntinde veselia
Tot cu praznic și desfr u !
Veți tăia cu toții via,
Și veți duce toți la r u
Vinu-n sticle ori în vase
Să-l vărsați pe apă tot :
Cel ascuns de voi prin case
Cu putere am să-l scot.
Așa vreau. Așa veți face
Că-i tai capul cui nu-i place !“

Fost-a jale-n tot regatul

* „Sarab“ în limba dacilor înseamnă *prinf* (n. a.)

Și la munte, și la șes ;
Plânse-orașul, vai, și satul,
Cărciumarii mai ales.
Și vărsat-au lacrimi dese
Popii și poeții lor,
Cele două tagme-alese
Cari la orișice popor
Sunt apostoli ai mulțimii,
Deci la vin de-a pururi primii.

La cetatea Buridava
Ei făcur-un miting,
Nu știu care-a fost isprava,
Căci de-acestea nu m-ating.
Știu că cinci senatul dete,
Camera pe alții cinci
Delegați, cu mândre plete,
Bernevici având și-opinci,
Să supuie majestății
Plânsul țării și-al dreptății.

Unul singur avea cizme
(Primul dac ce le-a purtat)
Și vorbea cu galicisme,
Că-n Paris trei ani a stat
De-a învățat geologie,
Și-avea „Takowa“ pe piept,
Îl chema sarab* Ilie,
De spun cronicile drept,
Iar în mână-avea cravașă
Semn distins, ca bulibașă.

Zise el : — „De vrei, ne-aruncă
Peste-un milion de scări,
Dar cinstita ta poruncă
Prea ne scoate din răbdări !
Când nu-i strop de vin în țară
Ce să bem noi ? Petroleu ?“ —
Regele cu vorba rară :
— „Oh, Sarailie-al meu !
Tu cunoști pe Leon papa,
Vorba lui mereu e : Apa !“

— „Rege mare ! Mai cu-ncetul !
Apa-i lucrul cel mai bun,
După cum Pindar poetul,
Popa Kneip și mulți o spun,
Însă dacii, ca păgânii,
Nu beau apă, nici să-i pici.
Zic și ei, cum zic românii
Cei ce-urmându-ne pe-aici
De strămoși ne-or recunoaște :
Apa-n burtă face broaște !

La o mie două sute
După Crist ! Iar noi suntem
Morți detot, când ni-e ulciorul
Gol o zi, ca la golani,
Cum deci îi vom duce dorul
Treisprezece sute de-ani !
Pănatunci ne ia tătarul,
Tot cu gând că-i gol paharul.“

Ascultând aceste spuse,
Regele-a zămbit perfid.
Dete-un semn și-un serv aduse
Zece cupe c-un lichid.
— „M-am gândit fără-ncetare ;
Ceva trebuie să beți —
Iată-aici zece păhăre.
Iar dincoace-aveți pesmeți
Spuneți, principii, de vă place,
Și cum vreți, așa voi face !“

Sar frunțașii daci cu ura !
Să ia toți paharul plin,
Căci aveau ca focul gura
De când nu băură vin.
Însă care cum înghite
Dă să scuipe mai curând
Și cu fețe-ngălbenite
Se privesc pe rând, pe rând.
— „Rege, asta-i vrăjmășie !
Ce ne dai să bem leșie ?

Auzim că mult li-e dragă
Celor scoborâți din Crum —
Un lichior ce-i zice bragă
Și și-o-mpart de cinci pe drum.
Da ! Întâi când am văzut-o,
Am crezut că sunt lături,
Dar pe Zevs, mă jur, pe Pluto :
Taina acestei băuturi

N-o-nțeleg — s-ascuți de mine —
Dec t cei cu gusturi fine !“

— „O, frunțași cu m ndre coame !
Asta-i bragă ! Și se bea
Și de sete și de foame.“
— „Mama dracilor s-o ia !
Acest soi de băătură
Nu-i de noi ! Ne v ră-n draci.
Să le-o torni cu sila-n gură
N-au s-o-nghită bieții daci.
Parcă-i terciul cu lăm ie
De-oblojeli pe la călc ie !“

— „O veți bea ! răspunse tare
Și-n m nie Deceneu,
Dacă nu-mi dați ascultare
Și-agitați poporul meu,
Am s-o-mpun, Sarailie,
Astăzi prin decret regal,
Toți s-o bea ! A, terci să fie,
Însă terci național !
Haid' să bem, uit nd trecutul
Beți, să-i facem începutul“.

Pe ferești săriră prinții
Care și-ncotro văzu !
Unu-n goană-și rupse dinții,
Altul într-un puț căzu.
Cel cu cizme, d nd din coate,
Se izbea de boi și vaci,

Tropăind cele ciuboate,
Că-l băgase braga-n draci !
Și-au rămas cei prinți de-ocară
Apăsând popor și țară.

N-au fost însă lucruri bune
Ce-acest rege-a făptuit,
Căci istoria ne spune
Cum că dacii au pierit :
Ori de dor de băutură,
Ori de caznă-n ciuda lor, —
Deci luați învățătură,
Regilor, în viitor :
Dac-aveau ce soarbe dacii,
Poate și-azi trăiau, săracii !

Lângă leagăn

Dormi acum, odorul mamei,
Dormi că ești pe prag,
Strânse-n aripa năframei
Flori de rug ți-am pus, din vale
Roșii strămători de bete,
Să fii drag așa la fete,
Cum ești drag măicuții tale,
Dragul mamei, drag.

Ieri pe când cântau cocoșii,
Peste piept ți-am pus
La cămașă panglici roșii,
De deochi, ca el să piară

Unde spaime-l înspăimântă
Și cocoșii-n zori nu-i cântă —
Să rămâi curat, ca fața
Soarelui de sus.

Dormi în pace și te scoală
Tânăr plugărel !
Azi prin somn mi-ai răs în poală
Și te-am dus plângând sub cruce.
Maica Domnului când vine
Pune-o mână peste tine,
Măr de aur ea-ți aduce
Să te joci cu el.

Nouă luni în zori, pe rouă,
Tot ți-am descântat,
Joi curate, alte nouă —
Să ai inimă curată
Și să fii păzit de ele,
Șapte stele, logostele
Fie-ți scrise-n cer și-o fată
Mândră de-mpărat.

M-am rugat de ursitoare
Pentru capul tău,
S-odrăslești, ca rupt din soare,
Toată lumea să te placă ;
Dar nici fapt și pus-din-ură,
Nici un fel de-aruncătură,
Nici un farmec să nu-ți facă

Nici un rău.

Dormi, plugarul meu, în pace,
Scumpul meu odor !
Mare-al mamei, te vei face ;
Să te văd cu noi la masă,
Și-alergând cu drag pe luncă
După tatăl tău la muncă,
Tânăr voinicel, prin casă
Mamei de-ajutor !

Uite-l ici și-ntr-altă parte,
Ochii-n cap îi fug ;
Îl trimiți și-i și departe —
S-aduci poala cu surcele.
Ș-aduci apa cu cofița,
Tatei să-i deschizi porțița
Când se-ntoarce, frânt de trudă
Seara de la plug !

O, de te-aș vedea eu mare,
Să mă duc și eu
La amiazi cu demâncare
Unde-ți fi, la plug, la coasă !
Să-mi ochesc atunci la horă
Dintre-atâtea fete-o noră —
Dormi și crești, și fă-te mare
Plugărașul meu !

Ianuarie 1893

Povestea găștelor

Un găscan cu pene lucii
Cum trecea pe pod prin sat
Și-ntr-o mân-avea papucii,
Nu știu cum i s-a-ntâmplat
Că papucii lui căzură,
Ce păcat, o, ce păcat !
Căci erau cu-alesătură,
Fără leac de tivitură —
Ce păcat !

Găștele-auzind cum zbiară :
„Aoleu ! Papucii mei !“
Într-un suflet alergară
Și-ntrebau mirate, ce-i ?
— „Am rămas, plângea găscanul,
Păgubaș de patru lei !
Iată-mă desculț, sărmanul !
Ce mă fac acum, golanul,
Fără ei !“

— „Haideți toți, și moși și babe
Să-i cătăm pe râu acu !“
Repede-notând din labe
Cârdul tot pe râu trecu.
„I-ai găsit ?“ — „Eu, nu, surată,
Ce mă-trebi așa și tu ?“
Toate apoi strigau deodată :
„Bată-i pacostea să-i bată !

Nici eu, nu !“

Vara-ntreagă tot umblară,
Dar papucii duși au fost !
Și-au să umble și la vară
Până ce le-or da de rost !
Iar găscanul merge, vine,
Face cruci și ține post,
— „Nu-i găsesc ! Sărac de mine,
Iar desculț e, vezi tu bine,
Lucru prost !“

Gâștele de-atunci, în cale,
Când văd apa undeva,
Căutând pornesc agale
Tot crezând că-i vor afla.
Vin și rațe să le-ajute :
Mac-mac-mac și ga-ga-ga !
Mac-mac-mac ! Haid' vino, du-te,
Zile-așa pe râu pierdute !
Ga-ga-ga !

Iar când găștele stau gloată
Și prin dreptul lor te duci,
Sare tabăra lor roată
Și te-ntreabă : — „Ce ne-aduci ?
Ai găsit papucii ? Spune !“
Tu la fug-atunci s-apuci !
Și-sî-sî ! Tot fac nebune
Și te mușcă, doar le-ai spune
De papuci !

Iedera

Iedera care se-ntinde
Pe pământ, rămâne slabă,
Toți o sfarmă cu piciorul,
Și ea veștejește în grabă,
Dar, când iedera se-nalță,
Tot mai sus și mai umbroasă,
Cine-o vede, o iubește,
Lăudând-o, că-i frumoasă.

Astfel omul, când rămâne
Numai pe pământ cu gândul,
Toți îl ocolesc, cu mâna
De departe arătându-l.
Dar când omul își înalță
Gândul către Cer mereu,
Îl iubește toată lumea
Și-i ajută Dumnezeu !

Pământul uitării

Acesta-i un cântec de bard ostenit,
De bard din pământul uitării.
Strămoșii-mi acolo pe stâlpi de granit
Cu albe portaluri un templu-au clădit
De marmură-n marginea mării.

„Să-l aibă nepoții prin veacuri de-acum
Spre-a lor și spre-a noastră mărire !“
Dar mută veni nepăsarea pe-un drum,
Iar pe-altul stârni-necătoru-i samum
Atotucigașa hulire.

Azi templu-i ruină ; prin curțile lui
Culcușuri își caută cerbii,
Prin mândrele ganguri scot viezurii pui,
Se joacă pe lespezi de-altare-ale lui
Șopârle tăcute-ale ierbii.

Cu galbene oase-ale moșilor mei
S-amestecă-n praful cărării
Strivite statui ale marilor zei.
Azi râdeți, și vai, cum veți plânge, o, mișei,
Cu hohot la ziua-nfruntării !

Dar noaptea din frânte marmuri răsar
Luciri ca de fulger, și șoapte :
Stau jalnicii zei la ruine, și par
Cuprinși de mânie și galbeni de-amar
Și zboară cu vaiuri prin noapte.

Și iese-al lor bard și s-așează plângând
Pe-o piatră sub zidul de-afară,
Și cântă și plânge, ghitara bătând,
Iar alba lui barbă ca râul curgând
Se-mprăștie peste ghitară.

„Prin lanuri obsiga și sterpul od s

Și-n pieptul lor inimi nebune !
Batjocura-i astăzi al nostru prinos.
Ei uită, voind, cu ce trudă i-am scos
Din jalnica morții genune !

Ascultă proroci ai minciunii, și plini
De-al lor o nebună-nvrăjpire,
Le-alunecă gândul spre zeii străini,
Fac neamului nostru cunună de spini :
Spre-a lor și spre-a noastră mărire !“

Eu nu mă voi plânge nepoților tăi,
Pământule sfinte-al uitării !
Desfă-te tu singur și-nghite pe răi,
Căci iată-i pe toate gătitile căi
Răsar conjurații pierzării !

Nucul

Tot mai ceri puțin-rămasei
Inimi să mai simtă mult ?
Nucule din dosul casei,
Tot al meu și-aici și-aiurea :
Ziua-n vânt îți văd doinirea,
Noaptea ți-o ascult.

Umbra te-nvelea rotundă
Masa cea de nu-știu-când
Și-amândoi pe banca scundă,

Eu robind suflarea-n gură,
Și, cu acu-n cusătură,
Mamă-mea cântând.

Jale tu, din legănată
Doină, ce de-amar omori !
Dar tu știi că niciodată
Nu cântam, urmându-i cântul,
Numai, nuce, tu și vântul
O-nsoțeai aori.

Și-urmărind fugara-mi minte,
Mă-nvățai, prieten bun,
Cum s-adun în gând cuvinte
Și-mi cântai spre-a-mi da cărare
Și vedeam că ies cântare
Vorbele ce-adun.

Ca și-atunci, mai coase mama,
Coase și suspină rar,
Dar când dă-ndărăt marama
Dezvălindu-și câmpul frunții,
Părul ei e alb ca munții
Iernii lui ghenar !

A murit pe luncă macul,
A murit și-i mult de-atunci.
Răzvrătit se miră acul
Mâini trudite-acum că vede —
El e tot copil, și crede
Că-i tot vară-n lunci.

Plânge-acum cântând sub tine,
Nucule, pe cel ce-i dus —
Nu mai vine, -o, nu mai vine !
Și-și îngroapă-n palme fața :
Cât de tristă-i sting ei viața
Neguri din apus...

Patria română

Patria ne-a fost pământul
Unde ne-au trăit strămoșii,
Cei ce te-au bătut pe tine,
Baiazide, la Rovine,
Și la Neajlov te făcură
Fără dinți, Sinane,-n gură,
Și punând dușmanii-n juguri
Ei au frământat sub pluguri
Sângele Dumbrăvii-Roșii. —
Asta-i patria română
Unde-au vitejit strămoșii !

Patria ne e pământul
Celor ce suntem în viață,
Cei ce ne iubim frățeste,
Ne dăm mână românește :
Numai noi cu-același nume,
Numai noi români pe lume
Toți de-aceeași soartă dată,
Suspînând cu toți odată
Și-avînd toți o bucurie ;

*Asta-i patria română
Și ea sfântă să ne fie !*

Patria ne-o fi pământul
Unde ne-or trăi nepoții,
Și-ntr-o mândră Românie
De-o vrea cerul, în vecie,
S-or lupta să ne păzească
Limba, legea românească
Și vor face tot mai mare
Tot ce românismul are :
Asta-i patria cea dragă
*Și-i dăm patriei române
Inima și viața-ntreagă.*

Poetul

Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cînt bucuria și-amarul —
În ranele tale durutul sunt eu,
Și-otrava deodată cu tine o beu
Cînd soarta-ți întinde paharul.
Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci,
Răbda-vom pironul aceleiași cruci
Unindu-ne steagul și larul,
Și-altarul speranței oriunde-o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sunt inimă-n inima neamului meu
Și-i cînt și iubirea, și ura —

Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu,
Voința mi-e una, că-i una mereu
În toate-ale noastre măsură.
Izvor ești și ținta a totul ce cînt —
Iar dacă vrodat-aș grăi vrun cuvînt
Cum nu-ți glăsuiește scriptura,
Ai fulgere-n cer, Tu cel mare și sfînt,
Și-nchide-mi cu fulgerul gura !

Ce-s unora lucruri a toate mai sus,
Par altora lucruri deșarte.
Dar știe Acel ce compasul și-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viață și-apus,
De-i alb ori e negru ce-mparte !
Iar tu mi-ești în suflet, și-n suflet ți-s eu,
Și secol-nchid-ori deschidă cum vreau
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ți-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi, nerupta sa parte !

[*Lui Spiru Haret*]

Bârfirea ca monstru-o văzui alergînd,
Iar gura ei numai ecouri,
Cu negrul cărării noroi măritînd
Virturea din cel ce-i virtute cătînd,
Dar faima cea putred-a celui flămînd
De faimă purtînd-o prin nouri.

Nici team-ori mînie, ci-uimire mi-a pus
În suflet durerea acestor

Nevrednice-ntoarceri cu josul în sus :
Căci nu-i apără să nu fie ce nu-s
Nici brațul pe-Ahil și pe Socrate nou
Nici vârsta cea multă pe Nestor.

Cu scut și săgeată vrei lupta ? S-o lași,
Copile, căci scut îți e timpul,
Săgeți însă zeii și dreptii tăi pași.
Privește tăcând vuitorii trufași :
Pe-un munte fu munte urcat de-uriași
Și tot nu bătură Olimpul.

Aghiotantul

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Și te miri că mă clatin în scară !
Tu crezi că mi-e teamă de timpul pierdut ?
Vai nu, ci de mine că-s fiară !

Atunci la plecare plânsesem tustrei
Și mama, sărmana, bătrână
Ținându-ne-alături în mâinile ei
De-o parte și de-alta de mână,

Sta-n poartă la drum și vorbea-ncetinel,
Și mie, zicându-mi pe nume :
„Ești frate mai mare și-ai grijă de el,
Voi singuri ai mamei pe lume !“

Acum el e mort și departe de-ai săi
 Și parcă-mi tot sună cum geme.
Dar eu alergam la reductă, prin văi,
 S-ajung cu porunca la vreme.

Mușcase cu gura pământul de chin,
 Și strănse pământul în mână ;
Întreaga sa față și părul său plin
 De sânge-nchegat cu țărână.

Luându-l în brațe mi-l dusei apoi
 La umbră sub poala pădurii,
Spălându-i pe gene lipitul noroi
 Și spumele crunte-ale gurii

Și-ncet ridicându-l de spate puțin
 Îi pusei la gura-ncleștată
Să prindă din ploscă vrun picur de vin,
 Dar moale căzut-a deodată.

Și iarbă smulgând i-am făcut căpătâi,
 Și tristă fu vorba ce-mi spuse,
Și nu știam bietul ce-aș face dintâi,
 Dar calul aminte mi-aduse

Că nu era vreme, și-acolo-l lăsai,
 Să-l văd la reîntoarcere iară —
Vai, frate, murind, tu de tine oftai,
 Ori poate de mine, că-s fiară ?

La-ntoarcere-mi spuse străjerul un drum

Mai scurt, și fu scurtă și-a gurii
Poruncă de spaimă, și iată-m-acum
Departa de poala pădurii,

Departa de unul ce-așteaptă mahnit
Și-n drumul meu ochii și-i zbate,
Departa de unul ce poate-a murit
Mințit de nevrednicu-i frate !

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Și când te-am bătut eu pe tine ?
Dar iată-l, blăstămul trădării-a-nceput
Și plata cea jalnică-mi vine !

Nu-n fața ta, Doamne, că știi ! și mi-e greu
Cuvântul ce-n cumpăn-apasă :
Da mama, eu mamei, de fratele meu
Ce-oi spune eu mamei acasă ?

Cântă pilotul

Dacă te-am rugat vrodată, suflete, să spui, să spui,
Ai tăcut ! Ai fost eroul îmbrăcat cu scut și zale,
Eu am fost sârmanul cui.
Palmele spre rugă-ntinse îi sunt toată arma lui :
Herostrat ce-ncrede crimei faima biruinței sale !

Iar când te-am rugat odată, inimă, să taci, să taci,
Ai vorbit ! Mai lesne-ai smulge un stejar ce însuși este
Codru-ntreg între copaci,

Decât cum ai fost tu gata trista jertfă să mi-o faci !
Că sunt inimi și de ceară, asta nu-i numai poveste !

Acum ce ? Plângând te vaieți că ești pustiit detot,
Suflete ! Și țipi de groază, inimă,-n strivirea sorții.

Înzadar v-am fost pilot :

Inima un rob nevolnic, sufletul stăpân despot —
Doi nevrednici, nu de viață, ci de sfânta pace-a morții !

Scumpă țară românească

Scumpă țară românească,
Cuib în care ne-am născut,
Câmp pe care s-a văzut
Vitejia strămoșească,
Scumpă țară românească,
Te salut !

Și-a mea frunte ți se-nchină
Ca naintea unui sfânt,
Căci, deși copil eu sunt,
Inima de dor mi-e plină.
Să te văd mereu regină
Pe pământ.

Să ai viață de vecie,
Să sporească-al tău popor ;
Sub stindardul tricolor
Să nu vezi decât frație,
Și-atunci, dac-o fi să fie,

Pot să mor !

Poporală

Când geme și urlă și tună
În martie cerul cu ploi
Sosește-n stârnița furtună
Din nou primăvara la noi.

Ieri toată mânia naturii
Urlat-a-n văzduhul cu nori,
Iar astăzi copacii pădurii
Stau veseli cu proaspete flori.

Dar omul când fost-a sărmanul
Strivit de furtunile reci,
El nu mai re-nvie la anul,
Și nu mai dă muguri în veci !

S-au dus primăverile-i, toate,
Și iarna-l acopere grea,
Nici vânt și nici soare nu poate
Zăpezile frunții să-i ia.

1913

Vulturul

Venind de departe cu zborul întins
S-oprise deasupra Ceahlăului nins,
Ș-apoi din rotiri tot mai strâmte-n cuprins
 Căzu, ca să prindă vro pradă,
Cum uneori parcă vezi fulgerul stins
 Pe când nici nu-ncepe să cadă.

Eu nu știu, fui vesel ori trist în acel
Ocol ce-l făcui împreună cu el,
Cântă îmi păruse că-i vis și mă-nșel —
 Dar bine venitu-mi-a-n minte
Vulturul văzut în rotire la fel
 Cu ani de viață-nainte.

Un pisc singuratic al muntelui plin
De colțuri de stâncă, cu zborul său lin
Acela-l rotea prin văzduhul senin
 În sute de cercuri egale,
Și-n fiecă zi și tot timpul vecin
 Umbririlor nopții din vale.

Păstorii spuneau că păzește pe-ai lui,
Că-n rece cuib scoate părechea sa pui
Și hrană-i ducea ori pe-aceea ce nu-i
 La staul pe-amurg, din mioare,
Ori cerbi sugători ce se culcă sătui
 Sub brazii ce-acopăr izvoare.

Și parc-aș vorbi ca de lucruri de ieri,
Ce drag îmi era nesătulei vederi !
Când singur în largul înaltei tăceri
 Brazda cu rotirea sa golul ;
Și-uimit cum de-a lungul atâtor seri
 Eu stam urmărindu-i ocolul.

Dar groaznic venit-a-ntr-o zi, din apus
O noapte cu-atâta tineric c-a pus
În minte-ne stavili puținții de-adus
 Aminte ce-i timpul și locul,
Și-urlau în cumplita cădere de sus
 De-a valma și apa și focul.

Ci-ncet se făcu și-o lumină ca-n zori,
Iar ziua, ce prinsă de-ai spaimei fiori
S-ascunse pitită-ntre ceruri și nori,

Se-ntoarse, și soare fu iară,
Și-apusu-i stărnit-a minuni de culori,
Cum nu mai fu-n lume vro seară !

Iar sufletu-n noi ce și-acum tremura,
De farmec cuprins, ca pierdut se mira !
Dar unde-o fi piscul ? Căci nu mai era
Și-n locul lui gol și lumină —
Vulturul, el însă și-acu-nconjură
O stăncă trăsniță-n ruină.

Deodată cu țipet se-ntoarse napoi,
Ca unul ce-și schimbă gândirea, și-apoi
Spre văi, și departe, cu zborul greoi
Încet ni se stinse vederii.
De-atunci nu-l văzură nici alții, nici noi
Rotind în luminile serii.

APRECIERI

[...] Un om nu se judecă după chiar o vorbă de nerăbdare, de nemulțumire care i-ar fi scăpat într-un moment oarecare sub presiunea unor evenimente capabile să tulbure și mințile cele mai sigure de sine, să facă a devia o clipă și convingerile cele mai bine întemeiate și mai statornice. Ci judecata cea dreaptă se poate dobândi numai după dovezile pe care le dă el în momente decisive sau în lucrări îndelung chibzuite despre ce se găsește în adâncul cugetului său. La Coșbuc, cel tăcut și închis în sine, cel disprețuitor de conversații zadarnice și aplecat mai mult la discuții cu privire la atâtea probleme de limbă, de literatură, ori chiar de o natură specială care se părea cu totul străină de preocupările unui poet, nu se poate afla acel crez complet, expus în siguri termeni de abstracție filozofică, pe care-l poți găsi și fixa la oameni neconținut amestecați în politica militantă sau deprinși, siliți a-i analiza problemele.

Dar altceva ne poate lumina asupra gândului acestui om de socoteli încete și adânci : nota fundamentală a scrisului său întreg, aceea care domină toate amintirile de lectură, toate influențele străine, amestecate și contopite într-însul. Și omul care

va izbuti, din străbaterea acestei opere cu aparența variată, să culegă ceva care nu s-ar potrivi cu sângele lui, cu locul lui de naștere, cu anii lui de lucru de la „Tribuna“ cea mare din zilele de luptă, cu tovărășiile lui de acolo, cu spectacolul din acel ceas al dezvoltării ideii românești, cu pribegia lui printre noi — acela, dar numai acela, ar putea să rupă, fie și prin simple însinuări, din solidaritatea morală a neamului său în supremă suferință pe cel mai mare din poeții de energie luptătoare al românimii întregi.

Nicolae IORGA, *Ideile politice ale lui Coșbuc*, în vol. *Oameni care au fost*, Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1990, p. 262

[...] Sentimentul lucrului nou, recitind azi pe Coșbuc, ar trebui să fie cu atât mai puternic, cu cât de atunci poezia noastră a ocolit mereu, pe foarte departe, câmpenismul, etapa narativă și mai ales clasicitatea formei, devenind superlativ-lirică, orășenească și vers-libristă; nu — din „șarlatanism“, cum noi nu credem, ci din constrângerea evoluției generale a lirismului modern. Pentru cine n-a părăsit nici o clipă, în ultimii douăzeci de ani, atmosfera lirică a poeziei noi, atmosfera strict interioară, de subtilități și nu de stări masive sufletești, care, chiar existând, sunt toate de derivație urbană, poezia lui Coșbuc este o plăcere, desigur, în felul plăcerii pe care orășeanului i-o da un *week-end*. [...]

Impresia de rusticitate și idilism a fost numai pragul poeziei lui Coșbuc, după care nu poate fi judecat exclusiv, cum s-a încercat. Privită încă o dată, din eposul pe care îl conține, ca panoramă — acum, opera lui primește alte lumini: este o întreagă viziune poetică, populară ca duh, însă asimilându-și nesimțit modul idilic de percepție al orășeanului față de realitățile țărănești ca și măiestria unui poet savant în ritmuri, fuziune de elemente rurale și urbane, adică sinteză de spirit românesc.

Cu toate acestea, în adevărul propriu al operei, credem că încă nu ne găsim, oricât de puternic resimțim valorile ei românești. După cum am putut vedea că pastelul și idila apar ca simple elemente în acea sinteză românească mai largă, vom putea de asemenea discerne cum etnicismul se subordonează caracterului epic al poetului? Anecdote, narațiuni, baladă, legendă și fragment de epopee, toată gama epică e ușor de identificat în opera lui. Cu mult mai folositor ni se pare a dovedi că etnicitatea poeziei lui Coșbuc nu umple întreaga sferă a capacității sale epice. Materialul, căruia i-a dat o egală strălucire narativă în ritmuri atât de felurite, n-a fost omogen. Prizonier, materialul etnic nu l-a putut ține. Cărturarul din el i-a ispitit talentul cu cele mai eterogene motive epice, care, adăugându-le la cele autohtone,

numai împreună, i-au îndestulat capacitatea epică. Încât noi, românii, putem prin liberă opțiune sau din instinct să acordăm prețul cel mare firește materialului românesc, dar realitatea operei întregi fiind mai cuprinzătoare, critica nu poate s-o desconsidere.

[...] Dar de oriunde îi vin motivele, fie din eposul nostru popular, fie din știința sa de cărturar, ceea ce le arată ca aparținând lui Coșbuc, este, pe lângă modul suveran al versificației, aceeași concepție epică. Așa încât, dacă nota pastorală intră numai ca element în compunerea sintezei etnice coșbuciene, etnicitatea la rândul ei se resoarbe în dominanta epică a viziunii.

[...] Dacă ar fi să inventariem motivele poeziei sale, am observa o stăruință în săgălnicia rustică, peste măsura frumosului, precum și conduita de a se aproviziona cu teme din eposul popular, din istoria națională, din istoria universală sau din diferite alte lecturi [...]. În comparație cu numărul limitat de motive, față de qvaziabsența invențiunii epice, tehnica versificației este copleșitoare. Bogăția ritmurilor, raritatea, felurimea și perfecțiunea lor fac din Coșbuc un poet unic la noi. Examinarea mai de aproape a înzestrării lui tehnice e foarte interesantă. Căci de la început ne surprinde un lucru destul de curios. Deși ajungem repede la convingerea că plăcerea artistică, citindu-l, ne vine mai ales de la virtutea reală a poetului, versurile la cea dintâi privire ni se arată numai corecte : sunt bine numărate, defilează ordonat, rimează plin. Dar înțelegem că, dacă regularitatea place, nu încântă. Mai mult încă : versul lui Coșbuc e fără reliefuri deosebite, fără prea numeroase și remarcabile imagini pentru ochi ; un limbaj nud, propriu, prozastic. [...]

Cât privește înfățișarea versului, el spune direct ce are de spus, ca în proză, fără preocuparea de a scoate din cuvinte înțelesuri necunoscute întrebuițării zilnice. Iar aceasta e ținta mai tuturor versurilor lui Coșbuc. Mijlocul său de evocare cel mai frecvent este și cel mai elementar în arta literară, personificarea : vântul — flăcău răsfațat ca în *Vântul*, și hoinar, poet al câmpului, ca în *Ștrengarul văilor*, iar apa râurilor — fată sălbăticuță, ca în *Prabova*. Numai cu posibilitățile poetice ale personificării nu se poate desfăta ochiul, citind pe Coșbuc. În schimb, preocuparea de imagini sonore domină mai fiecare vers în parte, ca și întregul sistem prozodic coșbucian. [...]

Evident, nu se poate stăruia asupra tuturor tipurilor metrice întrebuițate de Coșbuc : sunt prea numeroase. [...] Cu George Coșbuc, din acest punct de vedere, ne aflăm în vremea prozodiilor glorioase, după care un Horățiu împerechea iambii cu dactilii, dactilii cu troheii și combina coriambii.

Dar geniul formei la poetul nostru nu se istovește în născocirea de ritmuri noi.

Strofele sale (cine nu-și amintește?) au ca dispoziție tipografică o siluetă variată, cum de asemenea la nici un alt poet nu întâlnim. [...] Căci dintre poeții noștri, toți aceia care au petrecut un timp în intimitatea poetică a clasicității greco-latine, fac serie comună, în privința perfecțiunii formei : Eminescu, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu.

Urmând însă mai departe linia studiului nostru, chestiunea care se pune acum este a ști dacă sfera epică a viziunii coșbuciene coincide întru totul cu sfera virtuozității tehnice, sau, dacă nu coincide decât parțial, care dintre ele se găsește în raport de subordonare. Convingerea noastră este că tehnica versificației văzută ca supremă vocație, îi înglobează epicismul. Coșbuc nu e poet liric, se înțelege ; abia dacă îi putem schița atitudinea sufletească din lirismul obiectiv al câtorva bucăți, pe care ar trebui să le privim în afară de ansamblul care le cuprinde : precum și din anumite versuri-proverbe, în care se proclamă porunca dragostei de viață. Dar în *Cântecele* de la sfârșitul volumului *Balade și Idile*, scrise în felul lui Anacreon, Catul, deși fără patima acestuia, iar altele în felul lui Heine, ca și în *Sunt suflet în sufletul neamului meu*, lirism există. Interesul nostru merge totuși la forma exemplară. Ceea ce, pe cât se pare, ar însemna că, indiferent de natura materialului căruia i se aplică poetul — oricând în pastel, idilă, în viziunea etnică, în epicism, ca și în lirismul întâmplător, constanta operei lui este excelența formală. Dealtfel, dacă mai e vreo îndoială, poetul însuși ne spune undeva că, apucându-se să scrie, pornise cu gândul să alcătuiască din basme, legende și povești o epopee a sufletului nostru popular, dar că proiectul i-a fost zădărnicit de polimetria părților. Noi credem că acela a fost momentul când vocația epică, intrând în luptă cu vocația tehnică, a ieșit învinsă. Așa încât, arhitectura operei lui Coșbuc, prin toate elementele ei, văzuta de jos în sus, în ordine superioară : pastel, idilă, etnicitate și epicism, între celelalte trăsături care țin mai mult de complexitatea istorică a operei, ne apare azi această trăsătură constantă a vocației poetului, că ar fi de mirare să nu fie încă deslușită. Nu tot astfel se putea vedea de la început.

Chestiunea „plagiatului“ și arătarea lui Coșbuc ca „poetul țărânimii“ sunt, după noi, împrejurările de vitregie istorică ale gloriei lui. Tipărindu-i-se de „Convorbiri literare“ în 1889 *Nunta Zamferei*, adică în chiar anul morții lui Eminescu, impresia a fost enormă. Avem mărturii din epocă despre aceasta. Scriitorii, ca și oamenii de cultură ai vremii, nu se întâmpinau decât cu întrebări despre noul poet. Satisfacția era de natură consolantă : murise marele poet, dar apăruse un alt mare poet. Iar când, după prima poezie, mai urmară în aceeași revistă altele de o egală limpezime și vioașie, mulțumirea dintâi deveni pozitivă : eminescianismului, adică molimei decepționiste, vitalitatea neamului îi opunea plăcerea de a trăi. Poetul a fost dar

expus comentariilor pe latura originalității de simțire sau a noului lirism. [...]

Este drept însă că faima poetului, din cauza abaterii interesului critic de la natura talentului său, n-a avut să sufere nici în cea mai mică măsură. Greșeala de a fi fost privit în ceea ce nu putea să fie al unei structuri exclusiv obiective și formale, adică în carența „temelor“, când el aducea literaturii noastre puterea de a născoci ritmuri, a fost un produs istoric și tot istoria l-a absorbit : Coșbuc a rămas totdeauna, ca faimă, poetul cunoscut și considerat, pe care îl știm. La menținerea gloriei lui, în chiar timpul când în contra ei lupta direcția greșită a criticii, lucra o altă eroare critică : într-un lung studiu, jumătate critic, jumătate social, Dobrogeanu-Gherea îl prezentase ca „poetul țărănimii“. Formula era cu atât mai sugestivă, cu cât momentul istorico-politic manifesta un interes susținut pentru mișcările sufletești ale poporului. Intelectualitatea românească a vremii pornită spre romantismul social, din care a ieșit mai întâi țărănismul literar de la „Sămănătorul“ și apoi țărănismul politico-literar de la „Viața românească“, a prins această formulă și cu ea a susținut până azi, neatinsă de eroarea critică a lui Lazu, gloria poetului. Azi, însă, Coșbuc nu mai are nevoie de sprijinul lăaturalnic al faimei de poet al țărănimii ; el poate fi văzut cu limpezime în adevărata sa înzestrare, în „mesajul“ său tehnic — ca să întrebuițăm cuvântul timpului nostru. [...]

Vladimir STREINU, *George Coșbuc*, în vol. *Clasicii noștri*, Colecția „Lyceum“, Editura tineretului, București, 1969, p. 211, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 227.

[...] Coșbuc publică multe lucruri înainte de a se limpezi, toate cu inspirație rurală: *Blăstam de mamă*, legendă populară din jurul Năsăudului, *Pe pământul turcului*, *Fata codrului din cetini*, *Fulger*; compuneri greoaie, lungi. Surprinde în mod plăcut un mic poem burlesc, *Dric de teleguță*, tablou viu al satului greco-catolic cu țărani și „inteligența“ lui. Avacom Rug al lui Pahuță e mândru că nevastă-sa nu vrea să-i zică bravo pentru dricul de teleguță cioplit de el [...].

Avacom își bate femeia, care se duce să se plângă popei Spic. Acesta face soșilor o scurtă probozire [...].

Răspunsul preotesei a așa de agresiv, încât popa, care precede pe Pământul din *Ion* al lui Rebreanu, uitând de Avacom, o ia la bătaie. Atunci intervine un alt teolog [...].

De la casa popei vrajba se întinde în tot satul. Prin urmare, „dricul de teleguță“ are rolul unei „secchia rapita“, și poetul arată de pe acum înclinări homerice. Chiar și mai târziu și în sens sever epic, Coșbuc se gândea la un mare epos național care să sistematizeze mitologia românească în chipul *Iliadei* și *Eneidei*. Asta explică marea lui predilecție pentru epopee celebre, pentru *Eneida*, *Divina Comedie*, *Sacotala* (epopee

și ea în fond dramatizată), pe care le-a tradus [...].

Cu toate acestea, Coșbuc nu e un clasic în toată accepția cuvântului. Nutrit cu literatură germană, cu legende și cu balade gotice, chiar în materie el vine cu multe romantisme pe care le acordă la tradiția lui Bolintineanu și Alecsandri. Dar mai ales în spirit, el se potrivea micului romantism al lui Delavrancea și Brătescu-Voinești, deși cu note absolut personale. Speriat de oraș, el se simte rătăcit aici și caută să evadeze. Același fenomen se petrecuse cu Slavici, care totuși, mărgininu-se la lumea lui țărănească, o privea cu ochii reci ai observatorului. Însă așa cum Delavrancea euforiza mahalaua, Coșbuc idilizează satul. Romantismul lui e un fel de naivitate schilleriană, obținută pe cale artificială, după pierderea inocenței, din nostalgia vârstei de aur. Dar, bineînțeles, Coșbuc e un țăran adevărat și poezia lui nu devine arcaerie, nici teocritism gessnerian. Ea e o separare numai în idilicul real. [...]

Coșbuc avea de fapt simțul sublimului cosmic, dar, fiind lipsit de puțința reprezentării lui de sus, se mulțumea a-l sugera în orariul terestru. Dar uneori i se întâmpla să-i surprindă măreția direct [...].

La Paști, În miezul verii, Iarna pe uliță, cele mai bune poezii de acest fel, în afară de *Noaptea de vară*, continuă a fi monografii ale unor momente din viața satului, cu vieți desfășurări de grupuri umane. În ciuda simplității mijloacelor și a totalei obiectivități, originalitatea lor e vădită; și fiindcă nu se poate dovedi, inefabilă. Avem înaintea niște tablouri care povestesc momentele eterne ale satului și care izolate în cadrul lor perfect stănesc acea emoție de ordin contemplativ pe care ne-o dă vechea pictură narativă [...].

Specificitatea lui Coșbuc se află în poeziile cu subiecte țărănești, aproape toate erotice, precum s-a observat. [...]

Celebrele balade *Nunta Zamferei* și *Moartea lui Fulger* sunt numai superficial epice. Ele corespund, cu o tehnică nouă, poemelor *Călin* și *Strigoii* ale lui Eminescu, sunt adică reprezentări ale nunții și înmormântării, a două ceremonii capitale din societatea umană. Coșbuc are „filozofia“ lui, exprimată și într-o poveste veselă, și care este absența oricărei filozofii dialectice, supunerea împreună cu poporul la datinile ce simbolizează impenetrabilitatea misterului. Este o gândire sănătoasă în orice caz, pe care poetul are tactul a n-o desfășura discursiv, ci de a o înscena în ritualul celor două evenimente. Și într-o baladă, și într-alta, atmosfera esre fabuloasă, ca și la Eminescu, ca spre a sugera universalitatea fenomenelor, dar ținuta grupurilor, vorbirea lor e țărănească. În legănarea mulțimilor, în trecerea mecanică de la o atitudine la alta, de la deznădejdea cu bocete la plânsul înfundat și plata resemnare, în toată această demonstrație de ceasornic arhaic care merge, exterior și

interior, inexorabil, stă vraja acestor poeme al căror sens ultim liric este : inutilitatea reacțiilor personale în fața rotației lumii. Strofele ingenioase, frazele apăsate și sentențioase slujesc de minune scopului [...]. [...]

El a izbutit, ca și Eminescu dealtfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului și să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură.

George CĂLINESCU, G. Coșbuc, în vol. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1985, p. 585, 586, 588, 590.

[...] Capitolul baladelor istorice coșbuciene ni-l arată pe autorul lor înscris mai mult pe direcția fructificată de Hasdeu decât pe cea a lui Bolintineanu sau Alecsandri. Ca și predecesorul său, poet ocazional, atras îndeosebi de figura și aventurile boierului moldovean Moțoc, autorul baladei *Pașa Hassan* urmărește spectaculosul dramatic, anecdotica și poanta finală. Viziunea lirico-meditativă, convertită în atmosfera aparte, pronunțat romantică, a lui Bolintineanu lipsește, după cum lipsește pulsul de epopee al marilor desfășurări istorice, surprins de Alecsandri. Ștefăniță-Vodă sau Voichița lui Ștefan mizează pe un anume dramatism exterior ; cea dintâi, prin replica finală a crudului domn care-și pedepsește boierii legându-i de câte un cal năraș. Ritmul nervos al baladei intenționează să transcrie grafic galopul dezordonat și spaima sfetnicilor [...].

Cea de-a doua baladă urmărește, dar fără prea mare putere de aprofundare, tensiunea dramatică dintre princiarii soți, Voichița și Ștefan. Un motiv anecdotic destul de superficial are balada *Cuscii*, după cum în precunoscutele texte *Cetatea Neamțului* și *Carl Robert* elementul anecdotic coboară în planul viziunii comice, al unor intenții parodice realizate și prin reproducerea în vers a limbajului vorbit. Ciclul de poezii închinat războiului de independență și eroilor lui rămâne, cum spuneam, la o intenție mai mult ilustrativă. Încercările de fructificare a unui filon liric sau mediativ sunt sărace. Abia în pastelul *Pe dealul Plevnei* sau în evocarea *De profundis* se încearcă sublimarea sentimentului în atmosferă [...].

În rest, domină epicul exterior, anecdoticul și intenția de a exprima patriotismul prin mijloacele retorismului (prezent și în alte capitole ale poeziei patriotice coșbuciene : *Decebal către popor*, *Fragment epic*, *Dunărea și Oltul*, *În oprăsore*), ceea ce ne duce tot la genul dramatic. În precunoscuta baladă *Trei Doamne, și toți trei s-a ales situația* cea mai dramatică, pregătindu-se cu grijă finalul în stil de poantă tragică înscrisă în replica sentențioasă a bătrânului. *Povestea căprarului*, *În șanțuri*, *Coloana de*

atac, Dorobanțul, Crăciunul în tabără, O scrisoare de la Muselim-Selo sau Rugămintea din urmă, Pe drumul Plevnei cuprind fiecare episoade caracteristice din luptă sau din viața de campanie, reliefând unele figuri eroice sau repovestind scene zguduitoare. Modelul, după cum s-a observat de atâtea ori, este în poezia cu aceeași temă a lui Alecsandri pe care Coșbuc n-o poate egala totuși în o anume solemnitate interioară ori în tresărirea fiorului emotiv. Poezia patriotică a lui Coșbuc depășește comunicarea discursivă sau narativă când își asociază o anume viziune fabuloasă, când adică poetul nu mai e interesat de faptul, evenimentul sau personajul ca atare, ci realizează o proiecție a lor într-un plan mai vast, fie fantastic, fie de epopee. În aceste cazuri intenția strict ilustrativă e părăsită. O primă mișcare de acest fel cunoaște poezia *Ex ossibus ultor!* Ea începe prin evocarea unei atmosfere de mit nedeterminat. Deocamdată ne aflăm pe un oarecare tărâm de basm, puțin precizat, ca în unele prelucrări amintite anterior : „A fost un tânăr împărat — / De la mișei a smuls averea / Și-a smuls de la tirani puterea / Și mulți nebuni a spânzurat“.

Mișcarea epică e puțină, nesolicitând atenția poetului pentru actele ei succesive. În schimb, e de-a dreptul impresionant motivul mormântului pierdut, înconjurat de mister și de pământ blestemat, peste care se arată uneori un semn miraculos : „Dar noaptea-n zare uneori, / Când e furtună-n depărtare, / La margini de-orizont răsare / Un fulger alb, târziu spre zori“.

Finalul vine acum în crescendo, prin cunoscuta măiestrie a poetului, care aduce însă nu un element extern, cu culminarea tensiunii dramatice a întregii poezii : „Iar într-o noapte va lovi ! / Și spintecată de lumină / Fugi-va noaptea cea haină, / Și brazii-n flăcări or vorbi ; / Și-atunci cu fulgerul tovarăș, / Ieși-va mortul împărat / Și-n iadul lor, de-unde-am plecat, / S-or prăbuși tiranii iarăși“.

Dar cea mai realizată poezie patriotică din opera lui Coșbuc rămâne, după noi, *Moartea lui Gelu*. Balada pornește de la motivul, cunoscut de pe acum, al mortului eroic ce se va ridica din mormânt în ceasul luptei finale. Momentul istoric îndepărtat pe care poetul și l-a ales l-a ferit, indirect, de procedeul unei simple ilustrări a unui anume fapt anecdotic precis. Gelu e cunoscut doar prin rezistența sa eroică în fața crotopitorilor, prin jertfa propriei vieți închinată libertății și, mai mult decât un personaj istoric, e un simbol. Un înțeles destul de vag, dar cu atât mai profitabil pentru poezia care debutează într-un stil de lamento sugestiv exprimat printr-o metrică mai puțin obișnuită, frântă dureros în finalul fiecărei strofe : „Răzleț din oștirea bătută, / Fugind pe câmpia tăcută, / Căzu de pe cal, de durere, / Pe marginea apei. Și pieri. / Din rană și-ar smulge săgeata / Și n-are putere“. „Testamentul“ lui Gelu, rostit în continuare în scârșnetul durerii și în așteptarea puhoiului de dușmani,

pierde elementul discursiv în schimbul unei viziuni eroice a viitorului, în versuri ce anticipează elevația de ton a poeziei profetice a lui Goga: „Jelească-mă apele Cernii ! / Să-mi bubuie crivățul iernii, / Ca-n taberi al cailor tropot; / Iar veșnicul apelor șopot / Să-mi pară ca-n ceasul vecerni'i, / O rugă de clopot. // Și poate sosi-va o vreme, / Când munții vor fierbe, vor geme / Cu hohote mamele-n praguri / Când bucium suna-va să cheme / Pe tineri sub steaguri“. Balada înaintează apoi prin scena luptei finale și a morții eroului, într-un decor halucinant, realizat cu o binevenită economie de mijloace, o sobrietate comparabilă doar cu acea din *Moartea lui Fulger*.

Sectorul epic al poeziei coșbuciene rămâne deci, în cea mai mare parte a lui, la o intenție ilustrativă, aceea de a repovesti. Este foarte adevărat însă că tehnica narării în versuri atinge prin aceste balade performanțe de seamă pentru epoca aceea, înscriindu-se ca moment de importanță în dezvoltarea baladei românești sau, mai general, a filonului epic al poeziei noastre. În aparență, aceste aspecte ale versului românesc par a fi fost neglijate în continuare de o evoluție orientată în general spre lirismul pur și spre interiorizare. Nu trebuie să uităm însă că nici cele mai accentuate lirice sau meditative orientări ale poeziei din secolul al XX-lea nu au izgonit total o anume mișcare epică. Ea se poate întâlni la Adrian Maniu în forma motivului de basm interpretat în glumă, sau a baladei fantastice cu accent pe atmosferă, la Ion Vinea prin câteva schițe de epic pur, la Lucian Blaga prin ecouri metafizice ale unor forme baladești, la Ion Barbu, în cunoscuta sa vocație epică, la Al. Philippide și mai ales la Tudor Arghezi, în poezia căruia e reconsiderată nu numai specia ca atare, dar și aspectul ei cel mai degradat, anecdoticul. Perfecțiunea tehnică, puritatea de linie a acestor aspecte ale epicului nostru poetic își au izvorul, totuși, oricât ni s-ar părea de ciudat, în numeroasele experiențe coșbuciene. La poetul născădean copleșește din păcate cantitatea masivă de prelucrări simple, preferința pentru mijloace mai greu adaptabile versului. Coșbuc numai întâmplător inculcă textului său o anume emoție, prin proiectarea într-un epicism de atmosferă (*Ex ossibus ultor!* sau *Moartea lui Gelu*) și niciodată nu-i suprapune vreun substrat mai adânc, filozofic. De cele mai multe ori însă, el se mulțumește să povestească, să redea, să însceneze, comunicându-ne prea puțin peste semnificația motivului izvor. [...]

Poezia lui Coșbuc ni se impune astăzi [...] prin îndrăzneța ei intenție primordiale. Este drept că proiectul inițial nu a fost împlinit, că problemele pe care acest gând le-a pus autorului l-au condus uneori pe calea facilă a versificării sau a ilustrării versificate, dar nu e mai puțin adevărat că stihuitorul s-a găsit nu de puține ori pe calea cea bună a operei sale, pe filonul său creator cel mai autentic. Iar momentele

de fericită inspirație, de adâncă intuiție a specificului artei sale i-au dictat o poezie ce a cucerit publicul prin comunicativitatea și varietatea formelor ei, o poezie care a ajuns la expresie originală prin armonia deplină a formei clare cu conținutul său de lirism obiectivat. În acest proces de creație, Coșbuc s-a manifestat ca o adevărată personalitate originală. El a fructificat experiența baladei și idilei de influență folclorică, văzute ca structuri corespunzătoare lirismului obiectivat, până la limitele ei, fixând o viziune și epuizând o sursă creatoare. Din această cauză, moștenirea poeziei sale se transmite posteriorității nu ca un depozit de motive sau realizări formale, nu ca posibilitatea unei influențe directe, ci la un mod mai general, cu valoarea unei experiențe creatoare, pe deplin grăitoare, atât prin părțile ei de umbră, cât și prin cele de lumină.

Mircea TOMUȘ, *Prefață* în vol. George Coșbuc, *Fire de tort*, Poezii, Colecția „B. P. T.”, Editura pentru literatură, București, 1966, p. XIV—XIX, XXXIII—XXXIV.

[...] Pastelurile lui Coșbuc sunt, în totalitatea lor, o cuprinzătoare monografie a pământului românesc, uneori locurile fiind numite de poet pe numele lor reale (*Pe Tâmpa, Prin Mehadia, Muntele Retezat* — care prelucrează o legendă —, *Prabova, Pe Bistrița, Pe Bărăgan*) ; în multe din pastelurile lui Coșbuc se recunosc cu ușurință locurile natale, prin unele detalii ale peisajului și ale oamenilor. Oricine, vizitând satul natal al poetului, va recita instantaneu în gând versurile din poezia *Mama*.

Pastelurile sunt una din laturile cele mai valoroase ale liricii lui Coșbuc. Dar pastelul pur este mai rar la Coșbuc ; el se îmbină, într-o perfectă și organică modalitate de expresie artistică, cu idila, cealaltă mare și valoroasă parte a poeziei coșbuciene. În idilă, Coșbuc este deschizător de drum în poezia noastră. Coșbuc a început să scrie idile încă de pe când era la Sibiu, redactor la „Tribuna”. Idilele lui Coșbuc constituie partea cea mai rezistentă, mai bogată, din întreaga sa lirică. Dragostea rurală, țărănească, este surprinsă de poet în toate fazele ei ; de la chinurile tulburii, pline de întrebări ale fetei aflate în perioada nubilității și cu totul lipsită de experiența erotică, ingenuă, dar simțind puternic acea chemare a instinctului spre o lume nouă, până la trăirea integrală, fizică, a iubirii. Diferitele etape, faze, cu conflictele posibile, cu împliniri, chinurile geloziei, ale părăsirii fără urmări grave, până la drama fetei rămasă singură și cu perspectivele fructului iubirii, toate acestea sunt reținute de idila lui Coșbuc într-o notație artistică adecvată. Coșbuc nu surprinde numai laturile fericite, senine, ale iubirii rustice, ci și cele grave, ducând uneori spre sinucidere. Adevărul vieții este respectat, dar nu fotografiat, ci tratat cu mijloacele superioare ale

artei. [...]

Coșbuc a scris și o poezie-sinteză, care adună la un loc nu numai direcțiile revoluționare, active ale liricii sale, ci și baladele, idilele, pastelurile, poezia de evocare istorică, substratul folcloric, poezia pentru copii ; este vorba de *Doina*, cam din aceeași vreme cu *In oppressores*, *Noi vrem pământ !*, *Lupta vieții*, *Pașa Hassan*, publicată în „Vatra“ la începutul anului 1895. În *Doina* sunt concentrate, în esența lor, armoniile delicate sau bărbătești, istoria întreagă a poporului român, cu bucuriile și durerile, cu biruințele și speranțele sale, cu credințele și idealurile sale, cu iubirea și ura sa. Cântare a cântărilor neamului românesc, cum a fost uneori calificată, doina exprimă artistic veacuri de lungă și gravă frământare a unui popor cu o structură sufletească din cele mai complexe, cu uluitor de bogate resurse artistice, trecut prin grele încercări de-a lungul zbuciumatei sale istorii. Doina are funcția unui tonifiant artistic în viața poporului român, aceea a unui redresor de energii încercate din greu [...]. [...]

Doina însemnează însăși expresia permanenței ființei neamului, graiul strămoșesc, sufletul capabil de fine sensibilități și trăiri artistice. Ea este cântecul sfânt care adună în el toate litaniiile sufletului colectiv și poporului român. În ciuda finalului trist, *Doina* lui Coșbuc are o funcție mobilizatoare. Tocmai ultima strofă pare a fi o variantă melodică a poeziei *Graiul neamului*, cele două poezii aducând împreună textul și melodia, graiul străbun și cântecele lui, într-o partitură unică. *Doina* lui Coșbuc este un manifest de luptă națională și socială. Melodia ei este variată, cu treceri de la game minore, sub semnul aceleiași chei de pe portativ : statornicia și încrederea în zorii unei vieți mai bune. Coșbuc a reușit să sublinieze esența sufletului colectiv al națiunii, tinerețea acestui suflet, prospețimea și finețea, vigoarea și bărbăția, gingășia, dar și pornirea pătimașă. Un fior cald, de rugăciune, al cărui Dumnezeu este însuși cântecul doinei, străbate cu statornicie poezia de la un capăt la altul. Personificând doina în chipul unei copile, Coșbuc a vrut să sugereze mai ales tinerețea ei, mlădierea, înfiorările și tulburările cântecului de dragoste, ale celui de înstrăinare, ale celui de luptă, ale celui de leagăn. Pentru că în *Doina* ne întâmpină și cântecul de leagăn, deci perspectiva continuității poporului, germeul care crește și duce mai departe un mesaj istoric [...].

[...] Dar Coșbuc este neîntrecut în realizarea perfecțiunii versurilor, în prozodie și-n acusticitate ; aici rezidă contribuția cu totul proprie și originală prin care Coșbuc a revoluționat și dezvoltat versificația românească, pregătind-o pentru acceptarea versului liber. [...]

Dar pentru a putea pătrunde în însăși lumea internă a marelui auditiv care a fost

Coșbuc, trebuie înțeles sistemul său prozodic. Poezia lui Coșbuc etalează o foarte mare bogăție de ritmuri, de rime și de organizare strofică a versurilor. Este neîntrecut din acest punct de vedere, este fără egal. Organizarea strofică este de o varietate și bogăție impresionantă. De la distihul gazelurilor, la strofa de 16 versuri, se întâlnesc toate celelalte structuri posibile. Coșbuc a dezvoltat experiența poeziei românești, dar a învățat mult și de la poeții străini, cu deosebire de la poeții germani.

[...] Mare poet clasic, Coșbuc și-a asigurat locul printre marii creatori : Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, prin conținutul național al operei sale, prin cultivarea și frecventarea clasicilor, prin puritatea expresiei și claritatea stilului, prin promovarea idealului de frumusețe echilibrată, în general prin înnoirea limbii poetice. Coșbuc este — unanim recunoscut — un mare clasic al versului românesc.

Poet al naturii și al omului de la țară, al exuberanței juvenile, al iubirii, al revoltei și luptei, al bărbăției, Coșbuc înscrie una din cele mai prețioase experiențe ale literelor românești, într-un moment de răscruce, când, prin scrierile unei pletore de pseudoeminescieni, se crease în poezia noastră o stare deprimantă, maladivă, din care se părea că nu există perspective de ieșire spre un liman sănătos. În acest climat de *mal de si de, de Wetschmerz*, răsare neașteptat de viguros și nou George Coșbuc, redresând poezia românească, aducând noi orizonturi, noi sensuri, noi valori artistice.

Gavril SCRIDON, *George Coșbuc*, în vol. *Istoria literaturii române, III, Epoca marilor clasici*, Editura Academiei Române, București, 1973, p. 787, 796, 808, 809, 811.

Prin răsunetul național al operei sale, Coșbuc reprezintă un moment important în istoria literară, tocmai în epoca în care, pe plan estetic, simbolismul triumfa la noi asupra sămănătorismului. Și dacă astăzi, după atâta scurgere de timp, când perspectiva dă măsuri mai juste, un Macedonski ne apare, atât în substanța lirismului său, cât și în descendența-i literară majoră, mai important decât autorul *Firelor de tort*, cui se ocupă de Coșbuc — poetul atât de popular de-a lungul generațiilor — nu i se cere de fapt a explica succesul său, ceea ce s-a făcut îndeajuns, cât a verifica actualitatea lui. Căci dincolo de prezența sa, întotdeauna fericită, în manualele didactice și la serbările școlare, unde folosul moral și social al versurilor lui — în limite estetice convenabile — e incontestabil, trebuie să recunoaștem că interesul strict poetic pentru lirismul coșbucian a scăzut îndeajuns de mult. În vremea în care s-a născut și a înflorit poezia lui Arghezi și Bacovia, a lui Blaga și Barbu, a lui Vinea și Philipide, un Lovinescu înlătura cu desăvârșire din actualitate versurile lui Coșbuc ; iar tinerii poeți de azi nu manifestă decât rareori afinitate cu bardul ardelean. Firește, curente

mor, multe glorii apun și, în obscuritatea trecutului lor propriu, altele prind să strălucească, aflându-și târzia eficiență.

Toți ne închinăm cu respect și cu dragoste în fața sentimentelor înalte ale poetului care și-a cântat patria în frumusețile, aspirațiile ori suferințele ei — și cât va dăinui neamul nostru românesc, la fel vor face generațiile ce vin. Dar pentru a-l avea pe respectabilul Coșbuc mai viu *poetic* între noi, mai aproape de intimitatea gustului nostru literar evoluat, se pune întrebarea : ce ne place acum în lirismul său ? Nu altfel au căutat să și-l explice, mai demult, tot sub zodie estetic evoluată, un G. Călinescu sau un Vladimir Streinu. Pe căile acestor eminenți critici, putem, așadar, reciti cu interes savuroasele versuri anecdotice din nuvela în gen boccaccesc, ardeleneste prozodizată, *Pe pământul turcului* sau feeria naturistă *Crăiasa zănelor*. După cum, urmând astăzi pe Dumitru Micu, analist subtil al poemului *Toamna*, în care descoperă „atmosfera“ bacoviană („Toamna târziu / În noapte cu lună, / Cum vâjăie codrul / Și geme, și sună !... / Și moare cu fruntea / Pe pieptul naturii, / Și moare natura / De jalea pădurii, / În toamnă târziu“), am putea îndrăzni afirmația că în conformitate cu sensibilitatea noastră modernă, cel mai profund lirism al poetului se relevă în imaginile de-a dreptul trakiene din *Pe dealul Plevnei* [...].

(Viziunea, mai sentimentală ce-i drept, poate fi regăsită în două din cele mai realiste schițe ale lui Emil Gârleanu, prilejuite tot de campania în Bulgaria.)

Nu fără ecou în simțământul nostru estetic, pe alt plan însă, sunt apoi *Gazeturile* lui Coșbuc, de un clasicism formal și afectiv remarcabil. Iar dulceața limpidă și îngrijorată a strofelor lui Heine revine, la nivelul românesc, în *Cântecul fusului* [...], în *Fata morarului* [...], în *Pe Bistrița*, pură coșbuciană *Loreley*, de rară și proaspătă simplitate, în care demoniacului i se substituie natura ca natură.

Și cum ar exista baladescul lui Ion Barbu sau al lui Radu Stanca, fără cadențele atât de lirice, fără muzica pe care o încearcă versul românesc în *Nunta Zamferei* ?

Răsare în sfârșit, în miezul poeziei lui Coșbuc, în vestitul și nesecătuitul de comentarii pastel imnic, *Vara*, acea strofă [...] pe care mai bine și mai exact o guști și o înțelegi dacă ai trecut prin filtrul lirismului pastoral al lui Macedonski, pentru a-ți reconstitui astfel, de aici pornind, poetul seninătăților nu străine de nostalgiei, al melodiilor lexice contagioase prin grația și virtuozitatea lor, al viziunii de un sumbru umanism liric, al râsului anacreontic : un dionisiac de plaiuri ideale, sub umbrele ce-a lăsat în popasul său pe aceste meleaguri Sabasios.

Agreabile unele sau mai puțin agreabile altele, baladele lui Coșbuc (asupra cărora planează de multe decenii judecata, ce constituie o intuiție critică genială, a lui

Maiorescu), fie că sunt prelucrări, imitații ori produse originale, apelează la teme de basm — legendă, feerie — cu tentă autohtonă (*Brâul Cosânzei, Crăiasa zânelor, Nunta Zamferei, Moartea lui Fulger*), teme istorice (*Ștefăniță-Vodă, Golia ticălosul, Carol Robert, Pașa Hassan*), teme de psihologie rurală (*Fata morarului, Ceas-râu, Nu te-ai priceput, Rodovica, Spinul*), teme orientale (*Zob il, Fatma, El-Zorab*), medievale-antice etc. Acolo unde Coșbuc ne oferă versuri agreabile, temeiul lor estetic e în general muzica, o muzicalitate specifică acestui „bard”, transmisibilă poeziei noastre celei mai „moderne”. În *Povestea cântării*, baladistul își proclamă idealul naturistic al muzicii sale lirice: „Ascult cum își freacă cântul / Pădurea, pârâul și vântul; / E cerul al meu și pământul, / Și cânt ca și ele și eu”. Starea sufletească a personajelor baladești se manifestă muzical: „Eu sunt tot un cântec de-aseară / Și-așa mi-e de silă să-l cânt, / Și tremur și n-aș vrea săl cânt, / Și-l tac, dar nevrând îl cânt iară”. Dintre elementele naturii, fundamental sonor apare vântul (poate nu numai din cauza acțiunii sale acustice asupra altor elemente, ci și datorită încorporării într-însul a vocabulelor „cuvânt” și „cânt”) [...].

Ion NEGOIȚESCU, *La George Coșbuc*, în vol. *Alte însemnări critice*, Editura Cartea românească, București, 1980, p. 5—8.

[...] În poezia originală, Coșbuc intenționa, la început, potrivit propriei dezvoltări din prefața la *Fire de tort*, să „lege” astfel, între ele, „baladele” și celelalte poeme luate din „poveștile poporului”, încât acestea să capete „unitate și extensiune de epopee”. Dacă epopeea nu s-a realizat, poeziile cele mai izbutite se încadrează, totuși, într-o viziune unitară, alcătuită o monografie epico-lirică a satului românesc. Ca într-un *Georgicon*, în cântecele lui Coșbuc găsim natura românească, muncile câmpenești, datinile atașate marilor momente ale existenței, erotica țărănească, revolta muncitorului de pământ, „flămând și gol, făr-adăpost”, experiența tragică a războiului, momente din istoria țării.

Al doilea pastelist remarcabil, în ordine cronografică, în cuprinsul liric național, Coșbuc nu descrie, asemenea celui dintâi, Vasile Alecsandri, natura pentru ea însăși. Obiectul evocării sale e omul pământului, peisajul având doar funcția de a-i preciza acestuia cadrul de manifestare. Raportarea, în consecință, la Virgiliu nu poate fi decât foarte nimerită, după cum posibilă devine și referirea la *Lucrări și zile de Hesiod*. Fiecărui dintre anotimpuri Coșbuc i-a dedicat cel puțin o poezie, specifice prin excelență modului său liric fiind acelea în care spectacolul lumii rurale relevă cadrul existențial și unele dintre îndeletnicirile țărănești tipice. Poeziile consacrate verii ne

transportă pe câmp, cea inspirată de iarnă înfățișează satul luat în stăpânire de „copii cu multe sănii“. Căci acestea (*Faptul zilei*, *Noapte de vară*, *Vara*, *În miezul verii*, *Iarna pe uliță*) sunt cele mai reprezentative. În *Faptul zilei* asistăm la trezirea naturii, dimineța. Poemul e o cosmogonie în miniatură. La început, poemul e static. Toate dorm sub cerul clar ca lacrima : apa, vântul, câmpia învelită de rouă. Din strofa a treia, priveliștea începe să se anime. Lupta dintre lumină și întuneric se dă, un timp, invizibil, undeva dincolo de zare, apoi deodată bătălia începe să se desfășoare spectacular. Un resort nevăzut a pus în mișcare întreaga fire. Aduși parcă de incendiul solar, apar „oamenii cu coasa pe umăr“, întâmpinați de concertul păsăresc. Întreg acest freamăt e imnul pe care viața îl înalță zi de zi soarelui, părintele ei — „al lumii altar“. Vara fixează imaginea anotimpului în plină zi. Prin sensul ei, poezia e un cântec de preamărire a pământului românesc și a firii poporului nostru, ceea ce explică entuziasmul cu care o comentează Ibrăileanu, înfățișând-o, exagerat, drept principala capodoperă coșbuciană. Priveliștea constituită în cele trei strofe e dominată de masivitatea Ceahlăului, gigantul „departe-n zări albastre dus“, „într-o sălbatică splendoare“. Muntele maiestuos și robustul optimism ce iradiază în toate mișcărilor secerătorilor proiectați în largul așternut la picioarele lui sunt în relație. În final, bucuria contemplației se preschimbă în beatitudine a „îngropării“ existenței individuale în viața eternă a meleagurilor părintești și a umanității de pe cuprinsul lor. Pastel excelent, *Noapte de vară* cântă înserarea și cufundarea satului, împreună cu întreaga natură, în întuneric și somn. Se întocmește un amplu basorelief cu scene câmpenești : „care au poveri de muncă“, turme, flăcăi veseli în luncă, pâlcuri dese de copii. Spectacolului plin de mișcare al venirii din câmp i se alătură acela al satului adormit. În tăcerea profundă se aud, ca venite din altă lume, vaietul pădurii de brad, cântul apelor. Sunetelor de afară le răspund unduirii sufletești. Încând în apele-i negre lumea văzută, întunericul ridică din străfunduri o altă lume, nu mai puțin reală. O lume făcută din liniști, susur de vânt printre brazi, căderi muzicale de valuri, tresăriri și așteptări, suave temeri și doruri timide. Realitatea acestui ceas e vraja. Sub stăpânirea ei încep ritualuri tainice, decise de zeița iubirii. În timp ce în pastelurile estivale descripția este contaminată, de obicei, de o anume „tendință“, aceea de apoteozare a muncii țărănești, *Iarna pe uliță* se bizuie exclusiv pe decor, concurând tablourile ivernale ale lui Alecsandri. Sunt fixate scene cu totul comune: copii la săniuș, un pitic urcând dealul cu strașnice porunci materne, câte unul din cei ce „prin zăpadă fac mătâni“, o hârjoană între zgomotoasa gloată și o babă cu un cojoc „încins cu sfori de tei“. Scriitorul însă izbutește să dea viață situațiilor și, astfel, să comunice o stare de bună dispoziție, de bucurie ingenuă.

În lumea făurită de Coșbuc, întreaga existență evoluează urmând legi tot atât de statornice ca acelea cărora se supun, în rotația lor, anotimpurile. Fiecare moment de seamă e consemnat prin ceremonii păstrate din timpuri imemorabile. Asemenea momente sunt, în primul rând, nunta și înmormântarea. Poetul le-a consacrat două din „baladele” ce urmau să formeze stâlpii de susținere ai proiectatei epopei. Așezată într-un cadru de basm, ceremonia din *Nunta Zamferei* transfigurează date ale ritualurilor nuptiale ardelenesti. Câteva strofe de la început au caracter curat narativ și, prin urmare, prea puțin liric. Relatări seci, pictate doar ici și colo de câte un epitet mai colorat. Într-un poem epic, asemenea introduceri sunt întru totul firești. Poezia începe să se umple de imagini memorabile odată cu sosirea „nuntașilor din nouăzeci de țări”. Aceștia sunt, nu încapă vorbă, împărați și regi, de vreme ce s-a convenit că ne găsim la nunta lui Săgeată, asemenea căruia, cât e pământul de lung și de lat, „nici astăzi domn pe lume nu-i”. Ca atare, ei vor fi îmbrăcați în haine scumpe, încinși în purpuri. Venirea lor seamănă, totuși, perfect cu aceea a unor țărani călătorind în căruțe ce, în asemenea scopuri, sunt trase de cai apolinici : „La tot rădvanul patru cai, / Ba patru sori”.

Toată această parte a baladei este o feerie. Apar fete „cu trupuri prinse-n mărgărint”, cu rochii lungi țesute-n flori”, flăcăi în haine albe sclipind ca argintul. De o plasticitate particulară e scena horei încinse, în timpul cununiei, în fața bisericii, mecanismul jocului fiind magistral sugerat, vizual și auditiv. Tot ce urmează e strălucit. Ospăț homeric. Mese înconjurate de „oaspeți rari” : crai, crăieșe, „ghinărari de neam străin”, se întind până în zare. Curg râuri de vin. Proporțiile veseliei depășesc sfera terestră. După un ritual intangibil se oficiază și înmormântarea. În *Moartea lui Fulger*, poem inferior *Nunții Zamferei*, participăm la o reprezentare funerară, cu cădelnițări și bocete tradiționale. Rânduiețile creștinești coexistă cu obiceiuri păgâne. Pe pieptul mortului s-a pus un „colac de grâu de-un an”; în mâna dreaptă : o lumânare de ceară ; un ban, în stânga. Tirada sfetnicului „bătrân ca vremea” e de un didacticism manifest ce nu anihilează, totuși, unda de poezie gnostică, perceptibilă în modalitatea zvâcnitoare a sentințelor, exprimând o concepție eroică a vieții.

Supus determinărilor ce decid cursul existenței în genere, erosul țărănesc interpretat în *Balade și idile* și *Fire de tort* are drept note definitorii intensitatea și prospețimea. El este arătat în toate ipostazele, de la înmugurirea insidioasă, la erupția irepresibilă. *La oglindă*, *Dragoste învrăjbită*, *Cântecul fusului*, *Fata morarului* sunt, de departe, piese antologice. *Dragoste învrăjbită*, de exemplu, este, dacă se poate spune, un poem-novelă. Episoade narrative alternează cu monologuri și dialoguri interioare, transmise fie prin transcriptie nemijlocită, fie în stil indirect liber. Însă cu tehnica prozei epice sunt obținute stări lirice. Se dezvăluie o pasiune exprimată pe cât de pustiitor, pe atât de candid, efectele poetice rezultând din situații cum nu se poate mai străine în principiu lirismului, precum cusutul, mulsul, alăptarea vițelului. Ne găsim într-o Arcadie cu decor transilvan, într-un tărâm în care poezia „naivă” (în sens schillerian), prezentă în stare genuină pretutindeni, nu așteaptă decât o voce care s-o „zică”.

Spre distincție de poeziile idilice (la cele menționate sunt de adăugat: *Numai una !*, *Subțirica din vecini*, *Nu te-ai priceput*, *La părâu* etc.), *Cântecul fusului*, și *Fata morarului* sunt cântece ale erosului îndurerat. Acestea, de fapt, se numără printre cele mai vibrante, mai lirice dintre poeziile coșbuciene. *Cântecul fusului* răspândește o melan-

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	3
-------------------------------	---

C NTECE DE VITEJIE

(1904)

Cântec (<i>Ți-ai mânat prin veacuri turmele pe plai</i>)	14
Imnul studenților	15
Cântec ostășesc	16
Dorobanțul	17
Dunărea și Oltul	19
Pentru libertate	21
Cântecul cel vechi al Oltului	23
Scut și armă	24
Oltenii lui Tudor	25
Sărindar	27
Zece mai	29
Pe drumul Plevnei	32
Mortul de la Putna	35
Stema țării	37
Fragment epic	38
Pe dealul Plevnei	42
Oștirile lui Alah	43
Graiul neamului	46
De profundis	47
Carol Robert	49
Golia ticălosul	52
La Smârdan	54
Cântec (<i>Țară-avem și noi sub soare</i>)	57
Cântecul redutei	60

Povestea căprarului	62
Coloana de atac	64
O scrisoare de la Muslim-Selo	70
În spital	73
Raport (<i>Luarea Griviței, la 30 august 1877</i>)	77
Spadă și credință	78
Podul lui Traian	79
Pașa Hassan	81
Sus inima	84

NEPUBLICATE ÎN VOLUM

Filozofii și plugarii	87
Blăstăm de mamă	97
Pe pământul turcului	113
Angelina	125
Atque nos !	129
Fata craiului de cetini	135
Draga mamei	147
Dragostea păcurărească	172
Fulger	180
Izvor de apă vie	188
Non omnis moriar	198
Tulnic și Lioara	200
Străjerul	223
Anacreontică	230
Profeție	234
Gramatica și medicul	235
Patru portărei	237
Rodovica	241
Ceas-rău	247
La logodnă	253
Sulamita	257
Nebuna	263
În biserică	268
Romanță	270
Sonete de lux	271

CÂNTECE DE VITEJIE	343
Inima mamei	275
Cornul	277
Legenda trandafirilor	279
Ziua-nvierii	284
Sonet	290
O-ntâlnire	291
Ștefan-Vodă	292
Petrea	294
Osman-pașa	296
Biserica ruinată	298
Proclamarea independenței	299
Pierirea dacilor	300
Lângă leagăn	305
Povestea găștelor	307
Iedera	309
Pământul uitării	310
Nucul	312
Patria română	314
Poetul	315
[Lui Spiru Haret]	316
Aghiotantul	317
Cântă pilotul	319
Scumpă țară românească	320
Poporală	320
Vulturul	321
<i>Aprecieri</i>	324

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

George Coșbuc
CÂNTECE DE VITEJIE
Poezii

Apărut: 1998. Coli tipar: 15,05. Coli editoriale: 16,06

GRUPUL EDITORIAL LITERA
str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chișinău, MD 2005, Republica Moldova

Editor: *Anatol Vidrașcu*

Redactor: *Tudor Palladi*

Corector: *Elena Bivol*

Tehnoredactor: *Roman Camerzan*

Operator: *Galina Sorbală*

Tiparul executat sub comanda nr. 1839
Concernul PRESA, str. Vlaicu Pârcălab, nr. 45,
Chișinău, MD 2012, Republica Moldova